

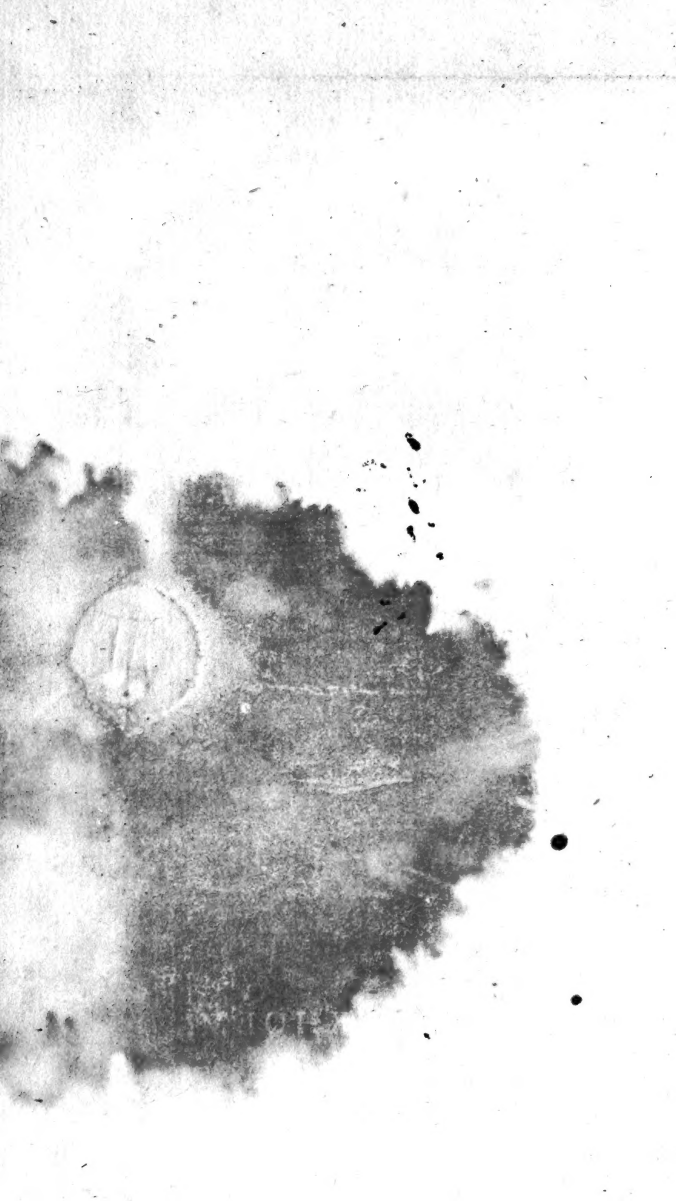

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Compt. Leisv.
dedit.
Algois 1482.

Vecko-Skrift

FÖR

LÅKARE

OCH

NATURFORSKARE,

VI:te BANDET.

STOCKHOLM,

TRYCKT UTI KONGL. ORDENS-TRYCKERIET,

År 1785.

WECKOSKRIFT

För

LÄKARE OCH NATURFORSKARE.

Sjette Bandet.

K. Vet. Acad. Nya Handlingar. 3:dje
Quart. 1784.

p. 169.

Lacerta bimaculata, en ny ödla
från America, af AND. SPARRMAN. Hon är
af Prosten D:r ACRELIUS gifven til DEGERISKE
Samlingen och med den kommen til Kgl.
Acad:s Cabinet; hörer til första Afdeln. af de
Ödlor som hafva *Cauda compressa, corpore Vestito,*
subsquamoso; des charaacter specificus är: *Cau-*
da carinata, denticulata, corpore duplo lon-
giore, digitis palmarum plantarumque lobatis.

Har för öfrigt likhet med L. Gecko.
Vistas i jorden och vatturännillar, i skog och
iholiga träd. Fins äfven i Pensylvanien.

p. 180. Om Rhabarber-jordens bestånds-
delar, samt sätt at tilreda Acetosell-syran,
af C. W. SCHÉELE.

Sedan roten blifvit genom infusion i
varmt vatten så upplöst at jorden fått lösna
och falla på botten, samt så ofta blifvit tvät-

N. I. VI. B.

A

tad

stad at hon fått fullkomlig hvithet, fants 1
libr. Ostind. Rh. hålla 4 $\frac{1}{2}$ lod.

Denna Jord åger en Syra som ej af Vi-
triol-syra stod at utdrifvas, år således hvar-
ken Citron- eller Vinstens-syra (§. 3). Med
Saltpeter-syra hanterad, efter kokning i Vin-
stens-lut, upäcktes at dess bestånds-delar ej
annat åro ån *Kalk mättad med Acetofell-sy-
ra* (§. 5.) När Acetofell-syra hanterades på
samma sätt som Vinstens-Crystaller, af hvilka
Acidum Tart. cryst. beredes, upkom med
Krita et i vatten aldeles olösligt compositum,
som var en värkelig Rhabarber-jord, hvilken
ej heller släpte sin syra genom påjuten Vi-
triol-syra (§. 6.) Sluteligen har ock A. (§. 7.)
upäckt at Acetofell-syran år aldeles densam-
me som Säcker-syran, hvilket styrkes däri-
genom at man med Alkali vegetabile och
Säcker-syra kan få et värkeligt Sal Acetofel-
la; således hafve vi Säcker-syra af Naturen
tilredd i örten *Oxalis Acetofella*.

p. 204. *Rön om Venerisk Starr och dess
Operation*, af J. L. ODHELIUS.

Tvåanne Patienter, dem A. opererat på
Kongl. Lazarettet hafva gifvit ytterligare be-
vis på den Veneriske smittans benågenhet at
kasta sig på ögonen och at Iris bör hos så-
dana starrblinde vid Operationen icke skonas.

p. 209.

p. 209. *Rön om värkan af Håggbarks Decoct, (Prunus Padus L.) uti Venerisk sjukka, af* BENGT BIÖRNLUND.

A. har med II upgifne händelser utredt denne barkens värkan, brukad antingen alena eller med mercurialier tillika; af färsk eller torr hackad bark kokas 12 a 16 lod med en kannå Sjö- eller Kållvatten til inkokning af hålfsten, däråf drickes dageligen et kvarter, i flere små portioner afdelt; i större myckenhet föker den med eckel och kråkning. Smaken är något besk, dock ej vidrig.

p. 240. *Försök, at utur Naturens Historia förklara de Nordiske gamla Kämpars Berserka-gång af* SAM. ÖDMAN.

Berserka-gång var et med konst gjordt Raferi, då Kämpen ej vidare kunde regera sig sjelf utan dråpte hvad honom förekom af Folk eller Få; han blef sluteligen så matt, som hade han nyligen upkommit af en svår sjukdom; Raferiet varade ungefär en dag.

Sedan A. underfökt hvad medel hårtill troligen må hafva blifvit nyttjat, håller han troligast at Flug-svampen, *Agaricus Muscarius*, varit den sanskyldige. Dets allmänna bruk i Norra Asien at åftadkomma en vållustig yrsel, hvartil tages från 1 til 4 svampar, hel eller i decoct, hvarigenom menniskan först blir lustig och sedan ursinnig med con-

vullioner, styrker denna förmodan, hållt *Oden*, härstammande från samma Landsort och införde Berferkärnes fed hår i landet.

K. Medic. Societeten i Paris höll en allmän sammankomst d. 31 Aug. 1784, då Soc. förklarade at svaren på den 1783 upgifne fråga: *om sammanhanget emellan Lefrens och Hudens sjukdomar* ej voro nöjaktige, utan utfäldte frågan til d. 1 Maji 1786, emot 606 Livr. præmium.

För svar på frågan: *om bästa sättet til barna-upfostran och medel at förekomma deras vanliga sjukdomar*, utdeltes 600 Livr. præmium, på det sättet, at en Guld-Medaille om 300 L. gafs til H. MUNNIKS, D. M. och Profess. Anat. et Artis Obst. vid Acad. i Gröningen; en dylik om 200 L. til H. BRET, M. D. i Arles och en om 100 L. til H. AMOREUX, Sonen, M. D. i Montpellier.

För besvarandet af frågan: *om den i Skotland och Sverige kände Hals-sjukan, Angina polyposa s. Membranacea (Strypfsjukan), äfven finnes i Frankrike, dess kännetecken och bästa botemedel?* utdeltes en Guld-Medaille om 100 L. til H. VIEUSSEUX, M. D. i Geneve. H. DUREUIL, Chirurgus, har fått en Medaille af en Guld-Jettons värde och H. BERNAND, M. D. i Bezjers blir med lof-

ord nämnd i Handlingarne.

Sedermåra utdeltes Guld-Jettoner til flere Franske Läkare för inlämnade Medicinske Topographiske Beskrifningar.

Vidare kungjordes följande tilkommande Tåflingsämnen:

1:o, Emot 600 L. belöning, frågas: *hvilka äro Nerveuse Sjukdomars kännetecken, t. e. Hysterie och Hypochondrie, och hvaruti skiljas de från Melancholie, hvilka äro deras allmänne orsaker och hvad bör göras i afsigt at bota dem?*

2:o, Emot 400 L. belöning, frågas: *hvilka försigtighets-mått böra tagas at efter et slutat Fälttog bevara Soldaternes hälsa i kvarteren och at förekomma de farsoter som där gemenligen angripa dem?*

3:o, Emot 600 L. præmium, frågas: *hvad är genom ärfarenhet funnit vara orsaken til Stenpassion hos barn; har den gemen-skap med den hos dem påstående benväxten; huru kan den förekommas eller hämmas i sin fortgång?*

Desse priserutdelas Fastlags-tiden 1786, och svaren böra vara insände til d. 1 Jan. samma år.

4:o, Emot 360 Livr. præminm, frågas: *hvad förmån kan Läkare-Konsten vinna af de nyaste Uptäkter at utröna Lustens renhet, genom Eudiometrér?*

Detta utdelas Höftetiden 1785 och böra Ivarn vara inlämnade til d. 1 Julii f. ä.

Societeten påminner om Farsloters och Endemiske sjukdomars beskrifningar, hvilka 1786 komma at belönas, hvartil 4000 L. i större och mindre Guld-Medailler då komma at användas. (a)

Sedan uplästes följande afhandlingar, — om det vattnets Natur som genom H. PERRIERS Eld-Machin updrifves, och som förklaras ganska hållsamt, — H. FOURCROY om Muskel-Fibrernes Natur och Irritabilitetens sate. — Secreteraren upläste Lof-Tal öfver H. GIROD, som infördt Koppymplingen i Franche-Comté — H. CHAMBON om Strypsjukan — H. HALLÉ om Camferts nytta i stora doses och dess kraft som et correctif af Opium.

Sessionen slöts med Åminnelse-Tal öfver Soc:s afl. Ledamot H. LORRY.

(Journ. de Paris N:o 248. 1784.)

FULICA Chloropus. Funnen i Sverige.

Nåbbet kullrigt, den öfre kåkens kant hvälfd öfver den nedre; nedre kåken bakom spetsen något knölig; vid roten mörkrödt, vid spetsen gulgrönt; lika långt med hufvudet;

(a) Se p. 232. B, f.

det; något hoptryckt öfver näsbororne; öfre kåken längre, något nedbögd mot spetsen. — *Näsbororne* aflånga. — *Hufvudet* framtil bart; åfvanpå svartgrått. — *Pannan* bar, blekröd. — *Ögonringen* blekröd. — *Ögonstenen* svart. — *Nedre Ögonlocken* hvita. — *Tungan* trubbigt rundad; i spetsen flarfvig, hinnaktig. — *Halsen* mörk blågrå. — *Kroppen ofvanpå*, från halsen til stjerten, mörk-gulgrön, åfven ock Vingarnes öfra täckfjädrar. — *Kroppen under*, såfom bröstet, på sidorne af buken, något mer än hälften af lären blågrå, på sidorne af lären något mörkare. — *Buken* midt under, med hvita strimmor isprångt. — *Vingpennorne* de yttre och inre svartgrå; den första af de yttre vingpennorne på yttre kanten hvit; Vingarnas nedre täckfjädrar i kanten hvita, som likna vågor. — *Stjerten* kort, rundad; ofvan mörk gulgrön; under på sidorne hvit, midt uti svart. — *Stjertpennorne* 14, vid spetsen svartaktige; vid roten något rostfårgade. — *Benen* långa, gulgröna, något mörkare täer; något öfver knäet bar, med en brandgul ring omkring läret där fjädrarna sluta. — *Fötterne*, Vadare-fötter med mycket långa täer, fyr-fingrade, med en tunn smal hinna på hvardera sidan om täerne aldeles icke utklippte eller flikade. — *Medlersta Framtåen* längst med 3:ne leder. — *Yttre Framtåen* med 4 leder. — *Inre Framtåen* med 2 leder. — *Baktåen* af en led med

klo af lika storlek med Framtånernes. — *Storleken* af Fogelen är ungefär lika med en Hem-Dufva. Vistas vid stränderne utaf strömmar, hvarest Fogelen hämtar sin föda af vatten-insecter och Spongia. Blef skjuten vid Söderfors Ankar-Bruk utmed Dalålfvens stränder, uti slutet af April månad år 1784, då Ålfven begynte bli ren från Is, och vanliga Hafs-foglar kommo flytandes. Ingen har här å orten någon sin tillförene sedt den samma.

Förvaras nu upstoppad uti Herr Bruks-Patron GRILLS Fogelsamling på Söderfors Bruk och finnes väl hos von LINNÉ i Systema Naturæ samt hos flere Ornithologer förut nämnd, men är dock en ny recrüte för vår Fauna, ehuru fällsynt, hvarföre man ej hållit otjänligt at här anföra dess beskrifning, torde hånda, någorlunda fullständig och til en del skild från dem man på andra Språk förut åger.

P. G. LINDROTH.

Nouveaux Memoires de P'Ac. R. des Sc. et B. L. année 1781. Berlin 1783. 4:o 5 tab.

Uti Experimental-Physiquen, visar Hr. ACHARD at vid Electricke Gnistror ingen Syra afföndrat sig; han lät öfver 400 Slag, ge-

genom Leidiske Flaskan, gå uti Alkali Volatile, men icke ringaste tecken til Medelsalt märktes. Positiv och Negativ electricitet göra vid åtskilliga tilfällen lika värkan; hvilken alltså icke beror på öfverflöd eller brist på electriciskt ämne, utan på delarnes refraction. Vegetabiliers gäsning och Animaliers róta befordras genom electricitet. — Uti Cellulosa på åtskillige Djur har ock A. inblåst allmän Luft och allahanda Luftarter; den förre gjorde ingen vidare olågenhet sedan han blifvir insupen och svulnaden fördelt sig; *Saltpeter-Luft* var dödlig, nemligen, den i Cellulosa redan varande Luften blandar sig med henne, delar henne och det afskilde Acidum Nitri måste hafva denna skadeliga värkan; *Fix-Luft* gör ingen oordning i lifsrörelserne, utan insupes lätt och fort af de flytande delar, på hvilket sätt den torde kunna gagna i sjukdomar; Af *Inflamabel Luft* dog intet kreatur, utan blefvo tröge och forsne, til dess den hant blifva insupen; blef den genast åter utslåpt, sedan den varit i Cellulosa, så var den decomponerad. — Hr. ACHARD har ock med Eudiometer undersökt hvad värkan allahanda *Rökvarck* hafva på Luften; de förbättra honom icke, och phlogisticera honom äfven så litet, at det ingen fara blifver. — H. GLEDITSCH talar om SIMON PAULI falskeligen så kallade *Gramen Ossifragum*, (*Anthericum Ossifragum L.*) i

anledning af en Boskaps farfot, där benen och brotken funnos som et symptome, fön-derbrutne, men detta härrörde af elak föda och fördärfvade fakter, så at detta gråset ingen skuld hade.

(Gött. anz. 1784. St. 148.)

A. Treatise upon Ulcers of the Legs, in wick former Methods of treatment are candidly examined and compared With one more rational and safe &c. by SAMUEL UNDERWOOD. London 1783. 158 p. 8:0.

Denna Afhandling om Bensår är en fruckt af 20 års ärfarenhet. Af Torgskrikare har han först lärdt sig at bota dem utan at Pat. behöfver vara stilla och inne. — A. upräknar först de brukelige simplicia, såsom Conium, Solanum nigrum, hvars goda värkan han ofta erfarit, men som han dock håller för et både för kraftigt och osäkert medel; Nitrum, Bindor, Merc. præc. ruber, Bad i adstringerande medel, Calomel, Merc. sublimatus, och Kinabark; afföringar anmärker han, emot Heister, kunna sluteligen taga med sig) både öndt och godt ur kroppen. Han gillar icke en för strång diæt, at vara ständigt stilla, inne i rummen och at hålla be-

nen i horisontel ställning, hvilket sista är orsaken at bensår så lätt bryta up igen; icke heller tycker han om omslager och grötar. Tvåne Indicationer antager han, 1) at förbättra det såriga stället, 2) at skaffa et stadigt ärr. Digestiver blifva aldrig för starka, ty om man tillåter fri kropps-rörelse så reta de ej för mycket; däreft råder han til starkt ombindande med flanell, flitig kropps-rörelse och en oinskränkt förnuftig diät. Invärtes medel värka icke mycket, därest ej specifica fordras til vissa smittor. Merc. præc. ruber är i början det bästa at blanda ibland Digestiver; vid elaka rötfsår bör han icke tunt strös på, utan sären böra därmed fyllas; är såret nära en brosk, så brukar han frätande medel om bandager icke värka; är benet därintil angripit har han ofta rönt nytta af sidentyg öfverstrukt med färnissa. Kina gör stor nytta at styrka magen, hvartil äfven *Vitriolica* synnerligen tjänar för *Fyllhundar*, såsom gangræn därmed kan förekommas; äfvenledes en stark *Decoctum Lignorum* och Kalkvatten. — När såret börjar rena sig skal man lämna läkningen til Naturen och ej bruka torkande saker för bittida. För Rosartiga och orena sår brukar han en svag solution af *Sal martis* med litet *Mercur. sublimatus*. I *Scrofulöse* sårnader brukar han *Merc. præcipit. ruber*, som aldrig gjordt spottning; äfven nyttjar han *Setaceum*, Siftäm-

de

de Solution är ock god för såra Bröst-
vårtor.

Mycken årfarenhet synes A. hafva och
hela Afhandlingen är Naturligen och lätt
skrifven.

(Gött. anz. 1784. St. 151.)

Uti Gött. K. Vet. Societeten upläste Hr.
Prof. GMELIN d. 28 Aug. 1784 sina försök
at förena Järn med Zink. Under det Me-
tallerne uti elden ständigt voro betäckte med
et lag af kolfstybbe eller Talg, kastade han
dit flytande Zink eller glödgande Zink-kalk,
eller glödgande Järnspån, eller ock tvårtom,
på fått som fal. Prof. BERGMAN förenade Järn
och Tenn; åfvenledes på fått som vid Mås-
sings-Bruk Kopparen coementeras med Gall-
meijan, i öppna och täckta Diglar; likaledes
med den af Hr. ILSEMAN och Bosc d'ANTIK
berömde Flussen har han fådt dem i någon
flytning; hvilka alla försök han anstält i mång-
faldiga proportioner Metallerne emellan; men
ganska fållan har han varit lycklig nog at vår-
keligen sammanmålta dem, och när det nå-
gon gång något lyckats har den blandningen
icke låfvat fynnerliga fördelar i allmänt bruk.
Vid några försök då han med nämde försök-
tighet kastade glödgande järnspån i flytande
Zink och sedan starkt omrörde med en järn-
kåpp,

käpp, fick han värkeligen klimpar som mer hade färg af Zink än Järn och som på Kol för lampeld och blåsröret afbrann med Zinkläga, men lätt draga sig ganska lätt af magneten och förändrade ren Saltsyra, så at hennes färg och Gallåple-Tinctur, äfven som lut af Berlinerblå, ovederlägeligen gifvo Järnets närvaro tilkänna; men blandningen var i brättet helt rå och så skör at det vid första, föga starka, hammarlag sprang i flere stycken, van icke heller mera smidighet sedan det än en gång med Borax var sammanmålt. Då han smälte Zink-kalk med hälften så mycket Järn-ochra, Svafvel och kolstybbe, midt i Potaska inneslutit, fick han en blandning som drogs af Magnet och liknade mera Järn til färgen än Zink, men var i högsta mättan spröd och skör.

A. beklagar at HENKEL icke upgifvit det sätt han brukat, hvarigenom desse Metaller så lätt skola blifvit förente.

(Gött. anz. 1784. St. 154.)

Bref om beståndsdelarne af Spanskt Snus.

- - - Til at uptäcka orfakerne hvarföre det Röda Spanska Snuset förorsakat vissa olägenheter hos en min Vän, företog jag mig at med det samma göra följande undersökning: 1:o, Lades ganska litet därpå på et kol och
lä

lågen af et ljus staldes derpå med et Blåsrør. Det förbrändes då hastigt, med en liten lukt af Tobak och återstoden var et rødt pulver, lika med den allmänna Rødfärg som brukas på tråhus. Detta pulver med starkare hetta påblåst, smälte tillsammans til en svart slaggrusa hvilken drogs så qvickt som rent Järn af Magnetten. Det var då ej svårt at dömma, at detta pulvret bestod af en röd Crocus Martis eller Jern-Safran. At så veta huru mycket Snuset af detta främmande ämne kunde innehålla, lades 2:0, 100 skålp. Proberare-vigt på en ny Skårfvel och Calcinerades med stark glödnings-hetta. Därvid märktes, sedan Tobaks-lukten förgått, en blå låge med lukt af Svafvel och det återstående røda pulvret vägde nu 39 skålp. 3:0, Samma pulver afblåst med vanlig tillfats, som et jernprof uti Digel, gaf et rent jernkorn som vägde 15 skålp. eller proCent. Dylikt prof på halten gjordes ock på våta vågen medelst uplösning, som du känner, då en ren Berlinerblå därpå staldes, som gaf tilkänna, at Jernhalten rätteligen var 18 proCent. En ungefär lika Jernhalt erhöles at et annat dylikt rødt Snus som blifvit köpt för Franskt. Flere forter af det slaget har jag ej haft tillfälle at proba. Men då et lika quantum af den bleka sorten, eller så kallad *Havana Snus*, Calcinerades, förlorade det 75 proC. i vigten, eller gaf allenast 25 proC. hvit eller

ler ljusgrå aska, hvaraf Magneten knapt drog något synligt doft. Kan nu desse 25 proC. räknas ut vara aska ensamt af ren Tobak och du ånteligen af blekt Snus vil göra Costarika eller rødt Snus, få finnes, at du måste til 61 lod af det bleka eller af ren Tobak, lägga minst 39 lod Crocus Martis. Du lårer knapt vilja flutera din nåsta med Jernpulver, som innehåller en stickande Vitriolsyra i stället för Tobak; men torde dock vilja veta af hvad sort Crocus Martis hårtill mände brukas. Af mångfaldiga olika metoder, hvarpå en Crocus beredes, kan jag intet vist veta hvilkendera de hederliga Snus-Fabriqueurerne hårtill nyttja. De må vål intet vara så plumpa at taga vår allmänna rødfärg, utan torde hållt betjena sig af den jernräst, eller Colchotar Vitrioli, som fälles med Potaska, då Tartarus Vitriolatus för Apotheken tilvårkas, och som kan säljas ungefär til et halft runstycke lodet samt år ganska fin och liknar Spanskt Snus, då den torkas i luften, men blir rødare efter bränning: — Eller ock torde den Colchotar finnas tjenligast, som erhålles til lika godt pris vid Skedvattens Brännerier och har åfven den egenkapen at blifva fuktig i luften, hvarigenom Snuset hålles friskt och en piquant luft befordras, om litet Sallmiak tilfåttas. Hvilket preparat af Jern som hårtill hållt brukas, så år vist, at Fabriqueurn däråf med

köparens bedragande, kan vinna minst 24 öre på et öres förlag, hvilket kan vara nyttigt at veta, både för säljare och köpare. Om du ville blifva rik, a la mode, genom filuteri, så ikulle jag recommendera detta som en Secret; men som det intet är din Character, så må det divulgeras. Kanke detta Jernsnus kan vara nyttigt för den som plågas af nåsblod; men den som tänker nyttja sådant rött Snus til ögonens upfriskande, tager sig et farligt oråd före, som snart kan förorsaka ögonens förlust.

Jag förblifver &c.

Anmärkning:

Auctor (a) förtjenar Allmänhetens högaktning för denna nyttiga upptäckt; men at befara *Synens förlust* af järnråttigt Snus kan ej med goda skäl försvaras. Snus i allmänhet gör samma värkan som Errhina, at reta näsan til ömrigare flytning och kan i den affigten ibland vara fördelaktigt för ögonen; men äfven det starkaste missbruk skulle med sin värkan troligast skada nashinnan måst, utan fara för synen; man ser ofta at starka Snusare omsider mista lukten och föga eller ingen känning hafva af det skarpaste Snus; hvartil, efter Auctors vackra undersökning det *Röda Spanska Snuset* bör räknas. J. L. O.

(Dagl. Alleh. 1783. N. 300.)

Mat-

Matordning vid 1784 års Veneriske Curhus i Jönköping, gillad af K. Collegium Medicum.

Matordningen inrättas få, at för hvar patient bestås til *middag* Köttfoppa kokad på en half mark godt Oxkött, afredd med hvetemjöl, hafre- eller helgryn (uti hvilken efter tilgång hvarjehanda Vegetabilier äfven kunna läggas), samt til *afton* antingen lika portion Soppa eller i desfalls ställe 3 kvarter Vattugröt, kokt af sammanmalit Rågmjöl eller Hafregryn, hvartil bör gifvas et kvarter söt mjölk eller i desfalls ställe svagdricka med Sirap; hvarjämte på hvar person dagel, bestås et stöp svagdricka.

Til utspädande dryck kokas vatten på gröpt malt til behörig smak, hvilket utdelas til hvar och en efter behag; i hvilken dryck kan läggas efter Medicorum anordning, en liten portion af Cremor Tartari.

Uti K. Fr. Vet. Academien gjorde Hr. LAVOISIER d. 4 Sept. 1784, uti närvaro af Prints HENRIC af Preussen, försök at genom afbränning förvandla Spiritus Vini i rent vatten.

Chemici hafva väl sedt at lägan af Sp. Vini gaf vatten; hvartil endast fordras at den

råkar en kall kropp, emot hvilken den condenserar; GEOFFROIJ har ock af 8 uns Spir. Vini fådt 5 uns vatten; men som de öfverblefne 3 uns ej voro granskade, har Herr LAVOISIER nyttjat en ganska simpel inrättning, upfunnen af Hr. MEUNIER, hvarmedelst icke allenast hela quantum blifvit til vatten, utan ock en tilökning vunnits, så at af 16 uns Spir. Vini 18 uns rent vatten upkommit, hvilka 2 uns ej annat äro än en decomposition af den luft som åtgädt vid Spir. Vini afblåning. — Nytt bevis för Hr. LAVOISIERS lysande Theorie, hvarom förut talt är. (Se B. 5. p. 74.)

Utdrag af Hr. LE ROIJS Memoire uplåst s. d.

”Ett stycke Bernsten får genom gnidning den egenskapen at draga til sig låtta kroppar, dam och stoft. Denna ringa anledning har upptäckt Electriciteten, nemligen, såttet at upväcka den i hvarjehanda kroppar; men huru kan gnidning åstadkomma Electricitet? Kommer den från den gnidne eller gnidande kroppen? Det är det som Hr. LE ROIJ förefatt sig at utröna. Glastuber, som först nyttjades, hindrade at utröna vårkeliga beskaffenheten; likaså Glasgloberne, så at ingen möjlighet var at utransaka det förr, än glas-skifvor antogos i de förras ställe. Herr LE ROIJ förefälte sig länge at Glas värkade som en pump och at det sög til sig Electricke
äm-

ämnet från de kroppar hvarmed det gnedes, hvilken gifsning ock blifvit bestyrkt genom des nu anförde Rön. — *De visa at Glas suger til sig elden af de kroppar som nyttjas at gnida med och at tvärtom resner, t. e. Spanskt Vax, gifva den från sig til de kroppar som de gnidas med.* En Electricisk Machin, upfunnen 1771 af Hr. LE ROIJ och känd under namn af *La Machine de Nairne*, upvistes vid samma tillfälle.

Huru långvarig värkan Fördomar åga, bevises bland mycket annat, af det ån i dag i Paris brukelige fåttet at *Högtideligen tilreda Theriak.*

Denna urgamla Composition, som skulle förekomma och fördrifva alla både kände och okände Giftarter, borde soljakteligen i vidskepelsens öfvertygelse med mycken omsorg beredas, hvilket ock i alla länder med synnerliga Ceremonier förrättades, men hvilka, i samma mån årfarenhet och Chemiske uplysningar blifvit rådande, småningom äro afslagde och Theriaken reducerad til den simplicité som med bågge år öfverensstämmande, hvarpå egänteligen, och framför alla andra, vår Pharmacopoea Svecica är et lysande bevis.

Men i sjelfva det, i fysik mätto, up-

lyfte och lårerika Paris samlades ännu d. 13 Sept. 1784, uti College de Pharmacie, Lieutenant de Police, Hr LE NOIR, och Procureur DU ROI, Hr. DE BRUNVILLE med Deputerade af Medicinske Faculteten; då Hr DUHAUME, Prof. Pharmaciæ och Hr. LABO-RIÉ, Led. af Coll. Pharm. höllo hvardera et Tal öfver ämnet, och Hr. TAXIL, Ledamot af Coll. Pharm. *upviste offentligen ingredi-entierne* (som stiga til omkring 70 färskilte slag, då Ph. Sv. endast föreskrifver 10). Samma personer samlades ytterligare d. 30 Sept. på samma ställe, til at *upväga Ingredientierne* och den tredje offentliga Sammankomsten sker när de skola *blandas tillsammans*.

Huru länge skal et sådant uptog lidas? och huru kan det undvika namn af Charlataneri? Men i et land där Religionen myndigt lårer få mörka lärdomar, får man fåkert länge vänta at Ljuset tors förjaga den egen-nyttiga skymningen, äfven i andra Vetenskaper.

En Charlatan vid namn DU BEAUFORT har i Paris länge til et oskåligt dyrt pris såldt et så kallat *Eau Anti-putride*, som skal hafva Miraculösa egenskaper. K. Med. Societeten har genom Hr:re GEOFFROIJ och FOURCROIJ låtit undersöka det och funnit at det ej annat är än Acidum Vitrioli utspädt med
vat.

vatten, i proportion af 15 uns strömvatten til 1 uns och 1 drachma Acidum Vitrioli concentratum. (a) (hos oss ville en Gref BOLLIO för några år sedan; göra lycka med et dylikt hemligt medel, som han färgade rödt; men Kgl. Collegium Medicum uptäckte genast bedrägeriet).

(Journ. de Paris 1784. N:o 256. 262. 263. 265.)

C. Fr. WINZEL *Chymische untersuchung des Fluss-spats.* Dresden 1783. 8:o. 51. S.

A. har utfökt från Stollberg och Gersdorff de renaste stycken, lät dem springa sönder i vål tiltäckta uphettade kåril, sedan fint pulverisera, slamma, och lindrigt utglödgas; han fant då icke allenast, som SCHÉELE, i denna Stenart en egen Syra, hvilken ock genom Phosphori och Arsenic-Syra stod at utdrifva, utan ock, som WIEGLEB och MEIJER, at Kiseljorden, som den gifver uti glaskåril, kommer allenast från glaset och är altfå tillfällig. Utan tillsats gaf Fluss-spaten, i stark eld, något inflamabel Luft. A. fant ock, jämte Syran och phlogiston, Järn, kalk-

B 3

och

(a) hvar uplyft Läkare vet nog hvad gaga han kan i Rötfebrar, och fleresstädes, göra med Acida Mineralia; men det hör endast Bedragare til at utvidga des bruk til alla händelser.

och Alun-jord, men intet sporr til Kiseljord. Vid uplösningen af denna kalkjorden, i Acidum falis och Nitri, seck han Crystaller, som dock lätteligen smälte sönder.

(Gött. anz. 1784. St. 155.)

Petri Camper &c. Observationes circa mutationes quas subeunt Calculi in vesica. Pest. 1784, 4:to c. tab. æn. p. 36.

A. följer Blåfestenens åtskilliga förändringar efter och söker utreda sättet huru den uppkommer. Njurarnes och Blåsans glatta och med et klibbigt ämne förvarade håligheter äro så litet artade til en Stenskorpa danande, at det nödvändigt fordras en främmande kropp för at blifva kärnan uti en stenväxt, lika som om man ville bstryka et Uringlas innantill ofta med Olja och likafult hoppas få en stenskorpa däruti formerad. Hos en gammal Hustru fants en Oxeltand utgöra kärnan af en Blåfesten; hos en annan fants en spitsig kropp vara genom Muskeln kommen i blåsan, och då den blef utskuren hade redan mycken stenskorpa fåst sig däromkring. — Blåfestens skapnad beror dels på dess kärna, dels på kroppens ständiga rörelse, då Stenen blir aflång efter Blåshalsen.

Af

Af mycket hårda Stenar har han icke kun-
 nåt lösa det ringaste; hårdheten härrör icke
 af ålder och tid, som v. HALLER trodde, e-
 medan Stenar borde då vara hårdaft näst kär-
 nan, som icke alltid finnes, utan den härrör
 af skorpan egen beskaffenhet. Kantiga ste-
 nar göra icke alltid mycken smårta och blod-
 pifs. Uti alla kantiga stenar är kärnan lika-
 fullt glatt, hvaromkring skorpor samlat lig ef-
 ter obekante Lagar. En Sten om 27 lod
 gjorde Blåsan genom sin tryckning emot båk-
 ken-benen brokaktig. Blåsan drar sig ej al-
 lenast fast tillsammans omkring stora stenar,
 utan hon lyfter dem ock up med sig emot
 Os pubis. Därföre far man ock med son-
 den lätt under honom förbi. De stora Blås-
 stenarne sammanväxa icke af flere små, som
 ALGHISI och ALBINUS påstå; hvarenda, än-
 skönt helt liten, sten, har sin egen kärna,
 stora stenar äfvenså icke mer än en. När
 flere stenar äro på en gång i blåsan, drar
 hon sig icke om dem ihop. En sten som
 vågde 10 lod och 1 quintin, och som länge
 varit i Blåshallen innesluten, uttogs slut-
 teligen genom en i perinæum upkommen fistel.
 Den vanliga stora tången, at sönderbryta blås-
 stenar med, kan icke fatta en stor sten; Blå-
 san sluter sig ofta om tången och är ibland
 schirrös, så at hon ej nog kan utvidgas. LE
 CATS och LE DRANS tångar kunna ej fatta
 stenar som äro 2 til 3 tum tjocke. LE CATS

Stenbår kan ej nyttjas; A. önskar at AMMONII värktyg, som PLINIUS intygar utifrån sprängde stenar, må försökas. (Ib. St. 156.)

Neue Beyträge zur Natur- und Artzney Wissenschaft. von C. G. SELLE, M D. Prof. und Medicus des Charitéhauses zu Berlin 1783.

- - - Försöket at fylla Sjukrum med dephlogisticerad Luft har ännu icke lyckats efter önskan, ehuru stor fördel man ock låfvat sig däråf. En Paralysis blef hulpen genom Aër Fixus, använd efter HULMES Method; (Skulle icke de tillika brukade Bad och Nervstyrkande Salfvan något hafva bidragit?) Af 100 Patienter har det endast lyckats at bota 3 för Tvinsot med Aër Fixus. Exempel anföres på en Phthisis Pituitosa; af flere försök är funnit at Hectici få däråf andtåppa och bloden uphettas. Vid Stenpassion vants lindring af en blandning Bittersalts-jord med Vitriolsyra; vid en periodisk Tympanites, som var förknippad med en hårdnackad förstoppning, uträttades genom Cliftirer at Fix Luft med straxt därefter gifna mjukande Cliftir, at den sjuke icke allenast genast feck öpning, utan ock flytande Gyllenåder, hvarpå Tympanites i 3 veckor blef borta. (Gött. anz. 1784 St. 161.)

---

*Utdrag af Prov. Medici D:r EKMARKS
Bref til K. Collegium Med. dat. Lo-
visa d. 23 Oct. 1784.*

Sedan den tiden nu til största delen är förbi, på hvilken Rødfoten här i orten måst alla år vanligen plågar bland Allmogen graspera, och likväl ännu ingen fårdeles Farlot af det slaget här blifvit förspord, har man nu all anledning at hoppas, det denne Landsort för detta onda i år blir förskonad. Från 2:ne Församlingar äro väl Medicamenter requirerade och jämväl dit affände, sedan sjukdomen på barnen begynt visa sig; men lærer sedan afstadnat, så vida hvarken från Prästerskap, Krono-Betjening eller genom Refande någon ting sedan därom blifvit berättadt. Jag blir sålunda styrkt i den tankan, at, åtminstone här i orten, ombytlig väderlek från hetta til köld om Sommaren mera bidrager til denne sjukdom än brist på tjenlig och naturlig föda. Hungersnöden har i år varit så gräfelig och bland Allmogen allmän, och födan ganska onaturlig, men Sommaren väl til större delen kall, dock icke ombytlig, ty då värmen påstod, var den beständig. Det vore högeligen at önska, det Allmogen kunde bringas ifrån den fördärfveliga och ohyggeliga hushålls-methoden, at låta barnen hela Sommaren igenom från morgonen til aftonen springa halfnakna, blott med et gam-

malt linne klädde, som hänger löst på kroppen; jag är viss på, at mångas lif skulle sparas, som nu i Augusti och September månader i Rödspot förspillas.

Dito från Affsfor Montin, dat. Halmstad d. 18 Octob. 1784.

De ohyggeliga följder, som befarades i affeende på hålsan efter en svår hunger bland Allmogen och därunder nyttjad ovanlig brödföda, samt för tidigt tilgrep af ny gröda, hafva medelst Guds Nådiga bistånd blifvit så aldeles borta, at nästan ingen besvärats af Rödspot, ganska få haft Rötaktig feber, icke heller någon annan svårighet däraf märkts än vattenaktig svulnad i kroppen; som dock hos de flåsta af sig sjelf försvan, så at endast få nyttjade några doser Cremor Tartari och det med förmon. Detta har hos Kgl. Collegium jag ödmjukast bordt vid handen gifva, jämte det jag äfven får berätta, såsom något oförväntat, at Kopporne aflupit långt lättare hos dem, som nyttjat bröd af halm med eller utan tilblandning af Såd, än där barnen haft bättre föda, och dageligen famlat röta i kroppen.

Casus om en dödelig Asthma Convulsivum.

En man om 53 år började klaga öfver andtåppa med svårighet at gå i trappor, hvilket småningom öktes med sorlande under an-

andedragen. Dets vanliga Medicus, som tillika kände honom vara hæmorrhoidarius, gaf honom Ammoniacum, lindriga afföringar och blodiglar, hvilket väl lifade honom, men plågorne tycktes ej med alfvare vilja minskas, utan infann sig snarare qvåfvande spasmer vid halsen med retelse til hosta och eckel; i samråd med en annan tillades nu kermes Minerale i Vört och togs några doser om dagen af Pulv. Ip. Theb. ph. sv. Äfven desse medel syntes gifva lifa, hållt jämte lindrige öpningar hæmorrhoides Cœcæ viste sig, hvilka genom blodiglar aftappades; men den qvåfvande andtåppan kom skoftals, fast oordentligt ofta och hållt om nätterne igen med fara af hastig död, hvarföre som Pulsen var hård och aldrig intermittent, ådren innom 12 timmar öpnades 2 gånger, då tillammans omkring 9 a 10 uns blod togs, som fans bågge gångerne hafva stark crusta Inflammatoria; detta lättade väl ock, men Spasmerne kommo likafult tätare och starkare igen, och oaktat alla ytterligare försök med Vinåtticke-ånga öfver Mentha crispa, Eau de Luce, m. m. affomnade Patienten på 17:de dygnet.

En så envis och håftig sjukdom gaf full anledning at förmoda något organiskt fel, hvarföre ock kroppen i flere Läkares närvaro öpnades, hvarom följande beskrifning vittnar:

Vid

Vid Fabriqueuren F. W. G. . . . LS obduction fants följande märkvärdigt vid Bröst-caviteten öppnande:

Lobus inferior pulmonis dextri starkt fäst vid diaphragma, men medius och superior ej adhärent med vidliggande plevra, hvilken äfvenså väl som nämde lunga var hård och där beströdd med större och mindre scirrhösa knölar.

Vänstra Lungan med sin nedre lobus ej sammanväxt med diaphragma, som den högra, men med den öfre lobus starkt adhärent med vidliggande delar hvilken ock hade flere scirrhösa, af hvilka en var af den storlek, at han uptog nästan hela öfre hälften af lobus superior samt tryckte bronchus sinister med des grenar. Denna stora scirrhe var i synnerhet ganska hård, af en ljusgrå substans i ytan, men mörkare inuti med svarta fläckar; vid iskärandet hårdare än en steatome.

I Luftröret fants ej något utom ordentligt: Hjertat med des vasa och pericardium äfven utan något märkeligt fel. (a)

Anmärkning:

Denne Andtåppa liknar mycket den af Engelsmän så kallade *Angina Pectoris* (Se om den

---

(a) Obduction förrättades och Beskrifningen är upfatt af Hr. EKMAN, som nu är Under - Chirurgus vid Kgl. Lazarettet.

den Band. I. p. 5.) och lærer vist blifva obotelig när den hårrör af Schirrh, hvilka genom sin storlek och tyngd trycka Bronchia och hindra respirationen. Här hade ock kanske någon finnes oro del i sjukdomen. Jag har sedt någre dylike Casus som alla varit dödande; andre Läkare instämma ock däruti at de vid dylike sjukas obductioner funnit organiska fel circa bronchia et asperam arteriam; af växter, frätande Sår m. m. J. L. O.

Hundar anfällas ibland af en dödande sjukdom, som kallas *Merve*. De begynna med at nysa starkt och ofta, hvarpå följer en öm-nig flytning genom näsa och ögon af en gul slem; de blifva modfalte och mista matlusten.

På Slottet *Pinczow* i Pälän blefvo uti Febr. 1784 13 st. Jagthundar, af färskilte arter, här af håftigt angrepne; man gaf dem 3 dagar å rad, hvardera en dryck som bestod af et halft kvarter mjölk och et halft kvarter olja, men 4:de dagen dogo 3 st. Ågaren fruktade då at sjukdomen var smittosam och ville skjuta ihjäl dem alla, men någon af de närvarande påminte sig hvad vårkan *Æther Vitrioli* gjordt vid andra kreaturs sjukdomar, (Se Band. 5. p. 9.) och beslöt därför försöka den. Han blandade 30 droppar *Æther* med et halft kvarter mjölk i en bouteille, skakade väl om och med tilhjelp at öppna Hun-

Hundarnes mun, hålde i hvardera denna portion och slåpte dem därpå lösa. Efter 24 timmar nyfte de icke mera, flytningen genom näsan var ej så stark och genom ögonen aldeles stannad, och matluften kom åter med någon munterhet. Dagen därpå funnos de vara glada och lekte med hvarannan, samt voro efter 3 eller 4 dagar aldeles friske, utom en löpsk hynda, hvilken varit värst angripen; hon feck därför en dosis til och näsan retades med Eau de Luce som åstadkom en stark flytning. Två dagar därefter var ock hon frisk.

(Journ. Encycl. Oët. 1784. p. 156.)

Utkast til kalla Mineral-Källors undersökande och beskrifning. På K. Collegii Medici anmodan upjatt af framl. Assesjoren D:r GÖRAN ROTHMAN.

Härvid i akttages:

I:o, *Topographia et Oeconomia Loci:*

Lånet,

Häradet,

Socknen,

Hemmans-ägornes Natur, om de äro:

Kungsgård,

Säteri,

Fräl-

Frälse,
 Krono,
 - - - purt,
 - - - Skatte,
 - - - Ruffhåll,
 - - - Boställe,
 Stadsjord,
 Academie-Jord;
 Prästgård,
 Præbende,
 Kyrko-Jord,
 Hospitals-Jord.

Nu varande Ågaren eller Innehafvaren.
 Huru långt Källan ligger från närmsta Stad.
 Om och huru länge den, såsom Hålf-
 Källa varit i bruk.

Om stället är bebyggt.

Huru med Bruns-Intendents tillsättande
 hittills förfarits.

Om någre Oeconomiske inrättningar å-
 ro stadgade vid källan til be-
 qvåmlighet för Brunsgåster.

2:o, *Descriptio physica Loci:*

Källans vidd,

- - - djup,

- - - vatten-mängd; huru mycket rin-
 ner i timan.

- - - - Om den alla årstider är lika.

- - - Aflopp.

Belågenhet och Negderne däromkring:

Berg,

Berg,
 Sandålar,
 Slätter,
 Dålder,
 Skogar,
 Haf,
 Inlöar,
 Myror eller Mossar,
 Floder, Åar, Bäckar,
 Flere Kållor,
 Mineral-strek,
 Bergvårk,

Vattnets Sediment i Kållan,

Affopps-ränniln,

Ochra,

Stenskorpa, som incrusterar,

kalkartig,

Selenitisk, m. m.

Vapores eller halitus:

Deras värkan på:

Smak,

Lukt,

Syn,

Thermometer,

Barometer,

Metaller:

- - polerad Järn,

- - - - Koppar,

- - - - Silfver.

— Skadelighet för djur,

— Antändelighet

— Kraft at slåcka eld.

3:o, *Historia Naturalis Loci:*

Jordmonen och mineralier i och omkring Källan, *Oryctologia Loci.*

Växter, *Flora Loci.*

Djur, *Fauna Loci.*

4:o, *Sjelfva Vattnets beskaffenhet:*

Förändring af omskiften i årstiderna,

- - - - - Väderleken,

- - - - - morgon och afton,

- - - - - då källan nyligen runnit til, efter föregående tömning.

Om det har någon besynnerlig egenskap och värkan på dem, som vanligen däraf dricka, e. g. at göra tänderne lösa, förorsaka ref. m. m.

För hvilka sjukdomar i synnerhet det visat värkan.

Underfökning af vattnet:

A) med utvärtes sinnen:

a) då det nyligen är hämtat ur källan;

Om det är

Klart eller grumligt;

Färgat, huru;

Luffigt, som visar sig med porlande ur källan och vid omsqualpning i en Bouteille, om pärlorne hålla sig länge.

Luktande, huru;

Smakande, huru;

Om källan går til Is om vintren, eller ej.

Om vattnet snart eller långsamt upkokar.

Om Skalfruckter, såsom årtor, bö-
nor, m. m. då de kokas däri,
bli hårda eller upmjukna och
mosa sig.

Om Såpa och Tvål löser och lödrar
sig däruti, eller ej.

b) då vattnet stått uppe några timmar i
i fria Luften

Om det förlorar mycket af innevaran-
de luft.

Sätter pellicula, huru dan.

Sediment, huru dant.

Mister af utseende, smak, lukt.

Genomgår samma fysiska och
kemiska försök, som nyli-
gen hämtat.

B) Med Fysiska Instrumenter.

a) Vågning.

Friska vatnets gravitas specifica, vid
determinerad temperatur, mot destil-
lerat vatten.

b) Thermometer.

Vattnets köld och värma

Vinter och Sommar
i sjelfva källan.

C). Genom Kemiska försök.

De ämnen, som i kalla Vatten uti jor-
den hittills blifvit fundne, antingen genom sin
mechanisk delning och rörelse inblandade
och i Vattnet uppehållne, eller genom up-
lös-

lösning närmare med vattnet förenade, åro följande:

1:o, *Syror*

- a) *Vitriolsyra*: fällan fri; bunden til Neutral- och Medel-Salt med Alkali vegetabile til Tartar. Vitriolatus. Sällsynt.
- — Minerale til Sal mirabilis Glauberi, Mångastådes.
  - Kalk til Gips. Mera allmänt, hållt i brunnar.
  - Magnesia alba til Bittersalt. På åtskilliga ställen.
  - Lera til Alun. På åtskilliga ställen.
  - Metaller. Se nedanföre 5:o.
- b) *Saltpeters-syra*: icke fri; bunden med Alkali Veget. til Saltpeter. På flera ställen.
- Kalk til Calx nitrata. På många ställen.
  - Magnesia alba til Magnesia nitrata. På många ställen.
- c) *Saltsyra*: icke fri; bunden med Alk. Veget. til Sal digestivus Sylvii. Rart.
- — Minerale til Koksalt. Mångastådes.
  - Kalk til Sal ammoniacus fixus. Mångastådes.

— Magnesia alba til Saltaska. Mångastådes.

— Tungjord til Terra ponderosa salita. Anmärkt.

— Metall, Se nedanföre N:o 5:o.

Alla dessa 3 Syror finnas stundom i samma vatten.

d) *Flusspats-syra*: icke fri; bunden med Kifel-jord til Kifel. I de fläste vatten.

e) *Luftsyra*: fri och bunden.

Alla Vatten på Jordytan hysa Luftsyra, åtminstone 1 eller 2 Cubic-tum på kannan; men de så kallade luftige befinnas åga 10, 20, 30 til 40 Cubic-tum. Denna Syra, fri, utgör det som i Hålsö-Vatten kallas spiritueust och ætheriskt. I proportion af myckenheten häraf, som Vatten kan antaga vid pafs lika med dess egen rymd, får det en angenämare fyrig smak, och, då Luftsyrans är ömrig, nästan som Champagne-Vin.

Kan i Vatten vara bunden

med Alk. Veget. til Alkali vegetabile aëratum. I granskap med Torfmossar.

— — Minerale, til Alkali minerale aëratum. Stundom få öfvermåttadt af Luftsyra, at det trögt

trögt vil anskjuta, samt
 snarare benågit at de-
 liquescera, ån fatesce-
 ra i Luften.

— Kalkjord til Kalkspat, eller
 vanlig Kalk. I de flåste
 Vatten.

— Magnesia, til vanlig Magne-
 sia alba. Icke sållan.

— Metal. Se nedanföre 5:0.

Kalla Kållor åro antingen *grofva*, som
 hålla fåga mer Luftsyra, ån gement vatn,
 eller *fina*, som hålla något mera.

2:0, Alkalier:

a) faste: knappast frie; bundne
 med ofvannåmde förbindelser.

b) flygtigt: sållsynt fritt, men anmärkt.

3:0, Fordarter:

a) frie, genom mechanisk fördelning
 inblandade.

b) bundne:

Kalkjord	}	med ofvanstående föreningar.
Tungjord		
Magnesia alba		
Lera		
Kiseljord		

c) Mucilageuse och extractive
 lämningar af Vegetabilier, upslam-
 made.

4:0, Brånbare åmnen:

Kalla vatten, som Innehålla något *Svafvelaktigt*, äro fällsynte. Skola dock finnas.

Andre bränbare ämnen kunna vara upslammade och genom mekanisk delning inblandade.

5:o, *Metaller*:

a) mechanic fördelte och upslammade.

b) uplöste i svag Vitriolsyra:

Koppar, til Koppar Vitriol. I Cement vatten.

Järn, til Järn-Vitriol. I Svartkällor.

Zinc, til Zinc-Vitriol. Ofta inblandad i Cement vatten.

Nickel, til Nickel-Vitriol. Ej med visshet funnen i vatten.

e) uplöft i Saltsyra:

Brunsten. Anmärkt.

d) uplöft i Luftsyra:

Järn til Ferrum aëratum i Surbrunnar.

Om Arsenicaliskt naturligt vatten kan gifvas, är ännu icke aldeles afgjort; det är åtminstone icke hittills med visshet funnit. Hvit Arsenik är en metallisk Kalk, som väl är löfelig i vatten; men dårtill fordras 90 til 100 delar vatten vid 50 graders värma, mot en del arsenik.

At undersöka hvilka och huru mycket af ofvan-

vannämde Ämnen i et Källe-vatten finnes, föreflås följande Method:

I. *Fria Luftsyrans affskiljande och mätande.*

Uti en med botten och Conisk brådd försedd Koppar-Cylinder passas en annan, som är öppen inunder, stående, på små fötter, uphögd litet öfver den förras botten, samt af så mycket mindre Diameter, at det blifver en lineas rum rundt omkring imellan bägge Cylinderne. Den inre bör dessutom ofvantil vara slutet med et något kupigt lock, som midt på är försedt med en pip af 1-4:dels tum högd, hvars öfversta kant står minst en god half tum lågre än öfversta brådden af yttre Cylindrens Coniska brådd. Denne inre Cylindrens rymd bör ock vara afmätt och bekant.

Cylindren och större delen af Coniska brådden fylles med vattnet, som skall prövas på sin halt af fri luftsyra: en flaska utaf bekant afmätt rymd, fylld med upkokat och ännu hett vatten, ställes omstjelpt på inre Cylindrens pip så försigtigt, at ingen luftblåsa får intränga, och sedan sättas hela anstalten öfver eld. Så snart värmen börjar värka på den innom mindre Cylindren inneslutna del af vattnet, släpper denna sin lösa luftsyra, hvilken i kraft af sin lätthet genom pipen upstiger och samlas öfverst i flaskan, hvarunder en lika rymd af kokta vattnet utdrifves. När

en flaska blifvit til 3-4:delar tömd, borttages den, en dylik full sättes i stället, och så vidare, tils vattnet åtminstone 1-4:dels tima varit i kokning. Ömsningen med flaskorne bör med största skyndsämhet förrättas, och sker utan svårighet med tilhjelp af en rund, djup sked, som sättes under öppningen. Flaskorne ställas omstjelpte i en skål med hett vatten, och när de blifvit til en viss grad afvalade, mätes det rum, som i dem tyckes vara tomt. Härvid måste Barometrens högd, samt vattnets värma i flaskorne vid sjelfva mätningen, noga anteknas. Mätningen bör ske medan vattnet äger ännu 30 eller 40 graders värma, för at vara säker, at ingen luftsyra blifvit där af absorberad. Då man af andra försök vet hvad värkan olika tryckning och värma utöfva på denna fyrans volume, kan den ändock för jämförelfers skull bringas til vist mått vid Barometrens medelhögd, (25 tum, 3 lin.) och medelvärma (då Thermometren visar 15 gr. öfver 0). Af inre Cylindrens rymd, jämförd med den, som vundna Luftsyran äger, finnes sluteligen halten på en kanna eller annat mått efter behag. Til undvikande af irring bör inre Cylindren, innan den brukas, med kokhett vatten väl tvättas inuti, at fullt befrias från all utvårtes vidlådande luft.

II. *Reactions och Precipitations-prof.*

Deffa anställas dels med friska Vattnet, nyli-

ligen tagit ur källan, dels ock, sedan dess volum är minskad genom evaporation.

A) Med *Lackmus-Tinctur*, gjord med rent vatten, och så utspädd, at den är fullt blå. Denna rodnar af Syror och blir blåare af Alkalier, samt lika så af Kalk och Magnesia i syra uplöste. När häraf litet efterhånd drypes i vatten, upkommer således röd färg, om någon slags *fri-syra* deri är närvarande. Finnes den icke uti tillräckelig myckenhet at ändra färgen af Tincturen, försökes med pappers-lappar blekt färgade i Lackmus eller där-af något dragande i rödt; blifva de mera blå än förut, är i vattnet antingen *Alkali* eller *Magnesia*, eller *Kalk*, uplöste i *Luftsyra*.

Papper, färgat rödt med *Fernbocks Tinctur*, blånar ock af alla *Alkalier*, *Kalk* och *Magnesia*, men blir mera rödt af *Acida*.

Papper färgat gult med *Gurkmeja* blir brunt af *Alkali* och *Kalk*, som är fri från *Luftsyra*, men knapt af *Magnesia*.

Stundom röjes icke effecten af dessa Reagentia förr än vattnets volum genom evaporation blifvit minskad, och de i ringa myckenhet ingående ämnen blifvit concentrerade.

Om friskt vatten af *Lackmus-Tincturen* rodnar, men ej det som varit kokadt, bevisar det at den *flygtiga Luftsyran* varit den enda närvarande Syra.

B) Med *Tinctura Gallarum*, gjord med *Spiritus Vini rectificatissimus* och väl mättad. Om Vattnet blifver häraf rödaktigt, violet, mörkblått eller svart, bevisar det *Järns* närvaro. Visar sig denna effect endast medan Vattnet är friskt, slutas däraf at ej annat Järn, än det som i Luftsyra är upplöst, därtill är orsaken, men om ock upkokadt och til en del evaporerad Vatten visar sporr af Järn, är denna Metall i Vitrioliskt lynne närvarande, och källan således en Svartkälla.

Vatten som håller *Zinc* blir brunaktigt af Galläpple-Tinctur, och *Brunsten* om den är i Vattnet, fälles gulgrå af samma Tinctur.

Med *Blodlut*, några droppar i et spitsglas Vatten, röjes ock *Järn* genom et högblått præcipitat, eller Berlinerblå, som förr eller senare visar sig. Om i Vattnet ingen Syra är förhand, och Järnet således icke upplöst, bör Blodluten neutraliseras med destillerad Vinätticka, för at åstadkomma denna värkan.

Blodluten röjer ock de andre Metaller, som med Vitriolsyra förente i vatten kunna finnas, neml. *Koppar* med gulbrunt præcipitat, eller ljusgult, om Kopparen är til ringa mängd, och *Zinc* med hvitt præcipitat.

Bresiljetråds-spånor fånga det vatten blått, som håller någondera af dessa Metaller up-

upplöste i Vitriol-syra. Blir vattnet af Bre-
siljan rödt, håller det *Auln*.

C) *Med Alkali vegetabile fixum* upplöst i de-
stillerad vatten; om få droppar afskilja et
hvitt præcipitat är det *Kalk*, *Magnesia*, el-
ler *Lera*; Om all jorden härmed fälles,
och det klara inkokas, och där af fås Tar-
tarus Vitriolatus, har förenämde Jordarters
menstruum varit *Acidum Vitrioli*.

D) *Med concentrerad Vitriolsyra*; om några
droppar i et spitsglas vatten upväcka blåsor,
förena de sig med *Alkali* eller *Magnesia*, som
förut varit måttade med Luftsyra, hvilken af
den starkare utdrifves. Visar sig ej någon
ändring i friskt vatten, försökes på samma
sätt, sedan genom kokning och evaporation,
ämnen blifvit bragte innom mindre rymd.

E). *Med Socker-syra, måttad med Alkali Ve-*
getabile til et neutralt Salt. Detta Salt är gan-
ska tjenligt at röja minsta spår af *Kalk*, ty
där af decomponeras alla andra föreningar med
Kalk, til och med Gips. Om en liten smu-
la af detta Salt släppes i et spitsglas vatten,
som håller någon mängd af *Kalk*, blir vågen
strax synlig i vattnet genom hvita strimor;
är *Kalken* sparsammare tilstådes, samlar sig
först på botten omkring den nedfallna Cry-
stallbiten et gråaktigt præcipitat, och det in-
om en högst 2 minuter. Ännu ringare mängd
af *Kalk* gör ock trögare præcipitation.

F)

F) *Med Silfver-Solution af Saltpeters-Syra*; om *Vitriol-* eller *Saltsyra* eller *båda* äro närvarande, blir vattnet här af grumligt och blackt, ty desse Syror äga starkare frändskap med Silfret, än Saltpeters-Syran, som följaktligen afdrifves, och de nya föreningarne falla til botten. Blir af fällningen *Luna Cornea*, har *Koksalt* eller *dess syra* varit i vattnet.

G) *Med Qvicksilfver Solution af Saltpeters-Syra*, gjord med värme för vatten-profver. Drypes här af i vattnet och en gul Kalk eller *Turpethum Minerale* fälles, bevisar det at *Vitriol-Syra* är närvarande; är äfven *Saltsyra* tilstådes, lägger sig et hvarf hvitt præcipitat ofvanpå, och det gula inunder.

H.) *Med Solution af Mercurius sublimatus corrosivus i destilleradt vatten*; den præcipiteras röd om *fritt Alkali Veget. fixum*, brandgul om *Alkali minerale*, och hvit om *Alkali Volatile* är i vattnet.

I) *Med Koppar-Solution af Saltpeters-Syra*; om vattnet färgas här af blått, håller det *Alkali Volatile*.

K) *Med Alkali Volatile*; om vatten här af blir blått, håller det *Koppar*; ju starkare färg, ju mera.

L) *Med Kalk-vatten*; om det blandas til friska vattnet och där af förorsakas grumling och Kalkpulfrets fällning, sker sådant af *Luftsyra* som yftar och nederflår den uplösta Kalken.

M)

M) *Med crystalliseradt Blysocker*; om härmed fälles et hvitt fint pulfver, som icke löses i destillerad Ätticka, är det Blyvitriol, och bevisar *Vitriol-Syrans* närvaro i vattnet; löses åter det sålda pulfret i destillerad Ätticka, hafva *Luftsyra* och *Koksalts-syra* förorsakat dylikt præcipitat. När fällningen är hvit, utmärker det at intet *Svafvelaktigt* eller *brännbart*, utom hvad väsendtligen kan tilhåra salter eller järn är närvarande; emedan mörkhet däraf annars borde upkomma.

N) *Med grön eller Järn-Vitriol*; om en cry stall däraf lagd i vattnet decomponeras och under uplösningen afskiljer järnet under form af Ochra, bevisar det at i vattnet finnes *Kalk* och *Magnesia*, löste af *Luftsyra*, hvilka attrahera *Vitriol-Syran* mer än Järnet.

O). *Med poleradt Järn*; om *Koppar* finnes i vattnet præcipiteras den på Järnet med sin metalliska färg.

III. *Evaporation.*

I. §. Uti en Täljstensgryta, eller i brist däraf, et glaserat Stenkärl af flere kannors rymd, inmätas noga vissa, til exempel 3, 4, eller 6 kannor af vattnet, men ej mera, än at kärlet har tilräckeligt koknings-rum, och sättes på koleld; i början täckes det med et läck, tils värman blir så stark, at imman kan afhålla stoft och sal-ska.

2. § Så snart vattnet hastigt, men fullt upkokat, slås altsammans, med det som fallit til botten, hvilket vål och aktsamt skiljes från kärlet, på et stadigt Filtrum af papper, hvarefter det i filtro stadsnade vål torkas, några våges med Prober-vigt, eller ock accurat Medicinal-vigt, och vigten anteknas.

Det som med blott upkokning afskiljes är *Kalk* eller *Magnesia* eller *Järn*, som i Luftsyra varit uplöste, eller alla desse ämnen blandade, emedan de vid 100 graders eller koknings-hetta lämnas af sit flygtiga menstruum. På det fälde och torkade pulfret anmärkes, om den liknar Ochra, samt smaken om den röjer något martialiskt; en afvågdel af pulfret lägges i destillerad Åttika, och i akt tages om någon fråsning därvid upkommer, som bevisar at det i Luftsyra varit upløst; det lämnas i digestion några timar, affilas, och om något är oløst, sköljes det med destilleradt vatten, torkas och våges.

I den affilade Åttikan drypes ren Vitriol-syra, som, om den fälles med det i Åttikan upløsta til Gips, beviser det samma hafva varit *Kalk*. Skulle med Kalken hafva följt någon inblandning af *Magnesia alba*, röjer sig denna genom det Bittersalt, som i sådant fall, sedan Åttikan blifvit afhåld, genom anskjutning bland Gipsen borde skönjas, eller ock kunde med litet i fänder påslå-

slagit destilleradt vatten från Gipsen utlakas, och efter afdunstning visa sig.

Det af Åttikan olösta är en *Järnkalk* eller et lindrigt *dephlogisticeradt Järn*, hvilket smak och utligt röjer, och ännu blir ögon-skenligare genom reagentia. Det samlas, torkas och väges, hvarigenom utfinnes huru mycket et vist mått, e. g. en kannä därpå innehåller.

3. §. Det silade vattnet (2 §.) fåttes åter på elden och hålles inemot kokande, tils det afdunstat til torrhet. Men skulle smaken utmärka någon ömnicig salta i vattnet, eller någon hinna eller skorpa visar sig ofvanpå, bör det tagas af elden, filtreras och fåttas til anskjutning. Det vundne Saltet samlas och torkas. Affilningen låter man sedan afdunsta til torrhet, i fall icke imedlertid någon förnyad filtrering och anskjutning finnes nödig.

Efter dessa silningar utlakas Residua i filtro varfamt med litet efter hand påslaget hett destilleradt vatten, för at uplösa det saltaktiga, och utlakningarne slås til affilningen at afdunsta och anskjuta.

4. §. Residua i filtro väl torkade vägas noga tillsammans och undersökas på följande sätt:

En afvägd del härpå uplöses i Vitriol-fyra; blir därpå Gips, bevisar det at jorden är *Kalk* (cfr. 2. §.) Om Tungspat skulle märkas, slutes därpå at jordarten är *Tungjord*;

jord; finnes däraf anskjuta Bittersalt, har jorden i samma mån varit *Magnesia alba*; skulle Alun anskjuta är jorden ren *Lera*. Om något olösligt finnes kvar, som icke röres af Vitriol-syran, är det *Kiseljord*.

Gips igenkännes dels af Selenitiske Crystaller, som äro hoptryckte sneda tårningar med hopgående kanter, och ganska svårlosta, dels ock genom tillagen Lut af Alkali Vegetabile, som förenar sig med dess Syra til Tartarus Vitriolatus och lämnar kalken frj.

Tungspat igenkännes af sin stora specifika tyngd, 4,500, och af sin olöslighet i vatten. Sjelfva dess basis eller Tungjorden gifver med Saltpeter-syran fasta Crystaller, och med Ättika et deliquescent Gumi.

Bittersalt eller Engelskt, Epsoms, Seyschütfer eller Seidlizer-Salt igenkännes af bitter smak, löslighet i vatten och Crystallernes figur: de äro dels smala fyråsidiga och rätvinkliga prismer med fyråsidiga pyramider på ändarne, dels kortare dylika prismer, med 2 motsatte sidor nog bredare, än de 2 öfrige, samt spetsade allenast med 2 hopgående plana i form af et tak. Om Bittersalt lägges i godt kalkvatten, decomponeras det, och Vitriol-syran öfverger *Magnesian* at förena sig med kalken. Härigenom kan det ock skiljas från *Glaubers-Salt*,

Salt, hvilket det eljest nog liknar, emedan detta ej kan förstöras af kalkvatten.

Alun igenkännes af sin stråfva smak, och sina Crystaller, som äro tårningar med 8 trekantiga sidor eller plana; den fälles lätt af Alkalier, Kalk, Zink, Järn.

Kiseljord igenkännes däraf at den ej uplöses af Vitriol-syran eller någon annan utom Flufs-spats-syran, som därmed gör Kisel. För blås-rör smälter den icke ensamt; med Borax lätt, utan rörelse; med Alkalier under håftig rörelse; med Lera och Kalk flyter den strax.

5. §. Det samlade Saltet (3 §.) undersökes på följande sätt:

Fins något tort, mjöligt, som icke velat crySTALLISERA sig, slås Vitriol-syra til måttning; om däraf blifver Glaubers-salt är det *Alkali Minerale*, men upkommer Tartarus Vitriolatus är det *Alkali Vegetabile*; om härvid sker fräsning, äro nämde Alkalia *Aerata* eller med *Luftsyra* måttade.

De anskutne Salter röja sig af dessa egenskaper:

Glaubers-salt på ofvanförde sätt.

Tartarus Vitriolatus har kantiga klara gryn, sprakar i eld, fatescerar icke, hepatescerar för blåsrör på kol.

Saltpeter har 6-sidiga prismatiska Crystaller med 6-sidiga pyramider; fräser eller detonerar i eld.

Koksalt har cubiska Crystaller, decrepiterar eller sprakar i eld.

Sal digestivus sylvii har 4-sidiga prismatiska Crystaller, eller cubiska med skarpare smak än koksalt. Om destilleradt Vatten häraf måttas, och därpå drypes rent Acidum Tartari sker præcipation, emedan Vinstens-syran förenar sig med Alkali Vegetabile til en ren Tartarus regeneratus, som faller til botten.

Sal ammoniacus fixus har sammanhängande Crystaller hvilka snart deliquescerar. Vitriol-syra nederflår kalken härutur med hetta och fråsning til Gips.

Finnes en brun pellucid Massa, som icke crySTALLIFERAS, om icke i strång köld, och som lätt deliquescerar och på kol detonerar nästan som Saltpeter, är det *Calx nitrata*. Uplöst i vatten släpper den kalken om Alkali tilkommer.

Magnesia nitrata har prismatiska fyrkantiga spathaltiga Crystaller utan apices och deliquesceras lätt i fuktighet; det har ock en skarp och bitter smak. Om et i dens solution doppadt papper torkas och itändes, brinner det med grönaktig låga. Om Vitriol-syra hålles i solutionen tager den åt sig Magnesia från Saltpeters-syran, men fälles ej förän evaporation minskat menstruum, eller Spiritus Vini rectificatissimus tillås, som absorberar Vattnet.

Saltaska eller *Magnesia salita* är ofta i sällskap med Bitterfalt och Kokfalt. Den är för sig sjelf af ganska bitter smak och crySTALLIFERAS ej gerna om icke inspisferad i kokhetta och håftigt utfatt för stark köld, då små nålar anskjuta, som snart deliquescera. Saltaska löses i Spiritu Vini. Den kan snarast upptäckas, om på en del af Saltet hålles stark Vitriol-syra, som tager åt sig den uplösta Magnesian ifrån Saltsyran; och om hoprullat i vatten doppadt papper, hålles däröfver, visar sig en hvit rök, som lucktar *saltsyra*; dennes ångor äro i torr luft osynlige, men visa sig i hvit rök; då fuktighet träffas. Anförde sätt är det beqvämaste at i hast upptäcka minsta smitta af Saltsyra.

Terra ponderosa salita igenfinnes på lika sätt.

Hvart och et ämne som särskilt kan bekommas, våges noga, för at få veta huru mycket däraf innehålles i et vist mått e. g. en kanna vatten.

6. §. *Extractive* och *mucilagineuse* lämnigar af Vegetabilier röja sig lätt med den färg de gifvit Residua i filtro, och med det kolde lämna då något däraf lättet för blåsrör eller eljest brännes. *Svafvelaktigt* ämne likaledes om det skulle förekomma.

7. §. Metallernes myckenhet utrönes på följande sätt:

Om annat *Järn*, än det, som i luftsyra varit upplöst (2 §.), finnes i vattnet, fås det

når hela Residuum (4 §.) utlakadt med destilleradt Vatten, torkat vid 100 gr. värma och vågit, begjutes med någon Mineralisk Syra, som sölverar Järnet och sedan afhålles, och massan åter torkas och våges å nyo, då skilnaden i vigten utvisar Järnets mängd. Härvid bör dock noga aktas, at syran icke är för mycken, för stark eller värkar för länge på massan, ty då kan ock någon jord uplösas och göra irring i utslaget. Säkrare är at med Blodlut fålla Järnet utur solutionen af massan, gjord med svag färglös saltsyra; solutionen utspådes och tillås så mycket af Blodluten at full præcipation åstadkommes, snarare mer, än mindre. När det blå præcipitatet, eller Berliner-blåen fatt sig, utrönes med några droppar af Luten, som drypes i det öfverstående klara, om allt Järnet blifvit faldt. Häræfter silas genom et noga vågdt filtrum af tryckpapper, och all spillning undvikes; ingen ting lämnas i kårlet, allt samlas på filtrum, som sedan sorgfälligt och varsamt med varmt Vatten lakas fritt från all främmande syra. Sluteligen torkas filtrum och våges, samt des egen förut bekanta vikt afdrages, så erhålles vigten af Berliner-blåen. Som det är bekant, at 6 delar Berlinerblå svara mot en del rent Järn, finnes snart järnhalten af Berlinerblåens vikt och genom jämförelse af vattnets myckenhet, som gifvit residuum, huru stor järnhalten är på et annat mått, e. g. en kann.

Koppar, som af Reactions-profverne blifvit röjd, fälles, då vattnet ännu är friskt, eller bättre då dess volum genom evaporation blifvit minskad utur sit menstruum, *Vitriol-syrån* af tillagdt *Alkali fixum*. När full præcipitation är förrättad afhålles *liquidum* och *Kopparkalken* torkas och våges.

Zink och *Nickel* på samma sätt.

Brunsten utrönes, sedan vattnet genom evaporation blifvit minskadt, genom *Galläpple-Tinctur* och *Blodlut*. Desse fålla *Brunsten* ur sina solutioner såsom en lätt gulgrå jord. Detta nederslag fullkomligen fäldt ur vattnet af *Blodlut*, löses icke af *Mineraliska syror*. Det samlas, torkas och våges.

Utdrag af Herr: Prov. Medicorum til K. Collegium Medicum inlämnade Embets-Berättelser för år 1784.

I:o) *Prov. Medicus* i *Eksjö* District af *Jönköpings Län*, *Doctor J. A. WADSTRÖM*.

Juni och *Julii månader* hörde man icke talas om *Farsoter* bland större folk, men barn blefvo så mycket kraftigare angrepne af *Koppor* och *Kikhosta*, af hvilka i synnerhet de förslånade tiltogo alt som värmen i luften ökades, och ehuruval man icke kan säga

at vi detta år haft mycken Sommarhetta, tilväxte dock Koppornes antal dageligen. De voro värkeligen hos pluraliteten ganska maligna och dödade ganska många; jag har dock haft den lyckan at ej mista mer än en patient och det tror jag mig böra tillskrifva den kylande Regimen och Kinan, hvilken jag dock velat hushålla med på bästa sätt och ej nyttjat henné oftare, som af Recepturen synes, än då nödvändigheten och yttersta nöden det fordrat. Bättre Folk här i orten äro mera prävenerade emot Kinkan än Allmogen, och jag känner den som tillskrifvit detta välsignade medel orsaken til sit barns död, ehuru väl det kunnat sauveras om Kinan i tid blifvit brukad.

Kikhostan har varit gängse hela Våren och Sommaren, men nu emot Høsten afstannat. Den har börjat hos de fläste som en vanlig flufshosta och ej decouvrerat sin Natur för än efter längre tid. Merendels har den varit irreguliere och hos somlige ej gifvit relache någon dag. Hos många har hon varit förenad med Feber och hos många andra blandat sig med Kopporne. Emetica och Leniora Laxantia har hos somlige gjordt tillfyllest; andra hafva blifvit hulpne igenom Squattran (Ledum) andra åter igenom Huscuren med Äggegula och Tjåra; men hvad jag funnit göra den bästa och kräftigaste nyttan, har ofelbart varit Hr. LETTSONS Methode, hvilken

jag

jag således flera gånger nyttjat, præmissis præmittendis, scilicet evacuantibus Rhabarbarinis & Salibus mediis. Jag har åfven sedt detta medel endast minska, men ej utrota sjukdomar och det har tör hånda hårrört där-af at man ej gifvit sig tid at fortfara. Jag har åfven anledning at tro det alla 3 ingredientierne tilsamman vårka det som intet af dem *per se* fullkømligen skulle göra. Vårkan af medicamentet är tillförlitelig, dock icke infallibel. (B. 2. p. 249.)

Uti Augusti månad visade sig Rødsfoten på några få ställen, sedan hördes den icke af för ån i October då han åter sporadice började yppas i Ekesjö, Hult, Sandfjö och Bålaryds Socknar. Ehuruval således flera varit angripne, hafva dock icke någre refor varit af nöden. Luftens tiltagande kyla och god regime hos dem som varit sjuke hafva betagit smittan sin utspidande kraft.

Jag har vid flere tillfällen sedt god vårkan af *Ledum palustre* sedan Emetica och Rhabarbarina förut blifvit nyttjade, dock måste jag bekänna at den åfven ofta slagit felt; det är dock icke utan at den med nytta uti Rødsfot kan nyttjas, fastån icke alla subjecter finna sig väl af et och samma medel. Jag har åfven vid långsamme diarrheer med fördel betjent mig af denne ört.

Veneriske Sjuke tiltaga mer än förr inom Distriktet, ehuruval både Curhus inråttning

gen i Jönköping och den vård fårskilte Sjuke af ProvincialMedici undtå, tyckes hafva bort förmincka denne smitta. På en enda har jag haft tillfälle försöka Doctor CIRILLOS Ungvent (a) med Mercur. corros. albo; försöket lyckades til mitt nöje och et år är nu passerat, utan at den Sjuke haft minsta utbrott.

Rhachitiske Sjukdomar äro här nog gångbara och kallas *Skjörsvan*. Man brukar en Huscur med skärning vid bröstgropen och därefter ingifves några droppar blod. Lika få litet som jag kan utgrunda orsaken hvarföre desse sjukdomar ikola härja här mer än annorstådes, lika få liter skål kan jag gifva til den allmänt antagne Curen, hvilken jag dock ingenstådes sedt reusslera.

Opium emot invetererade Veneriske sjukdomar har jag några gånger utan radical nytta försökt. Det enda han syntes göra har varit at stilla nattvärkar, ehuruval jag äfven sedt patienter som blott i början haft lindring där af, men sedan man hunnit til II a 12 gr. på dagen, ej försport den minsta lindring. Jag behöfver häruti mera årfarenhet, förån jag vågar aldeles bestrida dess kraft, men jag fruktar jag blifver länge en tvekande Thomas.

Doctor BUCKHAVES medel, Geum urbanum, hade jag förleden Vår tillfälle at försö-

föka; den lyckades på tvänne med tilhjelp af *Salia Digestiva*, men misslyckades på 4 Sjuke.

Herr Professor TUNBERGS Försök med Ol. Cajeput för Podager och Gikt, har jag med bästa förtroende och fullkomligaste aktning för dess Auctor, dock ej vågat försöka; men af en händelse kom jag en gång at nämna det för en förnäm Herre i Orten, som sedan sjelf försökte det med den framgång, at han nu beständigt, då gikt eller podagre plågorne håftigt angripa honom, nyttjar samma medel, utan at det på minsta lätt repellerar, men i dess ställe endast lindrar den odrågeliga värken. För gikt-tandvärk, äfven där caries varit orsaken, har jag icke en utan flere gånger förordnat *Ol. Cajeput* och alltid med nytta för hvar gång.

Decoct af Ledum palustre och cortex Ulmi invärtes nyttjad och utvärtes bader med *Ledum*, har jag sedt göra en önskad värkan emot en invetererad Venerisk sjukdom, sedan Patienten förledit år passerat hela Sommaren *Methodo Mixta* utan minsta förmon.

Arsenicum album har en Bonde på egit bevåg nyttjat för sig uti en kräftskada och med den förmon at han är aldeles frisk. Jag har icke sedt personen utan genom berättelse hört det af en trovärdig Man, som sedt skadan och som sjelf har insigt uti *Medicine*. Detta gaf mig anledning at under min varelse i

Norrköping förleden Augusti månad examina-
nera de medel den bekante Östgötha Bergs-
mannen emot kräftan nyttjar. De medel jag
fåg, tycktes bestå af Vegetabilier, men pa-
tienten som i smyg kallat mig tillika med en
af Stadens Läkare, berättade at det förnämsta
medlet är et hvitt pulver, hvilken ingen annan
får röra än Bergsmannen sjelf; at detta pul-
ver är ganska corrosivt och at han är ganska
forgfällig at torka af den knif på hvilken han
haft pulsfret. Detta allt tyckes gifva anled-
ning til arseniken och om så är, är ej med-
let nytt, emedan Hr. LEFEBURE nyttjat sam-
ma medel. (a)

*Fotvatten nyttjat om mornarne under 10
minuters förlopp* har jag sedt förlånga tiden
emellan podagriske acceerne, men ingen
nyttja förspordt af Solutio Gummi Guajaci.

Quacksalfvare sväfva här i landet likasom
Gråshopporne i Ægypten. Antingen finnes
då ingen tillräckelig kunskap hos Medici el-
ler böra de vara otiosi Spectatores? Uti hvil-
kendera händelsen man betraktar faken,
blifver alltid fölghden farlig. Präster, Kloc-
kare, afskedade Ryttare, Soldater, Kåringar
och flera blifva snart fullkomlige Läkare och
man måste med stillatigande lämna alt för at
ej störa den lilla pratique som de behaga
lâm-

(a) Aldrig utvärtes utan uplöst och invärtes; en me-
thod som dock aldrig hos oss visat någon god utan
snarare en farlig och dödande värkan. ODHELIUS.

lämna. — O! tempora — O! Mores! I-
bland andra är äfven en Bonde som vänt sig
ifrån plogen til Æsculapii Tempel. Han
curerar Veneriske sjukdomar i synnerhet och
nyttjar följande method: Den sjuke infys uti
en skinnfäll som är igenomrökt af Cinober; uti
denne blifver han liggande 8 dagar, under
hvilken tid ej njutes annat än tunn Hafre-
soppa och mjölkvälling; sedan rökes han med
pålls och alt uti Cinober 2:ne gånger; där-
efter går han i badstuga 2:ne gånger, ligger
åter insydd 8 dagar och sedan han hållit 8
dagers quarantine, förklarar han frisk och
ledig ifrån skinpålsen. På detta fått cureras
många i tyfthet, men om curen blifver til-
räckelig, det visar framtiden. Fordras ej
mera än Cinober och skinpåls til denne
sjukdoms curerande, hvartil tjenar då Subli-
mat och frictioner? Skadar åter sådant för-
hållande med rökning, bör det då icke i
tid hämmas, innan generation tager för myc-
ken skada? Fortf. e. a. g.

---

*Bevis på värkan af Cauterium Potentiale
vid galna hundars bett. (Journ. de
Paris 1784. N. 324.)*

... En Trågårdsmåstare blef biten af en
rasande bandhund i läppen; hvilket han för-
ak-

aktade och ville ingen ting bruka. En ung dräng om 22 år, som strax därefter kom in i Trågårdens, där hunden var lösfläpt, blef af honom öfverfallen och biten på 25 särskilte ställen, oberåknat 50 resvor i huden, innan hjälp kom, som dödade hunden. Hr. SABATIER, som tredje dagen därefter blef kallad, lått vidga bleffurerna med mer eller mindre djupa korfande incisjoner och cautererade såren därefter i botten och på kanterne med Butyrum Antimonii (Cauft. Antim. ph. Sv.), samt alla ställen, där huden var afrifven, med hufvuden af stora knappnålar, hvilka i lågeld voro rödglödgade, hvartil åtgingo 2 hela timar.

Trågårdsmåstaren, som var så obekymrad, angreps 55:te dagen därefter af Hydrophobie och kunde ej räddas, men den frimodige ynglingen, som utstod så hård smärta af Cauterisation, undvek all fara och blef fri för denna hiskeliga sjukdom; des sårnader blefvo efter vanligheten öfverdragne af en escara, hvilken i sinom tid föll bort och såren läktes utan at lämna honom minsta betydande oläglighet.

Anmärkning:

Denna Casus styrker ögonskenligen fanningen däraf at denna hiskeliga sjukdom såkraft förekommes genom medel som värka lo-

localt och således at incisioner, som väl få blöda, skarpa pålagde vesicatorier eller ock, såsom här brukas, Acida Mineralia samt Cauterium potentiale, åro de tillförliteligaste medel emot rasande hundars bett, allenast det nyttjas i någorlunda tid, hvilket här lyckeligen aflöpp fastån 3:dje dagen efter skadan redan var inne. Alla andra medel synas vara af mindre säker kraft, ehuru de icke böra försummas.

I början af September 1784 intogs på K. Lazarettet en 12 års gäffe som 8 dygn förut var biten af en galen hund tvärtöfver vänstra handen, hvilken nu var svullen och hade 3 ft. öppna sår efter tänderne; Jag lått strax lägga öfver hela handen et skarpt vesicarium och förbandt sedermera med Digestif-safs och pulvis Cantharidum, samt gaf morgon och afton en half dr. pulvis rad. Belladonnæ, som bringade patienten i lindrig däfvenhet; efter 14 dagar tillåt jag sären at läkas. Gässen gick då ut frisk och munter och har sedermera til årets slut ingen den ringaste olågenhet kändt. J. L. ODHELIUS.

Geschichte eines d. 18 Dec. 1783 glücklich Vollbrachten Kaiserschnitts bey der Frau von L. in Weymar, vobey Mutter und Kind am leben geblieben, Jena, 36 p. 4:o. 1784.

Ju fällfyntare sådane vigtige och lyckeligen aflupne Operationer åro, justörre heder gör denna åt Hr. Professor STANK i Jena, igenom hvars förfigtighet och mödosamma tiltagfenhet, så våi som modrens stora ståndagtighet, utgången blifvit så önskelig; i anseende til et inåt bäckenet vuxit ben var ingen möjelighet at förlofsningen kunde ske naturligen, icke heller genom sychondrotomien. Inskåringen skedde i linea alba och symptomerne viste nog fara, men likafult aflopp alt efter önskan.

Detta alt uplyser A. ytterligare genom ätskillige bifogade nyttige anmärkningar.

(Erlang Gel. anm. 1584. St. XLVIII.)

Försök med Kråftmedlet (a), insändt til Kgl. Arch. och R. BÄCK af C. H. DENEKE (b).

En ogift qvinsperson, 40 år gammal, kom til mig 1784 i Februarii, och frågade mig om råd, hvad hon skulle bruka för sitt sjuka bröst. I det högra bröstet hade hon en Induration, som varat 16 år och härledde sig från en stöt, men hvaraf hon ingen olägenhet försporde och som i storleken, sedan den

(a) Se Band. 5. p. 353.

(b) Regem, Fältskär i Stralsund.

den tiden, ingen ting hade tiltagit. Men däremot hade hon, för et år sedan, i det vänstra bröstet bekommit en svulnad, som ganska mycket i storleken tilvuxit, och nu redan hade upbrutit. Utur öppningen hade en svampaktig svulst framskuttit, som var 4 tum i längden, samt på några ställen nästan 2 tum bredt utsträckte sig öfver det tilhårdnade bröstet, därutur rann et tunt, gulaktigt och stinkande vahr. Hela bröstet var öfveralt hårdt; värken var icke alla dagar lika stark, men när reningstiden inflyddade var den i synnerhet ganska svår, likaledes upsvålde hela bröstet mera denna än någon annan tid.

Det märkeligaste var, at hon förut, innan svulnaden i vänstra bröstet yppades, ofta plågades af Spasmer, hvilka, sedan vänstra bröstet tilhårdnat, aldeles uphörde. Denna Patient var lång til växten och ganska mager, haft mycken sorg och ångslan, men kunde eljest icke föregifva någon orsak til Sjukdomen.

I anseende til diæten, rådde jag henne at åta Vegetabilier och i synnerhet at dricka mycket mjölk.

1784 d. I Martii blef den svampaktiga svulsten med Kräftmedlet helt tunt beströdd, som skedde klockan 2 eftermiddagen, uppå det hårda af bröstet lades en compress, fuktad med Spiritus salis ammon. c. Calce viva

(Alkali ammoniac. caust. Ph. Sv.) en drachma och brunnsvatten 4 Uns, detta förnyades hvarannan och hvar tredje tima, samt alltid kall pålades.

Den 2 Martii blef hon kl. 4 eftermiddagen först förbunden; hon klagade sig, at gårdags-aftonen kl. 9 på det stället, hvarst pulvret blifvit påströdt, hafva känt värk, ehuru icke håftig, men som stundom varat en half, och stundom en hel tima, at hon delsemellan sofvit, men af samma plåga åter upvaknat; denna värk hade ock varit starkare än den, som kråftan tilförene i bröstet förorsakat.

Den svampaktiga svulsten hade i högden och bredden märkeligen aftagit, och ytan af densamma var öfverdragen med en hvit ehuruvål något svartaktig skorpa. Det tunna vahret hade nu starkare, än tilförene, afslutit, men hade ingen stank, som det förut hade haft. En tima efter första förbandet feck hon svindel, hvilken försvan inom en tima. Jag frågade den Sjuka, om i underlivet, eller i bröstet, eller i någon annan del af kroppen kändes någon plåga, hvartil hon svarade nej. I dag påströddes å nyo litet pulver.

Den 3:dje Martii: en tima efter gårdags-förbandet bekom patienten åter liten anstöt af svindel, hvilken då icke påstod så länge som förra gången. Klockan 8 om af-

tonen började fåret mycket flyta, och från kl. 10 e. m. til kl. 7 om morgonen därpå hade hon haft en dragande värk, som lämnat henne föga hvila. Det svampiga låg svartare och slappare ut, och hade ingen känsl, när man med skarpt Instrument rörde därpå. I dag beströddes växten för tredje gången med pulvret.

Den 4:de Martii. Efter förbindningen förleden gårdag hade Patienten ingen svindel, utan endast känt liten hufvudvärk; värken i bröstet hade aldrig först begynt kl. 6 om aftonen och varat en timma; därefter hade hon varit fri från liditnämde plågor och sofvit i god ro. Förbandts nu endast med vattnet.

Den 5:te Martii. Förleden natt hade hon sofvit väl och ingen plåga haft. Från Kräft-fåret var ingen ting lästnat, men jag lässade med en Sax hela ytan, hvilken var ungefär et finger bred i tjockleken. I dag förbandts fjerde gången med pulvret.

Den 6:te Martii. Värken varit drågelig; Menses hade denna natten infunnit sig. Vid förbindningen nyttjades allenast vattnet. Bröstet var mera updrifvit än tilföre.

Den 9:de Martii afstodnade Menses.

Den 10:de Martii förbandts med vattnet såsom de föregående dagar.

Den 13:de dito bekom hon feber med kyla, hvarföre China förordnades.

Den 17:de dito feck hon en torrhosta, och hade denna dagen 8 stolgångar.

Den 24 dito var febern märkeligen förminskad.

Den 2 och 3 April skar jag med en bistourie mycket bort; ingen ting var af sig sjelf lålsnadt.

Den 6:te April afskars åter något. Menfes hade intet visat sig.

Den 11:te dito borttogs mycket och fåret blef redan djupt. Under hela denna tiden brukades ibland vattnet och stundom pulvret.

Den 13 och 15 dito blef något förderfvat fett åter borttagit.

Den 18 dito fants et ställe aldeles rent, hvilket blef helt tort förbundet. I dag afskuros åfven några lod.

Den 28 dito. Feber infant sig emot aftonen med kyla och hetta.

Den 30:de var et ställe åfvantil på bröstet aldeles rent; klagade öfver en tryckning i regione epigastrica, som ofta besvärade.

Den 10:de Majj bortskar jag öfver 6 lod; Den 14:de åfven så mycket.

Den 22 dito feck hon en håftig tryckning öfver magen; det lidande stället frotterades med Camfert-olja.

Den 27:de låg man öfver 2 och en half tum friskt kött.

Den 29:de blef man varse huru det renblefna stället började helas. Patienten begynte blifva mycket matt, hvarföre jag nu började ofta förbinda endast tort.

Den 3:dje Junii bortskars åter något.

Den 6:te Junii berättade den sjuka, at hon ej kunde ligga på vänstra sidan, och at det vore, likasom i underlifvet något vältrade sig ifrån högra til vänstra sidan, som förorsakade mycken olågenhet; utvärtes kunde ingen ting märkas. Hon beklagade sig ofta öfver en bitter smak och tryckning öfver magen, hvarföre icke såltan gafs litet Rhabarber. Feber instälte sig ofta.

Den 19 Junii var hon mycket matt och febern varade ännu.

Den 24 dito afskilgdes mycket af hårdheten.

Den 25. I dag afföndrade sig det sista stycket af den stora Schirren, på djupet låg en tjock materia, som ej förr än 3 dagar efteråt fränskildes.

Den 30. Vid inre sidan af bröstet var et rent sår, vid den yttra började svulsten blifva tjockare och större.

Den 2 Julii. Fötterne voro mycket svulne; febern hade icke ännu fullkomligen öfvergifvit henne.

Den 10:de dito. I regione epigastrica ända til nafen var den sjuka svullen och hård som en sten, fötter och ben voro oe-

dematöfe ända til knäen, och när svulnaden i dem aftog, blef den i underlifvet få mycket större, och få tvårtom; krafterne aftogo.

Den 13:de. Nu kunde Patienten icke mera vara uppe; fötterna och underlifvet voro mycket upfvälde; matluften förgeck; afföndringen i läret obetydelig.

Den 25. Länderna började äfven at svälla; underlifvet blef ofta mycket updrifvit; fömnen ringa. Plågan i bröstet var drågelig. Vid yttre sidan af bröstet, hade det mycket gifvit sig up och svulnat; men vid inre sidan läktes det, och såg här rent ut.

Den 27 feck hon en håftig feber; läret såg ännu rent ut, där var också allenast en fjattedel af bröstet ännu öfrig. De sista dagarne blef hvarken pulvret eller vattnet mera brukat.

Den 28. Febern återkom i dag emot aftonen. Den sjuka var nu öfver måttan kraftlös, kunde och ville icke heller i dag låta sig förbinda.

Den 29. Den förledne natten hade hon varit ganska orolig, sovvit litet och dog om morgonen kl. 7. Hon hade inga convulsio-
ner, klagade blott öfver matthet, men kände inga plågor.

Jag har funnit detta Pulver i Kräftskador visa följande värkan:

1) Borttager straxt, åtminstone säkert andra dagen, den lukt Kräftfår vanligt sprida.

2) Men

2) Men förmår icke, enligt föreskriften, värka Kräftknölen affallande den andra eller tredje dagen.

3) När jag flere dagar efter hvarannan förbandt tort, började fåret at luckta; litet pulver fördref strax denna stanken.

4) Upväcker icke fällan feber, när mycket därpå pålægges; och är hårdheten i Schirren stor, så måste det ofta nyttjas, eljest går hårdnaden icke bort.

5) Knölarne afföndra sig bittals genom pulvrets nyttjande, ungefärligen på 3 veckors tid, ibland litet förr och stundom sednare. Fettet kan däremot Inarare afskiljas.

Vattnet värkar ganska långsamt; det förtager icke den stinkande luckten, men förorsakar ofta mycken sveda, i synnerhet då allenast litet därpå tränger sig til den friska delen, eller därpå lägges. (a)

(a) Hr. Reg. Fälttk. berättar ock i Bref af d. 26 Oct. 1784, at han sedt god värkan emot *Hamorrhagia Uteri* af fast präffad ur färska Rönbär (*Sorbus Auc. L.*). Ipecachuanna i de smärsta doses har ofta gjordt kräkning hos sensibla och hysteriske Fruntimmer.

*Väderleken och gångbare Sjukdomar i
Stockholm, Månaderne October, No-
vember och December 1784.*

October:

1. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,83. midd.
8 gr. v. Bar. 25,91.
2. Morg. dimma, 2 gr. v. Barom. 26,06.
midd. 10 gr. v. Bar. 26,09.
3. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,12. midd.
klart, 8 gr. v.
4. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,08. midd.
mulet, 7 gr. v.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 26,02. midd.
8 gr. v. Bar. 26,04.
6. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 26,04. midd.
8 gr. v. Bar. 25,94, om aft. norrsken.
7. Morg. mulet, 2 gr. v. Barom. 25,90.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,86.
8. Morg. klart, 5 grad. v. Barom. 25,84.
midd. 11 gr. v. Bar. 25,87.
9. Morg. tjock dimma, 3 gr. v. Bar. 25,92.
midd. klart, 9 gr. v.
10. Morg. strömoln, 4 gr. v. Barom. 25,75.
midd. mulet, 10 gr. v.
11. Morg. mulet, 4 gr. v. Bar. 25,73. midd.
strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,76.
12. Morg. klart, 1 gr. kalt. Barom. 25,86.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,91.
13. Morg. klart, Therm. O, Bar. 25,84. midd.
8 gr. v. Bar. 25,77.

14. Morg.

14. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,75. midd.
10 gr. v. Bar. 25,76.
15. Morg. tjock dimma, 4 gr. v. Barom.
25,73. midd. 7 gr. v. Bar. 25,71.
16. Morg. strömoln, 7 gr. v. Barom. 25,46.
midd. 10 gr. v. Bar. 25,34.
17. Morg. strömoln, 6 gr. v. Barom. 25,39.
midd. 9 gr. v. klart, Bar. 25, 47.
18. Morg. strömoln, 3 gr. v. dimma. Bar.
25,55, midd. 10 gr. v.
19. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,49. midd.
tunna moln, 11 gr. v. om afton. rågn-
stånkte.
20. Morg. mulet, 7 gr. v. Barom. 25,28.
midd. 10 gr. v.
21. Morg. klart, 5 gr. v, Bar. 25,37. midd.
strömoln, 9 gr. v.
22. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,35. midd.
7 gr. v. Bar. 25,37, rågnade afton och
och natten.
23. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,10. midd.
4 gr. v. Bar. 25,21, rågn om natten.
24. Morg. mulet, 10 gr. v. Barom. 25,01.
midd. 9 gr. v., rågn f. m. starkare e. m.
25. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,18. midd.
8 gr. v. Bar. 25,33.
26. Morg. duggrågn, Bar. 25,50. midd. 7
gr. v. Bar. 25,61.
27. Morg. mulet, 4 gr. v. Barom. 25,74.
midd. 2 gr. v. Barom. 25,76, om nat-
ten rimsnö.

28. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,83. midd.
4 gr. v.
29. Morg. duggrågn, 3 gr. v. Bar. 25,74.
midd. 5 gr. v. aft. vackert rågn.
30. Morg. duggrågn, 7 grad. v. Bar. 25,84.
midd. 7 gr. v. aft. duggrågn.
31. Morg. mulet, dimma, 7 gr. v. Barom.
25,83. midd. 7 gr. v. Bar. 25,81. midd.
o. natten duggrågn.

November:

1. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 25,76. midd.
7 gr. v. Bar. 25,72.
2. Morg. mulet, 6 gr. v. Barom. 25,56.
midd. 6 gr. v. smått rågn hela aft. o.
natten.
3. Morg. mulet, 4 gr. v. Bar. 25,47. midd.
6 gr. v. rågn til afton o. natten.
4. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,51. midd.
6 gr. v. mulet, Bar. 25,57.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,66. midd.
7 gr. v.
6. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,66. midd.
4 gr. v. Bar. 25,64. rågn e. m. och
natten.
7. Morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,55. midd.
rågn, 4 gr. v. rågn e. m. och natten.
8. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,47. snö-
flask, midd. 3 gr. v. smått snöflask f.
och e. m.

9. Morg. mullet, 3 gr. v. Bar. 25,24. midd.
4 gr. v. Bar. 25,14, litet snöglöpp f. m.
10. Morg. rågn, 3 gr. v. Bar. 25,08. midd.
4 gr. v. rågn hela förmidd.
11. Morg. mullet, 2 gr. v. Bar. 25,13. midd.
7 gr. v. Bar. 25,02, smått rågn hela
dagen, natten storm.
12. Morg. rågn, 8 gr. v. Bar. 24,77. midd.
7 gr. v. Bar. 24,84.
13. Morg. mullet, 5 gr. v. Bar. 24,82. midd.
6 gr. v. Bar. 24,97.
14. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,26.
midd. 3 gr. v. Bar. 25,33, aft. Barom.
25,47.
15. Morg. rågn, 5 gr. v. Bar. 25,35. midd.
7 gr. v. Bar. 25,13.
16. Morg. strömoln, 7 gr. v. Barom. 25,10.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,16.
17. Morg. klart, 5 gr. v. Bar. 25,28. midd.
7 gr. v. Bar. 25,33.
18. Morg. rågn från midnatt. 3 gr. v. Bar.
24,82, midd. 2 gr. v.
19. Morg. mullet, Therm. O. Barom. 24,77.
rågn för och efter midd. Midd. 1 gr.
v. Bar. 25,23, snö-yrade hela afton.
20. Morg. urväder, 1 gr. v. Barom. 25,10.
midd. 2 gr. v. snöslask hela dagen.
21. Morg. snö, 2 gr. v. Bar. 25,30. midd.
2 gr. v. Barom. 25,44, små snö hela
dagen.

22. Morg. Inö, 1 gr. v. Bar. 25,45. midd.
1 gr. v. Barom. 25,40, Inöglöpp hela
dagen.
23. Morg. mulet, 3 gr. kalt. Barom. 25,22.
midd. 3 gr. kalt.
24. Morg. klart, 6 gr. kalt. Barom. 25,26.
midd. 2 gr. kalt. Bar. 25,32.
25. Morg. strömoln, 3 gr. kalt. Bar. 25,33.
natten hade isen lagdt sig på Clara-fjer-
den. Midd. 1 gr. v. aft. våt Inörågn.
26. Morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,41. midd.
2 gr. v. Bar. 25,54.
27. Morg. duggrågn, 5 grad. v. Bar. 25,60.
midd. 5 gr. v. mulet; isen var upsmält.
28. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 25,44. midd.
7 gr. v. Bar. 25,34.
29. Morg. rågn öfver hela natten, 6 gr. v.
midd. 5 gr. v. Bar. 25,27, rågn til aft.
30. Morg. klart, 3 gr. kalt, Barom. 25,48.
midd. en half gr. kalt. Bar. 25,40.

December:

1. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,11. midd.
3 gr. v. rågnstånkte.
2. Morg. klart, 3 grad. kalt. Bar. 25,28.
midd. 2 gr. kalt Bar. 25,32.
3. Morg. litet Inöyra, 2 gr. v. Bar. 24,76.
midd. 5 gr. v. Inögade e. m.
4. Morg. mulet, 3 grad. kalt. Bar. 24,44.
således mycket låg. Midd. 5 gr. kalt.
Bar. 24,71.

5. Morg.

5. Morg. mulet, 11 gr. kalt. Bar. 24,79.
Clara-fjorden åter tilfrusen, midd. 14
gr. k. Bar. 24,81. aft. litet urvåder.
6. Morg. klart, 13 gr. kalt, Bar. 25,00.
midd. mulet, 11 gr. kalt, afton klart,
15 gr. kalt.
7. Morg. urvåder, 8 gr. k. Barom. 25,11.
midd. 4 gr. k. Bar. 25,08. Inögade he-
la dagen.
8. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,01. midd.
3 gr. kalt, aftonen inögade.
9. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,16. midd.
1 gr. v. Inö om aft. och natten.
10. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 24,95. midd.
1 gr. v. Bar. 25,04.
11. Morg. mulet, 5 gr. k. Bar. 25,49. midd.
6 gr. kalt.
12. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,36. midd.
2 gr. kalt, inögade f. m. och natten.
13. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,27. midd.
3 gr. k. inögade afton och natten.
14. Morg. urvåder, 1 gr. k. Barom. 25,14.
midd. 1 gr. k. urvåder hela dagen.
15. Morg. mulet, 2 gr. kalt. Barom. 25,41.
midd. 3 gr. k. inögade hela dagen.
16. Morg. mulet, 6 gr. k. Bar. 25,47. midd.
4 gr. kalt.
17. Morg. mulet, 12 gr. k. Bar. 25,71. midd.
5 gr. k. Bar. 25,76.
18. Morg. mulet, 9 gr. k. Bar. 25,76. midd.
8 gr. k. Bar. 25,66. e. m. Inö.
19. Morg.

19. Morg. dimma, $1\frac{1}{2}$ gr. v. Barom. 25,44.
midd. 1 gr. v. stark dimma.
20. Morg. Inögade, 1 gr. k. Barom. 25,15.
midd. 1 gr. k. stark inöyra hela dagen.
21. Morg. urvåder, 3 gr. k. Barom. 25,19.
midd. 4 gr. k. Bar. 25,24.
22. Morg. mulet, 7 gr. k. Bar. 25,48. midd.
7 gr. k. Rid-darholms-fjerd-en tilfrös.
23. Morg. klart, 12 grad. kalt. Bar. 25,45.
midd. 11 gr. k.
24. Morg. klart, 11 grad. kalt. Bar. 25,36.
midd. 8 gr. k.
25. Morg. dimma, 7 gr. kalt. Bar. 25,40.
midd. 6 gr. k. Bar. 25,42.
26. Morg. dimma, 6 gr. kalt. Bar. 25,52.
midd. 7 gr. k.
27. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,72.
midd. 9 gr. k. Bar. 25,76.
28. Morg. klart, 7 gr. kalt. Barom. 25,72.
midd. 7 gr. k.
29. Morg. dimma, 4 gr. kalt. Bar. 25,65.
midd. 4 gr. k.
30. Morg. mulet, 3 gr. kalt. Barom. 25,55.
midd. 2 gr. k.
31. Morg. urvåder, 2 gr. kalt. Bar. 25,45.
midd. 3 gr. kalt.

***

***

***

Sjukdomarne voro Catharrhale; hos någre en Angina benigna, hos andre Remitterande Febrar, som dock ibland förvärrades til

til Rôtaktige och Fläckfeber, hållt i mindre renlige och luftige Rum. Mot Jul dogo flere gamla. I allmänhet har detta året varit mindre sjukligt, än flere föregående.

Berättelse om dödligheten omkring Fateburs-Sjön på Södermalm, upfatt af DANIEL WICKMAN; Fattig-Medicus och K. Coll. Med. Notarius.

Fateburs-Sjön, en liten Insjö eller stor Pufs, belågen i sjelfva dålden på Södermalm, som sträcker sig ifrån öster til väster, emellan Høgsbergs- och Gøthgatan, och omgifven på 2:ne sidor af Fateburs-holmen, äger en vidd af ungefärligen 3 a 4000 alnar.

Til denna lilla Insjö, som visserligen underhålles af någon underjordisk rännil, flyta flere trummor och rännstenar, hvilka, i synnerhet Sommartiden, öka det stillastående vattnets obehagelige luckt, då det kommer i rörelse. At den äger en eller flere dy-bottnar vet jag med visshet; ty då framledne Äldermannen DJURBERG, som den tiden bodde på Gøthgatan uti huset N:o 10, och des grannar erhöllo vid 1770 års Riksdag rättighet, at, emot någon årlig afgift til Staden, intaga en liten Ångsrimsa emellan berörde Insjö och deras Trågårdar, sedan en stor

flor reservoir vid ändan af Fateburgsgatan blifvit utdömd, beslöt bemålte Älderman at med Staquet instånga den delen där af, som honom tilhörde. Sedan pålar af 14 eller 15 alnars längd voro uti sjö-botten nedslagne, tycktes en af dem ej vara så fast och djupt nedtryckt som de andre, hvarföre Äldermanen befalte arbetarne at med kran-bulten gifva denna pålen ännu et slag. Efter et enda slag blef pålen med hast osynlig, och des öfversta ånda eller spets kunde ej kännas under isen med en stång af sex alnars längd.

Et litet källsprång som man för 14 år sedan förmärkte vara vid sjelfva sjökanten, men har nu genom Ångens vallning och strandens utlandning avancerat äfven så många alnar ifrån sjökanten up i Trågårdens, som hörer til hufet N:o 10 vid Göthgatan, gör alltid isen osäker utanför Staquetet under sjelfva hårdaaste Vinteren.

På det tilgång skulle finnas til vatten vid upkommande eldsvådor, blef väl hos Magistraten resolverat, om jag noga mins, år 1778 eller 1779, at en Bro-byggnad skulle ske ifrån stranden af Fateburgsgatan: Pålar blefvo samma år nedslagne, men med Bro-byggnaden har sedermera, jag vet ej af hvad ordsak, aldeles kommit at afstada.

Rudor berättas för flere år sedan blifvit planterade, uti denna af Naturen inrättade

de Rud-damen, för Stockholms Stad; men nu finnas däruti, så mycket mig vetterligt är, inga andre lefvande djur och kråk, än våre vanlige Ödlor och Grodor; någre Species Dytisci med flere Vatten-Insecter. En otrolig myckenhet af Ephemeræ - släktet furrar om sommar-aftnarne omkring dess stränder.

Då denna Insjö vid Vår- och Höst-tiden af den smälte snöen och af trummors och rånstenars starkare tillflytande stiger, rinner vattnet uti en Canal, som sträcker sig genom Tobakslanden på berörde Holme til Sinkens Damm, med sådan hastighet, at en Mjöl-Quarn med 2:ne par stenar, och en Hampstamp, Herr Bruks-Patron SJÖBERG tilhörige, däraf drivas; och sådan faller det ut i Mälaren. Åtskillige växter framkomma sedermera, efter det öfverstigande vattnets aflopp, omkring dess gyttjefulla stränder, såsom: *Acorus calamus*, *Hottonia* och *Caltha palustris*, *Ranunculus aquatilis* och *sceleratus*, *Solanum Dulcamara*, *Gallium palustre*, *Rumex acutus* och *aquaticus*, med flere. Då det lider längre in på Sommaren, uprefser *Butomus umbellatus* öfver vattnet här och där sina täcka och med flere färgor af Naturen utstrade blommor, och här efter blifver Sjön aldeles öfverdragen med *Potamogeton natans*, och med Lemnæ af flere slag, hvilke då de blomma, tyckes Sjöens yta snarare likna en blomster-

ster-rik Ång. Vid infallande storm, då berörde vatten-våxter förskingras och vattnet af blåsvådret upröres, uppstiger den obehagligaste stank, som, jämte reservoierne vid huset N:o 41 på Timmermansgatan, vid huset N:o 146 på Högbergsgatan och vid huset N:o 10 på Göthgatan, nederst i gränden, hörnhuset af Fateburs-gatan, förgifta luften, och sedermera har jag under de 3:ne åren, som Medici Pauperum-Syftan på Södermalm blifvit af mig förrättad, förspordt ibland fattigt Folk, som bo omkring stränderne af denne Insjö, Synochus putrida, Dysenterie, och då det lider längre inpå hösten, de envifaste quartaner, som ej vika för något medel, merendels förorsaka bulning eller hårdheter uti innanmäten, hvarigenom den sjuke kastas uti en obotelig Vattusot. Af förflämde sjukdom dogo 4 personer år 1782 uti gården N:o 146 vid Högbergsgatan, hvarest den stora och med as upfylde reservoiren är belägen, oaktadt de kraftigaste medel emot anförde sjukdom blefvo nyttjade. Fråffor och Rödspot hafva i synnerhet visat sig ibland arbetarne vid Herr Fabriqueuren PAULIS Fabrique, som bo uti den nederst på Fatebursgatan vid sjökanten belägne Tråbyggningen, där den af Ständerne utdömde reservoiren nu dageligen tiltager. En fattig Flicka, som förledit år bodde vid ändan eller slutet af Timmermansgatan, hvarest den 3:dje svampdo-

dofan i ordningen sig visar, och hade öfver et års tid dragits med en envis quartan, som hon ej kunde öfvervinna, flytte, på min inrådan, tådan til sin Syfter, en Järnbårare-Enka i Skinnarviken. Hon blef hårefter snart til hålfan återståld med Tinctura foetida ph. p. upblandad med litet Tinctura colorynthidis; et enfaldigt dock kraftigt medel emot anförde sjukdom för fattigt folk, at förtiga flere dylika händelser. Öfvertygad därom, at en ren och hålfosam luft för sjuke, är äfven så nödvändig vid sjukdomars botande, som de bästa och tjenligaste Medicamenter, och at utom denlamme, Läkemedlen föga eller alsintet uträtta, råder jag nu fattige sjuke vid anförde årtider, som bo på förenämde trakter, at flytta tådan om någon tillgång finnes, til vänner och anhörige som bo på lundare ställen, och har jag med glädje årfarit at sjukdomens utgång hafver i slikt fall merendels varit lyckelig, och at mit vålmenta råd således haft en god och önskelig värkan.

Försök med Opium uti Venerisk Sjukdom.

Förleden Maji månad 1783 blef en medålders Man smittad med en Gonorrhoe. Åtskilligt qvaksalfverie gjorde den til Virulent och at den ena Tistikeln svulnade. En Fålt-

skår blef kallad, genom hvilken hjälp han tycktes blifva bättre. Men 5 veckor därefter feck han en Venerisk svulnad vid halsen, med hvilken han plågades en lång tid utan hjälp. Medio Augusti kallades åter Fåltskåren. Svulnaden vid halsen hade då minskats, men i det stället hade han fått några Veneriska får på högra armen, och et stort får inpå vänstra benet. Han började då en lindrig salivations-cur med Mercurio Dulci och Decocta Lignorum, hvarmed continuerades i 4 veckor; men som han tyckte sig ej blifva restituerad under denna tiden, qvitterade han Fåltskåren och sökte en så kallad kloker man, som åter med fåfånga försök drog ut tiden i 3 a 4 veckor. Därpå kallades åter samma Fåltskår, som å nyo började med sin salivations-cur. Härigenom läktes fåren på högra armen; men en oändelig värk upkom, som måst plågade nedre Extremiteterne; han var ibland fri därför i några dagar, men värken återkom desto grymmare, ehuru med Mercurio continuerades.

1784 d. 4 Januarii blef jag kallader; Patienten ytterst utmår glad; hade et grufveligt rötfsår inpå vänstra benet; de öfrige fåren ville ock bryta up. Men värken var om nätterna den grymma man kan föreställa sig i alla leder, i synnerhet uti knäen, hvilka voro stora, upsvålde, röda och blå. At ändra curen, så at han med mera nytta kunde

de nyttja Mercuren, tillåto ej hans svaghet och grymma plågor, hvarföre jag genast ordinerade Piller af Opium jämte tilträckelige diluerande drycker. Januarii d. 4 om afton 1 gr. Opium. Någon lifa om natten. D. 5 om morgonen 2:ne grans Piller af Mercurio dulci; aftonen 1 gr. Opium. Om natten nästan samma svåra värk, som förr. D. 6 togs lika in, hade om natten någon ro. D. 7 om morgonen 2:ne Mercurial-Piller och om afton 2 gr. Opium; om natten var all värk borta, sof litet och blef munter. D. 8 togs lika; hade om natten liten känning af värken. D. 9 gafs 2 gr. Opium morgon och afton, men hade dock värk ifrån kl. 4 eftermiddagen til kl. 1 om natten. Sedan continuerades med 4 gr. Opium til den 13. Hade tämmelig ro, men ibland känningar af värken. Den 13 om afton 4 gr., sof godt om natten, ingen värk; var för öfrigt munter, åt litet och hade jämna öppningar. Såren artade sig väl, svulnaden i knäen minskades, men värken kändes ibland litet. Den 18 gafs om afton 5 gran, och sedan 4 gr. om mornarne och 5 om aftnarne. Patienten tycktes aldeles vara frisk, munter, glad, sof om nätterne väl, men ej ovanligt, öppningar hvar dag; värken var försvunnen och såren bättrades; han hade velat stiga up, men krafterne voro ej ökade. Den 21 togs 5 gr. morgon och afton, hvarmed continuerades til

den 31. Han var måftadelen munter, hade god appetit och sof väl allenast sin vanliga tid; hade tillräckelig öfning, och såren, som förbants med Solutio aquosa Mercurii Sublimati artade sig öfver måttan väl. Den 31 återkom stickningar i såret, språngningar och någon värk i des's knå. Februarii d. 1 ökades således 1 gr. morgon och afton. Samma värk och spänningar continuerade, så at han ej heller fick sofva denna natten. Den 2, 3 och 4 lika, men den 5 blef han fri för värken om afton och sof väl den natten. Den 6 togs 6 gran om morgon och 7 gran om afton, men fick åter igen samma värk och språngningar. Den 7 togs in lika, värken blef mycket lindrad och sof väl om natten. Den 8 togs allenast om morgonen 7 gran, om afton intet, fick om afton samma värk igen, och tillika värk uti smalbenet; såret inflammerades och han blef matt och svag. Den 8 togs 7 gr. om morgon och 8 om afton. Spänningarne i knåen continuerade hela natten. D. 9 lika. D. 10 togs in lika; var munter och glad hela dagen, ingen värk och sof väl om natten. Den 11 togs 8 gr. morgon och afton, han var munter, sof väl och ingen värk: såret bättrades til läkning. Den 12 togs in lika, men samma afton fick han värk uti knåen, smalbenen och språngningar i armarne. Den 13 togs 8 gr. om morgon och afton; samma värk och språng-

nin-

ningar continuerade, hvarföre han ej fick någon ro om natten. Den 14 och 15 lika; men fären inflammerades och blefvo orene, hvarföre han tog tillika 4 gr. Calomel på eftermiddagen. Den 16 togs 9 gr. morgon och afton och på eftermiddagen 4 gr. Calomel, värken continuerade til kl. 1 om natten. Den 17 togs lika; kände allenast liten värk om afton. Den 18 togs lika in. Värken blef borta, sof vål och fären liknade sig bättre til läkning. Den 19 lika, men då 10 gr. Opium togs om aftonen kändes åter samma värk, såsom förut, hela natten. Den 20 togs lika; hade inga språngningar, utan sof vål. Den 21 lika. Den 22 lika Opium: men 8 gr. Calomel, sof vål och ingen värk, Den 23, 24 och 25 lika, men blef något oroligare om natten. Den 26 togs lika in, var mycket matt men sof vål om natten. Den 27, 28 och 29 minskades hvar dag 2 gr. Opium. Han var matt, men hade god natt-ro. Den 1 Martii lika, den 2, 3 och 4 var han än svagare och tog då ingen ting in. Såret blef til det måsta låkt. Den 5 och 6 var han åter något munter och åt litet. Den 7 och 8 var han mattare och svagare. Den 9 något munter. Vi höllo nu aldeles up med intagningen, sökte på bästa sätt at styrka honom; han var ibland munter, men ibland mycket svag til den 18 på eftermiddagen fick han feber, yrade litet och

hade små convulsioner. Den 19 och 20 mädde han bättre, men den 21 kom febern och hufvudvärken åter. Hade förut fått uphöstningar, som nu dageligen allt mera tiltog. Tilståndet variabelt med hosta, matthet och feber ibland, til den 1 Maji, då alla krafter förföllo, så at han affomnade natten emellan den 12 och 13 Maji.

För at se hvad Opium, dels allena, dels combineradt med Mercuren, kunde uträtta, har jag noga hållit denna Journal. I början föll jag i förundran öfver den förträffeliga ändring, som detta Medicament gjorde, men det tycktes dock mera likna et Palliative. Hade Patienten intet förut varit så mycket utmår glad, och hade hans svaga bröst ej tillika förtårt krafterna, så hade jag förmodat lyckeligare slut. Men uti så stort elände var det dock ovärderligt at kunna lifa des plågor.

J. G. WAHLBOM.

Uti Kongl. Lazarettet i Stockholm hafva år 1784, 497 personer blifvit värdade; Sjukdomarne voro:

Venerisk smitta af allehanda grader	-	204.
Inflammatoriske Bröstfebrar	-	13.
Febrar af alla slag	-	69.
Vattusigtige af alla slag	-	21.
Blodspottning, Lungfot och Hectique	-	15.

Transp. 322.

Transp. 322.

Inflammationer och Bulningar	-	19.
Förkylningar och brände Sår	-	7.
Åkommor, som fordrat Chirurgiske Operationer, såsom Vatten-bråk, Sten i Blåsan, m. m.	- -	20.
Chroniske Sjukdomar, såsom Gikt, Torrvärk	- - -	34.
Ben-brott och ledvridningar	-	24.
Ögon-sjukdomar, bland hvilka 8 st. blifvit för Starren opererade	-	14.
Blod-får af olyckshändelser	- -	11.
Öfverblefne til år 1785	- -	46.

S:ma: 497.

Af desse åro 400 friske utgångne, 51 dogo och 46 voro kvar til 1785 års början.

Uti Sahlgrenske Sjukhuset i Gøtheborg hafva år 1784, 182 personer blifvit vårdade, af hvilka 15 voro kvar vid 1785 års början, 146 utgådt friske, 3 förbättrade, 2 ohulpne och 16 blivit döde. Sjukdomarne voro följande:

Remitterande Febrar	- -	10.
Flussfebrar af flere slag, oordentlige och illa artade	- -	68.
Tertian	- - -	6.
Trån-feber (Hectic)	- -	5.

F 4

Transp. 89.

Trnpsp. 89.

Koppor	-	-	-	-	2.
Urfinnighet	-	-	-	-	2.
Mjåltfjuka	-	-	-	-	2.
Fallandesot	-	-	-	-	1.
Skörbjugg	-	-	-	-	3.
Gickt och Torrvark med och utan Contractur	-	-	-	-	5.
Lungfot	-	-	-	-	5.
Krafta	-	-	-	-	1.
Scrophler	-	-	-	-	1.
Vattenfot	-	-	-	-	7.
Rödfot och långvarig Lefversjuka	-	-	-	-	9.
Benbrott af flere slag	-	-	-	-	6.
Afskuren Strupe och Hufvudskador	-	-	-	-	3.
Benskador med Røtfår	-	-	-	-	11.
Växter, Svulnader och Varfamlingar	-	-	-	-	7.
Barnfång	-	-	-	-	28.

S:ma: 182.

Utaf disse hafva 90 haft fritt underhåll och 92 betalt för sig. Bland de fødte voro 13 Gæssar och 18 Flickor, af hvilka två dött inom någre dagar. 119 hafva utom hufet fådt fria Medicamenter. Under detta år har Stats-Rådet och Ridd. af K. Nordst. Orden Hr. CASTEN RÖNNOW gifvit 1650 R:d. til at uprätta och årligen underhålla en Sång, hvilken ock blifvit gjord af Ek, genast försedd med Inventarium, och fådt til påskrift: *Stats-Rådet, Archiatern och Riddaren af K. Nord-*

*Nordstjerne-Orden Valborne Hr. CASTEN RÖN-
NOW skänkte, år 1784, 1650 R:daler specie
til denna Sjuksängs uppsättande och beständiga
underhåll.*

Sjukhuset har kostat 1375 R:daler Spec.
at underhålla. Fyra nya Sångar skola ännu
inrättas, sedan detta Sjukhus vunnit K. Maj:ts
Nådiga Resolution, at få upbåra de inom
Staden Gøtheborg fallande Lazarets-medel,
(en fölgd af K. Collegii Medici underdåni-
ge föreställning), så at Fri-Sångarne blifva in-
alles 13. De öfrige åro 17, för hvilka be-
talning erlägges.

*Summariskt utdrag ur Hufvud-Boken vid
Publ. Barnbörds-Huset från Midsom-
maren 1781 til 1782 samma tid.*

Förlöste Qvinnor - - - 258.

Af dem voro:

Gifte	-	-	-	23.]	}	-	258.
Ogifte	-	-	-	235.]			

På Hufets kåst	-	-	244.]	}	-	258.
På egen kåst	-	-	14.]			

Lefvande utgångne	-	-	205.]	}	-	258.
Döde efter förlofsningen	-	-	3.]			

F 5

Döp-

Döpte Barn	-	-	-	-	248.
Gäffar	-	-	-	140.	} - 261.
Flickor	-	-	-	121.	
Dödfödde	-	-	-	-	14.
Tvillingar	-	-	-	-	6.
Döde efter förlofsningen	-	-	-	-	17.

*Kongl. Vet. Acad. Nya Handl. Vol. 5.
Quart. 4 för Oct. Nov. o. Dec. 1784.*

*P. 272. Försök at utreda Frågan om Quart-
sens naturliga uplösning-medel, af GUY-
TON DE MORVEAU. Cancellar vid Acad.
i Dyon.*

En klar Cristall upvistes för några år sedan i Par. Vet. Academien, hvilken skulle vara tilredd af ACHARD i Berlin; tilredningsfättet är ock upgifvit, bestående i Vatten måttadt med Luftsyra, som skall i en med dubbla höttnar försedd Cylinder tränga sig igenom den där inlagde Jordarten, och anteligen efter 10 veckor lämna Crystaller på convexa sidan af nedersta höttnen.

Desse skola blifva hvita och hårda af Kalk-jord, ännu hårdare om Alun-jord tillades, samt Rubin-färgade af järnhaltig Jord.

Men desse försök, ehuru 13 månader fullföljde af *Par. Vet. Academien*, gäfvo inga Crystaller, ej heller lyckades det i *Dyon*.

Nu

Nu som Bergcrystaller och Quarts genereras på våta vägen, hållt i Krit- och Kalkberg, troligen af Vatten imprægnerat med Luftlyra, ehuru med annat menstruum blandat och Ädla Stenar hafva efter BERGMANS och ACHARDS undersökningar lika grundämnen, neml. mycken Alun-jord, Quarts, litet Kalk och järnhaltig jord m. m., har A. vägat förnya ACHARDS Rön med någon ändring i methoden.

Rågnvatten väl måttat af Luftlyra, och starkt Kalkvatten gjordt af Rågnvatten, blefvo blandade vid 3 gr. värma, tils et klart Mephitiskt Kalkvatten århölds, med så mycken Kalk som ville uplösas; denne vätska flogs uti 4 Crystall-flaskor; til den ena lades tillika 7 bitar Bergcrystall, den andra 6 bitar Bergcrystall och 4 bitar Alun-jord, den 3 9 bitar Bergcrystall samt en 5 tums lång Järnten och i den 4:de i unts otvättad sand af Crystallisk Quarts. Flaskorne stältes up och ned vände.

Efter 9 månader öppnades flaskorne. I den andra och fjerde syntes ingen ting besynnerligt; Crystallen i andra flaskan tycktes ej hafva lidit minskning, men de i den första tycktes hafva förlorat $\frac{1}{7}$ gr. af vigten; i tredje flaskan åter var Järnten så starkt angripen, at 2 gr. Martialiskt Residuum efter afdunstningen århölds, och Bergcrystallerne hade förlorat $\frac{1}{4}$ gr. i vigten; Järnten som var

var öfverdragen med rost, drogs sagta genom destillerat Vatten och torkades i fria luften, då vid kanten af ena sidan fanns en glasaktig punct, hvilken dock är så liten at figuren svårligen kan utredas, men genom godt Microscop finnes bestå af reguliere planer, som slutas uti en pyramid; han tyckes ock vara rödaktig. Samma sida af Järntenen har flere så små CrySTALL-puncter, at deras skapnad ej kan med de bästa Microscop synas. Fast Järntenen drogs genom Skedvatten, har ej CrySTALLerne visat någon gåsning eller blifvit uplöste.

P. 286. *Anmärkingar om några Foglar af Loxia-slågte på Goda Hopps Udden, af C. P. THUNBERG.*

Dessa angå *Loxia Astrild*, *L. Sulphurata*, *L. Capensis*, *L. Orix* och *L. Castra*, hvilka utan utdrag förtjäna läsas.

P. 289. *Anmärkingar vid Ört-slågtet Albuca, m. m. af JONAS DRYANDER.*

Detta Ört-slågte, som hittills endast haft 2 species beikrefne, riktas nu med 4 nya species, så at det nu består af *A. altissima*, *A. major*, *A. minor*, *A. coarctata*, *A. fastigiata* och *A. viscosa*; hvartil kommer *A. abyssinica*, som af H. B. R. JAQUIN snart blir beskrifven.

P. 299.

P. 299. *Pera Arborea*, et nytt Örte-slägte från America, af JOSEPH CELETSINO MUTIS.

Detta vackra Tråd växer i Mariquita, på 5 gr. Nordl. Lat.; är en värkelig Dicecist, med många stamina, 4 pistiller, et enda bukigt blomblad, som är nedhängande, frukten en Capsula.

P. 301. *Fiskljusens (Falco Haliæus) hushållning och Historia*, af SAM. ÖDMAN.

A. rättar efter egen förfarenhet hvad LINNE, PENNANT, SALERNE och HALLE i ämnet skrifvit. Han bygger sin bo, icke bland Rör, utan i de högste Tråd i granskap med träsk, värper 3 ägg, något större än Hönsägg; kläcker i Julii månad, lever af Fisk, Ormar och Snokar.

P. 315. *Berättelse om en Bonde hvilken förlorat alla ut- och invärtes sinnen, men efter 12 års tid dem hastigt återfådt*, af A. FAXE.

Patienten är nu i 41:sta året; har i ungdomen tjent til sjös och varit i fara at förgås; sjuknade 1771 af feber, hvarunder han först förlorat målet och därpå hastigt alla ut- och invärtes sinnen; efter en månad var febern borta, men kroppen var atynad, han blef liggande orörlig på rygg, med ögonen
mä-

måstadel's tillflutne, i II år, til Sommaren år 1782, njöt ingen annan föda än litet Mjölck, samt mycket fållan litet Vin eller godt Brånvin; Kroppen blef icke hudlös. Efter Ijuma Vattenbad 1782 syntes han få känsel, samt långsamt komma sig före, hvarefter han ock badade hufvudet med kalt vatten. På III:te året d. 8 Aug. 1783, då han hölt på at tvätta sit hufvud med kalt vatten, började han tala helt sakta, några bloddroppar flöto bort och förståndet återkom, med ihugkomst af alt som före sjukdomen händt, kände alla, och undrade at de fågo få gamle ut, men vifte af ingen ting som händt under sjukdomen.

P. 319. *Insekt Calender för år 1783, af CL. BIERKANDER.*

P. 330. Utur Academiens Dagbok anmärkes: at framl. Hof-Quartermästaren ERIC SUNDBERG testamenterat, under K. Vet. Academiens disposition, 800 R:d. sp. som præmium för den som uppter de säkra och tillförlitliga Rön, hvarigenom Njur- eller Blåseslen, och den sednare utan operation, radicalment kan botas.

Läkare Nyheter:

Prov. Medicus i Wasa Lån af Österbotten, Assessoren Dr: BARTHOLD RUDOLF HAST,
dog

dog den 3 October 1784 i des 61:sta år. Han var bland mycket annat känd för sin nit at i Österbotten införa Koppymningen, hvarom mera framdeles.

Qvaksalfvare straffas i Preussen alfvarsam-
ligen; en dylik, Ull-arbetaren MATTHES,
som 1784 i Berlin nyttjat signeri och vidskep-
pelse at narra til sig de enfaldigas pennin-
gar, dömdes d. 9 October af Öfver-Collegium
Medicum til 2 månaders Tuckhus-straff.

Konungen i England har gifvit til Des
Academie i Göttingen 100 Ducater specie,
at årligen som præmium utdela til de Stu-
derande, som bäst på Latin besvara en af
hvardera 4 Faculteterne föreståld Fråga. Så-
ledes får hvardera Svaret en Medaille i Guld
til åndamålet slagen, med Konungens Bild,
om 25 Ducaters värde, hvilken utdelas den
4 Junii, Konungens Födelse-dag. Medicin-
ska Faculteten har til 1785 upgifvit följande
Fråga:

*Olea Unguinosa värderas af Läkare el-
ler Konstnärer olika, efter som de til vissa
affigter nyttjas. Men som många förmoda at
de släste Oljor kunna ömsom, utan skilnad,
nyttjas, begär Faculteten at til sakens afgö-
rande, de Oljor, som i Läkare-konsten an-
vändas, må i anseende til gravitas specifica,
förändring af köld eller hetta, benågenhet at
blandas med vatten genom tjenlige medel,
värkan på Svafvel, Salt eller Metaller, som
til*

til Låkedom tjåna, samt kraft emot lefvande Maskar och Insecter, blifva sins emellan jämförde och pröfvade.

Prov. Medicus i Kymenegårds Lån D:r C. D. EKMARK, har den 7 Septemb. 1784 blifvit i Näder hugnad med Assessors namn och heder.

Likaledes Stads-Physicus i Gefle Doctor PEHR APELBAUM den 17 Nov. f. å.

Doctor JOH. FREDR. LOBSTEIN, berömd Anatomicus i Strasburg, dog dårstådes af Vattusot den 11 siffl. October i des 49:de år.

Assessoren i K. Collegium Medicum D:r DANIEL WEHSE, affomnade den 25 Dec. 1784 i des 42:dra år, af Flåckfeber. Han hade studerat i Upsala, lärdt Chirurgen i Stockholm, var Practicus i Södermanland flere år, därefter Reg. Fåltskår vid Kongl. Lifgardiet och siffl. Assessor. Saknas i Hufvudstaden såsom en af de lyckliga Practici; efterlämnar Enka med en Son och 2:ne Döttrar.

Hr. OTTO FRED. MÜLLER, Kgl. Dansk Conference-Råd och Ledamot af K. Sv. Vet. Acad. m. m. en berömd Historicus Naturalis, dog i Köpenhamn uti Dec. 1784 i des 55 år.

Vid Gött. K. Vet. Societetens allmänna sammankomst den 13 Nov. 1784, var intet Svar inkommit på den 1782 af Physiska Classen för andra gången förestålte Frågan om

Alkali Minerale et Lixiviosum, (Se denna Vecko-Skr. B. 4 p. 119) hvarföre 50 Ducaters præmium var utlofvat; och blef således detta ämne icke vidare yrkat, utan skulle man tänka på andra upgifter.

Hr. FRED. HERM. LUDV. MUZEL, Kgl. Preussisk Geheime-Råd och Lif-Medicus, dog i Berlin den 7 Dec. 1784 i dets 69:de år. Han har utgifvit *Medic. und Chir. Wahrnehmungen* uti 2:ne Band in 8:o, senare Uplagan år af år 1772.

Hr. D:r L. J. MONTIN, Assess. o. Pr. Med. i Halland, afled d. 3 Jan. 1785, på 62:dra året gammal. Han var, jämte lycklig Practicus, mycket snäll Historicus Naturalis, samt bidrog af egne medel til flere unga Svenskars upmuntring för denna Vetenskap. Efterlämnar en vacker Samling, som dels Syfterson, DRYANDER, (En snäll Svensk, nu hos Presid. BANKS i London) skänkt K. Vet. Acad.

Medicinæ Pract. Professoren vid K. Aca-
demien i Lund, D:r EBERHARD ROSENBLAD,
en Bror til framledne Hr. Arch. o. R. von
ROSENSTEIN, har den 13 Dec. 1784 undfådt
Nådigt Afsked från sit Lärare-Embete, med
bibehållande af lön och öfrige förmåner.

Assessoren Doctor GUSTAF JONAS HJERT-
ZELL år den 17 Januarii 1785 i Näder förord-
nad at vara Stads-Physicus i Christinæhamn.

S. D. år Med. Licent. Adjuncten och
Profectorn JOSEPH GUST. PIPPING befordrad
til Stads-Physicus i Åbo.

Under d. 18 Nov. 1784 har K. Maj:ts Nådigt tillagt Prov. Medicus i Elfsborgs Lån, Doctor DAVID HULTMAN, Assessorns namn och värdighet.

K. Lif-Medicus Hr. ELIAS SALOMON intog den 3 Februarii 1785 Säte och Stamma i Kongl. Collegium Medicum.

Stads-Physicus i Gefle, Assessorn D:r PER APELBAUM, dog d. 4 Martii 1785 i des 32 år. Hade studerat i Upsala, varit Bruks-Medicus vid flere Bruk och efterträdde sin Bror, Prov. Med. i Nyköping D:r APELBAUM, uti Stads-Physici Syftlan.

Utdrag af Pr. Medicorum Embets-Berättelser för år 1785. (Fortf. fr. p. 59).

2) *Pr. Med. i Calmare Lån D:r JOH. NY-ANDER.*

Märkeligt är at jag i allmänhet de senare åren af min practique aldrig funnit så god och liflig blod som i början, utan alltid är den ändrad til färg, proportion och consistance, åtminstone des lymphatiska och sereusa del: och sjukdomarna mycket olika mot förr, med många larver förskapade: aldrig ser jag någon ren Fråssa, ren Pleuresie, som förr; men mycket mer af Spasmodiska sjukdomar, än förr: ja sjelfva de gångbara Febrar participera af mycket Spasmodiskt.

Och

Och ordfaken är väl lefnadslättets förfäring, som medfört mer känfel-ömhhet igenom lasternes corruption och de fastare delars försvagande.

Men! särdeles har mycket Veneriskt (åfvenså nog förskapat) i detta districtet occuperat mig, som mine, tid efter annan till Kongl. Collegium Med. ingifne Memorialer nogsammt bevittna: och beklageligen är denna smitta här ännu nog gångle, ehuru jag curerat väl 800 personer. Och i anledning af min lilla årfarenhet, får jag yttra mina tankar, i afsigt at tjena till gagn och förbättring i Mercurial-Curer, och dem med sårkrare effect och mindre kostnad . . .

Några lyckliga casus har jag erfarit vid Svarta Starren utaf repeterat Snus-pulver hvar 3:dje eller 4:de dygn, utaf finrifvit Merc. præcipitat. rub. med litet Radix Ari och pulv. fol. tobaci tilhopa.

Tvåne Maniaci, en Ståndsperson och en Bond-drång, har jag botat med följande procedere: 1) Bra åderlåtning genom Pannådren eller Arteriæ tempor: 2) Dagelig continuation och copieuft bruk af Nitrum och mell aa $\frac{1}{2}$ uns tart. emet. 8 gr. på $1\frac{1}{2}$ Sk. Vatten: 3) Slå kalt Vatten öfver kroppen ifrån hufvudet, så ofta raseriet stigit högre: och så ofta anslaget börjar mer rödna och svälla (gemenligen 14 dagar emellan) åderlättes på fötterna: NB. förhögde doses af O-

piater göra härvid ibland någon god effect; ibland ingen; men copieust tagen Nitrum och ständigt underhållen äckel bringar dem mer til raison än man tror.

Jag kan nu äfven med trygghet anföra en märkelig observation, som jag i flere år fullfölgt, i anseende til dess sällsamhet hos Flickan ANNA MÅNSDOTTER här i orten, hvilken nu, litet öfver 8 år gammal, är komplett och mogen i sit kön. Historien är denna:

Då Barnet var innom och til 40 veckor gammalt, mädde det helt vål, fast tidtals ifrån det samma märktes gå en leg hvit slem, som stårkelse; men vid nämde tid visades första röda menstruation i 3 a 4 dar, med blod, mörk som Tjåra: när samma period 4 veckor efter åter inföll, fick hon tillika med reglerna en continuerande diarrhoe, som jämte ordentlige månadtlige regler fortfor och så afmattade, at hon hvarken kunde gå eller stå. Dess bekymrade Föräldrar trodde detta onda vara tillogat af elaka människor, eller som i vådret kommit stygande, dels ock som en sort röd ålta, hvarföre söktes hvarjehanda råd och kosmicer: de gifvo ock Barnet in stillande saker at taga bort denna röda åltan, hvaraf menstruation uteblef i 12 veckor; men under dessa veckor mädde Barnet mycket värre, tils det åter visade sig igen i sin ordning.

Befynnerligt är, at ifrån första åren har pubes marquerats alt mer och mer med tilväxt, tils den nu åfven är komplett; och at, i början af denna flöd, mot hvar gång den skulle infalla, så upsvålde Brösten som små nötter, tils de nu sedermera småningom växat til och äro åfven ordentlige och upsvålde små Bröst.

Under nämde långvariga utfot afgick bara mjölken, som var dels enda föda; då åfven en skalkaktig Bror, som skulle sedan sköta och tilse hennes renlighet, ökte hennes elände med hunger och svält, på det han ej måtte incommoderas af at hålla henne ren och fri för afgångar: under samma tid vardt hon ock rachitisk med stora hand- och fot-leder; på tredje året först vardt hon litet bättre, men kunde ej gå: var circa 4 år gammal innan hon kunde krypa eller gå: var sveg och slankig i kroppen tils 6:te året; men det har nu sedan småningom aldeles månats bort; på det lätt, at för två år sedan vid Jul, fick hon utslagna händer och fötter, med blåsor, fyllda med vatten och dels med vahr, som gick bort inom 14 dagar. Året därpå vid Kyndersmåffotiden kom och bortgick et lika utbrott, och förleden Vintras bröt det ut bara litet på händerna, så at nu ej något rhacnitiskt är at finna. Hon var förr blek och blå under ögonnen, men har nu en sund hy, god matlust,

luft, stadgade lemmar (om ej litet svagare knån) och starkare ån efter dets år, så at hon i flere syflor arbetar ute och inne, fast hon alltid varit litet tung och ovig af sig. Målföret är nog gröfre ån hos barn; munter och rask, af stadig gång och åtbörder, låttrört, ömt sinne, godt förstånd och mogna tankar, fast något blygsam öfver sit tillstånd.

För observationens vidare fullföljande vore skada, om hon skulle nu borttryckas af Kopporna eller Kikhosta, som hon ånnu ej hafvit.

Efter anstälde rön och årfarenhet i eget hus, kunde jag under sistledne hungersnöd med säkerhet föreslå och kungjorde Allmogem i hela Lånet, at bereda sig en sund spis och bröd af Ekållon, med någon ringa tillsats af Såd, hvarutaf blifvit et födande och vålsmakande Bröd, som räddat många tusende lif ifrån undergång af svält, hvilket af hogsående certificater stadfästes (u).

Af lika årfarenhet kände jag äfven, at då rå, torkade Ållon, antingen med för liten eller ingen tillsats af Såd, nyttjades til bröd eller annor spis, så skadar det genom

tor-

(a) Meddelte af Präfter, Adel och Ståndspersoner i orten och infände til K. Maj:t af K. Colleg. Medicum, som af denna anledning anmält Pr. Medicus til Nådige åtanka,

torka, hetta, magplågor, flinhet, värk, svulnad, obstructio alvi & glandularum, samt är af vidrigare och båk smak, som alt försvinner och rättas til en sund spis, då Ållonens adfringerande kraft genom en stark förvällning borttages: och faciliterades denna invention mycket därigenom at denne frukt under 1783 års starka torka var ej, som vanligen, stråf, besk och snörpande, utan af mildare och sötig smak.

Min kungjorde beredning var denna: Mogna friska Ållon kokas först väl och förvällas i tillräckeligt vatten, at skalen spricka och fränskiljas, hvarest kårnan, antingen torkas och males til mjöl, som åter afäc-kes med varmt vatten innan det skall blandas, eller ock kan på den kokta och från skal rengjorda frukten, i et rymligt kåril, åter slås vatten och omröras samt efter en stund afhållas, hvarpå massan circa et halft dygn lämnas orörd, at därpå med en trästöt väl arbetas och sedan med lika eller minst en tredjedel af ordinairt mjöl sammanknådas kraftigt til deg, som sedan under bra värma ställes til någon längre gäsning at väl gråddas och bakas. Särdeles fårskt smakar detta bröd rätt godt, men ännu bättre och smakligare, då tilfålle varit at, i stället för vatten, til degen taga inkokad Enbårs-vört.

Denna föda befvårar ej magen, är närande, stärker och bekommer kroppen väl, och bör alltid präfereras för spis af flög fäd, med fråken, agnar och damb samt barkbröd.

Ja, utom de många flere hushåll, som förra svåra åren på min tillstyrkan nyttjat detta närings-ämne, utan någon olågenhet, är ock en stark karl och stenbrytare, liflig och frodig, som med Hustru och Barn nyttjat det detta år: och kommer det bara an på at frukten är väl mogen och frisk; 2) At den på et eller annat fätt med vatten väl utläckes och förvälles; 3) At deg-massan mer och längre arbetas och bringas til fullkomlig gäsning med surdeg eller gäst. Man kan ock genom tröskning skilja skalen ifrån Åljon och på detta mjöl slå flere varma vatten at afrinna, tils alt austerum och adstringens är borta; hvartil man kan nyttja et råste-kar at låta vattnet afläckas igenom och sedan därmed procedera som sagt år.

Brist på föda var här allmän och eländet här i orten desto större, som Folket förut var aldeles utarmat genom böter, hade intet at köpa för: och hvad tilgängeligt båt-tre närings-ämne kunde de väl råddats med, ån härigenom? nyttan var allmän och slagit väl in tils dato, och kunde dylike flera vitnesbörder öfver hela Lånet fås, om så tarvades.

Ibland

Ibland goda och välsmakande Vegetabilier, får jag upgifva den få kallade Håslékålen (en ganska vacker companula) som tidigt om Våren, då ej annat grönt är att tillgå, ger en smakelig föda både stufvad och til Kål kokad; bladerne smaka nog likt Spinat och rötterna mjälla och saftige, uplösande: växer i dalige, goda gräs-tomter och ångar, icke allmänt, och framgifver sedan i Augusti månad, från en råt, odelt och kantig stjolk, aldrafverst en ring med lutande, präktiga, vackra blommor utaf en skön och lysande gredlin färg: därtillmed är roten perenn och förtjenar så i Oeconomiskt som Medicinskt affeende cultiveras.

Förledit är under min resa i Landsorten, utrönte jag en nog gångse sjukdom hos Få-kreatur och Får, med långvarigt illamående, svaghet och förlamning, dels styfnad i bakdelen, at de föllo kull utan at kunna sjelfve upresa sig: vid närmare skårskådande af ordfaken fant jag, at nämde misfväxt-års stora torka producerat en ovanlig mängd af Cicutavirofa, Phellandrium och Sium, som dels kommit i fodret, dels hade de uthungrade kreaturen under foder-nöden förleden Våras, då de släpptes ut och ej annat grönt fanns, vid stränder, vattendrag och uttorkade sankaställen, förtärt de grönskande skått och rötter af nämde örter; hvarföre jag ock

förleden Sommar låt kungöra en allmän varning hårföre, med någorlunda lik målning och beskrifning på samma giftiga örter utseende. Fortf. e. a. g.

Vid K. Medicinska Societetens allmänna Sammankomst i Paris den 15 Februarii 1785, anmälte Secreteraren:

1) At på den 1783 förestälte Fråga: *Om smittosamma Sjukdomars art m. m.* (Se Band. 5 p. 232) inga nöjaktige Svar inkommit, hvarföre Frågan å nyo upgifves, med tilökning i belöningen af 200 Livres, så at den nu blifver 800 Livres, hvilken kommer at utdelas 1787; och böra Svaren vara insände inom d. 1 Maji s. å.

2) Som det skulle blifva mycket nyttigt i practiquen, om man noga kände egenskaperne af allahanda slags Mjölk, har Soc. emot 600 Livres Præmium förestält följande ämne: *At genom Chemisk och Physisk undersökning utröna Naturen af Qvinno- Ko- Get- Åsne- Får- och Sto- Mjölk.* Hvilka Mjölkslag noga böra granskas til sina beståndsdelar, på förskilte årstider och förskilte orter. Denna belöning utdelas 1786 och Afhandlingarne böra vara insände til d. 1 Maji s. å.

3) Emot lika belöning, på samma tid, begäres, *Rön om desse Mjölkslagens Medicinska*

ska

ska nytta, deras förmåner och oldgenheter, medel at förekomma de senare, och upgift på de särskilte händelser där det ena Mjölkslaget kan förtjäna företräde för det andra. Alla Afhandlingar och Svar böra insändas til Societetens Secreterare Hr. VIQ-D'AZYR.

4) På den år 1781 förestälte och 1783 ä nyo uppgifne frågan: *om Naturen af de Antiscorbutiske örter som kallas Cruciferae m. m.*, (Se Band, 4 p. 395) äro tvänne Svar fundne förtjäna Societetens upmärksamhet, emedan de innehålla Chemiske undersökningar, som med mycken flit äro gjorde, och slutatser som grunda sig på mycken ärfarenhet. Societeten beslöt därför dela belöningen emellan bägges Auctorer, och at gifva hvardera en Guld-Medaille om 150 Livres. Den första tillföll således Hr. GVERET, Apothekare i Strasburg, hvars Afhandling var tecknad: *Dulce ridentes Socios Amabo*; den andra til Hr. TINGRY, Ledamot af Colleg. Pharm, i Geneve, hvars Svar var tecknat: *In hoc gaudeo aliquid discere, ut doceam.*

5) Societeten har 1783 och 1784 begärt Svar på den Frågan: *Om en hetsig Skörbjugg gifves?* (Se l. c. p. 394) hvilket ock Hr. GOGVELIN, Med. Doctor i Moncontour i Bretagne, til Societetens nöje fullgjordt; som til hans heder nu berättades.

6) För Medicinska Topographiske Beskrifningar utdeltes en Guld-Jetton til Hr. Gu

GUYETANT för dets beskrifning på Staden Orgellet.

Accessit tildömdes Hr. DIDELOT, M. D. för dets beskrifning på Landsorten omkring Mirecourt.

7) Utdeltes 3 Guld-Jettons, 1:0) til Hr. Reg. Fåltsk. JACQVINELLE för 2 dets Afhandlingar, den ena om *Tarm-canalens sten-gyttningar*, så vål hos Männikor som Håstar, och den andra om den *våta Gangranen* i Sjukhus. 2) Til Hr. RAMEL, Med. D. i Aubagne, för dets beskrifning på de hårskande sjukdomarne vid Handels-Contoiren Bonne och Calle i Africa. 3) Til Hr. LEFEBURE DESHAYES, hemma i nya Plymouth, för 2 dets Afhandlingar, den ena om *ortens Mineral-vatten* och den andra om *Albinos* eller hvita Negrer.

Societeten har ock med välbehag uptagit et Rån af Hr. MASSIÉ, Med. Doctor i Bordeaux, öfver vissa svåra olågenheter som träffat det arbetsfolket hvilket inpackade och vådrade Gethudar, komne från Lovisiana, hvarigenom flere förlorade lifvet.

Sedermere uplåste Hr. LASSONE et försök som han gjordt i samråd med Hr. CORNETTE, af et nytt tilrednings-sått på Æther Nitrosus och Spiritus Æthereus Nitrosus, samt deras nytta i Läkare-konsten.

Secreteraren upläste därefter Åminnelse-Tal öfver Hr. MACQVER.

Hr. CAILLE anförde Rön om den bilieufa Peripnevemonie som härskade 1782, 83 och 84, så väl i Paris som i Provincerne.

Hr. MAUDUYT upläste Rön om Electricitetens värkan emot de darrningar, som häröra af Qvicksilvers-ångor; emot paralysis efter Målares Coliquer; emot fyra inrotade Rhevmatismer, Torrvärk, Ryckningar och Styfva leder.

Hr. LAVOISIER förestälte de förändringar som Luften undergår genom folkets förning i samfund.

Sessionen slöts med Secreterarens Åminnelse-Tal öfver af Hr. TARGIONI TOZETTI, Med. D. och Historicus Naturalis i Florens.

(Journ. de Paris 1785 N. 51.)

Ögats altför starka rörlighet är et af de största hinder vid *Starr-operation*, til hvilket afhjelpande mångfaldige utvägar äro vidtagne; Hr. DEMOURS, Sonen, Ledamot af Pariske Faculteten, har nyligen upgifvit, i det ändamålet, et nytt instrument, kallat *Ophthalmostat*, hvilket förenar alla de fördelar man i detta afseende önskar.

De af Medicinska Faculteten utnämde Commissarier, som bivistat den *Starr-operation*

tion

tion bemålte Hr. DEMOURS gjordt på Grefvinnan LONGVERAT, hafva om Instrumentets fördelar lämnat det nöjaktigaste intygande, utom hvilket operationen hade blifvit ogörlig, i anseende til Ögats convulsiviske beskaffenhet. (Ibidem N. 55.)

Puerperal Febern, som uppkommer hos Barnsångshustrur straxt efter förlossningen, egenteligen i Barnbörds-hus, är en sjukdom som nästan tråtsat all konstens och Naturens motstånd. Hr. DOUCET har väl med nästan specific kraft öfvervunnit honom, om hans method blifvit vidtagen mycket snart, sedan de första tecken därpå yppat sig; denne består i: *Vomitiver af Ipecachuanna, en potion af Mandel-Olja, Alibe-sirup och Kermes Minerale, en Tisan af Linfrö, Scorzonera och Alibe-sirup, samt afföringar*; men några få timmars uppskof har alltid gjort all råddning fruktlös. Nu har dock denna Methode lyckligen råddat lifvet på en Hustru, ehuru den ej komi at nyttjas förr än 36 timmar efter sjukdomens utbrott, hvilken således var blefven ganska våldsam. Hårom är en omständelig beskrifning införd i Journal de Medicine af Hr. DE BRISE-ORGUEIL, K. Lif-Medicus och Lazarets-Medicus i Melun.

(Ibidem N. 62.)

---

*Utdrag af Bref från Hr. Lic. PEHR
AFZELIUS (Se B. 5 p. 62) til Öf-
ver-Directeuren vid Chirurg. Socie-
teten m. m. Hr. D:r THEEL, dat.
Paris d. 1 Martii 1785.*

- - - Innelyckt har jag åran til Kongl. Chir-
urgiska Societeten insända en Beskrifning på
2:ne Hufvud-skador, som nyligen blifvit ob-
serverade på Hospitalet la Charite, och en
Berättelse om sjukskötseln i Lyon och om de
händelser, som under mit vistande därstädes
på Hospitalet förekommit. Om Kongl. So-
cieteten behagar anse dessa med vanlig väl-
vilja, har jag vunnit min önskan och det skall
upmuntra mig, at hådanefter med mera nog-
granhet, än mit sjukliga tillstånd hitintills til-
låtitt mig, göra räkning för mina arbeten i
Chirurgiska vågen. - - -

- - - Efter några månaders vistande härstä-
des har jag årnat begifva mig til Rouen och
därifrån frampå Høsten til London och E-
dinburg. Om Chirurgiska Societeten gillar
denna förefats, har jag dubbelt skål at sätta
honom i vårket, och om densamma benågit
täcktes lämna mig del af de saker, om hvil-
ka jag i synnerhet bör skaffa mig underrät-
telse och uplysning, skuile det ej allenast
lätta mina undersökningar, utan också sätta
mig i stånd at i betydligare mån vara til
nöjes - - -

Tvåne Hufvud-skador, observerade på Hospitalet la Charité i Paris.

Jean LE BRUN, 52 år gammal, gjorde den 21 Januarii 1785 et fall af Håsten, som i det samma gaf honom et starkt slag med foten på högra sidan af hufvudet. Han förlorade hårvid ej fansningen, men klagade öfver yrsel och at det svartnade för ögonen, hvarjämte hufvudet begynte anfenligen svulna. Samma afton, några timmar efter olyckan, inbars han på Hospitalet. Ansligtet var rött och updrifvit, Pulsen snäll och hård. Patienten kunde ej hålla Hufvudet uprätt, klagade öfver stark värk på skadade stället, hade svindel och benågonhet til kräkning. Hufvudet rakades straxt, då man uptäckte en stark contusion öfver Angulus posterior inferior ossis bregmatis, förenad med benets nedtryckning til en Riksdalers vidd. Som det var för sent på aftonen uppsköts operation til morgondagen, och hela skadan jämte en contusion, den Patienten fådt på högra ögat, förbundos med compresser doppade i eau marinée (Vatten hvori Koksalt blifvit uplöst, som brukas här mycket i contusioner). Den 22: Integumenterna öppnades med en crucial-incision, 2:ne Trepan-kronor applicerades straxt bredevid hvarandra på deprimerade benbiten och mellanstycket borttogs, hvarigenom lämnades utlopp åt en ej betydlig mängd lefrad blod. Förbandet skedde med

torrt

torrt Charpie och vanlig Bandage. En åderlåtning gjordes på armen och förnyades om aftonen på foten, tillika fick den sjuka et Lavement och invårtes antiphlogistica och temperantia. D. 23: Patienten hade tilbragt natten ganska roligt, såg munter ut och klagade nu mera öfver ingen ting sedan alla förr omtalte symptomer försvunnit. Vid förbandet utflöt något mera blod. Invårtes fortfors med pulvis temperans och Emulsio nitrata. D. 24: kanterna af Såret voro torra och supurerade trögt; man applicerade därför i dag på skadan en Gröt af Rågmjöl med vinum aromaticum, som ombyttes 2:ne gånger om dagen. D. 25: Pat. fortfor at må väl och utom en rodnad på kindbenen samt en slags hebetudo sensuum, hade man intet skäl at mistänka något förborgadt ondt, i synnerhet som Patienten sjelf ej klagade öfver någon af de plågor, som plåga förebåda en inflammatio cerebri. Man gaf honom i dag af förseende dubbel dosis af et drastiskt purger-medel, hvilket vårkade förfärligen, hindrade den nys begynta Suppurationen och afmattade den sjuka så, at han under förbandet flere gånger föll i svimning. D. 26—29: Man hade hittils continuerat med Calplasmæ ex vino aromatico, men därmed uphöordes i dag, sedan man genom en incision, som blifvit gjord på dura mater, hvilken fallit i gangrene, lämnat utlopp åt en

myckenhet stinkande vahr. Patienten hade i eftermiddag en stark rysning, som varade 2:ne timmar. D. 30 och 31: krafterna aftogo i samma mån som diarrhéen continuerade, kanterne af såret blefvo bleka och flaccida, varet tunt och stinkande, dura mater kom i fullkomlig mortification, ansigtet rödblått, pulsen liten och hastig, den sjuka blef soporosus. D. 1 Febr: Såret förbants med Balsamus Fioraventi. Alla elaka symptomer tiltogo. Patienten föll om aftonen ur sängen då han skulle luta sig ned för at uptaga Bäckenet, och dog några timmar efteråt. — Vid Kroppens öppnande funnos integumenta capitis kring såret fasthängande och ej, som man hade anledning at tro, skilda från benet. Fracturen på os bregmatis sträckte sig ungefär en half tum framom och lika långt bakom det stället där Trepankronorna blifvit applicerade, hvilka befunnos vara på det måst decliva stället af skadan. Något nedom detta ställe fans yttre tafsan af benet vara litet nedtryckt, utan at vara fullkomligen lös. Dura mater var gangrenerad i hela fracturens vidd. Uti Hjernan fans en samling af materia liknande tjock Vindrågg, som sträckte sig från Trepanations-stället millan lobus medius och posterior til origo nervi optici och corpora striata. Hela Hjernans substance var desutom mer röd än vanligt och ventriclarna fyllda dels af extravaserad blod, dels af en gul

gul lympha. — Ehuru man ej kan påstå at den starka purgationen förordfakat Patientens död, har den dock onekeligen påskyndat den samma ansemligen. Sådane olyckor äro ej rara på de Hospitaller där Hospitals-Medicus föreskrifver alla invärtes medel, äfven för de Chirurgiska sjuka, och hvilken sällan äger nog mänsklighet för at underrätta sig om den sjukas tillstånd, och sällan få mycken vänskap för Chirurgen, at han frågar honom til råds innan medlen förordnas. POTT i sin Afhandling om Hufvud-skador observerar redan, at symptomata commotionis et inflammationis cerebri ofta ej yppa sig förr än flera dagar efter skadans undfående, och hämtar därutaf et skål at råda til Trepanationens anställande i god tid. — FISCHER i sin Dissertation de Inflammatione et Suppuratione cerebri occulta, gör samma anmärkning, och denna anmärkning är et nytt exempel därpå. Saken är af mycken vikt i Medicina Forensis, emedan på vissa ställen den som gifvit slaget befrias, då inga symptomter yppat sig inom 9:de dygnet. Den olyckliga utgång som nästan alltid följdt på Trepanationen, har gjordt, at den i somliga Hospitaller aldeles ej mera företages, och det är som oftast vist, at de samma symptomter som göra honom indispenfabel, bevîsa tillika det han skall bli fruktlös. Malicen påstår at ordfaken hvarföre den så ofta lyckats för

Hr. POTT, skall vara den, at han så ofta blifvit onödigt vis företagen, men oakadt dessa motskäl hafva vi för många bevis på Trepanations nytta, för at ej företaga den samma, då han möjligt vis kunde vara nyttig och i sig sjelf aldrig medför några skadeliga värknin- gar.

2:do) Skräddare - Gefällen JEAN N. från Fribourg i Brigsau skulle den 6 Dec. 1784 om morgonen i mörkret gå utföre en trappa, men gjorde et falskt steg, föll hufvud- stupa utföre och stötte Hufvudet mot en trä- pelare som nedanföre var upfatt vid trappans början. Vid bullret tillupo des kammerater med ljus, då de funno honom liggande med hufvudet mot pelaren, utan all fansning, munnen full af blod, blödande ur näsa och öron. En Fältskårs - Gålle tillkallad öppnade strax ådren på bägge armarna och om mid- dagen på foten, utan at Patienten gaf min- sta tecken til känsla. Han uphöftade blod och fortfor at blöda ur näsa och öron, ehuru i mindre mängd. Följande dagen förnya- des åderlåtningen 2:ne gånger och man hål- de tid efter annan i den sjuka en Decoct. vulner. utan at därigenom förordskades nå- gon förändring i tillståndet. Tätta kråkningar af et klart vatten förenade sig nu med de öfriga symptomerna. D. 8 Dec. om mor- gonen på 3:dje dagen efter fallet, infördes den sjuka på Hospitalet. Utvårtas syntes in- tet

tet tecken til contusion. Patienten låg utan försäkring med tillslutna ögon; hade stundtals kräkningar, uphöftade ibland et blodblandat skum och blödde ännu något ur öronen. Ansigtet var rött, andedrägten djup, långsam och snarkande. Pulsen hvarken särdeles hög eller snäll. Hr. DESAULT, som ännu var kvar vid Hospitalet, lät straxt lägga den sjuka i en varm fång, och sedan hela Hufvudet blifvit rakat, applicerades på det samma et starkt vesicatorium, som sträckte sig från mellersta delen af pannan til öronen och nacken. Oaktadt den sveda som detta nödvändigt förorsakade, förblef dock Patienten ännu i dag uti samma soporeusa tillstånd, åtföljdt af äfvannämde symtomer. D. 9: Flugan, som hade dragit ganska väl, aftogs och epidermis bortkliptes, hvarvid den sjuka först började visa en utmärkt sensibilitet och tecknade at Pannan i synnerhet värkte. Pulsen var högre och snällare, ansigtet hade förlorat sin röda färg, andedrägten var fri. Blodflödet ur öronen och kräkningarna hade til större delen uphördt, men blodhöstningen fortfor ännu lindrigt. Flugan förbants med digestiv acueradt med pulvis cantharid. D. 10: Resten af epidermis borttogs och såret förbants med simpelt digestiv. Patienten började tala och jämrade sig ej öfver annat, än den sveda som Flugan förorsakade. Utaf den rening, som stora vesicatorier vanligt åstadkom-

ma i blåsan, hade han mycken svårighet at låta urinen och det skedde med starka skårningar. At håfva denna olågenhet föreskrefs et flitigt bruk af Decoct. Sem. lini med Emulf, nitrata och då och då några Camphert Boli. Tillika förordnades en strång diät. Den II — 14: Patienten fick tid efter annan Lavements och lindriga evacuantia. Flugan hade suppurerat vål och lämnades at torka. Alla symptomer hade småningom försvunnit och Patienten började återfå appetit och krafter. D. 15: den sjuka började i dag åter igen beklaga sig öfver svaghet, tyngd i hufvudet och benågenhet at sofva. Hr. DESAULT fruktande för et nytt anfall, lät straxt å nyo raka hufvudet och applicerade et Vesicatorium lika starkt, men mindre än det förra. Så snart detta gjordt sin värkan, uphörde dessa fruktansvärda olågenheter, men svårigheten vid urinerande återkom som förr, och förgick ej utan genom et långt bruk af lenande drycker och Emulfioner. Suppurationen underhölls en 8 dagar, men sedermera, då Patientens förbättrade tillstånd ej gaf anledning at befara några nya anfall, lämnades Flugan at torka. Under hela curen gafs då ock Lavements samt lindriga afförande och den strångaste diät i akt togs. Födan öktes i samma mån som Patientens krafter och välstånd tiltogo. Sluteligen brukte han et par veckor Mineral-vatten, purgerades några gånger

ger och lämnade den 17 Jan. 1785 Hospi-
talet, fullkomligen återstald til hållan och i
stånd at med nöje återgå til sina förrättningar.
— De första symptomerna hos denne
sjuka voro visserligen mera betydliga, än i
den händelse jag förut beskrifvit. Icke des
mindre har utgången emot förmodan varit
lyckelig, och den sjuka har at tacka de Span-
ska Flugorne för sin räddning; hvilka Me-
del i dylika fall blifvit med lika mycket skål
recommenderade, som med framgång an-
vända.

Om Sjuk-skötseln vid Hotel-Dieu uti Lyon.

Hotel-Dieu uti Lyon är i anseende til
sin storlek et af de betydligaste, och i an-
seende til sina goda inrättningar, sin snygg-
het och noggranna sjukskötsel, et af de måst
seensvärda Hospitaler i Frankriket. Belägen-
heten utmed Rhoneströmmen är den beqväm-
ligaste man kunnat utvälja för vådervåxling
och tillförsel, men genom en hop af oförlä-
teliga fel, som vid byggnaden blifvit begång-
na, då man mera haft afseende på utvårtes
pragt än invårtes beqvåmlighet, har händt
at man snarare hindradt än betjänt sig utaf
dessa naturliga förmåner; lägger man nu här-
til en annan olågenhet, gemensam med alla
de Lazaretter jag hittils sedt, St. Jacques i
Toulouse undantagit, at nödiga afdelningar
efter sjukdomarnas art och beskaffenhet felas,

och at flere hundrade sjuka måste ligga tillsammans i en och samma Sal, ofta flere i en fång, finner man lätt ordfaken hvarföre luften äfven på detta ställe, som annars råknas för et af de fundaste i Frankriket, vissa årstider är så förskämd, at de i stora och ofnygga Hospitaller vanliga sjukdomarna *Fievre et Gangrene d'Hospital*, bortrycka en betydlig mängd af de sjuka. Sjuk-nummern stiger vanligt til 1000:de, af hvilken mellan 2 och 300 tilhåra Chirurgiska Departementet. Dessa sednare åro fördelte uti en stor Sal för Manfolken, en mindre Kors-sal för Qvinnfolken, samt 2:ne små för dem af hånge könen som blifvit opererade. Convalescenterne åro vid ändan af stora Manfolks-Salen, från hvilken de afskiljas genom et betydligt mellan-rum, som tjänar til Gudstjänsts förrättande. Öfver-Chirurgus är, *Gagnant Maitrise*, altid en ung Karl, som, sedan Hospitals-fonden underhållit honom 2:ne år i Paris, bibehåller syllan i 6 år, utan annan lön än det ymniga tillfället at öfva sig. En inrättning som borde efterföljas. Denna sylla bestriddes nu af Hr. DESSAUSSON, en ganska skickelig och snåll Operateur. Under-Chirurgi åro 10, som qvarblifva 3 år, under hvilken tid de födas och klådas af Inrättningen. Års-nummern af sjuka stiger vanligt til 16—18,000, af hvilka hvar 14:de eller 15:de dör. Hvad Hospitalets oeconomiska inrättning angår, är den

den noga beskrifven af Hr. HUNCZOWSKY i dess Medicinisch-Chirurgische Beobachtungen. Jag skall framdeles låta den blifva et ämne för en comparativ afhandling och nu endast syfvelåtta mig med beskrifningen på utvårtes sjukdomars skötsel.

Allahanda slags *Rötsår* uptaga hår, som på andra ställen, mer än hälften af det antal Sjuk-sångar, som blifvit destinerade för utvårtes sjukdomar, och om de hår i proportion finnas til större myckenhet, bör det tillskrifvas den försigtigheten, at ej utan i högsta nödfall göra amputationer. Hospitalet som i brist af rum, ofta måste lägga 2:ne sjuka tillsammans i en sång, blir härigenom onödigt vis upfyldt med sjuka, som oftast lättingar, hvilka med all forgfällighet hindra läkningen af sine skador, som, utan at göra särdeles vederböda, förskaffa dem en så lätt tilgång på föda och kläder. Denna olägenhet skulle lätt undvikas, om de hade at befara delens förlust, som et billigt straff för sin lastbara industrie. *Rötsår* förtjena med stort skål namn af *crux Chirurgorum*, de uttrötta som oftast vårt tålmod, och de olika fått hvarpå de i hvar enda Lazarett skötas, vittnar nog huru litet man ännu är ense om rätta methoden til deras behandling. Emedan de som oftast bero af invårtes ordsaker, är klart at de ej kunna botas innan de samma genom tjenliga medel blifvit häfna, men så

bidrager också onkeligen et förnuftigt användande af utvårtes medel ansefligen til deras helande. Plåster och Salfvor åro nästan allmänt och kanske för mycket förkastade, och man har i det stället antagit andra metoder, som fela dåruti, at de blifvit för mycket generaliserade. Således brukar man i Rom endast Såcker med Camphert, i Neapel Goulards-vatten, i Marseille Grötur med rødt Vin, på la Charité i Paris tort Linne-skaf, åtminstone i de flåsta händelser. Hvert och et af dessa medel kunna vid sina tilfällen vara nyttiga, men så åro de åter igen uti andra helt och hållit skadeliga. Det skulle vara lika oförnuftigt, at förbinda et orent Røtfår med feta Salfvor, som et retligt eller sådant som är fårdigt at cicatrifera sig med tort Linne-skaf. De allmånaste fel som begås vid Røtfårs skøtsel åro, at man under förbandet hela timmar onødigt vis exponerar dem för luften, och at man handterar dem ovarsamfamt med torkande och kramande kring kanterna. At lämna luften fritt tiltråde är vist lika, om ej mera skadeligit, ån at underhålla røtan med et fett Plåster och at beståndigt reta sårbråddarne, genom hvilkas förening årret skall förena sig, år et såkert medel at aldrig erhålla någon förbåttring. Denna senare olågenhet år nästan oundvikelig, då man betjänar sig af tort Charpie, och då suppurationen ej år nog ymnig för at upbløta och af-

Skilja förbandet. Man måste då vid hvart och et ombyte, som det sker vid la Charité, upblöta Linneskafvet med varmt vatten, hvilket relacherar och förderfvar fåret. På intet ställe låkas Benfår fortare och båt- tre, ån på Kongl. Lazarettet i Stockholm, fölgd af et förnuftigt användande af Mundificantia, Digestiver och Exsiccantia. Uti Lyon förbindas alla sår nästan utan åtskilnad med plumaceoler, doppade uti en decoction gjord med rødt Vin och några Aromatiska plan- tor. Detta förtager ganska vål stanken och håller i allmänhet såren rena. Dessutom vi- far det god vårkan i sådane ulcera, som å- ro torra, suppurera trøgt och hafva calleusa kanter, til hvilkas uplösande man förfåkrade mig det Scarificationer aldrig behøfts sedan Vinum Aromaticum blifvit vedertagit. Vid andre tilfällen år det åter igen tydeligen ska- deligit, då neml. såren åga en visst retlighet, hvilket hånder då de åro complicerade med Siphilis eller Skørbjugg, en i Hospitaller o- undvikelig sjukdom, det förordfakar då en odrågelig sveda och ökar den sanieuse sup- purationen. Exempel därpå låg jag hos en Man som hade et ulcus venereo-scorbuticum vid radix penis. Detta förvårrades och vidgades dageligen genom Vini Aromatici application, men man fortfor icke des mindrer därmed mera af vana ån öfvertygelse, til des Pa- tienten fick en Hectisk feber cum diarrhoea col-

colliquativa och dog. Vid detta tillfälle hade man bordt förlöka tort förband eller sönderkrossade Vegetabilier, hvilka jag sedt med få mycken förmån brukas på vårt Lazaret och som jag här ej underlåt at tilstyrka. Plåster och Salfvor brukas nästan aldrig, utan då såren äro färdige at läkas förbindas de med Goulards-vatten. Då såren äro mycket orena brukas China med Camphert, Mel æruginis, Ungv. de styrace eller cauterium actuale. Andra mundificantia, som Borax, Ledum, merc. corros. rub. har jag ej sedt blifva nyttjade. Uti de fall då delen tillika är svullen, hvilket gerna händer, då såren äro betydligare, och i synnerhet då de häröra af supprimerade evacuationer, är compression et af de kraftigaste medel. Den förekommer ej allenast delens rörande, som til läknings erhållande är aldeles nödvändigt, utan befordrar också resorption af det fluidum, som blifvit extravaseradt och hindrar våtskornas för starka tillöp. Engelsmännen sätta mycket värde därpå, och man betjänar sig däraf med förmån vid flere Franska Hospitaler, äfven i de slags svulnader som upkomma efter contusioner, ledvridningar, benbrott &c. Vid bindans anläggande observeras at den alltid börjas från yttersta ändan af tårna eller fingrarna, samt continueras sedermera med tåta spiraler til 3 tvårfinger öfver skadan. I fall detta ej i akt tages strangu-

guleras det stycket som är nedanföre och faller snart i gangrene, lika som vi se ske uti fracturer, som förbindas af okunnige Empirici och för hårdt tillsnöras.

Ulceræ Gangrænosæ äro allmänna vissa årstider då frisk luft ej lätteligen kan erhållas. Man brukar uti dem Scarificationer, Cataplasmata eller cauterium actuale; af dessa medel har jag sedt god värkan och i synnerhet en erylipelas gangræ. cruris arreteras därigenom, at Chirurgus gjorde med en glödgad knif en circular incision i gränsen mellan det sjuka och friska. Nyligen har man til deras skötande vedertagit en ny method, som med första lår bli beskrifven uti Chir. Acad. Handlingar, hvilken heftår däruti at såret betäckes med China til en tums tjocklek, på hvilket sedermera småningom drypes Therpentinis Spiritus tils massan blir som en deg. Då denna torkar formeras en skorpa, hvilken kvarlämnas tils den af sig sjelf affaller. I fall då ej separation skedd och god suppuration etableradt sig, förnyas samma förband och repeteras så ofta som finnes nödigt. Jag har sedt all önskad värkan af denna method, i synnerhet i de händelser, då gangrene kunnat anses som et vitium locale, hvilket den gjerna är i den så kallade *gangrene d'Hospital* och då Pat. krafter och våtikor varit i någorlunda godt tillstånd. Skorpan blir kvarsittande alt som det efter Pat.

constitution fordras mer eller mindre tid til Separationens fullbordande, och den affaller ej förr än han nödsakas därtill af den mängd vahr, som innanföre samlat lig. Utom Chinsans antiseptiska kraft bör detta medels goda värkan förmodeligen tillskrifvas den yttre luftens uteslutande, hvars tillkomst i dylika skador är så högst skadelig, och desutom hindras ej därigenom sårets utdunstningar så fullkomligen som af Plåster, hvilka just af den orsak öka rötan. Dessa ändamål upfyllas på långt när ej så väl af Catapl. Saturn. hvilket blifvit recommenderat i ulcera gangren: och jag sedt ej utan nytta användas. Uti *Ulceracariosa* brukas mycket at, då så ske kan, underhjelpa exfoliationen genom benets skrappande med rongien, efter hvilken operation benet förbindes med digestiv, emedan man funnit at tort Charpie retar för mycket.

Amputationer voro fordom mera allmänne, i synnerhet då Hr. Puy var Öfver-Fältskår, hvilken äfven haft den, kanske ej aldeles klanderlösa, driftigheten, at 3 gånger göra *Amputatio femoris in articulo*, jag behöfver ej säga med hvad utgång. De äro nu af de ordsaker jag äfvanföre anfördt, mera sällsynta och kanske för mycket; åtminstone såg jag en Man, som med en knif afskurit art. brachialis 3 tvär finger från armhålan, fatta lifvet til, då man genom amputationen, i tid anstald, efter all sannolikhet

het kunnat rådda honom. Operationen sker annars a deux tems, men med rak knif, som efter Hr. DESAULTS råd blifvit nästan allmänt vedertagen. Man har försökt ALENCONS method at afskåra hud och kött nedifrån upåt och inåt, men funnit 1:mo, at den påsyftade besparingen af hud och kött därigenom ej mera vinnes, än då retraction sker med klufna compressen; 2:do at ligatura vasorum är svårare at förrätta och 3:tio, at den åger samma olågenhet som operation en lambeaux, at stora och långsamma suppurationer formera sig under sårarna, hvilka försena läkningen ansefligt. Det är en afgjord sanning, at Musclarnes retraction alltid är obetydlig, så länge tela cellularis, som håller dem tillsammans, ej blifvit upplöst. Således ser man straxt efter amputationer nästan ingen denudatio ossis, men denna blir betydlig i samma mån som suppuration etablerar sig och förstör cellulosan, som förut lämnat Musclarne stöd och hindrat deras tillbaka dragning. I anledning häraf åger man redan a priori et skål emot detta operationssätt, där retningen alltid är betydligare, såret tiltåppes och en ymnigare suppuration således måste formera sig. Hr. DESAULT har nyligen börjat vedertaga den gamla methoden, at anlägga ligaturen på arteren ensam, utan at tillika innefatta kringliggande delar, som Hr. PETIT först påfunnit och som seder-

mera blifvit allmänt och med framgång på andra ställen efterföljdt. Hr. DESAULT påstår sig därigenom, ej allenast undvika en onödig retning och de olägenheter som ibland upkommit af Nervernas innefattande, utan fåger också, at hæmorrhagien därigenom såkrare förebygges. De olyckliga händelser, som föranlätit Chirugi at öfvergifva denna method, tillskrifver han den oförsligtigheten, at de för hårdt tildragit ligaturen, hvarigenom händt, at Puls-ådens inre hinnor blifvit afknipne, då stumpens mortification och separation äfvanföre knuten blifvit en nödvändig följd. At förvissa sig om det så sker, har han gjordt flera försök på lefvande djur och funnit at ruptura tunicarum interiorum alltid åstadkommes då ligaturen öfver en viss point tildrages, i anledning hvaraf han råder, at ej forcera knuten vidare, än til dess endast något litet blod exfunderar ur öppningen. Jag har ännu ej sedt denna method tilräckeligen, för at kunna med säkerhet döma om dess företräde framför den vanliga. Vid detta tilfälle bör jag äfven omtala de försök Hr. DESAULT anställt, för at förvissa sig om möjligheten af de slags consecutiva anevrismer, hvilka vissa Theoretici påstå upkomma då någon af arterernas hinnor brutit eller tillfälligt vis blifvit öppnade och då, som de säga, kårilet på detta ställe vidgar sig, emedan resistancen mot blodens styrka blif-

blifvit försvagad. Han har blottadt carotis på Hundar, börtdissequerat så mycket möjligt varit de yttre hinnorna och låtit såret federmåra läkas. Då djuret efter några månader blifvit dödadt, har han funnit Pulsådren på detta ställe snarare coarcterad än dilaterad. Samma phenomene har äfven visat sig, då inre hinnorna blifvit på åfvananförde lätt afknipna. Om detta så förhåller sig, hvarpå jag ej bör tvifla, åger man et nytt bevis på huru liten tro bör fåttas til raisonnementer, då de ej belannas af förfarenheten, och huru lätt det år at bevifa möjligheten af sjukdomar, hvilka, dels bättre, i sjelfva väcket ej existera.

Fulslag och Læsiones digitorum et aponeurosum manus med hvassa Instrumenter, stickor &c. kunna föras under samma titel, ty de värka på samma sätt och åga enahanda fölger. Desse anses gemenligen i början som obetydeliga, men håftig värk med svulnad tilkommer snart, ej allenast handen utan ock så hela armen updrifves af en erysipelateus svulnad, den sjuka får ibland convulsioner och antingen tillår gangrene, som innan kort gör slut på Patientens dagar, eller ock så formera sig vidlöftiga suppurationer, som uplösa både hud och cellulosa, så at Musclerna ligga liksom dissequerade och Patientens lif förlåttas i största fara. Det år besynnerligt, och HEISTER gör samma anmärkning,

at dessa skador på långt när ej äga få Ivåra fölger i våra Nordiska Lånder. Jag påminner mig ej hafva sedt mer ån et exempel och det i Upsala, på en Man som stuckit sig i lillfingret och var hardt när døden, men undslapp genom stora suppurationer, som råkade hela 3 månaderne och slutades med en anchylose i armleden. Uti Lyon och Paris har jag sedt många, alla komma til den högd, at armen varit anfenligen svullen med odrågelig värk. Utom en enda, där aponevrosis palmaris blifvit skadad genom et skott och där Kallbrand med convulsioner, oakadt alla använda medel, tillslog, hafva alla lyckeligen blifvit botade genom tilräckeliga incisioner, at förekomma spänningen och lämna den samlade materien fritt utlopp, hvarpå delen beståndigt blifvit hållen nedfånkt i varmt vatten til dess all svulnad bortgådt. Med läkningen har altid dragit gangka långt ut, innan de tendines och aponevroser, som blifvit blottade, hunnit exfoliera sig. I de fall då erysipelas gangrænosa tillagit, har man gifvit ymnigt China och förbundet såren med vinum aromaticum blandat med Spirit. vini Camph. Dessa slags skador förekomma ej sållan bland Chirurgiæ Studiosi, som under dissequerande oförsigtigt såra sig med Scallpellen.

Hvita Inflammatoriska Svullster, Ångelsmännernas White Swellings och Fransösernas
In-

Inflammations blanches, äro sjukdomar som jag ej sedt i Sverige, och om de där förekomma låra de vara ganska rare, åtminstone vet jag ej at man observerat deras första eller inflammatoriska stadium. De äro annars litet kända til sin natur och ännu mindre til cur-art. Vi hafva beskrifning därpå af MONRO och SIMPSON i 4 Tom. af Edinburgska *Medical Essays*, af CHESTON i dets *Pathological Inquiries and observations in Surgery*, af HEVIN i dets *Patholdgie et Therapeutique Chirurgicales*, och i synnerhet af BELL i dets sköna *Treatise on the Theory & Management of Ulcers*, under namn af *Rheumatic White Swellings*. Dessa åga i början alla möjliga inflammatoriska symptomer, som svulnad, värk, spänning, hög puls &c., utom rådriad, hvilket gifvit anledning til deras namn. De igenkännas lätt af åtvannämde tecken och af en specifique spånstighet, som ej lämnar grop efter fingret, samt af en egen sensus fluctuationis, liknande den man känner i djupt liggande abscesser. At de ha sit låte uti vasa lymphatica, är så mycket troligare, som de allmånast förekomma på de ställen, där desse finnas som ymnigast, t. e. kring articulationerna, och man altid funnit dem ansenligen dilaterade. Vid de dissektioner, som efter delens amputation blifvit anställda, har man hvarken funnit benen eller synovia skadade, ej heller någon betydelig

samlung af materia, utan endast ligamenta, tendines och aponevroser updrifna til en ovanlig tjocklek. Då sjukdomen varat någon tid, uphöra symptomata inflammatoria, svulnaden tiltar, materien blir skarp och tumören öppnar sig i flera små fistuleusa öppningar, som ge en tunn rödaktig materia; då dessa igenläkas upkomma nya hål, så at svulsten omsider blir full af små ärr. Men innan sjukdomen kommit til denna högd har Patientens hålla redan lidit ansenligen genom absorption, han får hastig puls, nattsvett, coliquativ diarrhée med andra heftiska symptom, som snart störta honom i grafven, i fall ej amputation sker. Ordsaken til denna sjukdom är utom utvärtes våldsamheter allmännaft en diathesis rheumatica. Hvad curen angår har man rådt til åderlåtningen, antiphlogistica och vidlöftiga vesicantia på locus affectus, men i stället för dessa sistnämde har man vid Hospitalet i Lyon börjat med ganska god framgång bruka et annat utvärtes medel, som består däruti, at sedan de första inflammatoriska symptomerna blifvit håfne, betäckes hela svulsten med sönderstött Gips til en tvårs hands tjocklek. Detta appliceras så varmt Patienten kan tåla och ömsas då det kallnat. På detta sätt befordras resolution småningom och svulnaden förgår efter en 14 dagar, lämnande efter sig en styfhet, som svårligen öfvervinnes. Jag har sedt någ-

ra exempel på denna methods goda värkan, men om man vil vänta lycklig utgång, fordras det curen skall företagas i sjukdomens första stadium. Då tumeuren antingen själf upbrutit eller blifvit öpnad, känner man intet annat medel til Patientens räddning, än delens aftagande. Vi hafva flera exempel, bland annat hos Hr. HUNCZOWSKY i desz äfvananförde Bok, på de olyckor som blifvit förordsfakade, då Chirurgus, förledd af den fluctuation han trodt sig känna i svulsten, öpnat den samma antingen med knif eller trois-quart.

Tårfsifflar förekomma ganska ofta och äro fölgher af de ophthalmier, som uti Lyon vissa tider epidemice grassera. De skötas efter Hr. PETITS method med god framgång. Läkningen sker gemenligen på 14 dagar, så framt ej tårfsäckan tillika är utvidgad, i hvilket fall det drar oändeligen långt ut. Injectioner med Anels Instrumenter brukas sålilan och deras nytta kan ej vara betydlig, så framt de ej nyttjas simpelt scopo detergendi. Jag har sedt compression brukas i dilatatio sacci, som förordsfakade mycken värk men ingen nytta. Uti en af de händelser jag såg var tårfsäckan fylld af en liten polyp, som hade sit fäste på os unguis och nedsteg med en liten appendix i ductus nasalis. JANIN omtalar en dylik i desz Memorial sur P'oeil p. 299. MEJEANS och POUTAUS methoder,

der, den förre at införa Setaceum genom puncta lacrimalia och den sednare at, til undvikande af årr, öppna saccus lacrimalis på inre sidan af ögonläcket, hafva blifvit försökta utan särdeles framgång. De äga ockfå onekeligen flera olågenheter än förmåner.

Hydrophthalmie såg jag en, som resisterade mot alla använde medel. Man trodde densamma hafva blifvit förordsfakad af en åderlåtning oförfligtigt anstald på den sjuka, som förut var afmattad af en intermittent feber. Det är besynnerligt huru mycket åderlåtningar disponera til dissolutio sangvinis, och jag tycker mig hafva funnit då Röt- eller Hospitals-febern är gängle, at de sjuka snarast fastna för densamma, på hvilka man anstält copieuse venæsectioner.

Starren opereras med Sax, sedan en liten öppning förut blifvit gjord på cornea med en Lancette efter Hr. DAVIELS första method, som här vid Hospitalet ständigt blifvit fölgd. Jag tycker mig ej äga skäl at gilla densamma, ehuru jag sedt honom som oftast slå väl ut. Denne operations lyckeliga utgång beror desutom mindre på methoden, än Patientens constitution och skötseln efteråt. Christallen uttages med curetten, sedan capsula lentis blifvit öppnad med cystotomen, emedan Hr. DESSAUSOY anser det tryckande, som vanligt användes til lentis utdrifvande, för högst skadeligt, och han torde däruti äga skäl.

Ögo-

Ögonen förbindes efter operationen ej med våta compresser, utan täckas endast lösligen med tort och mjukt charpie, som då och då aftages för at borttvätta de orenligheter som samlat sig. Man har funnit och Herr JANIN & PELLIER DE ZUENGSY göra samma anmärkning, at inflammationen härigenom bättre förekommes än då ögat beständigt hålles fuktigt. Tr. Thebaica Ph. lond. som i denna affigt berömmes af Engelsmännen, har jag ej sedt brukas. Jag såg äfven här en artificielle pupills öppnande, sedan den naturliga genom en efter Starr-skärningen äkommen inflammation sammangrodt. Cornea öppnades och Iris klöfs med en vals Sax nedifrån upåt efter JANINS råd, som funnit, at kanterna åter sammanväxa då incision sker transverselt. Patienten återfick synen.

Bråkskärningar förekommo tvänne, bägge herniæ scrotales, ej mycket stora och utan betydeliga adhæranter. De aflupo lyckeligen, ehuru tarmarne i den ena händelsen voro nära at falla i gangræne. Det är bekant at man mycket tvifvat om dilatatio annuli abdominalis bör ske utåt eller inåt, för at undvika art. epigastrica, hvars læsion är af så mycken betydenhet. Så den ena som den andra af dessa methoder, hafva sina stora förfångtare, och bägge hafva vid sina tillfällen haft olyckelig utgång, af den ordfak, at artären nästan lika ofta befinner sig på in-

re som på yttre sidan af annulus, och det blifvit anseet för omöjligt at innan operationen förvissa sig om dets läge. Herr DESAULT påstår sig, genom en stor mängd observationer, dem han dels sjelf gjordt, dels erhållit af andre, hafva funnit det Puls-ådran beständigt befinner sig på samma sida som funiculus spermaticus, så at dilatationen med all säkerhet kan ske inåt, då Sâdesstrången ligger på yttre sidan af Bråksäckken eller vice versa. Ordfaken til denna disposition är svår at förklara. Som det medför liten eller ingen svårighet, at efter Bråk-säckkens öppning underrätta sig om Cordonens belågenhet, är upptäckten af stor betydighet, och det vore at önska at den ville besannas af vidare förfarenhet.

Sten-skärningen sker efter en egen method, som i vissa delar liknar Raws. Pat. lägges på et sluttande Bord och hålles af 3:ne hjelpare. Operator håller algali med lilfingret, uplyfter Scrotum med annularis och medius och spänner huden med pekfingret och tummen af vänstra handen. Incisionen sker med en Bistourie, mera rak och något större än de vanlige, a deux tems, om Pat. är fet, men på en gång om han är så mager at creneluren eller fonden kännes genom integumenterna. Knifven dirigeras ej directe åt tuber ischii, som vanligt, utan litet nedan om densamma, hvarigenom art. pudenda båt-
tre

tre undvikas, men man löper mer fara at skada intestinum rectum. Olågenheten af denna lilla knifven, som annars är säkrare och bättre at styra, än de stora och breda lithotomerna, är den, at proftata ibland, i synnerhet på feta personer, ej tillräckeligen kan genomskåras, i det fallet dilateras med Hawkins Gorgeret tranchant efter Hr. DESAULTS förbättring. Då incisionen skedd införes fingren och på densamma tenetten. Om stenen ej straxt kan fattas, göres injectioner som hindra blåsans sammandragning och lätta calculi igenfinnande. Man vet at insprutningen blifvit förkastad af somlige, men Hr. DESAUSSOY, som ännu ej under 104 Operationer haft den olyckan at ej kunna uttaga stenen, påstår at man utom dem i vissa fall ej kan vinna sit ändamål, och at de händelser, då stenen efter döden funnits innesluten uti en appendix vesicæ ej existerat före operationen, utan upkommit därigenom, at man lämnat blåsan tid at contrahera sig. Det tyckes äfven vara naturligt at man vid sonderingen ej skulle känna en således innesluten sten. Bland 5 calculosi dem jag såg opereras i Lyon, var en Gässe af 6 år, på hvilken äfven appareil lateral bruktes, och et Fruntimmer från hvilket stenen af et Dufäggs storlek uttogs genom urethra, som dilaterades med en incision. Alla gingo lyckeligen igenom och läktes på kort tid, u-

tom en enda, hos hvilken en fistel kvarblef. Af omkring 50, som här årligen opereras, dör knapt hvar 10:de, hvilket är ovanligt. Då stenen är så stor at han ej kan uttagas genom laterella methoden, brukas haut appareil, den man med alla sina olågenheter håldre utväljer, än underkastar sig de olyckor, som man tror följa på stenens våldsamma sönderkramande. Hr. Louis råd at lemna stenens uttagande til dess suppurationen relacheradt får-bråddarne, förkastas af de flåsta, och jag har ännu ej sedt det samma blifva efterfölgt. — I Rom såg jag 4 sten-skårningar lika simpelt som illa förrättas. Incisionen skedde med Moreaus stora lithotome, då den ej var tillräckelig dilaterades hon med fingrarne och med stenens uttagande gick så oförsigtigt tilväga, at bitar af blåsan understundom medföljde. De opererade dogo alla af hæmorrhagie eller gangrene.

Simpla Benbrott inrättas här aldrig innan svulnaden til större delen lagdt sig, så framt de sjuka ej inkommit i så god tid, at den samma ännu ej tillkommit. Delen lägges endast i tjenligt låge, emollierande grötter appliceras och då svulnaden bortgådt, göres först reduction och bandagen anlägges måst med circulairer. Man har härstädes vedertagit emollientia i stället för resolventia uti alla de svulnader, som upkomma efter lindriga contusioner, ledvridningar, benbrott

m. m. Man påstår at de göra- lika snar vårkan, samt at den styfhet som gerna efteråt kvarblifver i delen, bättre förekommes. Då svulnaden bortgådt smörjes delen en lång tid med Olja. Ordsaken til drögsmålet med Fracturernas reduction är, at man vil förut se hvad utvåg naturen sjelf vil taga, och ej öka retningen genom et nytt bemödande, då partierne förut äro spända. Dessutom har man sedt delen komma i gangrêne, då bandagen blifvit anlagd innan svulnaden kommit til sin högd. Hvad detta angår så har man alltid at befara delens mortification, då bandagen för hårdt tildrages eller anlägges endast på sjelfva brottet; men då den börjas från yttersta extremiteterna och sedermera continueras med aftagande tryckning til två hand öfver skadan, är intet medel så krare at hindra och fördrifva svulnaden. Hvad åter benens inrättning vidkommer, så låter den väl i vissa fall ej göra sig innan svulnaden til en del bortgådt, men så tyckes det vara rådeligit at göra densamma ju förr dess håldre, af ordsak, at benen efter en viss tid då succus osseus ej mera utfilas i tillräckelig myckenhet, svårligen taga fäste. Jag tyckte äfven at Fracturer läktes senare här än på andra ställen, och jag såg en fractura femoris där benen aldeles ej sammangrodde.

Fracturæ claviculæ et patellæ, har jag sedt på flere ställen merendels öfverlämnade
 åt

åt Naturen, då de förra läkts med liten difformitet och de sednare med knåets orörlighet. Dessa följder kunna ej heller undvikas med de vanlige onyttige bandagerna.

Fracturæ complicatæ åga här lika olyckelig utgång och skötas på samma sätt som på andra ställen. Jag väntar med första tillfälle at få se nyttan af *Cataplasmata aromatica*, dem Hr. DAVID med så mycken framgång nyttjat i complicerade *Fracturer*, *Skottfår* och *Contusioner*, och genom hvilkas bruk han undvek stora dilatationer.

Sedan min ankomst til Paris har jag haft tillfälle göra hvarjehanda märkvärdiga anmärkningar, så angående *Benbrott* i allmänhet, som i synnerhet om *Fracturæ complicatæ*, *claviculæ*, *patellæ* och *colli femoris*, samt om *ruptura tendinis achillis*. Dessa skall jag med första öfverfända.

Utom de *Sjukdomar* och *Operationer* jag äfvanföre anfördt, förekommo under den tid jag frequenterade *Hospitalet* i Lyon, flera andra af mindre betydighet, dem jag ej trodt löna mödan at lårskildt nämna, utan skall inrycka det hufvudsakeligaste i de berättelser jag framdeles kan få tillfälle at infända.

*Utdrag af Bref ifrån Doct. BUCCHAVE til
Assess. HEDIN, dat. Köpenhamn den
12 Martii 1785.*

För Kikhostan, som grymmeligen härskat denne Vinter, har jag til min stora glädje funnit et ganska godt medel, hvilket jag til allmän nytta vil upgifva. Det består uti Radix Belladonnæ, som gifves i pulfver från et halft til 6 gran, med Säcker risvit, efter som Patientens ålder är, och har innom 8 a 14 dagar, däreft Kikhostan icke råckt desto längre, eller varit altför hård, denna svåra sjukdom därigenom blifvit aldeles öfvervunnen. Härvid har jag dock ibland gifvit Emetica hvar 4:de dag, samt för öfrigt Belladonna morgon och afton.

En obotelig oförmögenhet, at nedsvälja mat eller dryck, härrörande af magens (ventriculi) sammansnörpning, genom Scirrheusa hårdheter, å denna och närliggande delar i Regio epigastrica, beskrifven i Bref til G. D. och R. af ACREL, af P. G. LINDROTH, Examinerad Chirurgus.

Hr. E. O. en Man vid några och 30 år, hade på de 2:ne sednare åren, och i syn-

lyennerhet från October månad sistledne, varit ganska mycket plågad af en stor svårighet vid nyttjandet af någon mat; emedan då maten hunnit ner til et vist ställe, nästan midtför maggropen (*Scrobiculus Cordis*) har den ej längre kommit, utan tyckts aldeles fastnat där, såsom en stopp, hvilken antingen efter några timmar, et halft eller til och med et helt dygn, först kunnat sjunka riktigt ner; eller ock i annat fall måst racklas och spottas up. Samma olågenhet kändes ock vid tunna fakers förtårande.

Första anfallet af denna sjukdom var egenteligen Vårtiden 1783, då han efter en skål kallt vattens ovarsamma drickande, under det han var svettig och varm, straxt feck känning af en svår magplåga, som dock, efter någon tids nyttjande af Rhabarberina och andra bårka samt Aromatiska medel, blef så vida håfven och hjelpt, at han ej klagade sig öfver någon betydelig olågenhet häraf på mer än et års tid; men måste dock alltid äta litet i sänder och ofta, om han skulle må väl af maten.

Men i October sistledne, efter någon ådragen förkylning, anfatte sjukdomen åter; då flere Läkare rådfrågades, efter hvilkas ordination han nyttjade åtskillige bårka och magstyrkande faker hela tiden bortåt, hvarunder dock sjukdomen alt mer och mer tiltog. De första månaderna af detta sjukdomens

mens sednare anfall, kunde han ibland flere dagar få riktigt nyttja och behålla maten; men åter andra dagar, var det omöjligt at få ner något, utan at stanna qvar på vanligt stället, då liten värk och ömhet kändes på stället, men i synnerhet en stark oro och ångslan, så länge maten satt qvar, hvarunder han äfven tvingades til flera slags bemödningar, at antingen få denna stopp at sjunka ner, eller at komma tillbakars up: såsom i förra fallet, at ligga på magen, trycka honom mot bordet, sitta framstupa med bröstet mot knåna; eller i sednare fallet, söka genom något retande i halsen tvinga sig til kräkning; ty under hela sjukdomen var han annars fri från kräkningar, icke en gång retelse därtill, om ånskönt maten sutit qvar hela dygnet; ingen svårighet var vid nedsväljandet uti matstrupen, utan maten gick ganska lätt därigenom; ej heller någon betydlig känsla och ömhet på stället där maten kändes fastna, utom på sista slutet af sjukdomen. Under alt detta förmärktes intet tecken til någon feber, utan et beständigt afmattande och afmagrande.

Vid slutet af sistledne Januarii månad blef jag af Patienten rådfrågad, då han redan til krafterna var mycket afmattad.

Hvarjehanda medel, som sedan blefvo försökte, i anledning af de råd Hr. General Direct. och Ridd. ACREL härvid täcktes mig med-

meddela, såsom utvårtes med Vesicatoria, Dragplåster, baddningar af ljumma Linfrösgrötter med Camphert uti öfver magen och på ryggen, samt ljuma vatten-bad i kar', äfven några lenande och afförande medel, som någon gång kunnat nyttjas invårtes, har dock alt varit utan lindring eller nytta; sjukdomen ökade sig sluteligen så, at den ringaste födas nedsväljande blef honom omöjelig, och Patientten måste nästan til slut svälta ihjäl; ehuru man som oftast sökte uppehålla lifvet med födande Clistirer. På något öfver 8 dagars tid förmådde han ej nedsvälja det ringaste, utan med en fjäder doppad i Vin och Vatten, måste man endast stryka på hans läppar och tunga at därmed lindra hans hetta och törst.

Under de olideligaste plågor på de sista dygnen, då han ej kunde ligga i sin fång, utan framstupa i en annans knå, och efter et sluteligt krafternas afmattande, afled han den 24 Martii om morgonen.

Dagen därpå den 25 öppnade jag Liket, och uptäckte följande sjukdoms-ordfäcker, hvilka, ehuru hittils fördolda, likväl i det närmaste voro, för döden, misstänkta:

1:mo, Omentum fants aldeles bortsmält.
 2:do, Lobus Minor Hepatis på des convexa sida fåst vid Diaphragma och Bröstbenet, til en Riksdalers storlek.

3:tio,

3:10, På dess concava sida med magen hopväxt til en flat hands vidd, hvilket ställe var förhårdnad til et Cartilagineust och Scirrheust väsende, som gick til hälften in uti Lefrens substance, hvilken dock för öfrigt var naturlig, utan får eller svulnader.

Lobus major hepatis var aldeles ofkadd.

4:10, Sedan Lobus minor hepat. var skild från Ventriculus, syntes dock ej något fullkomligt tecken til Mage, utan altsammans var hopväxt uti en hårdhet, som til consistensen liknade fullkomligt bråk, och til utseendet var hvitgult, liknande en samling af fett eller talg, utplattadt i en rundhet, såsom en liten talrick, fastväxt vid ryggraden och aldeles intryckt å ryggen.

5:10, Sedan Magen (Ventriculus), på sätt som man kunde för den Cartilagineusa eller Scirrheusa växten skull, var skild från de underliggande delar, med knifven, öppnades han från Cardia ända til Pylorus, då han befants så hopdragen, at knappast et halft kvarter vatten däruti skulle kunnat inrymmas.

6:10, Cardia, seu Orificium Sinistrum Ventriculi, var väl något tjock och omgifven af nämde hårda växt, men dock icke så tät, at ju maten därigenom tyckes kunnat komma ner i Magen; ej heller fants där eller på något annat ställe i den Scirrheusa växten, ringaste tecken til något heteroge-

neum, som var supponerat, hvilket jag på det nogaste underfökte.

Arcus major Ventriculi och vid dess Extremitas sinistra var til någon del fritt från hårdhet, af en tums bredd, såsom et band längs efter stora curvaturen, men från detta band tiltog hårdheten och tjockheten allt mer och mer, ju närmare man kom åt Arcus Minor och Orificium Dextr. Ventriculi, hvarst Magens kanter och tunicæ ventriculi voro aldeles förvandlade och intagne af samma hårda ämne, och så tjocke, at närmast Pylorus och Arcus Minor ventriculi, då den genomskars, var den af 2 två fingers tjocklek, och så hård at man hade svårighet at med knifven kunna skära därigenom, likasom man hade skurit i Epiphyses costarum nära intil sternum.

7:mo, Pylorus var aldratjockast och hårdaft; sjelfva öppningen ganska trång och nu upfyld med et gulgrönt var eller materia. Och tycktes således svårigheten för matens nedkommande, haft lit egenteliga hinder uti Magen af dess litenhet, hårdhet och scirrheusa egenskap samt trångseln vid Pylorus.

8:vo, Oesophagi slut och Duodeni början voro mörke, svartaktige, sladdrige och sköra, förmodeligen af den vid dödstunden tilkomne gangræn; åfvenså voro ock alle öfrige intestina, så Tenuia som Crassa på lika sätt beskaffade, samt helt tomma, utom in-

intestinum colon, som innehölt ännu någon samling af fœces, som dock icke voro hårda.

9:no, Pancreas var helt och hållen fastväxt med Magen framtil och med Rygggraden baktil; aldeles förvandlad i en scirrheuse växt, likafom Magen, tillika med glandlarne i mesenterio, och utgjorde en hård knöl stor som en knytnåfva, och då man skar däruti syntes inga tecken til suppurationer eller andra Hæterogenea, utan var aldeles likadan ända igenom.

10:mo, Lien var aldeles frisk och i naturligt tillstånd.

11:mo, Renes voro ock utan fel, ehuru på de sista veckorna af sjukdomen, den sjuke klagade öfver värk i dem, urinerade ofta och mycket, fastän intet vått under den tiden kunde nedsväljas eller njutas.

12:do, Ren Succenturiatus Sinister, såsom närmast den scirrheusa växten, var ock äfven af samma hårdhet angripen.

13:tio, Diaphragma på den delen som är uti Regione Epigastica var ock något intagen af samma scirrheusite.

14:to, Således var hela Regio Epigastica med dess måsta contenta intagen af denna besynnerliga scirrhus.

15:to, Bröftet med alla dess innehållne delar voro oskadde och fullkomlige, utom Cartilago af den 7:de Costa vera på högra sidan nära intil apophysis ensiformis, som ha-

de på sig en knöl, likasom efter något brott; här var Lobus minor hepatitis märkeligast fastväxt vid bröstet. Det blef mig ock nu berättat, at den döda för några år sedan fått et hastigt slag (contusion) på detta stället, ordfakat af et fall genom stjelpning med en Chaise, som förmodeligen blifvit illa vårdat, ofördelt och lagt grunden til dessa indurationer.

Detta var hvad jag vid den döda kroppens ransakande i akt tog. Och ehuruval i detta och dylika fall, platt ingen hjelp kan förväntas, gifva dock de updagade ordfakerna efter döden, bästa ljus om ordfakernes rätta beskaffenhet och botelighet. Läkarens förutslago om ordfaker och utgång i en sjukdom, emottages håldre af den sjuka och anhöriga, än blotta ovilsheten. Hela förloppet bör ock tjäna dem til varning, som lidit någon ntvärtes våldsamhet på kroppen, såsom svåra skakningar och stötningar, at håldre misstänka det onda, fast det icke synes, och i tid göra sit bästa til fölgers afböjande, än at vårdslöst öfverlämna alt til tiden och ödet.

Våderleken och gångbare Sjukdomar i Januarii, Februarii och Martii Månader 1785.

Januarius :

I. Morg. klart, II gr. k. Bar. 25,38, midd.
10 gr. kalt. 2. Morg.

2. Morg. klart, 16 gr. kalt, Bar. 25,35.
midd. 11 gr. kalt, Inögade om natten.
3. Morg. mulet, 5 gr. k. Bar. 25,18. midd.
4 gr. kalt, Inögade hela dagen.
4. Morg. mulet, 10 gr. kalt, Bar. 25,18.
midd. 10 gr. k. Bar. 25,24.
5. Morg. mulet, 9 grad. kalt, Bar. 25,48.
midd. 7 gr. kalt, Inögade.
6. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 24,90. midd.
1 gr. v. Bar. 24,87.
7. Morg. mulet, 13 gr. k. Bar. 25,98. midd.
14 gr. kalt, Inöyrade hela dagen och
natten.
8. Morg. urväder, 12 gr. k. Bar. 25,52.
midd. 12 gr. k. Bar. 25,70.
9. Morg. klart, 17 och en half gr. k. Bar.
26,03. midd. 10 gr. k.
10. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,76. midd.
Therm. O.
11. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 25,67. midd.
1 gr. v.
12. Morg. måst klart, 6 gr. k. Bar. 25,51.
midd. 5 gr. k.
13. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,51. midd.
3 gr. k.
14. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,64. midd.
2 gr. k.
15. Morg. Inögade, 2 gr. k. Barom. 25,55.
midd. 1 gr. k. Inögade hela e. m.
16. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,50. midd.
4 gr. k.

17. Morg. klart, 4 gr. k. Bar. 25,66. midd.
9 gr. k. fnögade om natten.
18. Morg.ullet, 1 och en half gr. v. Bar.
25,36. midd. 2 gr. v. om natten dugg-
rågn.
19. Morg. duggrågn och dimma, 3 gr. v.
Bar. 25,30. midd. 2 gr. k. Bar. 25,38.
fnögade e. m.
20. Morg.ullet, 8 gr. k. Bar. 25,70. midd.
9 gr. k. Bar. 25,77.
21. Morg.ullet, 8 gr. k. Bar. 26,03. midd.
4 gr. k. Bar. 26,04.
22. Morg. klart, 9 gr. k. Bar. 25,90. midd.
5 gr. k. Bar. 25,84.
23. Morg.ullet, Therm. O. Bar. 25,73.
midd. 3 gr. v.
24. Morg.ullet, 2 gr. v. Bar. 25,69. midd.
3 gr. v.
25. Morg.ullet, 1 gr. k. Bar. 25,70. midd.
Therm. O. Bar. 25,71.
26. Morg.ullet, 1 och en half gr. k. Bar.
25,82. midd. en half gr. k.
27. Morg.ullet, 5 gr. k. Bar. 25,74. midd.
2 gr. k. Bar. 25,64.
28. Morg. klart, 6 gr. k. Bar. 25,38. midd.
Therm. O. Bar. 25,24.
29. Morg.ullet, 2 gr. v. Bar. 24,86. midd.
2 gr. v. Bar. 24,77, fnögade f. m.
30. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,11. midd.
1 gr. kalt, Barom. 25,21, fnögade ef-
termiddagen.

31. Morg. mulet, 1 gr. k. Bar. 25,25. midd.
2 gr. v.

Februarius:

1. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,45. midd.
2 gr. k. Bar. 25,50.
2. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,76. midd.
3 gr. k.
3. Morg. mulet, 2 gr. k. Bar. 25,63. midd.
1 gr. v. Bar. 25,59.
4. Morg. mulet, Therm. O. Bar. 25,40.
midd. 1 gr. v. Bar. 25,34. e. m. rågn-
blandad snö.
5. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,19. midd.
2 gr. v. Bar. 25,15, snöflask e. m.
6. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,17. midd.
1 gr. v. Bar. 25,10, snö hela dagen.
7. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 24,93. midd.
2 gr. v. Bar. 24,87, snö hela dagen.
8. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 24,90. midd.
4 gr. v. Bar. 24,93.
9. Morg. mulet, 1 gr. v. Bar. 25,13. snö-
gade. Midd. 3 gr. v. Bar. 25,21, snö-
gade litet.
10. Morg. strömoln, 2 gr. k. Bar. 25,27.
midd. Therm. O. Bar. 25,58. snögade
e. m.
11. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,91. midd.
3 gr. k. Bar. 26,03.
12. Morg. klart, dimma, 12 gr. k. Barom.
26,24. midd. 5 gr. k.

13. Morg. strömoln, 9 gr. k. Bar. 26,02.
midd. 2 gr. k. Bar. 25,96.
14. Morg. mulet, med litet flånksnö, 1 gr.
k. Bar. 25,61. midd. 2 gr. v. våt snö
och litet rågn e. m.
15. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,24. midd.
1 gr. v. Bar. 25,07, om afton. storm
och yrväder öfver natten.
16. Morg. N. storm och urväder, 14 grad.
k. Bar. 25,04. midd. 15 grad. k. yrde
hela dagen.
17. Morg. storm-urväder, 3 gr. k. Bar. 24,97.
midd. 5 gr. k. snögade hela e. m. och
natten.
18. Morg. mulet, urväder, 5 grad. k. Bar.
25,45. midd. 4 grad. k. urväder hela
dagen.
19. Morg. urväder, 13 gr. k. Bar. 25,44.
midd. 9 gr. k. Bar. 25,36., yrde hela
dagen.
20. Morg. snögade, 5 gr. k. Bar. 25,02.
midd. 1 gr. k. Bar. 25,07.
21. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,18. midd.
3 gr. k.
22. Morg. yrväder, 5 gr. k. Bar. 25,07.
midd. 5 gr. k. snögade hela dagen.
23. Morg. strömoln, 16 gr. k. Bar. 25,25.
midd. 11 gr. k.
24. Morg. klart, 19 gr. k. Bar. 25,32. midd.
12 gr. k.

25. Morg.ullet, småfnögade, 10 gr. kalt.
Bar. 25,31. midd. 9 gr. k. fnögade hela dagen.
26. Morg.ullet, 19 grad. k. Bar. 15,76.
midd. 17 gr. k. Bar. 25,88, klart.
27. Morg. klart, 27 gr. k. Bar. 26,12. midd.
21 gr. k. Bar. 26,13, aft. 27 gr. k.
28. Morg.ullet, fnö-yra, 19 gr. k. Bar.
25,71. midd. 20 gr. k. mot aft. 5 gr. k.

Martius:

1. Morg. klart, 11 gr. k. Bar. 25,28. midd.
15 gr. k. Bar. 25,57.
2. Morg.ullet, fnögade, 13 gr. k. Bar.
25,57. midd. 3 gr. k. fnögade f. och
e. m.
3. Morg.ullet, Therm. O. Bar. 25,54.
midd. 5 gr. v.
4. Morg.ullet, 1 gr. v. Bar. 25,53. midd.
4 gr. v.
5. Morg.ullet, 2 gr. k. Bar. 25,47. midd.
5 gr. v. klart.
6. Morg. klart, 2 gr. k. Bar. 25,58. midd.
5 gr. v.
7. Morg. klart, 4 gr. k. Bar. 25,63. midd.
3 gr. v.
8. Morg. klart, 5 gr. k. Bar. 25,50. midd.
5 gr. v.
9. Morg.ullet, 7 gr. k. Bar. 25,27. midd.
3 gr. k.

10. Morg. fnögade, 3 grad. k. Bar. 25,16.
midd. 4 gr. k. fnögade, aft. klart, 13
gr. k.
11. Morg. mulet, 11 grad. k. Bar. 25,12.
midd. 2 gr. k. yrde f. m. aft. Barom.
24,95, 8 gr. k.
12. Morg. klart, 12 gr. k. Bar. 25,02. midd.
9 gr. k.
13. Morg. klart, 16 gr. k. Bar. 25,20. midd.
10 gr. k.
14. Morg. klart, 18 gr. k. Bar. 25,25. midd.
2 gr. k.
15. Morg. mulet, 8 gr. k. Bar. 25,19. midd.
Therm. O.
16. Morg. mulet, 4 gr. k. Bar. 25,38. midd.
8 gr. v.
17. Morg. klart, 2 gr. k. Bar. 25,38. midd.
2 gr. v. Bar. 25,52.
18. Morg. klart, 8 gr. k. Bar. 25,52. midd.
2 gr. k. Bar. 25,62.
19. Morg. klart, 10 gr. k. Bar. 25,44. midd.
2 gr. k.
20. Morg. urvåder, 6 grad. k. Bar. 25,06.
midd. 6 gr. k.
21. Morg. klart, 14 gr. k. Bar. 25,16. midd.
8 gr. k. Bar. 25,06.
22. Morg. klart, 18 gr. k. Bar. 25,03. midd.
10 gr. k. Bar. 25,17. yrde litet f. och
e. m.
23. Morg. strömoln, 11 gr. k. Bar. 25,31.
midd. 6 gr. k.
24. Morg.

24. Morg. strömoln, 15 gr. k. Bar. 25,40. midd. 7 gr. k.
25. Morg. klart, 14 gr. k. Bar. 25,44. midd. 4 gr. k.
26. Morg. mulet, 3 gr. k. Bar. 25,30. midd. 4 gr. v. aft. snö-yra.
27. Morg. urväder, storm, 6 gr. k. midd. 6 gr. k. klart.
28. Morg. klart, 15 gr. k. Bar. 24,98. midd. 9 gr. k.
29. Morg. klart, 20 gr. k. Bar. 25,10. midd. 7 gr. k. mulet.
30. Morg. klart, 17 gr. k. Bar. 24,97. midd. 2 gr. k. Bar. 24,87. mulet.
31. Morg. urväder, 4 grad. k. Bar. 24,66. midd. 2 gr. k. yrväder hela dagen.

***   ***   ***

De allmännaste Sjukdomar voro Cathar-
re, Hofta, Angina och en Remitterande Fe-
ber, som på flere ställen var Maligne med
fläckar och röta, hållt i de hus där frisk
luft och snygghet felades. En bedröfvelig
fördom och fruktan för drag väller således
mångens förlust af hälfa och lif, så mycket
ovedersägeligare, som flere af Fläckfeber il-
la sjuke blifvit denna tiden förde til Kongl.
Lazarettet, hvarest dock ingen fara däraf up-
kommit hos de många andra där varande
Patienter.

*Sått at bereda och öfversända döda Foglar, för at däråf göra Samlingar. In-
sändt af P. G. LINDROTH.*

Härtill fordras at i akttaga 5 förskildta delar:

1:mo, At få af skinet.

2:do, Dets präparering med påströdt Alun-
pulfver eller Aska.

3:tio, Dets upstoppning med Blåner, Hå eller Dref.

4:to, Dets torkning i fria luften eller varm Ugn.

5:to, Dets inpackning i lådor med Aroma-
tiska Krydder eller örter.

Förut observeras:

Om man har fått Fogeln lefvande, dödas han därmed, at man kramar honom under vingarna, midt öfver kroppen, hvarigenom han lättast dörr, och tillika undvikas då fjådrarnas ruggning och nerblödning.

År han skuten eller på annat sätt dödad, observeras noga at blodet med grått sugpapper blir väl aftorkad, på de ställen, där den fastnat på fjådrarna, och det hålft innan blodet torkat fast. Äfven ses efter om blod är i näbben eller ögonen, som borttages och instoppas i stället grått sugpapper, at hindra blodens vidare uttrinnande.

Det

Det första eller at *afflå skinn*et, sker på följande sätt:

Fogelns skinn upskåres från nedersta delen af bröstbenet, eller nästan midt under buken, ånda til fjerten, då fjådrarne förut åro undanvikne åt sidorna. Skinn

et skiljes då med fingrarne från kroppen och sidorna af inskärningen, til dess man finner låret, hvilket upskjutes eller updrages och affskåres i leden. På samma sätt göres med det andra låret.

Skinn

et skiljes vidare vid gumpen eller fjerten från kroppen med varsamhet: sedan drages det ner öfver vingarna, som böra, på det vingbenet, som är närmast kroppen, vara knåckte eller afbrutne, hvilket hållt göres med smala kanten af en hammare, eller med en tång. Då man nu hunnit vända och draga skinn

et öfver vingarna, skiljes det med vingarna från kroppen, på det stället där vingbenet är afknåckt.

Vidare fortfares med dess afdragande af halsen, hvilket sker nästan på samma sätt, som man omvänder en handske eller et korf-skin.

Man fortfar med skinn

ets afdragande ånda til hufvudet, och om det är af de Foglar som det låter sig göra på, så drager man skinn

et af ånda til näbben, då man noga bör akta sig vid öronen och ögonen, at ej skåra hål på skinn

et, som lätt kan ske då
man

man med knifven här måste lossa huden; därför måste man här alltid skära åt nacken til, från huden som är omvänd, tils den lossnar först från öronen och sedan från ögonen. Men är det af någon annan sort Foglar, såsom Ånder, Lommar och Hackspikar, så låter ej huden få sig öfver hufvudet. Då kan man lätteligen öppna dem framuti halsen, då huden sedan lätt kan flås af ånda til näbben, som är bäst, eller ock får man endast til nacken och nöjer sig därmed.

I båda fallen afskåres sedan halsen vid hufvudskålen i nacken, hufvudet rånas ifrån hjernan och ögongloberna borttagas tillika med alt kött och fett, som finnes i vinggropparna, på hufvudskålen, vid stjerten samt anorstådes på huden; äfven ock tungan.

Då nu således skinnet helt och hållit är flått af Fogelns kropp och halsen med kroppen skild därifrån, har man tomma skinnet kvar, hvarvid hufvudskålen, näbben, vingarna, fötterna och stjerten äro fastsittande. Då följer

Det andra, som är, *at preparera skinnet*, hvilket sker således:

Man tager helt fint sönderstött Alun, härmed beströr man hela skinnet innantill på köttfödan, och äfven införer häraf i hufvudskålen, ögonhålen, vinggropparna, det tomma af lären samt vid stjerten.

Eller ock gör man en blandning af sönderflött Alun och Svafvel med vatten, hvaruti är kokat Malört och Tobaksblader, til en consistence af en tjock vålling. Med denna blandning bestrykes med en pensel eller fjäder, hela skinnet på inre sidan och de förenämde ställen. Detta sednare bestrykes dock med varsamhet, at det ej blöter för mycket up skinnet, eller våter och nerfmuttar fjådrarna.

Men är Fogeln mycket fet på skinnet, såsom största delen Sjö-foglar, måste man först beströ det innantill med aska, hvarvid aktas i synnerhet de hvita fjådrarna från smuts. Denna askan bör då ligga kvar i Fogelns skinn öfver natten, och dagen därpå tagas den bort, då man tillika med varsamhet söker bortskrapa det kvarblefna fettet, hvarpå sedan det förenämde Alun-pulvret eller blandningen nyttjas.

Det tredje är då *at upstoppa skinnet*, så at det beqvåmligen kan transporteras, och tilgår på följande sätt:

Til stoppning åt de minsta Foglar betjänar man sig af Bomull eller fina Blår, åt mellanforten af gröfre Blår samt åt de största af groft Dref eller Hå.

Dref, sådant som uprepas af gamla tjåriga tågstumpar, och vanligen nyttjas til at drifva och dickta Båtar med, tyckes vara det bästa at upfylla Fogel-skinnen med, hållt
då

då det nyfs är uprepat och ännu lucktar mycket af tjåra, som fåkert hjälper til at conservera Fogel-skinnen från Infecternas ofredande.

Då man utvaldt håraf det, som tjenligt är, och som man kan hafva til hands, börjar man med at upfylla hufvudskålen och ögonhålen, hvartil hållt nyttjas finare Blåner och Bomull; då ögonhålen äro upfyllda nästan lika med hufvudet, har man til hands antingen trinda ärter åt smårre, eller knappar, runda trä-kulor eller bönor åt större Foglar; håraf insätter man i ögonhålet en sådan, som passar efter Fogelns storlek, i det borttagna ögats ställe. Eller också fyller man så mycket som ögats proportion fordrar, endast med Blårne eller Bomullen. Då detta är gjordt drages eller vändes skinnets tillbaka i sin rätta ställning öfver hufvudet, och man passar så, at ögonlocken eller öppningen för ögonen på skinnets, komma at noga svara mot ögonroparna i hufvudskålen, och den stoppning, som däruti är fylld. Man utvidgar då varlamt ögats kanter i lagom proportion, så at öppningen blir helt rund, och aktas i synnerhet väl, at de ej blifva vikte, utan jämna, slåta och runda, dock icke för mycket utspånade. Då nu ögonen med hufvudet är färdigt och sjädrarna därpå jämnade, slåtade och neddragne, upstoppas halsen, det tomma af lären och själfva kroppen.

Hår-

Härvid märkes, at man ej bör stoppa mycket hårdt, eller utvidga skinnet mer än det bör vara, utan snarare mindre; ty det är bättre at fylla, skinnet icke mera än tre fjerdedelar, eller hälften af det som det kunde innehålla; i synnerhet bör detta observeras med halsen. Uti vinggruparna eller på sidorna åt vingarna bör nästan ingen ting stoppas, emedan, om desse ställen blefve för mycket fyllde,inge man ganska svårt at sedan kunna hjälpa det.

Då nu huden med denna varsamhet är uppfylld, hopfyr man med nål och tråd den öppningen, som gjordes under buken, äfven den i halsen, om man där har måst öppna Fogeln. Fjädrarna dragas och läggas sedan jämna och i ordning. Hela skinnet ligger i en utsträckt ställning på längden; Vingarna bindas jämt utmed kroppen, med en pappersrimfa, tråd eller band, som fästes midt om kroppen. Fötterna dragas eller läggas jämt ut åt stjerten.

Härpå följer det fjerde, som är *at tor-ka skinnet då det är uppstoppadt.*

Detta sker då det antingen lägges på et bord, uphånges i et tak, med en tråd, trådd igenom nåsbororna, at i fria luften tor-ka; eller ock kan man lägga det på et brå-
de i en lagom varm ugn. Då fötterna med
tärna lå mycket torkat, at de med svårig-

het kunna böjas och åro hårda, så är skinn-
net nog torrt.

Nu återstår allenast det femte, som är
*at inpacka dessa upstoppade och torkade Skin-
nen uti Lådor*, så at de med säkerhet kun-
na transporteras, som sker på följande sätt:

De bästa och tjenligaste Lådor härtil ä-
ro sådane, som åro gjorde af hårdt och kåd-
aktigt tråd, med skottläck på. I öfrigt är li-
ka mycket, allenast de åro väl tätta, så at
intet vått eller några insecter kunna komma
därin.

Uti en sådan Låda, som är lagom åt
de största Foglar, som man tänker bevara
dåri, så at Fogeln kan läggas utsträckt til he-
la sin längd, beströr man botten til en fin-
gers tjocklek med et groft pulver af bästa
aromatiska och skarpa örter, såsom Malört,
Tobaksblader, Campner eller dylika, härpå
lägger man et hvarf med nämde Fogel-skin,
åter et hvarf af kryddorna, så at skinnen
väl betäckas; vidare et hvarf skin och con-
tinueras på samma sätt, de större Foglar un-
derst och de smärre öfverst, till dels Lådan
blir full. Ofvanpå strös mått af kryddorna,
och tillika läggas hela qvistar af Malört öf-
verst. På detta sätt kunna dessa Fogel-skin
förändas så långt man åstundar.

Bref från P. G. LINDROTH til A. F. HAGSTRÖM, om framledne Herr Archiatern m. m. OLOF RUDBECK, den yngres, målade Samlingar af Svenska Naturalier.

För några veckor sedan hade jag tillfälle at vid *Löfstad Bruk*, uti Herr Baron och Kammarherren *CARL DE GÉERS* präktiga Bibliothek, noga beskåda det sköna målade Verk om Svenska Insecter, Örtor och i synnerhet Foglar, som framledne Herr Archiat, och Med. Profess. i Upsala D:r *OLOF RUDBECK den yngre*, med egen hand och naturliga färgor sjelf målat; hvilket framledne Hofmarskalken och Commendeuren Hr. Baron *DE GÉER*, af vanlig nit för Natural-Historien, för en betydande penninge-summa sig tilhandlat. — Och som detta Verk är så ganska litet kändt, så torde ej illa uptagas at jag meddelar någre underrättelser därom.

De aftecknade Foglarnas antal äro 232, alla Svenska i naturlig storlek och så lifliga, så naturliga färgor och ställningar, at de jämnförde med *BUFFONS*, *EDWARD'S* och *FRISCH'S* Illuminerade Plancher, tager mycket företräde för dem alla, i anseende til naturlighet och ej för mycket prälände färgor; ehuru *FRISCH'S* Fogel-Cabinett var ganska väl och naturligt gjordt. Jag hade i detta sköna och ansenliga Bibliotheque ej alle-

naft tilgång til desse vackra Böcker, utan där
fants nästan alla Auctorer uti Ornothologien,
såsom ALDROVANDUS, JONSTONUS, RAIJUS,
RUYSCH, CATESBY, PALLAS med flere. Ska-
da at jag nu få kort tid ägde tillfälle at up-
pehålla mig där.

De största Foglarne äro på lösa Plancher
35 stycken, alla i naturlig storlek. De öfrige
mindre Foglar äro endast en på hvar
blad, utom de smärsta och några där han-
ne och hona äro på samma blad aftecknade.
Alla desse äro i Regal folio inbundna. Ingen
beskrifning finnes härtil, utan endast små lap-
par mellan bladen liggande, hvarpå Auctor
sjelf citerat de äldre Auctorer, ALDROVAN-
DUS, GESNERUS, WILLUGHBY, RAIJUS m. fl.
samt skrifvit några äldre namn.

Nedunder hvar Planche har Hof-Marsk.
Baron DE GÉER skrifvit namn efter LINNÉ
Syst. Nat. 10:de Edit. Framför de inbund-
ne Foglarne äro 55 pag. med Svenska In-
secter uti naturlige färgor afmålade, samt et
löst Portrait, förmodeligen af Auctor, Arch-
OLOF RUDBECK, gjordt 1720.

Utom desse Taflor äro äfven 12 flora
folianter med vackra på samma sätt målade
Örter; men som Tit. vet at kundskapen om
Foglarne, varit den del af Natural-Historien
som jag måst vinlagdt mig om, så uppehålt
jag mig ej länge vid de öfriga sakernas be-
traktande; utan gjorde mig en kort beskrif-
ning

ning öfver hvar Fogel, efter RUDBECKS ritning, som nu gör mig mycken nytta vid kânnedomen af de Foglar jag nu är syffelsatt med at upstoppa och confervera för Herr Bruks-Patron AD. ULR. GRILL.

Observations on the method of curing the Hydrocele by Means of a Seton. London by I. HOWARD, 8:o 1783. 56 p.

A. försvarar sin Lâromåftares, den bekanta H. POTT, Method och gör i den afsigten en jämförelse med den *Elfska*. Han påstår: at Setaceum gör lindrigare inflammation ån Causticum, bereder pus bättre och åstadkommer mindre håftiga anstötter, samt förkortar Curen, hvarom han, efter 10 års årfarenhet, blifvit öfvertygad. Hos mycket ömtalige Patienter kan man aldeles icke bruka Causticum, men väl et Setaceum af 8 a 10 tråder. Suspensorium gör han af Flanell.

Seltene Chirurgische und Medicinische Vorfälle, beobachtet von CARL LUDVIG SCHMALZ, Med. & Chir. Doctor, mit Kupf. Leips. 1784. 239. p.

I denne väl författade afhandling finnas 50 Casus och 3 Berättelser uti Medicina Fo-

rensi; af desse anmärkes följande märkvärdi-
 ge: 1) om en monstruös Äggstock, som man
 hade anset för et foster. 2) om Vattusof-
 ten hos en hafvande. 4) om en svart Starr,
 upkommen efter en för tidig börd hos et
 18-årigt Fruntimmer, hvilken botades genom
 fotbad, vomitiver, kylande afföringar och
 extr. Pulsatillæ. 10) om en stor Böld vid A-
 nus, som tillika öpnat sig i Urin-blåsan; vid
 dess läkning gjorde Conium god tjenst. 14)
 om en Blodsvulst vid knät, hvarutur vid öpn-
 ningen flöt en half kanna blod; den sjuke
 frisknade genom torrt förband, insprutningar
 och lindor. 15) om operation af et Bröst
 som vägde 30 skålpund; af Arsenic och Buc-
 holz svarta plåster har A. sedt god värkan i
 Bröst-Schirrer. 20 & 21) Årfarenhet om O-
 pii kraft vid Gangrän i tår. 28) om en
 Bröst-böld som läktes genom Gurksaft. —
 Koppympling recommenderar han på det
 högsta och ympade under 1782 års epide-
 mi med bästa framgång. 31) om en lång-
 varig Spasmodisk sjukdom, som ånteligen bo-
 tades med Camfer och Afa foetida. — Hån-
 delser med Dibarn, som blifvit af deras Am-
 mor smittade med Veneriskt. 39) om Ma-
 nie, som botades genom extr. stramonii; i
 samma sjukdom såg ock A. god värkan af
 Camfer en half Scr. 4 gånger om dagen och
 af Tart. Tartaris, et halft lod om dagen.
 41) om *Fractura Patellæ*, hvartil recommen-
 de-

deras fal. Prof. i Jena KALTSCHMIEDS Förband. 49) 4 ft. Bevis om kraften af Gummi-Gutta emot Binnickemask, m. fl. mycket nyttige anmärkningar.

(Allg. Litt. Zeitung 1785. N:o 77.)

Vid Gött. K. Vet. Societetens sammankomst den 12 Febr. 1785, upviste Hr. Prof. BLUMENBACH en Vatn-Salamander, (*Lacerta lacustris*), på hvilken han i Maj 1784, efter anledning af Hr. BONNET (Oeuvres d'Hist. Nat. T. V. P. I. p. 355) utskurit största delen af det vänstra ögat, hvilket nu är i fullt återväxande. På 3 andre af samma djurslag, där han helt och hållit utskurit bulbus oculi vid nervi optici insertion har intet återställande af ögat visat sig, utan utur nervus opticus växte en hvitaktig och, som af obduktion efteråt befans, hel tät svamp, som upfylte ögonhålan, hvarvid djuret svälde och dog inom några månader. Men på den förstnämde hade han först öppnat Cornea, låtit cristallen och ögonvåtskorne rinna ut och därefter utskurit de sammanfallne hinnorne på en liten del när, som han låt sitta kvar vid nervus opticus. Vid en noga undersökning i rent vatten, af det utskurna, fanns det, til det minsta, utgöra fyra femte-delar af ögongloben, innehållande hela Camera anterior,

Lens och processus ciliares, samt störste delen af Camera posterior och den öfverblefne en femtedel var således ej annat än små öfverlevfor af de 3 gemensamme ögonglobens hinnor.

De nästa månader härfter syntes ögonhålan såsom betäckt af palpebrerne, men i November började de åter öppna sig och det visste sig då i början en mörkblå kropp, hvilken i Januarii småningom skickat sig mer och mer til et vål bildat öga. Ännu är det vål mycket mindre än det högra, Cornea mindre convex och något dunkel; men man kan bakom helt tydeligen se den nyväxte Lens cristallina och den gyllene pupillen. När det hinner til sin naturliga storlek, årnar Auctor göra en lika operation med andra ögat, hvarigenom utrönes om djuret väckeligen ser med det nyväxta.

Hr. Hof-Med. MICHAELIS anmälte ock den af honom fundne *reproductio nervorum*, hvarom vi vilje anföra det hufvudsakeligaste med hans egna ord: "jag blottade nervus phrenicus på en Hund, af hvilken jag 4 veckor förut bortskurit et stycke om en god tums längd och fant efter vanligheten en de öfrige nerverne aldeles lik, fast något tunnare återväxt substans och då jag noga lös-präparerat nerven från alla andra delar, samt knep honom öfver, under eller på det nyväxte stället, kände Hunden icke

al-

”allenaft håftig smärta, utan feck ock de
 ”starkaste convulsioner i diaphragma.” —
Bref om Nervernes Regeneration, från FR.
MICHAELIS til Hr. PET. CAMPER Cassel 1785.
 19 p. 8:o, handlar omständligare både om
 nu nämde och dylike andre försök.

(Gött. anz. 1785 St. 47.)

Utdrag af Hrr. Prov. Med. Embets-Be-
rättelser för år 1784. Se det före-
gående p. 106.

3) *Prov. Medicus i Hedemora distrikt, Affes-*
foren C. M. BLOM.

Utom *Koppor* visade sig ingen enda
 sjukdom, oaktadt man sådant likväl bordt bå-
 de frukta och förmoda, i anseende til den,
 på många ställen, tryckande brist på föda
 bland Allmogen. Det är väl fant, at den
 icke var så stor som åren 1772 och 1773;
 men den hade dock kunnat anses för tilräc-
 kelig, för at skåmma chylus och blodet,
 samt til följe därpå upväcka smittosamma fe-
 brar och rötter.

Desse hade ock utan tvifvel i år inträff-
 fat, därest icke Naturen Sjelf vidtagit et an-
 nat och motsvarande medel at förekomma
 dem. Det var, efter min tanka, den svaia
 och tempererade, samt hela Sommaren och

Hösten fortfarande, merendels rena luften och våderleken. Genom desse bibehålls beständigt den til hållan så nödvändiga elasticitas Vaforum et fibrarum så, at af alt hvad i kroppen af otjenlig föda kunde inkomma, intet skadeligt i tarmarne, blodet eller våtskorne fick kvarstadna, utan genast bortfördes, dels genom de vanlige Vias naturales, dels genom en tillräckeligt underhållen och alltid i jämn gång varande perspiratio Sancto-riana. — Jag har ock til denna min mening så mycket mera skål, som, sedan luften i slutet af October och början af November detta år, började blifva mer rå, våt, töcknig och fuktig, en *Febris lenta Nervosa* infann sig, som visade tydeliga tecken til inertia fibrarum och congestiones bilioso-pituitosæ in primis vüs.

Den kunde väl icke anses som Epidemie; men gick dock sporadice och angrep flere. — Dets förhållande bestod uti en remitterande, merendels oordentlig, feber (*Hemitritæus*), med stark matthet och *Collapsus virium* strax från början: spånd Mage med bullrande våder-plågor i underlivet: åckel och svimningar, så snart den sjuke restes up i sängen: mycken slummer och därunder colliquativ svett: hvit, men ej mycket oren tunga; samt oskuren och merendels blek urin. — Denne feber var långsam och varade hela månaden samt därutöfver; dock dödde in-

Ingen däri, utan halps med lindrige afförande och slemlöfande medel, (hvaribland Mixtura Salina Ph. Sv. författ med litet Renskt Vin, tycktes göra bästa gagnet) och Kinkina til slut, så snart som tungan börjat blifva ren och urinen, med et frosligt sediment, skåra sig.

I December var icke eller, utom nyls förenämde feber och ännu, sedan förra året, fortfarande Koppor, någon sjukdom å bane, utan förspordes det allestädes lika hålfosamt och friskt.

4) *Prov. Medicus i Vesternorrlands Län, Assessoren Doct. JOH. SAHLBERG.*

Venerisk smitta. Utom Jemteland, hvar-est denne sjukdom i någre år visat sig, har man här i Lånet ej stort hört talas om Venerisk smitta, förrän Rapport därom inkom til Landshöfdingen från Ulånger Socken och i synnerhet från Ålia Gåstgifvaregård, samt kort därpå från Saltvik och Brån, Byar i Såbrå Socken. Denna sjukdom, dels såsom nykommen, dels medan den var midt i stora landsvägen, väckte mer Herr Barons och Landshöfdingens upmärksamhet, så at flere Bref afgådt och ordinerade refor skedt för denne sjukdomen skull.

Symptomerne hafva varit åtskillige, Bubbles et Phimoses hos några få: verrucæ et condylomata ani et genitalium, samt exosto-

ses

ses hos flere, samt *ulcera exesa faucium* och i synnerhet större och mindre *ulcera sparsa corporis*, hos ganska många, som alt nog tyckes characterisera sjukdomen, jämte smittosamheten och *modus contagium propagandi*, dels genom dia-gifvande, dels genom fånglag.

Händelser.

Saccharum Saturni (Qual-Socker) hade i Jemteland blifvit gifvit en Gravida, hvaraf hon fått otidig börd, med så stark hæmorrhagie, at den slutats med döden.

Tobaksrökande lindrade den värk, som Veneriska får i munnen förordfakade, somlige smärre får läktes ock därpå; således är tobaksrökande i dylika händelser ej allenast allätit, utan ock nyttigt; vid Ulånger tyckte karlar sig mindre smittas af mun- och halsfår, då de rökte Tobak; men de kunde dock med Tobak hvarken befria sig från smittan eller sjukdomen.

Nouffers Mask-medel. Några som på Landsbygden tagit detta medel, men ej fått nog afföring, medan purgantia ej varit för dem tillräckelige, hafva sedan länge kändt svår värk i magen, utan matlust &c., hvilka tilfällen sedan af intagne purgantia ej velat hjelpas. Rad. Filicis gör bästa värkan om den ej pulveriferas förr än nyls före intagningen, länge pulveriferad gör den ingen värkan.

Decoctum Radicis Levistici.; en af fluore albo plågad Bondhustru berättade sig alltid af denna Decoct befrias från sin sjukdom, men då hon uphörde med Decocten, återkom sjukdomen efter några dagar.

Colica gravior hysterica. En tjock fet 50 års Capellans-hustru, ofta plågad af Hysteriska tillfällen med Colique, sjuknade mot vanan håftigt d. 20 Febr. af en svår värk i högra sidan, som dagen därpå flyttade til vänster med fördubblad håftighet; som jag ej kunde resa til henne, emedan hon bodde utom Lånet, sändes ordinationer. Åderlåtning, Lavements, Fomentationer, tjenlige Laxantia, Opiata, gjorde ej ringaste lindring; ånteligen tog hon et halft Muskott stort Björn-galla (troligen helt upriktig) då värken quasi incantatione stillades.

Männe all Galla skulle göra det samma, eller männe Björn-galla är kraftigare? De gamle hafva berömt den, Bönderna bruka den och nämde händelse var et tydligt bevis på dens kraft.

Hvitkål. En Phthisicus fick alltid Colique af Hvitkål på vanligt fått tilredd, men med Mjolk kokad hade han däraf ingen olägenhet, andra händer ofta tvärtom; men denna var stark Phthisicus.

Utslag förordsakadt af Unguentum Mercuriale. Båtsmans-Enkan BRITA JONSDOTTER WIK, 27 år gammal, mistänkte sig sjelf för
Ve-

Venerisk smitta, ehuru intet visste sig utom en svår hufvudvärk om qvällarne och at hon omgäts med smittade, fick därför ungv. mercuriale; efter första smörgningen, som skedde på ena benet, låret och lånden helt tunt, slog om natten ut fina vattublåsor, med hetta och rödnad; dessa blåsor kunde med fingret lätt sönderklåmas, då vatten strilade ut dropptals; 3 dagar efter smordes andra benet, då äfven utslag visste sig, men endast uphögt skarpt, rött, som ej innehölt vatten; sedan visste sig ej vidare sådant vid de andra smörgningarna. — Hennes Barn, en Flicka om 3 år, hade en liten Reforms-lik rödnad på högra kindbenet; Hustrun tog af ungv. en hvit årt stort på fingret och smorde därmed Barnet på kindbenet; natten därpå slog ut öfver hela kroppen som en melsling, med feber, oro, hetta, törst; utslaget var ej likt Modrens, utan torrt, skarpt vid påkännande, rött och uphögt; sedan smordes Barnet ej mer.

Crusta lactea infantis. På et spädt Barn, som öfver större delen af hufvudet hade en dylik crusta, lades empl. merc.; efter 3 dagar var huden helt ren, utan minsta tecken til crusta eller sår; några dagar därpå kom en hosta, men som aldeles stillades af en laxering och Tinct. Pectoralis c. opiat. Curen skedde om Vintren, utslaget kom ej igen, åtminstone inom en månad.

Mania. Månne starka Sudorifera ej skulle utmärkt gagna i denna sjukdom. GISSLER, en tokug Student, som dock hade tillstånd gå lös i Hernóland, gick en dag i Februari månad i stark köld en mil utom Staden, hemfördes om morgonen åter til Staden, men kom mot middagen i sådant raseri, at han dödade 3 och lindrigt sårade en. En annan Maniacus, MOSELL vid namn, rasade starkast om Vintren; en Sommardag då alt folk voro lyslosatte med Hå-bårgning, måste han bindas ute på gården med tåg, under detta kom en stark rågnskur och därpå stark solhetta, Mannen somnade och vid folkets hemkomst var han vid sundt förnuft, lever ån och år tåmmeligen förnuftig; månne han ej af detta ombyte kommit i svettning. Professor AURIVILLIUS berättade i Upsala at en Maniacus blef altid svårare af köld; men curerades af sudorifera. Månne Svett-medel ej förtjente försökas. Den omtalte GISSLER är nu under Domstolen för sit mord och kan med honom intet försökas tils vidare.

Cophosis diuturna. En 60 års Man, som möt en nog svår döfhet fåfångt försökt Veficatorier, laxantia, åderlåtning, många sorter ör-balsamer &c., låt mot sin tiltagande döfhet hålla *Spiritus therebintinae* in i örat, håraf upkom en nog svår värk med susande, smållande och hetta, som fortfor i 3 dagar, hvarpå hörslen återkom; en 4 a 5 månader där-

dårefter kom åter någon döfhet, men på långt när ej som förr.

Scorbutus visste sig mer allmänt detta år än de föregående; många som drucko af Stadlens Surbrunn, fingo alla Symptomata Scorbuti mer upprörde af Brunn; matthet, dolores artuum, maculæ Coeruleæ crurum, scelotyrbe, maculæ faciej, öktes hos många. Männe denna årgång hade sådant fårskildt med sig, eller männe all värk, som af Bruns-cur upväckes eller ökas, kan misstänkas för Scorbutisk.

Lycopodium clavatum. (Lusgrås) Decocten här af brukas på Landet mot Cardialgia med fördel; en Man, som mot vomitus cruentus brukat mycket förgäfves, blef ånteligen hulpen af denna Decoct.

Miliaria alba. At de ej alltid komma Regimine calido, visar följande: En ung Flicka, 14 år gammal, sjuknade vid slutet af en Bruns-cur, anstald mot maskar. Under Bruncuren visste sig flere Signa Scorbuti, därpå kom feber med ganska stark matthet, svår hufvudvärk, ömhet i hela kroppen och små kråkningar; sedan lindriga emetica, repetita laxantia och refrigerantia nitrosa utan lindring voro brukte, gafs i 2 dagar China, medan man fruktade billigt för rötfeber; men som tungan strax blef tjock och magen hård, uphöordes därmed och efter et laxans bruktes Spirit. vitrioli tenuior med Syr. violar.

Man fortfor med desse och andra sura saker, samt frisk luft, rökte med Åttika &c. Detta alt oaktadt kom på 13:de dygnet miliaria alba öfver hela kroppen, kort därpå fridor dentium, delirium, coma, och på 19:de dygnet döden. Miliaria voro således hvarken critica eller ex Regimine calido.

Strypsjukan. En 49 års fetlagd Fru fick denna sjukdom med alla tecken, häftigt och häftigt, hjälptes med emetica och sinapismer mellan axlarna. Denna sjukdom var hos en enda fullkomligt characteriserad, men många andre hade vid samma tid hals-flussar med mindre häftighet. Männe Strypsjukan bör anses för en mindre grad af vanlig hals-sjuka hos en pituitosus.

Casus Phthisticus mentiens. Gåstgifvaren i Ålan, mellan 50 a 60 år, hade ganska mycken matthet, liten torrhosta, stark nattsvett, ingen matlust, tålte ej vara ute i fria luften, ej en gång midt i Sommaren; brukade på eget råd en tid bortåt Gisslers Decoct, som är en vidlyftig blandning af amara, subaromatica och laxantia; men utan nytta. Därpå försöktes Bruns-cur, sedan pectoralia, lacticia &c. alt utan nytta, motion förmädde han ej taga, utan måste hållas vid sängen; Tungan litet hvitaktig. Änteligen räddes han dricka Decoct. Radic. Juniperi, efter några dagars bruk ökades mattheten, så at han nödgades uphåra; men å nyo öfvertalad af nä-

gon, började han åter, drickande få mycket han förmådde om dagen. Efter 8 dagars bruk, en Torsdag, kom håftiga kräkningar med en gelatineuse materia til flere liber på en gång. Som han häraf kände sig märkeligen lättad, fortfors med Decocten med fördubblad ifver. Exact efter 8 dagar, nästa Fredag, kom åter kräkning af lika beskaffad materia. På detta lätt fortfors med Decocten, och kräkningarna kommo hvar Fredag i 6 a 7 veckor, men hvarje gång var mindre af den gelatineusa materien; änteligen blef han så frisk at han nu förrättar alla Bonde-arbeten utan hinder. Måne denna Decoct agerat som et Specificum, eller endast såsom diluerande och likasom ljunt vatten gjordt kräkning och mechanic värkat curen.

Bark-Mjöl. De som i Sådes-brift brukat detta, hafva däraf aldeles intet fådt diarrhoe, utan snarare obstruction; men vanliga värkan däraf är Cardialgia sputatoria.

Tinct. Thebaica. Både af köld så väl som af tiden deponeras Opium, hvaraf den blir svagare, tyckes således vara för litet Spirituosa.

5) *Prov. Medicus i Nerike Doctor* JOH. LYMAN.

Såsom besynnerligt får jag hafva åran gifva Kongl. Collegium vid handen, at på det året hvarken Epidemiska eller Sporadiska

Åka sjukdomar fynnerligen härjat, ehuru det var nästan allmän misfväxt öfver hela Lännet. Den förligtiga hushållning och lättade tillgång på Spannemål gjorde at nöden ej var så stor som år 1773.

Förledne Våras yppades en Maligne Feber uti Knidstad Församling, men den dämpades strax i början, så at endast et par st. i början dödde, ehuru öfver 40 personer voro sjuka där och i annexen, Hidinge.

Veneriske Sjukdomar både döljas och fortfara, och til deras hjelpande är hvarken fond eller rum på Lazarettet nu mera.

Koppor hafva varit sållflynta, åtminstone har därför ej någon requisition blifvit gjord.

Besigtningar på döda kroppar föreföllo 6 stycken, de 3 första månaderne af året, hvarföre jag, i brist af Provincial-Fältkär, måste resa. Tvänne voro til döds slagne, 3 ihjälfrusne och en omkom af med vilja intagen Arsenic.

6) *Prov. Med. i Borås Distrikt af Elfsborgs Län, Doct. CARL CL. FLODIN.*

I Januarii månad började *Kopporna* visa sig uti Kinds Hårad och Lenghems Socken, samt något här ikring Staden, några få Barn hördes däraf på somlige ställen dö.

Den 3 var den starkaste köld här på orten, som sedan min hitkomst varit, Ther-

momtern gick 28 grader under Frysningspuncten om morgonen kl. half til 8.

I Mars, April och Maji månader graserade *Kopporne* mycket, hvaraf flere Barn på Landet och några i Staden dogo. Några och 20 ympade jag, hvilka alla gingo lyckeligen och vål igenom.

I Junii månad började *Rödfoten* visa sig uti Hellstads Socken, men afstodnade genast, sedan til samma Förfamling Medicamenter blefvo utskickade.

En Handlandes Son, 16 år gammal, hade under sin hemresa upifrån Landet, känt en värk på vänstra sidan af Hjertgropen under Refbenet, hvilken dageligen tiltog; då han kom hem blef jag kallad dit, han hade feber, oro, kråkningar och obstruction, plågan var värst om qvällarne och nätterne, om förmiddagarne mädde han tämmeligen bra; han klagade det stack som nålar, var blek och mager, hade för några år sedan varit mycket plågad af mask, hvarföre jag mistrodde det vara maskar. I början gaf jag honom Mixt. Salina jämte Refrigerantia och mot aftonen Elect. Lenit en half uns med pulv. Rad. Jalap. 12 gran, hvilket om morgonen ej hade gjordt någon värkan, hvarföre han då fick Sal Cathart. Ang. 1 uns; men utan afföring hela dagen, värken blef tvärtom starkare; jag lät då sätta honom et Lavement, som förskaffade en enda öpning;

tre

tredje dagen tog han in afförande Mask-mos och lades Empl. foetid. öfver värkande stället, samt mot aftonen Elix. Jalappæ compos. hvaraf han hade några öpningar, men plågan var lika och ingen mask visade sig, han fortfor med Mask-medlet 8 dagar, dock utan lindring. Han klagade sedan öfver en håftig värk, som flyttade sig som oftast ur foten til armen och åter tilbakars. Jag fruktade då at någon Gickt-materia hade fastat sig på det stället som värken var så stark, hvarföre han nyttjade en Decoct af Lign. Sassa. Rad. Gram. och Glycyrrhiza samt Elect. Mundif. mornar och qvällar, samt Spec. Resolv. utvärtes; häraf tycktes han blifva några dagar bättre, men plågan tog åter til på 14:de dygnet, då han fick at nyttja Spec. Emoll., som koktes i Mjölck och slitigt ömfades på det värkande stället; efter et par dagar visade sig en liten uphöjning, men ingen rodnad; med grötarne fortfors i 8 dagar, då bölden blef mogen och öpnades, hvaraf utflöt en myckenhet materia. Gåssen blef frisk sedan han legat i beständig plåga 4 veckor.

Uti Julii och Augusti månader gick *Hetsig Feber* på Landet, som continuerade hela Hösten; somlige dogo inom 7:de dygnet, andre lågo längre tid; i Kinds Härad var den värst, men som Bönderne håldre sökte hjelp af kloka Gubbar och Gummor, som

hår på orten äro måst en i hvar Socken, hvilka med fignerier och stöpnigar hjälpa de sjuke, få hafva få sökt hjelp af Läkare.

Hals-fluss med svulnad och bulning var i September månad mycket gängbar, så på Landet som i Staden, dock dogo ej många däraf. En Bonde i Timmeleds By och Redvägs Hårad, skall på 5:te dygnet blifvit qvafd af en böld i halsen; en stund efter sedan han var blefven död, upkom en myckenhet materia; förmodeligen hade denne kunnat hjälpas om någon varit tilstådes som i rättan tid öppnat bölden.

Ehuru stadig Vintren var i December, gick *Rötfebern* ändå ganska starkt. En del blefvo så hastigt angripne, at då de den ena dagen blefvo sjuke, kunde de den andra hvarken gå eller stå; sömnen orolig och gaf ingen hvila, lågo likfom i djupa tankar ständigt begräfne, sågo förvirrade ut, andades tungt och klagade endast öfver mattighet, men efter några veckor återkommo merendels til hälsan. Den starka dimman som dageligen continuerade torde mycket därtill bidragit.

Jag skulle längesedan haft åran inlämnat underrättelse om det här i Staden inrättade *Lazarettet*, men i hopp, at tillika med beskrifningen få lämna underrättelse om dess fond, den jag i denna dag saknar, har jag därmed drögd.

1775 den 7 November, då Lands-Cancellie hölts här i Borås, och bland annat förestältes af Lånets Högdinge nödvändigheten af Lazarett i Provincerne, enl. Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af d. 10 October 1765 och d. 29 Julii 1774, rörande Lazarets inrättningar, faststältes flere puncter, såsom: At et Lazaret måtte inrättas här i Staden Borås förskildt från Vennersborgs: At de Medel och Sammanskott, som här i Districtet äro samlade sedan 1765, skulle komma detta Lazaret ensamt tilgodo: At til frivillige sammanskott Allmänheten skulle upmuntras. Genom Stambok, Collect eller eljest vilja Invånarne efter sin förmågo dock utan tvång bidra. Desse puncter blefvo af Kgl. Maj:st den 3 Sept. 1781 bifallne och gillade, med den erindran, at Landshögdingen skulle söka förmå Lånets Invånare om et enda Lazaret sig förena. I anseende til detta Kongl. Maj:ts Nådiga Bref, skedde allmän kungörelse, at den 4 Febr. 1782 skulle Lånets Invånare genom visse Fullmäktige från hvarje Stad, Hårad eller Församling, sammantråda på Lands-Cancelliet i Vennersborg, at om Lazarettet sig utlåta och sins emellan öfverenskomma, då hela detta Districtets Deputerade aldeles affade sig någon befattning med det i Vennersborg kommande Lazarettet, utan begärde sit enskildta i Borås.

Detta yttrande affändes sedermera från Lands-Cancelliet i Vennersborg d. 16 Febr. 1782.

Til Lazarets Inrättningen anslogs då en Summa stor 1000 R:daler specie, för hvilken Hus inköptes och Inrättningen blef i ordning satt til den 1 Julii, då 5 Sjuk-rum voro inredde och 6 Sångar färdige. Härpå lät Landshöfdingen utgå allmän kungörelse i Districtet, at Lazarettet var kommit i det stånd, at 6 sjuke kunde emottagas, hvilka dock skulle betala 4 skill. sp. hvardera om dagen til föda och de fattige få fria Medicamenter.

Sedan Lazarettets början hafva här varit inne 25 sjuke, hvilka alla, utom en som var så svag af Venerisk smitta at han straxt efter ankomsten dog, gådt friska ut.

Fortf. e. a. g.

An Account of a new Method of treating Diseases of the Joints of the Knee and Elbow, in a Letter to P. Pott by H. PARK, of Liverpool Surgeon. London 1784. 51 p. 8:0.

Anledning til denna Method feck A. af hvita Svulster (samling af var i Led-hålor, Skott och andra Sår) där man var van at aftaga hela Leden, och gjorde han sina första försök 1781 på döda kroppar; han gjorde

de en inskärning af 2 tum's längd öfver och 2 tum under knåskålen, tillika med en tvårskärning öfver henne, tog så Patella bort, afskalade de skåmde stycken af ömsesides benen, som utgöra leden, samt sågade sluteligen af dem, först undra delen af Femur och sedan hufvudet af Tibia. Ungefär lika förför han vid armleden, där han dock först måste såg bort Olecranium, på det han måtte kunna disloquera och aflåga benen. Han anförer en händelse af Hr. WAINMAN, som vid armens ledvridning aflågade den nakna utstående delen af Humerus och därefter lyckligen helade skadan så at ledens rörelse blef aldeles bibehållen. Elaka complicerade Benbrott läkas fortare i Liverpool än i det för folk-rika och ofunda London. Genom denna method kan man bibehålla handen och fingrarne, som är en stor förmån. På lefvande gjordes 1781 i Julii månad försök med en Skotsk Matros om 33 år, som i 10 år haft et elakt knå, som tillika var scrophulöst; af Femur borttogs 2 tum och af Tibia en tum; Musklarne drogo sig så tillsammans, at de aflågade ändarne rörde hvarannan; en enda liten Arter var öpnad, som lätt stillades; Såret håftades lindrigt med några sting och förbandet skedde i en Tennlåda. Gröt af Rofvor fant han förmänligare än af Morötter, hvilken hastigt och väl förbättrade elak stank i såret. Ledens läge gaf

A. mycket befvår under helningen, som drog ut inemot et år, för åtskillige elaka tilstötter, och foten blef endast tre fjerndels tum kortare, men för öfrigt aldeles bra.

När det onå år altför långt kommit, måste man amputera. I somliga händelser torde en half inikärning om knå-leden vara tilräckelig.

(Gött. anz. 1785. 15 St.)

Beobachtung bey einer Frau, die eine Frucht in ihrer Muttertrompete drey Fahr und einige monat getragen, welche durch den Hintern entbunden worden, &c. von JOSEPH GERSON, Doct. und Geburtshelfer zu Hamburg. Hamburg 184. 4:o 44 p.

A. är en Lärjunge af den berömde Prof. SAXTORFF i Köpenhamn; denne Casus är märkvärdig nog, ehuru just ej af de fälltynaste. Först upräknas dylike grossesser af andre anmärkte, och sedan börjas närvarande händelses beskrifning. Hustrun hade en gång förut födt Barn, en gång aborterat och blef nu tredje gången hafvande i sit 40:de år; hon märkte snart en hårdhet öfver höggra Robenet, som blef småningom mera smärtefull;

full; därefter åkom henne genom magens öfverlastande en stark kräkning, som efter et intagit emeticum väl förgeck, men hon förblef ständigt sjuklig, tills, vid pass 4 månader därefter, en myckenhet blod geck från Lifmodren bort; -hvilken blodflöd ofta kom igen, jämte stark värk öfver ryggen och et håftigt durklopp, som afförde en myckenhet var och lefrad blod. Buken blef då smänningom mindre och mjukare, den hårda Svulsten aftog och plågorne minskades. Durkloppet stadnade dock ej och efter 4 månader återkom Reningen. Patienten blef sedan sjuk af en hetlig feber, af hvilken hon väl tilfrisknade, men durkloppet fortfor med stinkande varfull afgång. Under desse plågor och ombytligheter voro snart 3 år förledne sedan hon blef hafvande, då några benknor af det rutnade barnet började visa sig, dem A. uttog genom stolgången, hvarmed efter hand fortfors, tills nästan hela benranglet af barnet gådt bort denna vågen. Därefter bättrades Hustrun märkeligen; men icke långt efter upkommo nya elaka anstötter, hon förtvinade och dog ånteligen af kraftlöshet.

Vid Likets öpning fants, utom andra felaktigheter, Intestinum rectum, Lifmodren och högra Trompeten sammanvuxne, och Trompeten var uttögd til en vid säck, som hade öpning inåt Rectum. Därutaf kunde
man

man således se at fostret legat i Moder-trompeten och därifrån giordt sig våg til åndtarmen.

(Allg. Lit. zeit. 1785 N. 39.)

Bref från Lif-Med. MICHAELIS til Prof. BLUMENBACH, upläst i Gøtt. Vet. Soc. d. 15 Jan. 1785, angående några vilfarelser i kånnedomen af Morer och Americaner.

Morernes Hjerna, Blod, Galla och Svett m. m. har A. funnit lika och icke svartare än andra Människors — De finnas i 5:te generationen lika svarta i America. — Det är ej heller sant at Negerne, Norr om Linien, aldrig få Kopporne före det 14:de året och at de, Söder om Linien, aldrig skulle få dem. — Nordamer: villa Indianskorne hafva sin rening lika ordentligen med alla andra; de undvika alt fånglag under den tiden; deras barn fôdas icke öfverklâdde med en fin ull, såsom ofôdde Morer hafva i pannan; Indianerne blifva åfven skåggige. — Ibland de villa i N. America måste de, som låta misbruka sig til pederastie, klâda sig som qvinfolken. — Hundarne blifva ock galne dårstådes. — De skålla ock som annorstådes. — Hundens på Newfoundland är et eget

git species, som skiljes genom sine til simmande inrättade fötter. — Det är icke sant at de, som haft Siphilis, skulle få recidiv dårest de äta Skölpaddor eller Igvaner.

(Gött. anz. 1785 St. 26.)

Utdrag af Hrr. Prov. Med. Embets-Berättelser för år 1784. Se det föreg. p. 184.

7) *Prov. Med. i Stockholms Låns Södra Distrikt, Doct. C. H. WERTMÜLLER.*

Koppor voro detta året nästan den endaste och allmänna farlot. De började blifva epidemiske mot slutet af förra året, då de med putridisk complication voro mer dödande, men blefvo lindrigare mot Våren.

I Wadsfunda Församling var nästan intet Barn som icke haft Kopporne, och oakad farlotens början var svår, blef den sedan så lindrig at allenast 4 dogo.

I Sånge och Skå Församling voro Kopporne måst gängle i Januarii månad. Af 50 Barn somingo Medicamenter, dödde 3:ne.

Samma månad i dylik farlot, blefvo tjenlige Medicamenter med instruction om deras utdelande, fände til Kyrkoherden i Westerhanninge, och var nästan intet Barn i Församlingen, som icke haft smittan, af hvilka 16 dogo.

Lindrigt laxerande medel och ymnog dryck af Grynloppor eller Korn-vatten blandat med Oxymel, blefvo i denna Kopp-Epidemie använde.

Nåstan en sådan *Feber*, som förra året, visade sig äfven i Junii månad detta år på Svartsjölandet, med oren och torr tunga, åckel, stygn och fläckar med yrsel, men mindre våldsam och dödande. Ömrig dryck af Korn-vatten, blandat med Åtticka, Emetica och Laxantia, frisk luft och dageligit ombyte af friskt granris i rummen, voro de medel som härvid blefvo använde.

Af 22 Personer, som fingo Medicamenter, dogo 3:ne.

8) *Prov. Medicus i Malmöhus Län, Doct. P. UNGE.*

I första början af förledit år yppades uti Igellösa Förfamling i Torna Härad, en *Hetsig Feber* med *Hals-sjuka* hos de flåsta, och hos en del med Håll och Styng; men alla hade Ivar hufvudvärk, merendels med yra och fläckar efter några dagars förlopp. Sjukdomen spridde sig til många Byar där omkring och angrep äfven i början af April några personer af Betjäningen på Svensstorps Sätessgård.

Den 3, 12 och 19 Maji inkom berättelse från Herrar Pastorer GULLANDER, ÅKERMAN och STENHOFF, at *Rötfeber* med fläckar,

kar, mycken hetta, oro, hufvudvärk, yra samt oftare förstoppning än durklopp, var gångse i Araskoga och Kerrstorp i Fårs Hårad, samt i Lyngby i Bara Hårad, och visade sig på sistnämde ställe hos en del sjuka någon blodig uphöstning.

Den 26 Julii berättade Pastoren i Wålinge Hr. EVERLÖF, at uti Kattarps Socken i Lugudde Hårad, en farfot med fläckar hos en del och hos alla med stark hetta och hufvudvärk, samt någon yra eftermiddagarne, upkommit, förmodeligen däraf, at en Soldat af Garnisonen i Landscrona och några fattiga från Halland, haft sjukdomen med sig och blifvit där sängliggande.

Mot denna farfot, hvilken förmodeligen öfver alt var densamma, nyttjades förnämligast Laxantia och stundom Emetica i första början, dock med den skilnad, at de, som före sjukdomen varit starke, sjuknat håftigt med svår hufvudvärk, stygn m. m., blefvo åderlätne, hållt i början af året, hvarest stundom Spanska Flugor bruktes. Sedermera föreskrefs syrlig dryck samt pulver af Nitrum, Sulphur Antimonii præcipitatum och Campher, och påmintes framför alt, at de sjuke måste dricka öfverflödigt och håldre kalla vattnet, än at törsta, hvilket, i synnerhet når utfot slår til, intet fallan hånder.

Pastor BILLING i Igellösa berättar, at af 24 sjuka äro 3 döde, en den 10:de, en d. 14:de

14:de och en 20:de dagen, samt at de snarast och inom 11:te dygnet förbättrats, som genast låtit öppna ädren, och bröt sig sjukdomen med svettning. Däremot har Pastor GULLANDER af 58 sjuka saknat 13, af hvilka en del för sent fått Medicamenter, och någre af förseende åter sjuknat, sedan faran tyckts vara förbi.

Uti Kattarps Socken har de dödas antal varit ringa, emedan, som Pastor EVERLÖF berättar, Församlingens välgörande Herrskap, Frökvarne CEDERCANTS, utdelat Rhabarber, Cremor Tartari och hvad som hållt funnits tjenligt till de sjukas hjälp och vederqvickelse.

Om *Rödsothen* inlopp berättelse från Pastor HOFFGARDT i Söfde och Blåntarp den 19:de Augusti, från Probstén BILLBERG i Bunkesjö den 20 September och från Probstén HOFWERBERG i Barsebäck den 10 October, hvaremot föreskrefs Kråk- och Laxer-medel efter vanligheten, med utelämnande af *Dia-scordium*, hvilket likväl mig ovetande blifvit, efter min för flere år sedan tryckte beskrifning, på et eller annat ställe nyttjadt. Om de sjukas och dödas antal saknar jag ännu underrättelse; men det har jag tydeligen sedt, at hvarken *Fläckfebern* eller *Rödsothen* just alltid kunnat skrivas på hungrens räkning, emedan aldeles ingen brist på upphålle var ä färde uti Igellösa och omkring Svenstorp,

aldraminft i Januarii, ej heller i Kattarps Socken, ånskönt fenare på året. De många Krono-Bagerierne, de förmögnares samman-skott til arbete för torftigt och frikt, men lysolöft folk, samt den hjälplamma hand, som allestädes råckt til dem, som med tig-gande måste söka sin bärning, hafva gjordt, at hungersnöden intet varit så svår, ej heller ödande sjukdomar, hvilka onkeligen oftast följa hungren i spären, så gängse, som på många andra orter i Riket.

Förutan förenämde sjukdomar har ock Martii månad Venerisk smitta yppats i Fjellestorp i Luggude Hårad och Brundby Socken, där et qvinfolk från Dannemark an-ituckit en Husman, des Hustru och Barn, tillsammans 6 personer, hvilka under min sjuklighet på min och Sockneboernes anmodan äro curerade af Hr. Doct. ÅKERBERG, som i Hellingsborg boende och således knappast 2 mil ifrån de sjuka, kunde oftare och med mindre kostnad besöka dem. Intet långt därefter, eller den 29 Martii, reste jag på Hög-vederbörlig befallning til Fjelle By i Torna Hårad, där en Socken-Skråddare hade Hals-sjuka och Skabb af Venerisk ordsak. Någon tid därefter rådfrågade mig en Rusthållare från samma By för åkommor af samma slag.

9) *Provincial-Medicus i Upsala Län, Doc. Jo-*
NAS P. HALENIUS.

Uti nu förledne år hafva inga egentliga farfoter varit gängse här i Lånet ibland Allmogen, mera än i början och slutet af året, då en mycket svår feber (*Synochus Putrida*) på några ställen yppat sig, och berättelse därom ifrån Prästerskapet inkommit. Uti Februarii, Martii och April månader gick denna feber uti Ehrentuna och gamla Upsala Socknar, dock juft icke mycket allmänt, då jag ock straxt, efter undfången under rättelse därom, dit utlände Medicamenter tillika med skriftelig Regime. I slutet af Martii månad reste jag äfven sjelf dit ut, då jag väl där icke fann mer än en eller annan då varande sjuk, hade likväl tilfålle at bättre underrätta mig om sjukdomens förhållande, nemligen at denna feber var mycket svår och håftig, så at de dödde däruti omkring 9:de dygnet. Somlige, som inga Medicamenter nyttjat, hade fådt en stark långsam diarrhée under sjukdomen och gådt lyckeligen igenom. En del hade i början äfven något Pleuritiskt combinerat. Petechiæ hade hos en och annan visat sig, äfven Parotides. De måste hade haft stark yrsel. Den syntes ock vara något smittosam, emedan ej allenast de fläste i hufet, där den inkommit, blifvit sjuke, utan äfven de, som ifrån andra Hus och Byar umgäts i de sjuka hufen.

Uti Ehrentuna, dit Medicamenter första gången affändes den 17 Februarii, hafva 34 personer haft denna feber, och af dem äro 4 blefne döde, utan at hafva brukat några Medicamenter, och sedermera äro äfven 6 blefne döde, hvilka väl brukat något litet af de utfände Medicamenter, fast oordenteligen och för sent, sedan sjukdomen redan för mycket fädt taga öfverhanden.

Ifrån gamla Upsala tillsades ej hos mig sjukdomen, eller begärtes några Medicamenter förr än den 2 April, fastän denna feber då länge förut här och där i Socknen varit gångle, och flere däraf äfven redan blifvit döde. Och hafva där omkring 30 personer varit sjuke, hvaribland 11 blifvit döde.

Här i Upsala har äfven samma feber uti Februarii och Martii månader i några hus varit gångle, hvaraf ock någre då blifvit döde. Den continuerade här äfven uti April, Maji och Junii månader, dock ej mycket allmänt. Var just icke heller dödande, där riktig skötsel nyttjades, ehuru den eljest var nog svår, fäseligen afmattande, tillika med mycken hosta och heshet, hvarmed de fläste besvärades, dock utan synnerlig oppression därvid på Bröfvet.

Mot Hösten hafver den här något mera allmänt visat sig, dock, Gudi lof, just icke varit dödande, fast nog långvarig och afmattande hos de måste.

Frässen (Tertiana Simplex et Duplex) visade sig åfven här i Staden, uti April och Maji månader, dock sparsamt. Den var väl ej mycket svår, fordrade dock hos de mätte China, innan den öfvervans.

Kopporne, som jag hört lågas skola i en och annan Socken under Sommaren hafva varit gängle, fastän ifrån intet ställe något därom blifvit tillagdt, ej heller någon hjälp begärts. Uti Enköpings Stad och åfven i Vårfru Kyrko-Socken, gingo Kopporne allmänt uti Julii och Augusti månader, som jag fick höra, då jag i början af Sept. var uti Enköping för at visitera Apotheket. Stads-Fältskåren SEBARDT, som under den tiden varit af flere anmodad at sköta sjuka Koppbarn, berättade mig då at Epidemien där varit nog svår, så at flere barn däruti blifvit döde. Under min därvarelse hade jag tillfälle at se et års gammalt Barn, som just icke haft så mycket svåra Koppor, men som nu, efter koppornas affallande, hade bulnande svulnader både i armveckan, ena knäet och åfven under ena örat, och hade tillika fel på ena ögat. Häremot gaf jag de bästa råd jag vilte åt Hr. SEBARDT, som skötte Barnet. Eljest fades kopporna i det måsta nu vara här affadnade.

I December månad började *Rötfeber* åter visa sig ute på Landet, så at jag ifrån

3:ne särskildta Socknar af Prästerskapet blifvit anmodad om Medicamenter däremot.

Uti Tegelsmora hafver, efter en af Kyrkoherden därstädes, vid årets slut, mig lämnad omständelig berättelse, denna feber börjat visa sig redan i medio Julii, men endast uti en By, innom hvilken den ock hölt sig, utan vidare kringspredning, tils mot slutet af September, under hvilken tid den ock varit ganska lindrig emot hvad den sedermera blifvit. Men ifrån den tiden hafver den börjat alt mer och mer utsprida sig kring Socknen, och äfven blifva svårare. I början, då sjukdomen ännu var lindrigare och ej dödade, frågade de litet eller intet efter några Medicamenter, och voro ganska tröge at begära och taga emot dem, så at en liten rest af de Medicamenter, som Kyrkoherden hade öfrig ifrån förra året, då en dylik feber där äfven var gångle, var tillräckelig, tils det hände at 3 personer uti et hus inom 4 dygn blefvo döde, de där länge legat sjuke, utan at fråga efter några Medicamenter. Men af denna händelse blefvo de så skrämde, at de sedermera rätt gärna begårt och nyttjat de utskände Medicamenter, hvarigenom flere, som i tid och rätteligen nyttjat, äfven märkeligen blifvit hulpne, ja så, at somlige ej ens behöft intaga längen. Uti denna feber hafva til årets slut 135 personer där varit sjuka, och af dem äro 11 blef-

ne döde. Uti Kyrkoherdens eget hus hafva 12 personer varit sjuke och alla blifvit friske, utom en Piga, som dödt, hvilken det ock varit omöjligt at öfvertala at emottaga minsta Medicament. Ibland dem som blifvit döde, hafva en och annan hårdat ut til 41:sta dygnet, någre hafva dödt på det 24:de, äfven på det 14:de dygnet, och för dem som varit hårdt angripne af sjukdomen, men dock kommit igenom, har det dragit ut på hela 9, 10, ja 11 veckorna, innan de återfådt krafterna.

De fläste sjuka hafve haft stark yrsel, och skall hos en eller annan sjuk visat sig blod-upkastning, och de som den haft, hafva alle dödt, utom en enda, som dock blifvit frisk. Hos någre sjuke skall febern slutat sig med svettning, hos andre med någon frosse, men hos flere med et svårt utslag. Hos en mycket robust Dräng har febern continuerat i 42 dygn, ifrån hvilken tid han först börjat få någon sömn och visa tecken til bättring.

10) *Prov. Med. i Wexiö, Lædoren Doc. JOH. GEORG COLLIANDER.*

Ibland de sjukdomar, som i början af förledit år visade sig här i Lånet, voro *Koppor*. Desse continuerade hela året igenom, och voro nog lindrige i början, men sedan svårare, så att många Barn därpå dödde. Af
en

en Scholæ-person, som förde smittan hit til Staden, tog jag tilräckeligt kopp-vahr och ympade därmed, efter föregången præparation, Kopporna på 19 Barn.

Alla gingo ganska lätt igenom Kopporna, utom minsta lyte eller märkelige kopp-årr. För små Barn, som icke kunde nyttja præparations medel i form af piller eller pulfver, ordinerades Syrupus Hydrargyri med mycken förmån.

Emot en *vattenaktig svulnad i hela kroppen*, hvaraf ganska många af Allmogen befvårades, hvilka i brist af tjenlig föda varit nödsakade at förtära ovanlig och skadelig spis, blefvo af mig tjänlige och lätt fångne Läkemedel föreslagne, jämte utförlig underrättelse om deras bruk, hvilken underrättelse Hr. Landshöfdingen lät trycka och alla Pastores tilstålla, hvarest önskelig värkan försports hos alla dem, som dessa Medel nyttjadt.

Fluss-Febrar och *Hetsiga Febrar* hafva icke varit sällsamma ibland Allmogen, men i synnerhet började *Rådjoten* håftigt grassera i Augusti, September, October och Novemb. månader. Efter inkomne Rappporter och skedde Requisitioner skickades Medicamenter och nödige underrättelser.

Denne sjukdom stillades ändteligen, men med så mycket större svårighet, som många af Allmogen, tryckte af fattigdom och hun-

gers-nöd, håldre ville dö af sjukdom, än hunger.

I October .månad blef åfven Rödsloten hit til Staden förd af någre Stadens Invånare, som bevistadt Landt-Marknaderne på de smittade ställen i Lånet; men en alfvärfam författning emot smittans utspridande, som Lof. Magistraten härstådes, i anledning af mitt d. 8 October ingifne Memorial, vidtog, medförde den goda värkan, at sjukdomen snart stillades, utan at en enda dåraf dödde.

Som ingen ting smittar luften med skadeligare dunster för de lefvande, än stinkande ångor af de dödas förruttnade kroppar, samt inarare kan åstadvörda smittosamma och folk-ödande sjukdomar, ån det allmänna bruket, at begrafva de döda uti och omkring Kyrkor, fårdeles i Städer, så understålte jag i et til Consistorium d. 21 April ingifvit Memorial, som åfven denne Stads- och Lands-Församling på allmän Sockneståmma comunicerades.

1:mo, Om icke den gamla plågfeden, at begrafva Lik i Kyrkor, såsom stridande emot affigten med första inrättningen af Kyrkor, borde aldeles afskaffas, så i Staden, som på Landet.

2:do, Om icke begravnings-plats borde utom Staden utfes, och för Domkyrkans råkning inköpas eller hyras, som icke allenast vere nog rymlig, utan ock belågen på et
fritt

fritt och högländt ställe, hvarest vådret ågde tillfälle, at obehindradt få skingra de ifrån ruttnande kroppar upstigande giftiga dunster, hålft den gamla Kyrkogården i Staden år så trång, at den ena döda måste låna den andra sin lågerstad, och den upkastade dödas ben blifva så utstälte, at de ej mera få någon hvila i jorden m. m.

Den första propositionen blef bifallen, men i den sednare gjordes motstånd af fördomar intagne personer. Detta oakadt hoppas jag vinna min önskan.

II) *Provincial-Medicus i Wadstena District,*
Doct. ERIC RYDBÅCK.

Denna orten har i år, Gudi åra, ej blifvit angripen af några svåra och befarade smittosamma Epidemiska sjukdomar, utom *Koppor* och *Kikhosta*, af hvilka den förra, genom beständig ympning af för detta *Bataillons-Chirurgis GÖHLE* och *DREFS* hela året blifvit underhållen i full gång, och ännu fortfar i Åby Socken och flerestådes; den senare afstodnade i slutet af September; och således har jag ej behöft, enligt Kgl. Collegii tryckta *Circulaire*, förr än nu besvara K. Colleg. med *Sjuk-Rapporter* härifrån orten.

Rötfeber härjade grufveligen i Torpa mot Hösten; sjukdomen börjades med huvudvärk, som ökades med febreus tiltagande, til den olideligaste grad, då hela krop-

pen och alla leder blefvo så värkande och ömtålige, at Patienten af plågornas håftighet och en brännande hetta och törst, föll i yra och raseri. De som blefvo döde, afledo gemenligen vid 4:de dygnet; men de öfrige lägo i flere veckor, svartnade i munnen, och tånderna, som svartnade, föllo alldeles ut. Dock kommo sig större delen före, fast efter lång tid. At fehren var smittosam, tyckes med visshet kunna slutas däraf, at då han kom in i et hus, kunde ingen undslippa, och de som såge til de sjuke, förde den med sig och utspredde den vidare, så at han omsider gick öfver gränten in i Doct WADSTRÖMS District.

Likaledes måste jag ock, på vördige Prästerskapets i Fornåsa och Lönsås Församlingar, hos Konungens Befallningshafvande utvärkade höggünstiga skrifvelse, resa til Byn Hyttringe, i Lönsås Socken, hvarest de sjuke af et Commando Soldater, under sin återmarch från Carlscrona blifvit inqvarterade, och af hvilka en eller annan blef död där i Byn. De hade en ganska Maligne Rheumatismus acutus, som värkeligen smittade; ty i de gårdar i Byn, hvarest Gäststugor voro at lägga de sjuke uti, blef ingen af hemfolket smittad; men där man var tvungen at logera dem i hvardagsstugan, undslapp ingen af husfolket, hvarken äldre eller yngre. Aldraförst då denna sjukdom yppades

des var jag ej hemma, utan rest åt Eksjö-orten och Ydre Hårad, hvarföre min Embetsbroder Hr. Doct. HAGSTRÖM beordrades at skicka de sjuke tjenlige Medicamenter; men vid min hemkomst och i anledning af då ankommen skrifvelse af d. 3 November, reste jag d. 8 i samma månad til Hyttringe och fant 15 ft. mer och mindre illa sjuke.

Til Thomasmåsto-tiden, då jag andra gången var så vål i Hyttringe som Rå, voro alle friske och lunde.

Utom de anförde ställen, som af beskrefne sjukdomar varit anfatte, har Allmogen, emot hvad man, efter et på föda så bristande och svårt är kunnat förmoda, varit frisk i allmänhet at räkna; utom det, at den kalta och våta Sommaren förorsakade Hals-flusfar, hvaraf många af ungdom och tjenstehjon hade olågenhet, men utan farliga påföljder. — Såsom någon särdeles och under min Practique rar Calus, får jag åran gifva up följande.

En Man, några och 50 år gammal, mindre lång än kort, fetlagd och underfåttig til växten, Blond, Phlegmatico-Sangvi-neus, född af Rosaktig Moder, började förledne Sommar få svullna ben, hvilket han trodde vara en följd af Skjörbjugg, som med Medevi vattnet kunde hjelpas, hvilket han årnade håmta 4 och 3 fjerndels mil. Han frågade mig därom; men jag afrådde håmt-
nin-

ningen och tillstyrkte at dricka med största varsamhet på stället, hvarest Affessor WÄHLINS råd vore at tilgå. Icke des mindre, och för någon economisk beqvämlighets skull, började han at dricka hemma, hvaraf benens svulnad ansehligen tiltog. Då uphördes med drickningen, och vattnet, som ej ville gå med urin, afdrets omsider med tjenliga Diureticis, så at han tyckte sig vara rätt frisk, tils i Augusti månad, då kl. 5 hvar eftermiddag en hjertklappning påkom, hvilken hade en särdeles oro och kyla med sig, som slöts i början med svettning, men sluteligen med en död-lik bortsvimning, och när han därpå upvaknade, gaf han öfver alt hvad han förut åtit, kom i svettning och tyktes sedan vara frisk til samma stund den andra dagen. När jag såg detta första gången, hade han til middag åtit saltgrön Bringa och stufvad Spenat, utom annat: af köttet fans ej den ringaste öfverlefva; men det gröna var i samma tillstånd som han det förtärt. Jag gaf honom et uns Kinkina i Decoët hvar förmiddag, då alla desse symptomer andra dagen uteblefvo, och Mannen blef frisk, reste, åt och drack, som i sit friskaste tillstånd, tils d. 2 Nov. nåstledne; då han, efter en liten resa hemkommen, utan at klaga öfver minsta plåga, geck til fångs om afton, och i det samma han vände sig åt väggen, gaf up andan.

Fortf. e. a. g.

I

I anledning af den *Ophthalmostat* som Hr. DEMOURS uppgifvit (se ofvanföre p. 109) anförer han dess skilnad från Hr. RUMPELTS (se Richters Chirurgie och 1783 års ed. af Platner) bestå däri, at Hr. DEMOURS Instrument består i 2 skifvor, som omgifva pek-fingret och slutas i en spets, på det sättet at yttersta ändan af fingret likafullt är fritt, så at nedra ögonlåcket kan därmed nedhållas, under det samma man ställer Instrumentets spets emot Cornea; Hr. RUMPELTS Instrument är däremot likt en fingerbor med spits, hvilken lättas på Ringfingret eller Långfingret, men Pekfingret nyttjas at nedhålla undra ögonlocket, hvilket låkerligen är mindre be-
 qvämligt och gagnande vid operation.

(Journ. de Paris N:o 97. 1785.)

Vid K. Chirurg. Academiens allmänna Sammankomst d. 7 April 1785 öppnades den genom et Tal af Hr Louis öfver den uppgifna Frågan: *i hvilke händelser skårande Saxar, som så mycket blifvit missbrukade, kunna bibehållas vid konstens utöfning; hvilken skåpnad de i hvarjehanda afseende böra hafva; af hvad orsak de böra väljas framför andra skårande Instrumenter och hvilka methoderne äro vid deras nyttjande?*

Be-

Belöningen som består i en Guld-Medaille af 500 Liv. blef tilerkänd Hr. PERCY, som är Regem. Fältskår vid Cavallerie-Regementet Berry.

De 5 små Medaillerna lämnades til Hrr. EUSTACHE, Chirurgus i Beziers; MONTUSIGNON, K. Lif-Chirurgi Medhjelpare, i Chateau Thiery; CALMETTES, K. Lif-Ch. Medhjelpare i Narbonne; BERNARD, Reg. Fältsk. vid Reg. Champagne; och LOISEAU, Chirurgus i Feuchieres.

Den Medaillen af 300 Livres, som Drottningens Accoucheur Hr. VERMONT utdelar til upfinnande af Förlossnings-konsten, blef gifven til Hr. DESGRANGES, Chirurgus i Lyon och Acad. Correspondent. Denna Medaille prydes af Drottningens Brösbild; på andra sidan ses en Mirthen-krants, midt uti hvilken en inscription gifver den höga Skyds-Gudinnan tilkänna, som består belöningen, med följande ord: *Artis obstetriciæ incremento Favente Regina. C. F. VERMONT instituit.*

Sedan åtskillige lärarika Memoirer blifvit därefter uplåste, flöts sammankomsten med et af Hr. LOUIS uplåst Åminnelse-Tal öfver Hr. DE LA FAYE.

(Ibidem N:o 103.)

Sedan Hr. ALPHONSE LE ROY (a) anmärkt den nit, hvarmed Chirurgi nu uphöja den nästan alltid dödeliga Operatio Cæsarea öfver Sectio Symphyseos, anförer han et bevittnat Protocoll på en den 12 Martii 1785 i Paris lyckeligen gjord Synchronotomi, så lydande:

”Jag undertecknad ALPHONSE LE ROY,
 ”Doctor Regens och Professor Medicinæ vid
 ”Faculteten i Paris, blef kallad d. 12 Martii
 ”1785 kl. 9 om aftonen til Fru MORLAY,
 ”edsvuren Barnmorska, til at förlossa et främ-
 ”mande Fruntimmer. Hon hade börjat kän-
 ”na barnvärkar kl. 11 aftonen förut; de ha-
 ”de småningom tagit til i håftighet och för-
 ”lossnings-arbetet kom i full gång kl. 10
 ”följande morgon. När jag samma afton
 ”kl. 9 infant mig, voro värkarne ganska håf-
 ”tiga; Fruntimret befans vanlytt af rachitis
 ”och jag fant snart omöjeligheten af at hon
 ”kunde föda på naturligt sätt; värkarne fort-
 ”foro at vara fruktlöse och blefvo snart far-
 ”lige både för Modren och Föfret, sedan
 ”feber började visa sig, hvarföre jag, i sam-
 ”råd med Hr. PHILIP, fordom Decanus af
 ”Faculteten, beslöt at förrätta Synchrono-
 ”tomien, i närvaro af Mad:lle DUGÉS, (Dot-
 ”ter til Fru DUGÉS, Barnmorska vid Hot. l
 Dieu

(a) Se om honom och detta ämne mera i Band. 5 pag.
 374.

”Dieu) af Hr. PHILIP och Hr. DE MATTHIIS,
 ”Kon. i Neapel Medicus, Hr. ASDRUBAL,
 ”från Rom och Hr. LEPINE, Med. Stud.
 ”m. fl.

”Operationen lyckades fullkomligen och
 ”förlofsningen slutades efter önskan. Den
 ”förra var lätt, kort och mycket litet plåg-
 ”sam för Modren, som därefter icke klagat
 ”öfver något betydligt ondt.

Til sanningens bestyrkande är detta un-
 derskrifvit af MORLAY, PHILIP, DUGÉS, DE
 MATTHIIS, LEPINE, ASDRUBAL och ALPHON-
 SE LE ROY.

*Dödligheten i Stockholm, i et Tal för Kgl.
 Vet. Acad. granskad då Præsidium nedla-
 des d. 16 Febr. 1785 af JÖH. LÖR. ODHE-
 LIUS, M. D. Assessor, m. m. 32 sid. 8:o.*

Jämförelse gjord emellan Stockholms
 Invånares antal, har vållat den besvärande
 slutsatsen: *at Stockholm torde vara dödligare
 för dess Inbyggare än de flästa andra Folkri-
 ka Städer, i hvilka omkring hvar 28:de a
 30:de, men i Stockholm hvar 20:de a 22:dra
 skulle årligen med döden afgå.*

Sanningen i et så betydligt ämne har
 A. företagit sig at utleta. Han har då fun-
 nit at 1) Flere betydelige Folkskåckar vistas
 inom Stockholm, som aldrig blifva i Man-
 tals-

talskrifningen uptagne, 2) at Stockholms Physike beskaffenhet snarare är hälsofar än dödade, 3) at Läkare-Corpsen icke skålligen kan anklagas, 4) at i Stockholm flere än på många andra ställen hinna til 70 år och däröfver, 5) at där äro goda anstalter för de fattiga och 6) at proportionen slår långt fördelaktigare ut, än som föregifves, när man jämför et såkert antal lefvande och döde, så at ehuru därunder räknas de dödeligaste af Människans åldrar, neml. första lifs-året och alderdomen, dock icke mer än hvar 25:te a 26 af detta antal årligen afgådt med döden.

Således håller A. troligt at öfverhufvud ej mer än högst hvar 28:de årligen dör i Stockholm, i anledning hvaraf han upgifver Stadens nuvarande Folk-nummer til 95,000 personer.

Sluteligen föreslås hvarjehanda nödiga förbättringar til Stadens ytterligare fullkomlighet, då til förmodandes är, at Stockholm kan blifva et af de hälsofaraste ställen at, som Stad, hyfa en stor Folkmångd med minsta fara för Inbyggarnes hälsa.

*K. Vet. Acad. Nya Handlingar, Tom. VI.
1:sta Quartalet. St. 1785.*

P. 17 *Om Frukt- och Bår-Syran af C W.
SCHEELE.*

Desse förfök angå egenteligen Svenska Frukter, och hade til föremål at utforska hurvida de stämma öfverens med Citron-syra. (a) Omogne Bår åro alltid valde. Här förekommer a) *Krusbårs-Syran*, som innehåller ingen Acetofell-syra, utan öfverenskommer fullkomligen med Citron-syra, hysandes dock därjämte en annan Syra: b) *Äple-Syra*, hvilken innehåller aldeles ingen Citron-syra, utan en så egen art Syra, som jämte den första blandar sig nästan i alla Bår-syror och förtjänar sit egit särskildta namn. Citron-syra, med litet Äple-syra blandad, finnas i *Tranbär, Lingon, Håggbär, Bår af Solanum* och *Nypon*; men Äple-syra utan eller ock med ganska litet Citron-syra blandad, finnes uti *Barberisbär, Flåderbär, Slånbär* eller *Stårkbär, Rönnbär, Plomon*; följande åter innehålla vid pafs hälften af hvardera: *Krusbär, vinbär*, hvita, röda och svarta, *Blåbär, Oxelbär, Kårsbär, Smultron, Hjortron, Hallon*. Syran i omogna *Vindrusvor* och *Tamarinder* är hel och hållen *Vinstens-syra*. Uti Citronsaft åro ock spår til Äple-syra.

Äp-

(a) Se om honom i denne Vecke-Skrift A. 5 p. 332.

Äple-syran låter ej *Cristallifera* sig, utan är deliquescent; med Kalk uppkommer små oformlige *Cristaller*, som fordra mycket kokande vatten til uplösning, men lösas i Kalkvatten om Syran är rådande. Zink är den enda Metall som därmed formerar vackra *Cristaller*.

Skilnaden från *Citron-syra* består däri: at hon kan med tilhjelp af *Saltpeter-syra* lätt förvandlas i *Socket-* eller *Acetosell-syra*, hvilket ej lyckas med *Citron-syra*; *Calx* förent med *Äple-syra* är långt lösligare; hon faller *Merc. calc.* och *Nitrat. Plumb. Nitrat. Arg. Nitr.* och med des's vatten diluerad faller hon *Guld-solution*, som häraf reduceras.

När följande ämnen handterades med *Saltpeter-syra*, fants at: *Gumi Arab.* gifver både *Äple-syra* och *Socket-syra*, likaså *Manna*; *Mjölksocker* ger 3 syror, nemligen *Äple- Socket-* och *Mjölksocker-syra*; *G. Tragac.* likaså, jämte litet *Calx saccharata*; af *Stärkelse* fås, utom annat, både *Socket-* och *Äple-syra*. *Potates* förhåller sig som *Socket*, med litet *Calx saccharata*; *Salep* ger *Äple-* och *Socket-syra*, samt mera *Calx sacch.*; *extr. Aloës aquosum* ger bägge syrorne och mister nästan aldeles sin bårka smak; *extr. Colocynth.* ger ganska litet *Socket-syra*; *China extract* och flere, gifva alla *Äple-* och *Socket-syra*, samt litet *Sal acetosellæ*; *Inf. Coffé concentr.* ger bägge syrorne; åfvenså *Rhab. Infusion*,
 ② 2 jäm-

jämte annat; *Extr. Opii* och *Galläple Infusion* likaledes. Destillerade Oljor visa litet eller intet lpor därtill, men *Oljan af Persiliefro* förvandlas hel och hällen i desse bågge fyror.

Med concentrerad *Acidum Nitri* fås af *Lim Socker-* och *Äple-syra*. Likaså af *Husblåfs*, *Ägg-hvita*, *Ägg-gula* och *Blod*.

Äple-syran är för öfrigt mycket lik *Mjölksyran*, endast at *Kalk* förenad med *Mjölksyra* är löslig i *Spiritus Vini*, men ej når den är förenad med *Äple-syra*.

P. 28. *Beskrifning på Nio slags Näfslor från Jamaica, hemsände af O. SVARTZ (a) meddelt af Baron CLAS ALSTRÖMER.*

Alla beskrifningarne äro på Latin och utgöra en märkvärdig tilökning i *Systema Naturæ*; desse recruter kallas: *Urtica radicans*, *U. diffusa*, *U. reticulata*, *U. lucida*, *U. Ciliata*, *U. sessiliflora*, *U. humilis*, *U. Crenulata*, *U. Nudicaulis*.

P. 37. *Fyratio, til större delen obekante Curculioner, från Goda Hopps-Udden m. m. af AND. SPARMAN.*

Af desse äro 31 aldeles nya och af de 9 återstående äro väl 5 förut beskrefne, men
sak-

fakna figurer och 4, ehuru både beskrifne och afritade, blifva här til flere variationer noga aftecknade.

Curculionis Genus går således med denna tilökning snart til 300 species och lårer bland Coleoptera vara det talrikaste.

P. 57. *Beskrifning öfver et nytt Nattfly, Phalena Tinea Betulinella, af GUSTAF PAYKULL.*

A. önskar med skål, at Entomologer litet mera ville vinlägga sig med läran om Insecternas förvandlingar, hvarigenom mycket ljus skulle upkomma.

Larven til denna ph. fant A. i Maji månad i Boletus Betulinus. Den beskrives således först; efter medium Junii framkom Phalænen, som beskrives och afritas.

P. 68. *Om Sjukdomarnes förhållande under Tio års tid, uti K. Örlogs-Flottans Sjukhus i Carlsrona, af ARVID FAXE.*

Åren åro 1774 — 83 inclusive; under hvilken tid 16,097 Man varit sjuke, hvaraf 581 blifvit döde, som per medium år hvar 30:de.

Bland invårtas Sjukdomar hafva *Remitterande Febrar* och *Scorbutus*, samt bland utvårtas *Contusioner* och *öpnå Sår* varit talrika.

kast. Julii månad är i allmänhet den sjukligaste, som lärer hårröra af det årliga ombytet af Arbets-menskap kort förut och at de nykomne af ovan föda och arbets-fått sjuknat.

Påminnelser för dem, som Surbrunnen på Södermalm bruka villa (a).

Följande korta berättelse lärer i förstone vara af nöden för de Brunsgäster, som i Stockholm på Södermalm sig infinna och eljest ingen underrättelse om Surbrunnars bruk hafva, at i akt taga, på det de Guds godhet och gåfvor ej illa bruka, och i stället för åstundad hålsa, genom vattnets oordentliga bruk, af ovetenhet sig sjelfve icke skada och största ohälsa tillskynda måge; hvarigenom sedan de, som til sin hälsas förbättring och åtnjutande, nåst Guds hjälp, därpå sig betjäna, kunde afskräckas, ja ock sjelfva Brunnen, med största otack emot Gud, uti et vrängt och elakt rop och omdöme råka torde, måste fördenskull

I) Kroppen och Magen, efter patienternes och personernes beskaffennet och egen-

---

(a) Detta införes til bevis om förändrade tankar hvad Mineral-Vattens nyttjande angår. Sjelfva Brunnen är ännu tilfinnandes; hvarom mera framdeles.

genskap, genom en purgation, förr än man något dricker, præpareras och skickelig göras.

2) Måste Brunsgästerne ifrån kl. 4 til 7 om morgonen, så vida vederbörandes tillstånd och krafter det tillåta och tåla, sig infinna och sin Cur afbida, och i begynnelsen sig akta, intet för många och olika glas at dricka, ej heller medan de än varma och svettiga äro, påbegynna, utan med 2 a 3 eller 5 börja, intet drickandes så mycket at naturen bjuder emot, eller våmjelse däraf förorsakas, och hvar dag småningom med et eller två glas påöka, til dess man til 11, 12, 13, 14, 18 och til 24 hinner, tagandes sedan på samma sätt åter af, som han begynte öka.

Och hafver här ingen at råtta sig efter den andra uti myckenhet af glas, utan måste hvar och en låmpa sig efter sin egen constitution och ålder, jämväl måste man ock göra med drickande åtskilnad vid årens tider, ty där nöden så påfordrar at man Vintertiden dricka måste, står det enom icke fritt, ej heller är det gagneligt, dricka så mycket då, som om Våren eller Sommaren.

3) Är nödigt och rådeligit, at hvar och en måter sit glas, afpassandes därtill et halft kvarter, hvilket han, om han så står och orkar med, på en gång utdricker, hvar ock icke må han väl drickat i 2 gånger ut.

På detta sättet kan hvar för sig veta, huru mycket han i lånder och efter handen dricker. Och som 2 eller 3 glas åro druckne, går man et stycke omkring och spatserar något dåruppå, vid pass til 600 eller 1000 steg, och sedan igenkommandes om en liten stund åter och dricker, alt som han är högt kommen til i räkning och påökning af sine förefatta glas. Ehuruval man icke hvar dag til drickande är lika skickelig, då man val kan moderera glafen naturen til viljes, och fårdeles måste man ock härvid observera våderleken, at man betänksamt går tilväga med drickande, när som vådret är bitert, våldsamt med blåst eller ock fårdeles regnat, på det man icke dåröfver förorsakar sig olågenhet af ref och annat sådant.

Til at få mycket bekvåmare bruka Brunnen, kan man taga något af Mage Morfellerne, Fenkol, Coriander eller Anis-Confect at tugga des emellan. Hvilkens natur eljest våmjes vid lött eller Såcker, den kan bruka sjelfva, nu berörde, frö eller korn. Där ock vattnet genom stolgång, urinen och svettande ej nogsam afföras skulle, måste naturen hjelpas och understödjas, hvartil bekvåmligast och bästa de lindrige Purger- och Laxer-Morfellerne samt andre tjenlige medel brukas kunna. Uti det öfriga hafva vederbörande i slike och andre händelser sig hos Medicum at angifva, samt des undervisning och

och inrådande at inhämta, hvad vid lyckande af Curen för Medicin åntel. at bruka, nödige pröfvas kunde.

4) Skulle nu Surbruns-vattnets drickande på några dagar icke visa något fårdeles värkande, måste man fördenskull ej taga fruktan til sig, inbillandes sig alt vara förgåfves och ingen värkan at förmoda, emedan den hos somlige förr, hos somlige långsammare sig förspörja låter. I hvilket fall sådant igenom andre tjenlige medel hjelpas kan.

5) När man vid drickandet eller straxt därpå märker någon hufvudvärk, är sådant för intet ondt tecken at uptaga, utan härrör af den flyktiga Acido Volatili, hvilket öppnar alla förstoppelser i hjärnan, af hvilka en svag syn, susande för öronen och andra fluffar komma.

Diæten angående, eller huru man sig i mat och drick, ro och rörelse, sömn och vakande hafver at förhålla, är korteligen följande anledning at i akttaga af dem, som af sådane Surbrunnar för detta sig ej betjent.

1) Måste man förmiddagen, sedan man druckit hafver, ånteligen hålla sig från sömn och hvila, kan det ock ske eftermiddagen, då är det så mycket bättre, hvar ock icke, så kan man efter första concoctionen sofva en time, antingen sittandes på en stol eller intet liggande för lågt med hufvudet. Vare sig då at en eftermiddagen ville dricka 3, 4

a 5 glas, hvilket står enom fritt, men då måste man aldeles hålla sig ifrån fömn.

2) Skall motionen och kroppens bemödande ej vara för stark, och när man därvid svettas väl låta aftorka svetten med varma klåden och fervietter.

3) Är ej mindre nyttigt och nödigt att akta sig för förargelse, ifrande, bekymmer, samt djupsinnigt arbete och tankar och på hvarjehanda sätt sådant fly så mycket möjligt år.

4) Intet måste man åta någon torr, rökt eller salt fisk och kött, ej heller Svin- eller Gås-kött, ingen Mjölk, Ost, Fisk, ingen Sallade, Hvítkål, Gurkor eller Meloner, akta sig ock för Citroner, Vinbår samt flera Kjersbår.

Dåremot efterlåtes och tillståndes:

5) Att åta och förtära ungt Oxe- Kalf- Gås- Lamb- och ungt Gris-kött, såsom ock Höns, Kycklingar, unga Dufvor och allehanda vildt, jämväl af Fisk, Abborrar, Gårds och små Gåddor samt Kråfter.

6) Står dem fritt, Korn- och Hafregryn, item Hvete- och Rågmjöls-gröt med Öl, Hvalska eller Mjöd att åta.

7) Sammaledes att hafva uti och på maten Ruffin, Corinter, enkannerligen Bruneller och Sviskon.

8) Af Trågård-frukt kan tagas och kokas: Endivier, Lactuc, Spenat, Persilja, Årtökoc-

Skockor, Turkiska Bönor, Pom de China, Petrosilier, unga Morötter och Socker-bönor.

9) Öfver måltiden må man dricka et glas vin, få ock et par skedblad Brånvin, när någon känner sig stinner, eller af flatibus och våder incommoderad.

10) Skulle någon ej kunna afbida mid-dags-målet til kl. 12, den må taga sig en varm Soppa, eller doppa litet Hvetebroöd i Vin och därmed förekomma det svidande och onda han känner i magen.

11) Emedan i synnerhet det stora miss-bruket vid Brunnar spörjes, at somlige väl en fjerdedels, ja half tima och längre, där-vid blifva ståendes, som intet allenast för häl-san är skadeligit, utan ock de andra Bruns-gåsterne, som nödigt hade at dricka, hin-derligit; altså förmanas hvar och en härmed välment, således sig härvid at skicka, at ej mera än två rader eller två personer bakom hvarannan i sänder däromkring stå måga. Och när desse äro depecherade och hafva njutit sin portion och del, då kunna åter an-dra tiltråda, och på det fåttet utan trångsel, alla efter hand accommoderas och betjänas; så at de som först drucket, medan de andra och följande påhålla, göra sin första och an-dra tour och spatsergång, och sedan åter hvar efter annan, så mycket bättre därtil komma kunna. Och emedan hårtill den tjen-ligaste tiden är ifrån kl. 4 til 7 om morgo-nen,

nen, ty måste de, som med flaskor och bouteiller äro vane at taga och hånna vatten, det före kl. 4 göra, på det de, som til Brunnen komne vattnet at bruka, ej måga därifrån stängas: vetandes at vattnet efter kl. 7, förmedelst Solens värkande och hetta vid bärandet sin kraft bortmister.

12) At de samma som genom Guds nåd äro hulpne, måga til nytta för sine med-Christna, hos Medico sig angifva, på det han sådant må annotera och andre därigenom af slike tillfällen måga nytta hafva.

Den som vidare underrättelse åstundar, huru han sig i mat och drick, ro och rörelse, sömn och vakande förhålla skall, finner det utförligen i Doct. URBAN HJÄRNES Traktat om Medevi Särbrunnar, utgången Anno 1680.

CHRISTIAN HERÆUS. D. (a).

Embets-Berättelser för år 1784.

12) *Prov. Medicus i Kymenegårds Län, Assessoren Doct. EKMARK.* Fortf. fr. p. 204.

Af gångbara sjukdomar, som kunna komma under namn af farloser, hafva i detta år visat sig följande:

Röd-

(a) Se om honom mera i Pr. BERGH Tal om Stockholm m. m. p. 157.

Rödfoten, den man med så mycket skål, i anseende til den ovanligen svåra hungersnöden, fruktade skulle blifva både svår och allmän, har dock på många år icke varit så lindrig som förledne Sommar. Midt i Junii månad hördes väl en och annan begära råd och bot mot Rödfot, som dock icke var svår at häfva: men sjukdomen blef dock icke hvarken allmännare eller svårare förr än mot slutet af Julii månad, då från Perno, Artsjö och Mörskom Församlingar Prästerskapet berättade til mig, at Rödfoten i någon By af hvardera af nämde Socknar upkommit, samt begärde Läkemedel och råd där emot. Ipecacuanha, Rhabarber, Linolja och Vin-Åtticka, samt et pulver af Fol. Scordii, Cathecu och Rad. Tormentillæ, blefvo genast på alla ställen affände til Prästerskapet, med beskrifningar på sättet til desse medels nyttjande. Från ingendera Socknen fick jag sedan någon underrättelse, förr än sent på Hösten, då jag tillfälligt vis fick veta at sjukdomen snart uphördt och allenast dödat några Barn, som måst blifvit angrepne, och hvilka icke kunnat förmås at taga Medicamenter, hvilket som oftast händer. Bruket af Ledum Palustre, som jag altid beskrifvit och tillstyrkt, har ännu ej blifvit af Allmogen antagit; om ordfaken ligger däruti, at de haft sig detta medel från längre tider bekant och sålunda förakta det såsom gammalt och för

lim.

simpelt, då det fås i deras skogar öfver alt; eller om de funnit det icke värka så snar och hastig hjälp, som de åstundat, vet jag icke. Ingalunda skall jag dock uphöra, at framdeles på något lätt bringa folket til bruket häraf, ehvad utväg jag ock kan upfinna til vinnande af detta ändamål.

Milsväxt och hungersnöd tror man allmänneligen til smittosamma sjukdomar och synnerligen Rödsfot gifva anledning. Jag kan icke fåtta mig emot denna mening; men vägar dock, til någon uplysning häruti, följande anmärka. Svårare hungersnöd än här i orten var sistledne Sommar, vet ingen, ehuru gammal, omtala at här förr varit; men smittosamma sjukdomar, i synnerhet sådane, som från denne ordfak med något skål kunna dragas, voro här utom den omrörde lindriga Rödsfoten inga. Däremot var år 1783 Rödsfoten här så allmän och dödande, som man någonsin hört omtalas, fastän hungern icke var så allmän. Vissa Socknar hade fullkomlig skörd och led o ingen nöd. Desse trakter blefvo dock icke i minsta måtto mera skonade för den härjande Rödsfoten, än andra, där värlig och betydlig hungersnöd var. Sådant har jag ock förra åren alltid likaledes funnit. Jag har således varit föranlåten at efterlöka någon annan ordfak til den här ärligen och måst på Barnen gångbara Rödsfoten; men har ännu ingen annat kun-

nat finna, än den som från våderlekens beskaffenhet om Sommaren samfält med allmogens sätt, at klåda sig och Barnen, i synnerhet kan härledas. Allmänna bruket bland Allmogen här på orten, at hålla Barnen hela Sommaren, ja Hösten ockfå hela Vintren klådde, är det, at om man från Barnen af båda könen skulle taga bort et på kroppen löst hängande, oftast träligt och nog smutligt linne, så blefvo de så blotta, som de til verlden födde blifvit. I denna efter folkets tanka i alla afseenden, jämvål i hushålls-vågen, nog viga klådnad; springa Barnen från morgon til afton nästan beständigt, utan afseende på köld och värma, ute under bar himmel, och oftast med bara fötterna långa stycken på is och snödrifvor. Denne sednare omständigheten tror jag dock icke mera kunna skada dem, än at de få en liten hosta; men när om Sommaren i heta dagar kropparne starkt transpirera och afton blifver ganska kall, eller våderleken ifrån heta den ena dagen til mycket kulen den andra ombytes, som här så ofta sker, så tror jag at en från ytan på tarmarna ömning indrifven transpiration, åstadkommer slapphet och diarrhée, samt då gemenligen röta är förut i kroppen, riktig dysenterie. Detta torde väl synas nog underligt tänkt, då frågan är om en Allmoge, som man vet från heta badstugu-lafvan, kastar sig i kalla vattnet eller

ler vältrar sig i snödrifvor; men det är dock at märka, det desse hiskelige ombyten dock slutas med Badstugan, hvarifrån man går så någorlunda klådd, eller med den aktsambet åtminstone, at den ännu påstående svettningen ej hastigt uphörer. Är detta icke enda och råttaste ordfaken til Rödrot bland Allmogen här på orten, så är det någon annan, som jag ännu ej hunnit låra känna. Missväxt och hungersnöd är åtminstone i min tanke, icke mera den endaste och råttaste här, som folket i brist af Såd til bröd, åta ändarna af Halmen med tomma axen, samt barken af Tallar och den så kallade Möslian, roten af den i Måssar och fumpige stäl-len nog växande Calla, som, ehuru bitter och brännande, då hon rå smakas, genom deras berednings-sätt, af hett vattens påhållande flere gånger, blifver dock sådan, at hon torkas, males och åtes.

I Maji månad begynte så vål i Staden, som på Landsbygden här ikring, Hetlig Feber (Synochus) sporadice at visa sig, och voro hos somlige nog tecken til röta, som dock icke funnos längre fram på Sommaren; blefvo icke heller många döde i denne sjukdom, ehuru med fullkomlig restitution drog ut til 5 a 6 veckor.

Sjukdomar som allmännaft angripa Barren, hafva här i detta år varit gångbare, såsom *Kikhosta*, *Koppor* och *Måssling*.

Kikhostan var från början på året sporadice gångbar, men blef sedan mera allmän, samt i September, October och November allmännaft och varade til årets slut. Denne Epidemie var icke ibland de svårare, hvarföre ock af ringare folk icke ofta råd håremot föktes. Dock vet jag at Barn, som af mindre öma och omtänksamma, kanske ock fattiga Föräldrar, lämnades utan all vård, i anseende til både Diät och Läkemedel, häruti blefvo döde. Kråkmedel, slemlöfande Laxativer, Kinan och stundom något Moschus är hvad jag allmännaft brukade åt bättre Folks Barn, och det med förmån, samt Infusum Ledi åt några Allmogens Barn, som fökt hjälp.

Kopporna gingo här från årets början lindrige och sparsamt; men blefvo i April månad allmännaft, dock icke särdeles svåra, samt uphörde, så nog jag fick veta, i Augusti månad. I slutet af året kom samma sjukdom åter up, svårare och rårer ännu. Hos Allmogen och ringare folket brister alltid anzingen förstånd, vilja eller förmåga, at i denna sjukdom göra deras Barn den hjälp och biträde, som vederbör; hvarföre ock ganska fållan någon rådfrågar sig häruti, eller efterkommer hvad tillstyrkt blifvit.

Mäfslingen, af tåmmeligen svårt och hårdt slag, föllade sig i Maji månad til förenämde Barn-sjukdomar, så at på ganska måna-

ga ställen alla 3 desse sjukdomar, den ena efter den andra, anföllo Barnen, innan de hunnit vål återställas til hälfan efter den föregående.

Sjukdomar, som hos Fruntimmer förekomma vid negotium menstruationis, hafva förleden Höst och Vinter så ofta visat sig, så at på denne tiden jag flere gånger blifvit håruti rådfrågad, ån förut skedt på 5 a 6 år samfält. Jag kan icke finna någon allmän ordsak härtil. De, hos hvilka denne evacuation emellan 40 a 50 år nu skulle uphöra, hafva ganska många dårvid blifvit af stora plågor och svårt lidande anfallne. Vid de tilfällen, dår Ipecacuanhan i liten dosis, efter Hr. Bergs-Rådet DALBERGS upgift, med skål kunnat brukas, har den visat en besynnerlig nytta.

Den *Veneriska sjukdomen* har varit och år ånnu den som måst bekymrat och oroat mig, så vida den måst angriper den fattigaste och uslaste delen af folket, som ånskönt de med Medicamenter blifvit försedde, dock lida brist på alt annat, til och med hus och hem. Nyligen kom en gammal Man til mig och visade sin hals, den han sjelf förstod vara af Venerisk lärnad angripen, så vål som armar och bröstet; han berättade, at då han icke feck eller vågade vistas i Byn bland andre folket, har han hela Vintren bodt i en Kol-koja långt in uti skogen. Jag öfvertalte en

en annan af hans grannar, som ock var smittad af Veneriskt, at taga honom i sit hus och där låta honom bruka de undfångne Läkemedlen. Huru nödigt är icke et Cur-hus här, där sådana uslingar, som denne, ofta förekomma. Det är icke svårt at finna i hvad bekymmersam omtanka jag blir bragt, då en sådan anmåler sig, innan jag kan skaffa honom i skick at kunna bruka Medicamenterna, då med föda och hemvist alla mindre omständigheter brista.

At den Veneriska smittan nu mera än förr, utbreddt sig i Rikets Provincer, är en oemotfägelig sanning, som bestyrkes af Hans Kongl. Maj:ts vidtagne Nådiga beslut, at til afhjelpande af detta onda, utlöka någon utvåg genom en allmän författning. Ordsaker-na til denna betydliga och bedröfveliga omständighet och allmänne olägenhet öfver hela Riket kunna vara mångfaldige; jag känner dem icke vidare, än af hvad här i Lånet skedd, där jag måste beklaga, at mit bemödande, at få denne sjukdom här utrotad eller minskad, ännu varit fruktlöst. Om jag således endast anser detta Lånet, och lämnar hvad på andra orter kunnat hända, ehuru saken på andra ställen icke torde vara mycket åtskild, så menar jag brist på tillfälle, at rätt, under flitig tillsyn, kunna sköta de Veneriske sjuka, torde utgöra en betydelig orsak til sjukdomens tiltagande, Då någre u-

flingar af Allmogen uptäckas at af denne sjukdom vara smittade, få de Medicamenter, med utförlig beskrifning på bruket därpå samt alfvarsamaste tillågeller, at noga efterlefva de gifne underrättelser, om förhållandet vid alla infallande ändringar i sjukdomen. Därmed lämnas de under egen vård, och fås ofta på längre tid ingen kunskap om förloppet af sjukdomen. Oftast händer det, at efter någon tids bruk af Medicamenter förstå svårigheten af de måst kånbare symptomerna förgår, då den sjuke aldeles lemnar alt vidare bruk, under hopp om nu återvunnen hälsa, eller fortfar vårdslöst, tils Medicamenterna åro alla, och därmed år i hans tanke hela Curen ock all. Men efter 5 a 6 månader, mer eller mindre, bryter det onda åter ut; ledsen och ångslig döljer han sit tilstånd någon tid och imedlertid smittar andra, tils plågornas tiltagande nödgar honom at åter söka hjälp. Sålunda har här tilgådt, det jag icke bör förtiga, och har jag på det fåttet hela året och längre haft med samma Patienter at skaffa, oaktadt jag på det högsta ålagdt dem, at lyda föreskrifter och lämna ofta underrättelser ifrån sig. Då, det jag nu vågar hoppas, tilfälle blir, at i et Sjukhus sköta sådana sjuka, kan deras Cur både läkrare och alfvarsamare inrättas. Det vore för gammalmodigt at tro, det med saliven under salivation någon del af Veneriska gif-

tet

tet skulle bortflyta. Jag tror det ock icke, men at en lindrig smörj-cur til mera fåkerhet i framtiden är i de flåsta tillfällen tjenlig, dårom tror jag mig vara öfvertygad, och kan det icke underlåta, då tillfälle därtill gifves, som ofta saknats, då Curen på flere miles afstånd ifrån mig skolat förrättas, och skulle den sjuke därigenom komma i liten salivation, så håller jag före at det icke har vidare fara med sig, än at det är et tecken det Mercuren nog penetrerat, och både den sjuke och jag blir läkrare för recidive. Detta har blifvit anfört blott för at vila nödvändigheten af et Cur-hus; och anhåller jag härmed aldraödmjukast om K. Collegii Medici undervisning och rättelse, om min yttrade tanka om smörje-curens nytta, til fåkerhet i längden, finnes felaktig, som är ganska troligt, sedan nu i lång tid bruket varit, at lindrigare och til mera beqvåmlighet för de sjuka anställa deras Cur; och underkastar jag gärna Hr. Archiaterns och K. Collegii ompröfvande, om samma method i någon mån kan anses bidragande til det nu befundne Veneriska ondas tiltagande.

Förteckningar öfver de sjuka i de Församlingar där Farsöter detta året varit gångbare, har jag ännu ej kunnat erhålla, ehuru jag både munteligen och skrifteligen dårom anhållit. Härmed går alltid trögt, och vet jag mera intet lätt, at hjälpa det. Sant är

vål det, at detta året, som här i orten varit så svårt och fattigt, har i betalning för undfångne Medicamenter, af Allmogen ingen ting kunnat inflyta; det är mig af Prästerskapet berättadt, det de, som afhämtat Läkemedlen, alla utlätit sig, at om de skulle betalas, de då icke ville hafva dem.

På vederbörlig Requisition äro detta året 3:ne döda kroppar öppnade och Attester däröfver til Domstolarne aflämnade; annat har i Medicinal-Lagfarenheten icke förekommit.

13) *Prov. Medicus i Uleåborgs Län, Doc.* CHR. HERM. CARGER.

Kopporne, som ifrån Södra Finland och Wasa Län, genom smitta i detta District inkommit, hafva ifrån sistledne Sommar- Höst- och Vinter-månader, både här i Staden och fläste Socknar, varit epidemiske och än fortfarande; dock ej så härjande, som rygtet förmåler dem sig förhållit i Södra delen af Österbotten.

Fullständige underrättelser om skötsel, diät och regime, samt afförande och kylande medel m. m. äro til Socknarne expedierade.

Ehuru smittan var allmän, anstältes likväl uppå trägen anhållan af vederbörande Föräldrar, Koppympling, på de här i ödmjukhet

het bilagde verificerade Koppympnings-liflor uptagne Personers Barn, hvilka med lätthet och Föräldrarnes synnerliga nöje genomgådt lyckeligen: tvänne af desse Barn fingo ovanligen mycket, och förmodeligen redan förut besmittade; men genomgingo alla sjukdomens stadier: Några veckor efter, sedan rufvorne alla voro affallne, fingo de en diarrhoea purulenta, många bölder samt Tårsk (Aphthæ) hvaruti den ena dog 7 och den andra 9 veckor efter Koppympnings-dagen. Vid nogare efterspanande fick jag den såkra uplysning, at Barnen, som voro 3:ne år gamla, då Kopporne affallit, skorpan afpläckt och den upåtit, som utan tvifvel varit ordsak til deras död.

Altsedan mitt intråde, såsom ordinarie Läkare, har jag haft all möda ospard, at jämte andra trågne Åmbets-göromål, befordra Kyppympnings framgång här i Landet, med den nit, som de årligen til Kgl. Collegium i ödmjukhet infände berättelser, med trovärdiga betyg, utvifa.

Utom vanlige och allmänna händelser, som syssellätter dageligen en Läkare, har i synnerhet det sistörflutne och närvarande år, fåst mig med fistulösa Sårs botande, hvilka ej sållan varit utan Anchylosis både spuria och purulenta, måst alla på vänstra sidan, Arm, Låret och Benet: Lycklige Incisioner, dem jag i brist af kunnig Chirurgus, sjelf e-

requerat, samt behörig och dagelig skötsel, Calomel Piller med Campher och andra alterantia och antiscorbutica interna nyttjade, utan at de blifvit förlamade eller vanlytte, fast flere, som krymplingar med tvånne kryckor ankommit, men efter en tid ej behöft någöndera. Forts. e. a. g.

A Chemical analysis of Wolfram and examination of a new Metal, wick enters into its Composition, by Don JOHN JOS. and Don FAUSTO de LUXART, translated from the Spanish by CHARL. CULLEN, Esq. to wick is prefixed a translation of Mr SCHEELÉS Analysis of the Tungsten or heavy stone, with Mr BERGMANS supplemental remarks. London 1785. 67. p.

Det som framl. Pr. BERGMAN så skarp-sinnigt gissade, at neml. den af honom så kallade Tungstens-syran, torde vara grundämne til en ny Metal, har årfarenheten nu bestyrkt; det bevisa hans Lärningar Hr D'ELHUYAR i närvarande Afhandling. De söka ock visa at detta väsende icke ursprungligen är surt, utan des syra härstammar från den, vid des vanliga beredning, nyttjade

de

de Salpeter-syran och, som är ännu viktigare, at det finnes rikeligen i *Wolfram*, en bergart, som hittills, utom Tenn-grufvorne i Cornwall, endast funnits i Sachsiske och Bömiske Tenn-Grufvor, förenat med Brunsten, Järn och en ganska ringa del Quarts och Tenn; ehuru det ännu ej lyckats at af desse ämnen sammanfatta Wolfram. Deras fått att granska Wolfram liknar merendels BERGMANS method med Tungsten; hvarjämte de noga beskrifva Wolframs yttre och Chemiske egenskaper. När han under Muffel rätteligen utglödgas blir han gul, smaklös, löser sig aldeles icke hvarken i vatten eller syror, ehuru han mjölkar vattnet och länge synes förenad därmed; i Caustic lut och Alkali Volatile löser han sig och fälles därutur med Salpeter-syra; för Bläsröret brufar han med Sal urinæ, Borax och Alk. Minerale och ger et blått glas med den första; allena smälter han icke; är öfver 6 gånger tyngre än vatten; i stark dag och ännu snarare i solskin blir han blå; i en stark, väl betäckt Degel blef han smält til fullkomliga, ehuru små mörkbruna, Metall-kulor, som icke hänga fins emellan tillsammans, hvilka hvarken uplösas i enkla mineral-syror eller Aqua Regis, undantagandes en liten Järnhaltig del och äro ganska svåra at bringa i flufs, kunna ej heller lätteligen, i detta lynne, väl och likställigt samman-smältas med andra Metaller.

A. är benågen at kalla denna nya Metall, *Wolfram-Metal*.

(Gött. anz. 1785 St. 68.)

Bästa sättet at tilreda Eau de Luce (Alk. Amm. Succin.).

På det denne blandning må erhålla en vacker hvithet och bibehålla sine ingrediencier utan fränskilnad, bägge sådane egenskaper som i allmänhet äro svåre at århålla, tilreder man först en Tvål af hvitt Vax, på följande sätt: Man smälter i heft vatten 2 uns hvitt Vax, därtill lägges 1 dr. sal Tartari, då blandningen strax grumlas, Vaxet förenar sig med vattnet och utgör en Tvål, så hvit som grädde. Alkali Tartari har icke aldeles måttat syran i Vaxet, utan bereder det endast til förenig med Alkali Volatile.

Därefter blandar man til Alkali Volatile några droppar oleum Succini och tillågger en åttondel Vax-tvål. Flaskan skakas därpå ganska starkt, hvarigenom blandningen får en skön hvit färg; desse 3 ämnen blanda sig då så väl med hvarannan, at liqueuren hvarken skärer sig eller de någonsin skiljas åt. De utgöra en Volatil Såpa, som liknar vanlig Tvål i alla desegenskaper och har därjämte en angenäm lukt.

Man

Man skulle ock kunna smälta Vaxet uti Alkali Volatile, men blandningen blir då aldrig så fullkomlig, utan Vaxet flyter ofvanpå uti rimfor.

(Journal de Paris 1785 N:o 121.)

Läkare Nyheter:

Kongl. Lif-Medicus Doct. BENJAMIN HUNTER dog d. 7 April 1785 på sin Sätessgård Nås i Östergöthland, i sit 81:sta år. Han hade lärt Chirurgen under sin Farbror, då varande Regements-Fältskår vid K. Lif-Gardet, reste sedan utomlands och Promoverades i Rheims til Medicinæ Doctör. Har några år, i början af 1740-talet, varit Bruns-Intendent vid Medevi, men för öfrigt icke mycket befattat sig med Läkare-Konstens utöfning: Om honom kan mera läsas i Prof. BERGII *Tal om Stockholm nu och för 200 år sedan*, tr. 1758.

Hr. DOMBEY, som gjordt en Botanisk resa til Spanska America, år den 22 Febr. 1785 återkommen til Cadix med 78 kistor fulla af Naturalier, enligt bref därifrån til K. Fr. Vetenskaps-Academien i Paris. (Se om honom mera B. V. p. 323.)

Apothekaren i Christianstad Hr. J. C. HARTMAN, afled d. 16 April 1785, 65 år gammal.

Es.

Efter Doctor CARL NORELL blef Med. Licent. ERIC ODHELIUS vid slutet af Januarius 1785, utnämnd til Adjunct vid Artis Obstetriciæ Professionen.

Med. Doctoren JOH. L. WESTBERG och Lic. B. R. HAST äro den 19 Maji Nådigt förordnade til Prov. Medici, den förre i Halland och den senare i Wafa. S. d. blef Med. Doct. AND. L. SANTESON utnämnd til Stads-Physicus i Geste.

Profectoren vid Theatr. Anat. i Stockholm Doct. AND. J. HAGSTRÖM, blef d. 22 Maji Nådigt förordnad til Professor Anatomiae Extraord. och Secundus.

Framl. Arch. och Ridd. v. ROSENSTEINS Afhandling om Barn-sjukdomar, år Påsktiden i år utgifven 5:te gången med tilläggningar, enkannerligen om Maskar, af Hof-R. och Ridd. MURRAY i Göttingen.

Uti Upsala hölts en högtidelig Promotion af Medicinska Faculteten den 14 Junii 1785, då följande Herr til Medicinæ Doctores creerades af Promotor, Medicinæ & Botan. Professoren Doctor CARL PETR. THUNBERG, hvilken först höll et Tal om *Diäten*, i synnerhet för Academici.

1) K. Lif-Medicus Hr. ELIAS SALOMON, i anseende til des lyckliga åtgård vid Kgl. Maj:ts högstbeklageliga Arm-brott på Parola Malm,

Malm, och därefter, under vidlöftiga Reforuti Kongl. Maj:ts Svit, då Konungens dyra hålla varit honom anförtrodd.

2) Hr. Jos. GUSTAF PIPPING, från Åbo, Stads-Physicus, Adjunct och Professor vid Åbo Academie; Disputerat 1779 om *Sciagraphia Morborum* i Åbo och 1783 om *Gangrena Scroti* i Upsala.

3) Hr. PETR. AFZELIUS, Phil. Mag. o. Westgöte, Disp. i Upsala 1781 om *Anevrismma Arteriæ Femoralis*, 1782 *Chemiæ progressus* 1784, *Historiæ Morborum*. Refer nu utomlands.

4) Hr. GABRIEL BONSDORFF, Phil. Mag. från Åbo, Disp. i Åbo 1781 om *Sciagraphia Morborum*, 1782 om *Djurfången i Tavastland*, 1783 om *Boskaps-Påsten i Finland* och i Upsala 1785 om *Cirsocele*.

5) Hr. ERIC ODHELIUS, Westgöte, Adjunctus Artis Obst. i Stockholm, Disp. i Upsala 1781 om *Tabulæ Arteriarum*, 1785 om *Morborum Casus*.

6) Hr. PETR. GUSTAF TENGMALM, från Stockholm, Disp. i Upsala 1778 om *Variolæ* och 1785 om *Ruptura Cordis*.

7) Hr. JOH. GUST. LODIN, från Södermanland, Disp. i Upsala 1783 om *Nova Plantarum Genera*, 1785 om *Tumores Salivales*.

8) Hr. PETR. ULRIC BERG, från Upland, Disp. i Upsala 1783 om *Nova Plantarum Genera*, 1785 om *Medicina Africanorum*.

9) Hr. ANDR. HESSELIUS, Westgöte, Disp. i Upsala 1782 om *Tabulæ Arteriarum* och 1785 om *Aloë*.

10) Hr. OLOF SVARTZ, Östgöte, Disp. 1781 om *Methodus Muscorum Illustrata*. Refer nu i Norra och Södra America.

Af de 6 närvarande var Adjuncten Hr. Doct. ODHELIUS af Faculteten utnämnd til Primus och besvarade med nekande Doctors-Frågan: *Num superflua censenda sint ea medicamenta, quæ nobis subministrant remotissimæ Indiæ Orientalis & Occidentalis regiones?* som framstältes af Hr. Adjuncten ADAM AFZELIUS; Hr. Doct. BONSDORFF, såsom ultimus, höll de vanlige orationer.

Vid slutet af Junius 1785 öfverlämnade Hr. OL. J. EKMAN Under-Chirurgi-fyllan vid K. Lazarettet til Hr. L. A. PALANDER.

15) *Embets-Berättelse för år 1784 af B. BJÖRNLUND, Prov. Med. i Björneborgs Län och Assessor.* Forts. från p. 232.

I Junii månad förekommo 2:ne med *Elephantiasis* besvärade ifrån Landet, den ene en Man, den andra en Piga. Hos den förra märktes knölar i ansigtet och på kroppen,

pen, tillika med heshet, hvaraf han hade stark tåppning i halfen. Han hade en tid brukat Tjåru-vatten med någon förmån, hvaraf svulnaden i Benen, som voro glånsande och spånade, något hade lagdt sig. Denne tillrådde jag, at bruka Getpors (Ledi Palust.) Decoct, eller Infusum, hvartil allestädes var tilgång, hela året öfver, med begåran tillika om tidtals esterrättelse om dets sjukdom och curens förlopp, som ej skedt, så at han sedermera låtit höra af sig. Hos Pigan utmärkte sig sjukan, som varat i 3 år, med knölar på kroppen och glånsande hårda spånada Ben, något rödaktige stycketals, jämte heshet. Inga knölar voro ännu upslagne i sår. Henne recommenderades Ledi Decoct til bruk, samt at hon då och då skulle låta höra af sig, som ej skedt. Uti Saftmola Socken skall *Gulfot*, Vintren öfver förekommit och vist sig hos många, men hade nu afstadnat. Förebud därtill hade varit åckel, ibland med kråkningar en vecka förut eller mera, hvarpå gulhet begynt visa sig på kroppen. Efter 2 a 3 veckor har den öfvergådt. En mindre passande och snarare skadlig cur därför, hade en del brukat, med Syrup och Brånvins hopblandande, nyttjande. Flera hade inbillat sig förr härigenom hafva sluppit Gulfoten, och at de kunnat hindra utbrottet däremot.

Den 22 Junii öppnades lill Raumo Brunn, eller Gustafs Källa, hvarvid sig insunno för Rheumatisme 6, Arthritis 2, Svaga och rinnande ögon 2, Flussar 5, Hypochondriasis, Hysterie och elak Maga 16, Tænia 7, Lumbrici 3, Skörbjugg 2, tillsammans 43 personer. Rheumatisme botades hos 2 personer, hos de andre lindrades och förbättrades. Svaga och rinnande ögon blefvo förbättrade och Flussar, dels aldeles, dels till större delen afhjelpne. Med Hypochondrie, Hysterie och elak Maga besvärade, röntemåsta delen förbättring af Brunnen, hvaraf någre tyckt sig blifvit till hälften återstälde, som haft elak Maga. Tænia visste sig, dels af sig sjelf, under drickningen, dels afdrefs igenom Nufferska medlet. Ibland togs Pulveret af Rad. Filicis 1 lod i första eller andra glaset och 1 a 3 lod Engelskt Salt, för laxering skull, vid slutet af drickningen för den dagen, som oftare framdref Tænia kylsevis eller uti et knippe. Några togo curen ordentligt hemma med Bolus, dock med drickningens utfåttande för den dagen. Lumbrici visste sig, samt afdrefvos ålven igenom tagit Mask-pulver. De med Skörbjugg besvärade miste all tyngd, trötthet och styfhet i lemmarne, och tycktes deras sjuka såsom i lindrig grad botad.

Vid medium af Julii månad berättades at et 3 års gammalt Barn blifvit bitit af en
Orm,

Orm, af hvad slag kunde ej beskrivas, hvar-
 efter hela kroppen upsvulnat; dock har det-
 ta Barn blifvit frikt efter några dagar, ige-
 nom söt Mjölks drickande blandad med ski-
 rat Smör, som i förstone gjordt upkastning,
 men sedan ej. Utanpå magen och bröstet,
 som varit intagne af svulnad, har omslag af
 Ätticka, hvaruti Salt varit smält, blifvit lagdt,
 äfven uppå färet eller bettet, dock i försto-
 ne Bomolja, hvaraf litet varit til hands.

Vid Michaelis-tiden begynte Rötfebern
 i Loimioki Socken hastigt tiltaga och utbre-
 da sig, som under Sommaren varit mindre
 hårskande, genom tjenstefolks flyttning och
 ömsning denna tiden, hvarigenom den kring-
 fördes til åtskillige Byar, som därför varit
 hittils förskonte. Denne olyckan ökades med
 den, at de sjuke ledsnade vid at köpa sig
 Medicamenter af det inom Socknen varan-
 de förrådet, öfverlämnande sig håldre at sit
 öde. Härom inberättade Kyrkoherden CA-
 RÉN til mig, hvarföre, at kunna uträtta nå-
 got godt, åtminstone hos de fattige, och at
 desse ej igenom vanskötsel och brist på Me-
 dicamenter, måtte äfventyra at omkomma,
 jag ditskickade et litet partie Medicamenter
 af kråk- och Laxer-pulfver samt Feber-drop-
 par bestående, til utdelning ibland desse.

Änteligen, vid utspridd sjuka, obenä-
 genhet at taga andra Läkemedel, än dem
 som sigos för intet, fant Kyrkoherden sig

nödfakad, följande October månad, at här-
om gifva Landshöfdinge-Embete vid handen,
som omsider gaf ordres om refas företagan-
de dit til Socknen.

Uti Björneborgs Stad begynte Rötfebern
i October at tiltaga, utbredande sig til flere.
At til någon del afhjelpa detta blef jag för-
anlåten at bispringa de fattiga, som utgöra
en stor del af folkhopen, med Medicamen-
ter å Medicinal-fondens räkning, hvilka an-
nars legat utan någon vård i anseende härtil.

Fläckar visste sig hos de måste vid min
ankomst, hvartil rummets trångsel och för-
summad vådervåxling med dörr, spjäll eller
fönsters öppnande, synes bidragit, hållt man
mera var mån om hetta och värma i rum-
met. För den ordfaken måste jag oftare gö-
ra besök om dagen, för at få nödig våder-
våxling i rummet desto nogare i akttagen,
och som hade den värkan, at inga fläckar
vidare förspordes hos de tilkommande sjuka.
Ingen dödde här af, eller i et par andra går-
dar, som jag hade fattige sjuka at ordinera
före och besöka, hvars antal utgjorde 14 per-
soner.

Hos en af dessa sjuke åkom vid börjad
förbättring mällöshet, som i 8 dagar varade;
sedan har väl målet återkommit, dock gick
därmed flera veckor ut, innan målet blef al-
deles redigt, ehuru åtskillig medicinering, så
in - som utvårtes här före blef brukad. Döf-
het

het tiltog ibland emot slutet, som efter hand öfvergick. Diarrhœ har blifvit hulpen med China och Dialcordium. De fläckar som förekommo viste sig måst å armarne och bröstet.

Uti början af November inkommo koppor hit til Staden, som voro af en svår art och confluentes, hvaraf flere Barn dödde. Efter en a 2:ne månader begynte desse på det sättet at mildras, at lindrigare gingo tillika med de svårare. Det ena Barnet kunde ha af det värre slaget, at det med möda räddades, och de andre däremot af de lindrigare. Dessa båge slagen hafva fortfarit hela Vintren öfver, dock at det svåraste slaget varit måst rådande och hvaraf flere Barn dött. De måsta häraf hade dock tordt kunna räddas, om god skötsel tilkommit, som Föräldrarne ej låtit vidtaga, ehuru råd här om blifvit afgifne igenom kungörelse på Predikstolen.

Uti December hafva Rötfeber och Koppor gådt om hvarandra uti Björneborgs Stad, samt båge med smittans utbredande fortfarit hela Vintren öfver, hvartil kommit Måslingen vid början af året, som starkt angripit och utbredt sig ibland barnen, och ej heller skonat då och då äldre. Af Kopporne, som til större delen nu afstannat, har et antal Barn omkommit, af Rötfeber flere och af Måslingen några få. Dessa hafva antin-

gen af svåra lemningar af Måfslingen, eller nys hafde Koppor förut, och svaghet at kunna uthårda bågge sjukdomarne, blifvit medtagne.

Åtskillige Gonorrhœer uti färskild practise, har jag förledne år skött, som blifvit måst afhulpne igenom Decoeters bruk af Rad. Altheæ, Saffaparill: Bardanæ, Saponariæ, hopblandade, Laxativer, Conii piller och Mixtura Mineralis någon tid nyttjad. En kunde ej nyttja Mercurialier, ehuru lindriga, utan fick därigenom alltid Feberaktighet och andra anstötter, men öfvervant igenom lindriga diluerande Decoeter, jämte Conii piller, Gonorrhœen. Efteråt hafva dock desse piller med mercur. dulci författe, någorlunda kunnat tålas, som för säkerheten skull någon tid blifvit brukte.

Mask-curen har hos några blifvit practicerad, oberåknade dem, som under Bruncuren betjant sig häraf. En Man, som för 3:ne år sedan nyttjade samma medel, med afgång af 30 alnar och 3:ne hela Maskar, har år 1784 tagit samma, efter funnit behof därtill, och med mistning åter af 4 hela maskar. Få kunna öfvertalas at repetera curen för säkerheten skull, sedan den medfört värkan til några Maskars afdrifvande, förr ånde efter några år få häraf besvärande kännning åter. Hos en hafva afdrifvits 2:ne Maskar af 20 alnar, tillika med Ascarides, och
hos

hos en annan en hel Mask af 9 alnars och något mera, längd. Tvåne andra hafva haft afgang af mask, dock ej hel, utan styckevis framkommen. Et Fruntimmer, som ej kunde behålla pulfret på vanligt sätt intagit, eller med oblat, ehuru härmed gjordts försök, eller uti piller, jämte andre små anstalter, har utan hinder sådt behålla pulfret, sedan det med en Theekopp Gröt blifvit intagit. Vårkan häraf blef med afgang af en hel Mask och en annan söndrig.

Fortl. e. a. g.

Väderleken och de måst gångbare Sjukdomar, månaderne April, Maji och Junius 1785.

April:

1. Morg. urväder, 7 gr. k. Barom. 24,79. midd. 4 gr. k. Bar. 24,93, urväder.
2. Morg. mulet, 9 gr. k. Bar. 25,08. midd. 3 gr. k. Bar. 25,18.
3. Morg. urväder, 6 gr. k. Barom. 25,16. midd. 1 gr. k. inögade och yrade hela natten.
4. Morg. urväder, 6 gr. k. Barom. 25,26. midd. 2 gr. k. Bar. 25,43.
5. Morg. klart, 11 gr. k. Barom. 25,73. midd. 4 gr. v. Bar. 25,80.

Q 3

1. Morg.

6. Morg. dimma, 4 gr. k. Bar. 25,86. midd.
6 gr. v. Bar. 25,78.
7. Morg. dimma, klart, 6 gr. k. midd. 7 gr.
v. Bar. 25,61.
8. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,67. midd.
5 gr. v. Bar. 25,73.
9. Morg. dimma, 4 gr. k. Bar. 25,89. midd.
8 gr. v. Bar. 25,74.
10. Morg. strömoln, 1 gr. k. Barom. 25,59.
midd. 4 gr. v. litet våt snö morg. och
afton.
11. Morg. klart, 1 gr. k. Bar. 25,79. midd.
4 gr. v. mulet.
12. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,63. midd.
8 gr. v. Bar. 25,40.
13. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,13. midd.
8 och en half gr. v. Bar. 25,16.
14. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,35. midd.
7 gr. v. Bar. 25,38.
15. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,50.
midd. 10 gr. v. Bar. 25,54. mulet.
16. Morg. klart, 2 gr. v. Bar. 25,45. midd.
11 gr. v. Bar. 25,49.
17. Morg. klart, 5 gr. v. Bar. 25,46. midd.
9 gr. v.
18. Morg. strömoln, 3 gr. v. Barom. 25,58.
midd. 13 gr. v. klart.
19. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,66. midd.
12 gr. v.
20. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,53. midd.
13 gr. v. mulet, aft. och natten rågn.
21. Morg.

21. Morg. duggrågn, 4 gr. v. Bar. 25,31. midd. 10 gr. v. mulet.
22. Morg. dimma, 2 gr. v. Bar. 25,42. midd. 8 gr. v. Bar. 25,45.
23. Morg. mulet, dimma, 1 gr. v. Barom. 25,43. midd. 9 gr. v.
24. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,51. midd. 12 gr. v. Bar. 25,41.
25. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,35. midd. 10 gr. v. aft. 7 gr. kalt, började hagla mot midnatten.
26. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,43. midd. 6 gr. v. strömoln, Bar. 25,49.
27. Morg. strömoln, Therm. O. Bar. 25,78. midd. 3 gr. v.
28. morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,83. midd. 11 gr. v.
29. Morg. mulet, dimma, 7 gr. v. Barom. 25,93. midd. 13 gr. v.
30. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,98. midd. 10 gr. v. klart. (a).

Maji.

1. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,87. midd. 12 gr. v. Bar. 25,75.
2. Morg. mulet, duggrågn, 6 gr. v. Bar. Q 4 25,34.

(a) Efter medium April började Isen lösna, sedan den myckna snön hastigt bortsmält och mot slutet af månaden flöt Isen rundt omkring Staden. Segelfarten dröjde dock in i Maji, tils de stora Fjärdarne genom stark blåst blifvit ränsade.

- 25,34, kl. 9 Nordan storm med rågn-
blandad snö. midd. 6 gr. v. Bar. 25,41.
3. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,52. midd.
6 gr. v. strömoln.
4. Morg. strömoln, 4 gr. v. Bar. 25,46.
midd. 7 gr. v. mulet, rågn e. m. och
natten.
5. Morg. mulet, 5 gr. v. Bar. 25,33. midd.
4 gr. v. Bar. 25,38.
6. Morg. klart, $1\frac{1}{2}$ gr. kalt. Bar. 25,48.
midd. $10\frac{1}{2}$ gr. v. aft. rågnflänkte.
7. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,20. midd.
12 gr. v. strömoln.
8. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,20. midd.
11 gr. v. strömoln, rågn skurtals.
9. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,30. midd.
7 gr. v.
10. Morg. mulet, 3 gr. v. Bar. 25,59. midd.
8 gr. v. Bar. 25,65, haglade skåftals.
11. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,82. midd.
9 gr. v. strömoln.
12. Morg. klart, 4 gr. v. Bar. 25,89. midd.
12 gr. v.
13. Morg. klart, 6 gr. v. Bar. 25,87. midd.
17 gr. v.
14. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,70. midd.
10 gr. v. Bar. 25,51, mulet.
15. Morg. töcken, 8 gr. v. Barom. 25,14.
midd. 11 gr. v. strömoln.
16. Morg. töcken, 8 gr. v. Barom. 24,90.
midd. 9 gr. v. Bar. 24,80, e. m. små
Inö-ilar.
17. Morg.

17. Morg. halfklart, 4 gr. v. Bar. 24,91.
midd. 6 gr. v. Bar. 24,98, små snö.
18. Morg. strömoln, 5 gr. v. Bar. 25,13.
midd. 11 gr. v. Barom. 25,18, strö-
moln.
19. Morg. snö, 2 gr. v. Bar. 25,09. midd.
5 gr. v. Bar. 25,16, mulet.
20. Morg. strömoln, $4\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,21.
midd. 8 gr. v. rågn. f. m. Bar. 25,15.
21. Morg. mulet, 6 gr. v. Bar. 25,20. midd.
8 gr. v. smått hagel och rågn.
22. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,46. midd.
13 gr. v. Bar. 25,50.
23. Morg. mulet, duggrågn, 9 gr. v. Bar.
25,64. midd. 10 gr. v. rågnskurar.
24. Morg. klart, 7 gr. v. Bar. 25,86. midd.
13 gr. v.
25. Morg. måst klart, $8\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,85.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,79.
26. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,79. midd.
14 gr. v. Bar. 25,75.
27. Morg. måst mulet, $9\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,62.
midd. 15. gr. v.
28. Morg. strömoln, 10 gr. v. Bar. 25,30.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,22.
29. Morg. mulet, $6\frac{1}{2}$ gr. v. Barom. 24,90.
midd. 7 gr. v. rågn.
30. Morg. dimma, 4 gr. v. Barom. 25,18.
midd. 7 gr. v. Bar. 24,26.
31. Morg. strömoln, 4 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 11 gr. v.

Junius.

1. Morg. strömoln, 7 grad. v. Bar. 25,44.
midd. 12 gr. v.
2. Morg. måst klart, 8 gr. v. Bar. 25,47.
midd. 12½ gr. v.
3. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,51. midd.
16 gr. v. mulnade med rågnikurar.
4. Morg. strömoln, 11 gr. v. Bar. 25,49.
midd. 15 gr. v. rågnstänkte för och ef-
middagen.
5. Morg. smårågn. 10 gr. v. Barom. 25,64.
midd. 14 gr. v. mulet.
6. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,69.
midd. 19 gr. v. klart.
7. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 19 gr. v.
8. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,74. midd.
22 gr. v. strömoln.
9. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,80. midd.
22 gr. v.
10. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,81. midd.
23 gr. v. strömoln.
11. Morg. smårågnade, 16 gr. v. Bar. 25,65.
midd. 21 gr. v. åska med rågn e. m.
12. Morg. halfmulet, 17 gr. v. Bar. 25,51.
midd. 20 gr. v. åska med rågn e. m.
13. Morg. halfmulet, 12½ gr. v. Bar. 25,38.
midd. 13 gr. v. mulet, åska och rågn
skåftals hela dagen.
14. Morg. mulet, 10 gr. v. Barom. 25,63.
midd. 13 gr. v. Bar. 25,70.
15. Morg.

15. Morg. smärågnade, $6\frac{1}{2}$ gr. v. Bar. 25,68.
midd. 9 gr. v. Bar. 25,54.
16. Morg. mulet, 8 gr. v. Bar. 25,50. midd.
11 gr. v.
17. Morg. mulet, 7 gr. v. Bar. 25,68. midd.
19 gr. v. strömöln.
18. Morg. klart, 12 gr. v. Bar. 25,71. midd.
22 gr. v. Bar. 25,73.
19. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,80. midd.
23 gr. v.
20. Morg. klart, 13 gr. v. Bar. 25,79. midd.
24 gr. v. Bar. 25,71.
21. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,68. midd.
18 gr. v. strömöln.
22. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 19 gr. v.
23. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 21,71.
midd. 18 gr. v. strömöln.
24. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,68.
midd. 21 gr. v. strömöln.
25. Morg. strömöln, 16 gr. v. Bar. 25,67.
midd. 25. gr. v. klart.
26. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,50.
midd. 23 gr. v. strömöln, rågnstänkte
e. m.
27. Morg. klart, 11 gr. v. Bar. 25,58. midd.
18 gr. v.
28. Morg. strömöln, 16 gr. v. Bar. 25,49.
midd. 20 gr. v.
29. Morg. strömöln, 13 gr. v. Bar. 25,33.
midd. 19 gr. v. strömöln.
30. Morg.

30. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,60. midd.
21 gr. v.

**

**

**

Sjukdomarne voro i April Rötaktige Febrar, dock sparsamt, sedermera mycket hållsamt utom någon Angina, men i Junii månad började en lindrig Mefsling visa sig på Södermalm.

---

*Berättelse om en Ko, som framfödt fem
levande Kalfvar. Insändt af Profess.
HELLENIOUS i Åbo.*

Ju närmare vi känna naturen, ju tydligare blifva vi varse, huru hon uti sina verkningar styres af de visaste lagar. Desse endast syftande på hennes säkra bestånd åska en obrotlig efterlefnad, och kunna ej utan de viktigaste skäl och ordfaker öfvertrådas. Naturen kan således ej annat än i det närmaste blifva sig lik och afvikningar ifrån dess vanliga gång ej annat vara än högst fållsynta. Men ju fållsyntare dessa äro, ju värdigare tyckas de ock blifva för vår granskning och upmärksamhet. Vi äro väl skumögde för at genast upptäcka ordfakerne til dem, men det är ois nog til en början, at endast upteckna händelserne, samt huru och under hvilka om-
stån.

ståndigheter de timat, då framdeles flere af lika art och ytterligare undersökningar kunna meddela oss det ljus uti Naturens kännedom, som vi utan en sådan omhugsamhet länge nog torde blifva tvungne at sakna.

I anledning häraf har jag til Naturforskarens kunskap och uplysta granskning velat lämna följande händelse, såsom i sanning en af de sälsfyntaste i sitt slag, samt hörande til de för oss ännu måst fördolda naturens hemligheter, och det enligt den beskrifning Herr Comministern ABRAHAM FELLMAN, såsom uppå orten vistande, öfver densamma uppå trovärdiga och äfyna vittnens intygan upfatt och mig sedermera benågit meddelat.

Uti Limingå Socken och Tornåvä Capellgåll framfödde, en Kläckaren, Pitzén tilhörig Ko, uti November månad föttledit år, på en gång fem stycken lefvande Kalfvar. Koen var af de större på den orten, långsträckt och väl fodrad. Hon har aldrig varit gall och tillförene redan kalfvat fem reor: uti hvilka hon vid de fyra första kalfningarna frambragt hvarje gång en lefvande kalf, men den femte, och det i förtid, 2:ne döda. Efter denna har hon varit omåttlig uti sin brunst, som ock tillika påstådt ovanligen länge. Tiden til den sjette eller sista kalfningen inföll tidigare och omkring en månad förr än man förmodade. Fyra dagar förr

förr denfamma låg hon af matthet och kunde ej förmås at hålla sig på benen. Födsloplågan varade vid pafs i sex timar, efter hvilken Koen utmattad knappast öfverlefde et halft dygn. Kalfvarne, af hvilka 2:ne voro Oxe- och 3:ne Ko-kalfvar, framkommo fullkomlige och af den storlek, som smärre slaget af vanliga kalfvar, lyftade genast up sine hufvuden och råmade. Til färgen voro de alla rödspräckliga lika tecknade med modren. Ehuru i begynnelsen så svage at de ej kunde stå på fötterne, hafva de dock synbarligen med qvicka och listiga rörelser utmärkt, at de med skötsel och tillräckelig föda kunnat bringas til växt och trefnad. Men jämte brist på vederbörlig näring efter modrens död, gjorde en dåraktig vidskeppelse, at desse kråk, hvilka, enligt Allmogens antagne fördomar om alla sällsynta händelser, lades förebåda de svåraste olyckor, inom et dygn blefvo dödade.

Männe man icke af denna händelse, så vida Koen var frisk och af stark sammanfattning, född med godt foder, för hvilket hela Limingå Socken är namnkunnig, samt at hon varit omåttlig och det i längre tid uti sin brunst, kunde ledas på den tanke, at hos friska och väl lagda djur en tätt på hvarannan följande coitus, ehuru frustaneus, dock åtminstone bidroge til flere vesicularum ovarii snarare och liktidiga skicklighet, eller om
man

man vil fåga mognad til fecundation, hvilka vid en påföljande conception sedan lätteligen på en gång kunde fecunderas. At af någon skedd superfetation förklara denna underbara fruktsamhet, hvartil äfven Koens långvariga brunstetid kunde gifva anledning, torde så mycket mindre låta göra sig, som emellan dessa Kalfvar man icke märkt den minsta skilnad hvarken i storlek eller liflighet, födsloplågan ej heller påstådt längre än vanligen ske plågar, åtminstone vid deras svårare partus. Exempel på något dylikt hos djuren lårer ock näppeligen gifvas, hållt deras bränad är inskränkt inom vissa tider, och utom desd bland de många tusende, hvilka af detta slagte i synnerhet slagtas och öppnas, icke hos en enda någon til en så beskaffad fecundation beqvämlig och af flere rum bestående uterus, blifvit funnen.

At denna casus tyckes man ock kunna påstå, at uteri utvidgning til desd högsta mått vid hvar och en partus, ingalunda blifver så nödvändig, som flere Auctorer det fordra. Ty då dessa Kalfvar ej voro mindre än de vanliga af smärre fortien, så blifver onekligt, at denna Koens uterus innan desd partus måtte varit ansefveligen mera utvidgad än de förra reforne, då hon endast burit och framfödt en enda, ehuru stor den ock kunnat vara. Man måtte ock medgifva, at moles cæterarum ovi partium denna gången kunnat

vara mångfaldigt mindre än de förra, dock tyckes det vara utom all tvifvel, at volumen af dessa 5 Kalfvar tillsamman tagne, vida vågnar öfverträffat den en enda Kalf kunnat utgöra, om man ock antager desse delar flerdubbelt större än de vanligen förekomma.

Men det mörker, som omgifver vår kunskap, angående naturens hemliga verkningar vid generation, är större än, at vi af en enda händelse såfom denne, hvilken därjämte til alla sina omständigheter ej blifvit så noga undersökt, som i et så för oss fördöldt ämne hade fordrats, kunna hinna längre än blott til sannolika gissningar; desse torde dock förtjäna at anmärkas, ty huru ofta har icke det händt, at små och obetydliga anledningar ledt oss til de ymnigaste och rikaste upptäckter i naturens kånedom.

Til Natur-Forskaren.

Den hvita Rättan (a) (Mus Musculus Linn.) är här i Linköping icke så sällsynt, som uti Westervik, ty denna Våren har man härstädes uti Rättfällor bekommit 6 stycken krit hvita Rättor af lika storlek med de vanli-

---

(a) Se mera om samma Djur i K. Vet. Acad. Handl. Vol. 22. p. 213.

liga Hus-mössen: men desse hvita hafva allsamman röda ögon och se rätt täcka ut. Öfver 8 dagar har jag haft och har ännu en lefvande helt hvit Råtta, som är innesluten i en glasburk. Utaf egen erfarenhet får jag därför anteckna hennes egenskaper: hon är ganska qvick och snällfotad (agilissima) som Lekatten eller Visslan, och hon puttar sig oftast, då hon sätter sig på bakfötterna och med bägge framföttern stryker fram och tillbaka öfver hufvudet, öron och ansligtet, ej olik Kattens putande: detta förrättas väl 10 gånger om timman öfver hela kroppen, merendels först öfver öronen och så i ordning. Hon dricker sällan och det ganska litet. Rid-daren von LINNÉ skrifer at denna hvita Råtta är en variete af Hus-Råtten. Det är ock troligt, ty denna min hvita har ock lika lukt med våra Hus-möss, sådeles om icke fri luft lämnas henne, då lukten är ingalunda behaglig. Min hvita Råtta söker ständigt at rymma bort, ehuru hon har tillräckelig föda af Bröd, Kött, Hampfrö, Flåsk med mera. Linköping d. 13 Junii 1785.

Inländt af JOHAN OTTO HAGSTRÖM.

Prov. Med. i Linköpings Län.

Lehrbuch von dem unvermeidlichen Gebrauch der Instrumente in der Geburtshilfe, von RAPHAEL STEIDELE, öff. Lehrer der pract. Wundarz. und Entb. Wien, 338 s. in gr. 8:o m. K. 1785.

Vectis kan A. icke tåla, ehutu hans nit dæremot något aftagit. Han brukar i des stålle den ena armen af sin Forceps. Det år den *Levrettiske*, utan invårtes rånnder. Emot Hr. STEINS mening förkastar han, (efter vår tanka med skål) det slags Forceps som vrides rundt om på sin axel. På et svagt Barn, och som synes dödt, afskår han straxt Nafvelstrången och förbinder honom; sedan bjuder han til at på vanligt fått uplifva Barnet, hvaribland han för kraftigast anser at i et varmt bad af Vin och Vatten frottera barnet, blåsa det i mun och lägga varmt omslag öfver hufvudet af Vin. När hufvudet år i bäckenet aldeles fast inklämt vil han, at man först afbidar barnets död, emedan Forceps sedan kan lättare anlåggas. När Hustrun redan drages med döden och man hvarken kan eller törs förlossa henne, bör man söka til at skaffa fostret andedragt genom et rör, som föres moder-slidan och moder-mun igenom til des mun, samt förrätta operatio Cæsarea straxt efter modrens död.

A. talar ock något om denne och om operatio Symphyseos. (Allg. Litt. zeit. 1785. N. 123.)

Opuscoli Scientifici di Fel. FONTANA.
Flor. 1783. 8.o. 219 p.

A. har ganska mycket vinlagt sig at utbreda ljus i läran om Eld och Luft, genom mångfaldiga försök. Först förekommer Bref til Hertigen DE CHAULNES, där A. granskar åtskillige nya meningar om andedrägten och den förändring, som Luften därigenom lider: Brännbar och Phlogificerad Luft äro endast i så måtto skadelige, at då de inandas kan icke Lungan göra sig fri från deras phlogistica väfande; men andra Luftarter, som gemenligen upplösas, angripa själsva lifskrafterne: Vid utandningen blåses bort så väl brännbart väfande, som fast Luft; blir af det förra för mycket kvar i blodet, så försvagar det Musclernes retlighet i den mån, at de sluteligen ej vidare kunna göra den til livets bibehållande nödige tjensten, hvarmed de i dephlogificerad Luft få mycket längre uthårda; Djur, som hafva kall blod, äro mycket mera retlige än de med varm blod; de förra gifva icke genom andedrägten från sig så mycket brännbart ämne. — Et annat Bref til Prof. AD. MURRAI granskar några Hr:re BERGMAN och SCHEELES meningar. Lungan drager ingen brännbar luft til sig ur Luften; utan stöter den från sig i Luften; utaf 668 lefvande Djur (Foglar, Råttor, unga Marsvin och Kaniner) dem A. uti allmän Luft höll så länge öfver Qvicksilfver til dess de

dogo, har luften icke hos 17 minskat sig, men hos alla andra til $\frac{1}{9}$, $\frac{1}{21}$, $\frac{1}{27}$ och $\frac{1}{30}$ del minskats; åfvenså aftog han i godhet. God Luft förlorar både til myckenhet och godhet om han någon tid står öfver blod eller omfqualpas därmed. En del af den fasta Luft som finnes i den luften, där djur andats, kommer från djurens lungor, likasom den åfven kommer från andra våtskor, utan slågtskap därmed; squalpar man Blod öfver Qvicksilfver med dephlogisticerad, allmän, brånbar och phlogistik Luft, så taga de alla til i rymd, och tvättar man dem sedan med vatten, så viser det sig at denna tilväxt ej är annat än fast Luft. Allmän Luft förlorar icke genom utdunstning af sin godhet, ej heller brånbar Luft genom utandning sit brånbara väfende. — Flere försök intyga at värma ej består af dephlogisticerad luft och brånbart väfende och at den sednare tränger sig genom Vasa i förening med den förra, när kroppar förbrännas. — Luft, som blir kvar i vatten när Fast luft blifvit afdrifven och utgör ungefärligen $\frac{1}{40}$ del, upkommer först vid vattnets rörande; ty vatten är aldrig rått fritt från brånbart ämne, hvilket vid långsamt squalpande med fast Luft går in däruti. I Dunstkretsen är gemenligen ingen fast Luft, och den däri uppstigande stora myckenheten insupes tillbaka af de oräkneliga kropparne; den låter ock icke så lätt blanda sig med allmän

mån Luft; Saltpeter-lyra har han fördelt i fast, phlogistik och allmän Luft. Utom fastfulle plantor, gifva växter i solkenet mer skadlig än dephlogisticerad Luft. — I Bref til Hr. GIBELIN berättas at på Lamb och Kaniner, dem A. lät en Viper bita och sedan insprutade 20—40 droppar Spir. Cornu C. i Vena Jugularis, märktes ingen värkan af giftet; när ingen stark inflammation visar sig i bettet, utan giftet endast värkar invärtes, botas ock sjukdomen af sig sjelf, hvilket gifvit anledning at berömma flere kraftlöse medel, t. e. at betäcka såret med jord. — Uti Bref til Hr. DARCEY berättar A. sina försök, til at utröna ordfaken til Fårens svindel; han har lika med H:rr LESKE och GÖZE hos 15 sådane Får funnit i hjernan en stor blåsa, ofta 2 a 3 tum i diameter, uti hvilken fanns en klar vätska och på inre sidan 2 a 300 blås-maskar fastslugne, försedde med en krants af hakar och 4 sugvärtor. Hos vilda och tama Caniner har han ofta uti underlivets inålfvor, Nätet och Pancreas, funnit en stor myckenhet enkla blås-maskar, som icke voro i blåsa inneslutne. A:rs anmärkningar vid Tænia stamma öfverens med H:rr O. F. MÜLLER, GÖZE, BLOCH och WERNER. Ibland 20 Djur återväxte endast hos et enda et stycke af 4 a 5 linier, som A. bortskar af en Nerv. (Gött. anz. 1785. 95. St.)

K. Collegii Medici underdåniga Bref til Kongl. Maj:t, om medel til den Veneriska smittans förekommande och botande, dat. Stockholm d. 21 Martii 1785.

Sedan Ed. Kongl. Maj:t i Nåder tåckts infordra Dets Collegii Medici underdåniga yttrande om den Veneriska smittans förhållande, huru tillståndet i Länen vårkeligen är? hvilka orter fordra snaraste hjälpen, samt om de sjukas antal, så mycket af Provincial-Medicorum berättelser kunnat intagas? Och åndteligen omkostnads förslager til Curhus-Inrättningar? Har Collegium sökt uptäcka, framdraga och pröfva alt hvad som til detta ämne hörer; hvilket Collegium härmed drifvar i underdånighet Ed. Kongl. Maj:t understålla.

At sluta af de ärligen inkomne Sjuk-Rapporter, är det, ty vårr, en afgjord sanning, at den Veneriska smittan i de flåsta Lån mer och mer tagit öfverhanden, och är så mycket mer at befrukta, som denna smitta icke hårefter som hittils, då den varit i sin början, lårer med små och dolda steg frammyga, utan med håftigaste utbrott vidga sig til Nationens förderf, aldramåst i et Climat, hvars naturliga låge är i denna sjukdom en fiende mer som hotar.

Af tåt brevåxling med Herrar Landshöfdingar och inhändigade Embets-berättelser ifrån hvarje Districts Provincial-Medicus, befinnas följande orter vara de som behöfva den snaraste hjälpen, neml. Småland kring Jönköping, Wexiö och Calmar, därest i synnerhet omkring Jönköping antalet af smittade personer ensamt upgifves til 400.

Bohus och Wenersborgs Låner omkring Götheborg, Uddevalla och Wenersborg öfver 600.

Östergöthland omkring Lindköping, Norrköping och Wadstena 500.

I Blekingen omkring Carlscrona och Carlshamn vid 300.

I Westergöthland omkring Borås. — I Nerike omkring Örebro. — I Westernorrland, fårdeles i Jämtland. — I Dalarne omkring Falun. — I Österbotten omkring alla de större Stapel- och Sjö-Städer, samt i synnerhet där Garnizoner äro förlagde; om ej på alla dessa ställen til en lika mängd, dock i den proportion at hvart och et nödvändigt fordrar hjälp.

At nu i lika underdånighet upgifva förslager til den kostnad, som skulle åtgå vid Curhus Inrättningar, vågar Collegium i underdånighet föreslå, om icke de redan inrättade Lazaretter, kunde, til vinnande af en anseelig besparing och snarare vårkställighet, egenteligen til detta ändamål inrättas och ut-

vidgas, samt nya upföras där slike ännu felas och nöden är måst trängande.

Deras Excellencer Herrar Seraphimer-Riddare, som få utmärkt vid hållfångs vård understödt Ed. Kongl. Maj:ts omsorg för sine underfångare, hafva besögt om sådana Lazaretters inrättande i de flåste af Rikets Provincer, hvarest årligen en anseelig mängd Veneriske sjuke på Medicinal-Fondens kostnad redan blifvit botade, oaktadt på de flåsta flållen knappast fångar varit at tilgå.

Til et Cur-hus, sådant som det i Jönköping förledit är inrättade, har Ed. Kongl. Maj:ts i Nåder beviljat en summa af 400 R:daler specie, då likväl Läkare-arfvode, Fåltskårs aflöning och Medicaments kostnad icke blifvit inberäknade, därest antalet af Lotade stigit til 66 personer.

En sådan Inrättning provisionaliter upförd, där alt måste genast för reda penningar anskaffas och af Entrepreneurer underhållas; där Läkare från- och tillåttas, efter det är omöjligt för en Provincial-Medicus, at i et vidsträckt Lån bestrida så olika göromål, kan ej annat än medföra större kostnad och blifva mindre nyttigt än de värkelige Lazaretter; där til det minsta 30 Sångar blifva nödige, efter som en lång erfarenhet har bevisat, at allmogen och gemene man, drifven af sin fördom, fållan uptäcker sin sjukdom förr än den är i den grad, at omö-

jeligen några medel, utom under en förfaren Läkares ständiga tillsyn, kunna förordnas, at förtiga det åldrar, kön och årstider förändra sjelfva Cur-metoden.

Om därför Ed. Kongl. Maj:t i afseende på dessa skäl, tacktes i Nåder gilla Collegii underdåniga förslag, torde den påsyftade nyttan blifva aldeles fåker och kostnaden i den mån lindras, som fonder til Lazaretterne åro at tilgå, hvarom, såsom i Herrar Seraphimer Riddarnes disposition, Collegium icke åger någon kunskap; men blir efter här om lämnad del, i stånd at utfätta de summor, som i proportion på hvar Landsort til en fåker och skyndsamt hjälp kunna behöfvas. Emedlertid kan Collegium icke närmare uppgifva kostnaden än til 2 R:daler på personen öfver hufvud råknadt, för Medicinalbehofven m. m.

Men vid et så Riks-vårdande ämne dä faran är oundvikelig och hjälpen högst nödvändig; tacktes Ed. Kongl. Maj:t i Nåder tillåta Collegium, at i djup underdånighet göra de erhindringar, som från dess Embets-plikt synas vara oskiljaktige, aldramåst vid et tillfälle, då Ed. Kongl. Maj:t i Nåder behagat yttra Sig vilja igenom någon allmän författning för hela Riket, utse medel och utvägar til det ondas förekommande.

Collegium tror för sin underdåniga del, at alla medel synas såfånge och alla omkost-

ningar blifva nästan fruktlöfe, därest icke sjukdomen i sin första uprinnelse kan förekommas och fädane medel vidtagas, som bidraga at afhålla sjukdomen ifrån Rikets gränfor, så at de kostsamme anstalter til dess botande en gång måtte uphöra.

Det är otvifvelaktigt, at ju den Veneriska smittan inkommit under krig och igenom utrikes handel. Dess utspridande har sedan hårrört af 3:ne hufvudsakelige ordfaker: neml. okunnighet om faran, brist på tilbörliq skötsel och åndteligen felande anstalter til dess förekommande. — Okunnigheten om faran viser sig ännu hos gemene man och är desto mer åfventyrlig, som efter Provincial Medicorum nästan enhålliga intygande, olyckligt vis den villfarelsen tilkommit, at en smittad tror sig sjelf blifva från sjukdomen befriad, så snart han kunnat densamma på flere forplanta. — Brist på tilbörliq skötsel har beklageligen altid visat sig, tils nu på de sednare 10 åren, då Collegium ågt at med något mera eftertryck stråcka sin Embetsåtgård; under hvilken tid, enligt Collegii Räkningar, blott til detta ändamål åtgådt en summa af R:daler, däremot har nöden tvingat folket at söka qvaksalfvare, hvilka egenteligen af denna sjukdom bära namn, och åro så mycket mer at befrukta, som under deras ofullkomliga och farliga hjelp sjukdomen förändrar sin natur, och så-

således under annat lynne, fast likväl den-
samme, tager fastare rötter, med fördubblad
styrka angriper och desto lättare smittar, som
den hårigenom blifvit mindre misstänkt.

At nu til dessa hinders afhjelpande up-
gifva något såkert förslag, har Collegium öf-
vervägat följande puncter och i underdånig-
het drifvat sig Ed. Kongl. Maj:t dem före-
draga:

1:o, det första är utan all tvifvel, en
lätt tilgång at blifva botad: den fattiga på
Kronans bekostnad och den förmögnare för
en drägelig utgift; och aldenstund Hufvud-
staden i synnerhet hyser det största antal smit-
tade, hvarifrån denna sjukdom beklagligt vis
måst utsprides, därest hittills ingen tillräcklig
författning i detta ämne varit vidtagen; vå-
gar Collegium föreslå utvidgandet af det så
kallade Danviks Cur-hus, som af denne Sta-
dens medel underhålles, i synnerhet til smit-
tade Båtsmans och Sjöfolks botande, hvilket,
jämte den förträffliga inrättning, som af H:s
Excellences Herr Riks-Rådet och Öfver-Ståt-
hållaren för Policens bekostnad är bragt i
stånd, til en märklig mån skulle blifva gag-
nande.

2:o, Tycks yttersta nödvändigheten for-
dra, at någon utvåg påtänktes för de olyck-
lige Barn, som vid Accouchements-Husen
födas, hvilka af sina lika olycklige Mödrar
årft denna förderfvelige smitta, och med
dem

dem i brist på tilbörlig skötsel hafva at vända det farligaste öde; dessa blifva så mycket mer för staten skadelige, som de til upfostran utlåmnade på Landsbygden utsprida giftet; således borde de tillika med de Barn, som från Barnhusen blifva på Landet utförde at upfostras, vara alla med giltiga Sundhets-bevis förut försedde.

3:o, Borde hos alla Närings-idkare i Städer och på Landet, samt de som hålla Källare, Caffehus, Vårdshus och Krogar, i synnerhet vid större Marknads-platser, tilbör- lig upsligt handhafves och visitationer anställas, dårest billiga misstankar om smitta förekomma.

4:o, Skulle alla Handels-Vestgöthar, Mångelkor, Gefäller, Besökare, Laquajer, med et ord alt flyttande folk, såsom i synnerhet Ziguenare, Glasförare, Häcktmakare m. fl. medföra Sundhets-bevis, hvilket hvar tjerndels år borde förnyas. Detta borde ock framför alt i akttagas vid Sill-salterierne kring Götheborg och Bohusländska Skärgårdarne, därifrån en stor mängd folk smittade hemkomma och utsprida giftet.

5:o, Som Läkare-Rapporter intyga, at omkring de större Hålfö-Brunnar, såsom *Medevi*, *Loka*, *Såtra* m. fl. Venerisk smitta ofta utsprides, borde äfven här förfaras som i 3:dje Momentet nämnt är.

6:o,

6:o, Anhåller Collegium i underdånighet, at Ed. Kongl. Maj:t i Näder täcktes igenom Circulair til Biskoppar och Consistorier förordna, det de tilhålla Rikets Prästerskap, at igenom nödig föreställning bidra till allmogens uplysning, fårdeles på Landet, där enfald och okunnighet måst regera. Detta torde aldralämpligast kunna ske vid de huseförhör som årligen Rot-vis hållas, då Prästen äger det bästa tillfälle at utforska om någon smitta finnes, hvilken Collegium vil med det första korteligen afskildra uti någon beskrifning, som til vederbörandes efterrättelse vid hvar Församling bör vara at tilgå.

7:o, Som det är igenom dageliga årfarenheten å daga lagdt, at med de fläste Commenderingar, spridas icke allenast farsoter, utan ock den förderfveliga Veneriska smittan utbreder sig så skändeligen, at Collegium altid efter sådane Marcher, har at vänta sig de bedröfveligaste Rapporter, hvarom nu nyligast efter Hellsinge-Regementets hemkomst ifrån Carlsrona, en vidlyftig berättelse til Collegium inkommit; således borde ifrån alla stället där Regementen, Arbets- och andre Commenderingar samlas, ingen marche så ske förr än en behörig undersökning för sig gått, då de smittade, fränskilgde på stället, sige njuta skötsel. Detta skulle ock vara gällande för alla Garnizons-Regementen, at ingen Chef måtte få permittera någon Man, som icke förut erhållit et giltigt Sundhets-betyg.

8:o, Som det är en bevisst och updagad sanning, at den Veneriska smittan med utrikes ifrån kommande Sjöfolk införes och utspredes, torde någon allmän författning kunna härutinnan vidtagas, hvilken blefve så mycket kraftigare, som det Veneriska giftet alltid hos detta folket är i sin största activité; efter som en längre återhållsamhet gjordt deras begär håftigare och följacktligen utspidandet så mycket skyndsamma.

9:o, Sluteligen borde alla Sundhets-be-tyg vara meddelte af *edsvurne och hos Collegium-väl kände personer*. De borde vara edsvurne, efter man ännu i Landsorterne blyges för denne sjukdom, och oftast icke utan under yttersta försäkran om tyfthet den yppar. Kundskap åter är en hufvudsakelig punct, aldenstund en rätt väl förfaren Läkare, stundom behöfver all sin insigt för at icke blifva bedragen om en sjukdom, som i så skiljak-tiga skaplynnen sig företer.

Skulle Ed. Kongl. Maj:t i Näder tackas gilla och stadfästa dessa puncter, vågar Collegium tro at i det närmaste hafva en förmur emot smittans hittills obehindrade utspidande, aldenstund efter Collegii underdåniga tanke, sådana förvarings-medel uträtta i sin mon lika så mycket som sjelfva Läkare-bitrådet, så länge inga gränstor blifvit satte för en så bedröfvelig sjukdom.

Då nu Ed. Kongl. Maj:t til den Veneriska smittans förekommande i Näder lärer vid-

vidtaga de kraftigaste utvägar, hvilka nödvändigt måste medföra en långt större kostnad än den som til Medicinal-värkets underhållande hittills åtgådt, torde en värkelig besparing äfven kunna vinnas, i synnerhet hvad Läkare-arfvoden beträffar, om vid hvarje Gymnasium i Riket efter omständigheterna en eller 2:ne Philosophiæ Lectors-beställningar alltid besattes med Promoverade Medicinæ-Doctorer, som borde vara förbundne at jämte denna sin sylvla, hafva Läkare-vården vid Lazaretterna. Vid flere i Riket varande Gymnasier är väl denna inrättning redan genom en viss praxis bibehållen, men icke af Ed. Kongl. Maj:t i Näder bestämd, hvilket vid flere Riksdagar varit *projecterat*, och desto lättare kunde ske, som ingen får antaga Medicinæ-Doctors graden, hvilken ej förut undergådt vederbörlig Examen i alla Philosophiens nödvändigaste delar, då en slik Embetsman, i följe af så nyttiga kunskaper förenade, blifver i detta fallet dubbelt nyttig för det allmänna. Til förtigande af alt annat Läkare-biträde, som hvarje Landsort härigenom skulle vinna.

De Gymnasier där denna författning skulle blifva högst betydlig, hvarest Lazaretter redan äro inrättade eller nödvändigt fordras, äro: *Lindköping, Calmar, Westerås, Göteborg, Carlstad, Gese, Borgo och Visingsö*, på hvilket sednare ställe nöden är så mycket större, som communication med fasta landet vissa tider af året är aldeles omöjlig.

Collegium anhåller i djupaste underdånighet, at i samråd med Consistorierne få tilse, det dessa lyflor bliwa med de skickligaste Läkare försedde, på det at bägge ändamålen, som så lätt stå at förena, måtte til Ed. Kgl. Maj:ts Nådiga välbehag och det allmännas nytta kunna vinnas.

Hvad åter Fältskårs-biträde vidkommer, torde en anseelig besparing i lika måtto kunna årnås, om hvar och en Regements-Fältskår vid de indelte Regementerna, som i fredstider sålän år för sin lön i publici tjenst besvärad, blefve ålagd at vid Lazarettet göra nödig handräckning. Hvilket kan så mycket lättare ske, som i allmänhet hvar och en Regements-Fältskår, har sit hemvist i de större Provincers Hufvudstäder, där dylika Lazarettar äro inrättade. I öfrigt då Collegium skall nödgas fårskildt betala Läkarearfvoden, blir det en ömande skyldighet, at underdånigt tillstyrka det billigaste högsta, efter här äfventyras hålsa och lif, i en sjukdom, där stank, smitta och för månskigheten de ohyggeligaste syner, äro en dagelig börda för Läkaren.

Detta är hvad Collegium i underdån. trodt sig Ed. Kgl. Maj:ts Nådiga och Vifa granskning böra understålla, såsom efter Collegii underdåniga mening oskilgaktigt från förevarande ämne. Hvad i öfrigt ankommer på Collegii handhafvande och underdåniga nit, hoppas Collegium kunna til Ed. Kongl. Maj:ts och Rikets bättnad värkställa.

*Utdrag af Bref til Gen. Dir. o. Ridd.
af ACREL från D. RUNG, (a) dat.
Paris d. 23 Maji 1785.*

--- Sedan jag sist hade den åran at skrifva Hr. General-Directeuren til, har en hastig förändring genom M:r FERRANDS död och M:r DESAULTS flyttande från La Charité til Hôtel-Dieu, äfven gjordt det jag nu mera hela tiden bortåt fölgdt honom och detta Hospital. Dets place vid la Charité har blifvit uptagen af M:r DESCHAMPS, som förut varit Gagnant Maitrise vid detta Hospital. Munkarne, som hafva rättighet at sjelfve utvälja sin Chirurgien en Chef, hafva nämnt honom, som ej är mindre än kunnig och förfaren Chirurg; men högst enfaldig och god för at låta sig styras af Père Potentier, som haft sit spel under alt detta, och som i M:r DESAULTS tid ej hade det minsta at säga. Det är likvist skada at detta Hospital, onekeligen det bästa här finnes, skall förestås af så ymelige styresmän. Så snart en kunnig Chirurg blir här antagen, utåtes den snart af Munkarne, som sjelfve vilja åga våldet och förordna om alt. M:r LOUIS och DESAULT hafva under deras vistande här jämt och samt

VI. B. N:o 18. S haft

(a) Ung Stud. Chirurgiæ, som nu på Publik kostnad refer utomlands, samt gifver mycket hopp, genom flit och skickelighet.

haft cabaler, och nödgades M:r Louis för en sådan ordfak få godt som lämna Hospitalet, kunnandes aldrig komma öfverens med desse egennyttige och oförståndige Munkar.

Stenskrningarne hafva denna Vår här varit mycket lycklige. Af 15, måst Gåssar om 4 a 5 år, har endast en enda blifvit död; de öfrige må alla väl och hafva somlige af dem redan lämnat Hospitalet.

Frere Come's Lithotom caché brukas alltid här, och ehuru som oftast i okunnige händer, är den likväl högst lycklig. Hospitalets goda inrättning och de sjukas skötsel och låge bidraga såkert mycket därtill, då man onekeligen får räkna bristen härat hufvudordsfaken til den olycklige utgång, som *Stenskrningarne* hafva på Hotel-Dieu. Här hafva 22 st. blifvit skurne denna Vår, af desse åro 7 döde, de öfrige komma sig småningom den ena efter den andra, och hafva någre redan lämnat Hospitalet friske. Ehuru tredjedelen således gått åt, räknas det dock här för ganska lyckligt, då merendels hälften och däröfver plåga stryka med.

Här kan ej skyllas på Operateurn, som såkert är den förnämste nu finnes i Paris, ja detta loford lämnas M:r DESAULT til och med af sina ovänner.

Sedan han lämnat La Charité har han glömt le *Lithotom de frere Come* och dess *methode*. Han har gjort sig en egen liknande

de en rak Bistori, som sedan är fäst på et långt skaft. För öfrigt följer han nu mera M:r MOREAUS methode, som blifvit antagen vid detta Hospital. Den åger vårkelige fördelar framför de öfrige, i anseende til den skyndsamt hvarmed den utöfvas och appareillens minskande, ty et och samma Instrument brukas til de yttre och inre delars skårande. — Operateuren håller Sonden sjelf med ena handen, då, väpnad med sin Lithotom i den andra, han gör en *incision lateral* i tegumenta, den härigenom blottade Sonden sökes med udden af Lithotomen, som med dess biträde klyfver *la partie membraneuse et le bulbe de l'urethre, le col de la vessie et la glande prostate*. Vid Lithotomens utåtkårande skonas tela cellulosa, som omgifver dessa delar. Sedermera göres yttre incision något större. Härigenom undvikas at afskåra de vasa som löpa uti tela cellulosa, och hvilka ibland gifva mycket blod. En conducteur införes sedermera, medelst Sonden, samt däruppå tenetten, och fortfares för öfrigt efter vanligheten.

Med frere Comés Bistouri undvikas visserligen icke dessa vasa; men hemorrhagien tror jag ej vara så besvärlig. Likvift har jag nu nyligen sedt et bevis häraf vid sista operation, då incision gjordes mot vanligheten stor, för stenens vidd, som var ungefär af et hönsäggs storlek, gifvo desse i tela cellulosa

löpande vasa, som alla blifvit lacererade, och bland dem en gren i synnerhet få mycket blod, at man nödgades efteråt stilla hœmorrhagien, medelst compression, som dock gick ganska lätt för sig.

Icke des mindre blir alltid frere Comes Lithotom det lättaste och tjenligaste Instrument för en nybegynnare och dem, som ej hafva tillfälle at ofta öfva sig i denna operation, och hvartil fordras säkert god öfning, i synnerhet om man vil följa MOREAUS methode.

Bråkbanden lyfselfätta mig dageligen, och har jag til den ändan enskildt undervisning af en Bandagist, som här hålles för den bästa. Desutom bitrådes jag af Mr: DESAULTS och PIPELETS goda råd och undervisande i det hufvudsakeligaste. Jag skulle önska mig hafva medel nog at kunna förskaffa mig modeller på de åtskillige Bråkbänd som här finnas, gode och elake, de gagna mig i alla fall; men om jag ej kan hafva utväg därtill, vil jag dock skaffa mig de förnämligaste. Vid *Hotel-Dieu* åger man det bästa tillfälle i verlden at kunna få se åtskillige slag af synnerlige casus och Bråk. Hvar Onsdags och Lördags eftermiddag visiteras alla som här visa sig med Bråk, och lämnas dem då gratis et Bandage på Hospitalets bekostnad. Ingen visite går med mindre af än några 20 a 30 sådane Bandager;

ger; skulle intet denna nyttiga inrättning vara, skulle man här öfverhopas af *Bråkskränningar*, som icke des mindre nog ofta förekomma. Redan har jag sedt 5 sådane operationer förrättade, men ty värr ej mer än en enda lyckligen; operation varande alltid gjord för sent. Nu nyligen var jag med M:r DESAULT i Staden och såg honom göra denna Operation. Tarmen var nedfallen i Scroto om morgonen kl. 7. Flere försök, ehuru ej mödosamme, hade gjordts för at införa den; men omöjeligen. Hickningar och lust at kråkas, hade redan plågat den sjuke kl. 3 eftermiddagen samma dag. Kl. 6 om aftonen kommer M:r DESAULT dit på begäran at förrätta operation, som då genast af honom gjordes. Ehuru således ej mera än II timmar voro förbi sedan inspärningen, och fastän man ej mycket fatiguerat med at införa den nedfallne tarmen, fants den likväl redan så starkt inflammerad, at den var helt mörkblå. Reduction gjordes; men hickningarne och kråkningar samt en olidelig värk i underlifvet, togo på 36 timmar efter operation lifvet af den sjuke. Skulle man efter sådane flere exempel någonlin för bittida kunna skrida til operation? för min del ville jag håldre våga göra den för snart, och kanske fast den ej behöfts, än exponera den sjuke för en nästan säker död med mit upskof. Med nästa Post vil jag öfverfända Hr.

Gen. Direct. 3:ne observationer öfver et öppet Pulsådre-Bråk, som nu snart blifver opererat. Endast at denna hetta blir något minskad, som nu några dagar bortåt här continuerat.

Die Eispflanze, als ein fast spezifisches Arzneimitteln empfohlen von D. JOH. WILH. FR. LIEB, K. Poln. Hof-R. und Pract. in Mittau. Hof. 1785. 16 s. 8:0.

At *Mesembryanthemum Crystallinum* skall specificke drifva Urin och at därigenom, äfven hos friske, Urinen skall sätta mycket sediment, påstår A. af egen årfarenhet. Saften gifves, nyss utpräffad, en hel matsked til fullvuxna; örten kan ock läggas in med Socker. A. tror sig ock hafva sedt god värkan däraf vid *Infarctus Viscerum*, *Kikhosta*, *Krampe i Urin-blåsan* och *Dysurie*, och hoppas at det blir nyttigt i *Cachexci*, *Vattusot*, *Tabes*, *Gallsjukdomar* och *Febrar*; härvid bifogas 4 korta försök.

Råa Gurkors kraft i Röt- och Fluss-febrar, nämnes som hastigast.

(Ehuru detta Medel ej synes kunna göra alt det biträde som A. lofvar, torde det dock

dock förtjåna Practicorum upmärksamhet. *Rec.*)
 (Allg. Litt. Zeit. N. 136, 1785.)

Practicus i Lüttich D:r FOULON upgifver et nytt sätt at hämma Epileptiska anfall, bestående däri at af sugpapper göra en tut, som sucktas til hälften med *Alkali Amm. Caust.*: och den torra åndan införes i Näsan, hvarigenom Convulsionerne strax skola uphöra; den sjuke tar med handen åt Näsan och vil taga ut tuten, som dock ej bör tillåtas förr än han kommer sig aldeles före.

(Ehuru detta medel redan nämnes af MACQUER i des *Dict. de Chemie*, förtjänar det dock at kommas ihog. *Rec.*)

Abhandlung von dem Krebs, und von der besten heilart desselben, von JOH. H. JANISCH; M. D. und Arzt bei der Mosch. Erzieh. 1784 Petersburg.

Alla utvärtes mjukande, hettande, restande och skarpa medel har A. funnit skadelige, men bly-medel alltid nyttige; ty om de ej alltid hjälpa så lindra de dock. Inga Håftplåster eller Salsvor af förstnämde art böra brukas, icke heller bör såret fyllas med charpi, ty yttre luften är Inarare nyttig.

Emot knölar af stockad Mjölck i Brösten, berömmes varmt Vatten eller Såplöder med ylleklutar pålagde. Mot Schirrer Blyplåster. Invärtes Conium med en tisan af Trif. aquat. med Tart. tartarifatus.

Denna afhandling, såsom grundad på en lång förfarenhet, förtjänar komma i unga Practicorum händer.

(Gött. anz. 1785. St. 98.)

Märkvärdiga Händelser i den Practiska Förlossnings-Vetenskapen med Anmärkningar, sammandragne af HERMAN SCHUTZERCRANTZ, M. D. Kgl. Arch. Lif-Med. och Accoucheur, Ledamot af K. Sv. Vet. Acad. Kejs. Acad. Not. Cur. och K. Colleg. Med. Stockh. 1785. 8:o. 280 pag.

Auctor har här i 67 Casus upgifvit nästan alla möjliga händelser i detta ämne, med en upriktighet och välgrundade anmärkningar, som lika hedra sin Författare och gifva et det lärrikaste fält där ungdomen i denne nyttiga Vetenskap kan finna nyttiga upptäckter och varningar, samt förberedas til Fäderneslandets och Medborgares tjenst.

Det är således önskeligt at Boken må hos hvar och en blifva med det första bekant och nyttjad.

Utdrag af Bref til Öfver-Directeuren Dr. THÉEL från D. RUNG; dat. Paris d. 29 Maji 1785.

---- Privata Collegia jämte Hospitalens dageliga besökande occupera den tid jag här haft och ån kan hafva öfrig. Bland de förra räknas en Cours d'Operations et d'Anatomie hos M:r DESAULT, som varit Chirurgien en Chef de l'Hospital de la Charité, men nu för 3 månader sedan blifvit utnämnd til Chirurgien Major de l'Hotel-Dieu i afl. M:r FERRANDS ställe.

M:r DESAULT är för mycket känd för at jag skulle behöfva nämna något til dess beröm; kunnig Anatom — Säker Operateur — förfaren Chirurg, är en kort, men sann målning af dess förtjenster, och som gör honom känd och hedrad som en af de förnämsta Chirurger i Paris. Han har gemensamt med M:r CHOPART — Prof. à l'ecole Prat. de Chir. utgifvit 2:ne Volumer in 8:o *sur les maladies chirurgicales et des Operations qui leur conviennent — a Paris — 1779.* Denna *Traité* håller och åger mycket värde; 3:dje Volumen väntas med det första. M:r DESAULT arbetar äfven uppå en ny *Traité d'Anatomie*, hvilken torde utkomma i slutet af detta år. Den skall tilökas och skiljas från de öfrige *Traités d'Anatomie* med många nya observationer uti Anatomien; men äfven i Phy-

fiologien och Chirurgien, samt en beskrifning på flere Pathologiske Piecer som förvaras i des's Cabinette.

M:r BAUDELOCQVE är en af de måst berömde och fåkert måst förtjent Accoucheur här finnes. Han gifver en Cours theor. et prat. des accouchemens, hvilken jag äfven följer. 2:ne Volumer in 8:o sur l'art des accouchemens har gjordt honom billigt känd och hedrad, och är detta Systême det bästa vi förmodeligen nu äga i den vågen. Det var han som först uphof sig emot Sectio Symphyseos, proponerad af M:r SIGAULT uti et Programme loutenerat aux Ecoles de Chirurgie d. 5 Nov. 1776, II månader förr än SIGAULT försökte operation på Hustru SUCHOT. Detta Programme har til titul: *An in partu, propter Angustiam pelvis, impossibilis symphyseos osium pubis sectio?* 1776. Sedermera har M:r BAUDELOCQVE haft och har ännu at strida med en denne operation högst tilgifven rival, Herr ALPHONSE LE ROY — Doct. en Med. de la Fac. de Paris, som äfven skrivit uti Accouchementer, ehuru ganska superficielt och exalteradt i alt som Auctor. M:r ALPHONSE LE ROY har sökt åter uplifva Sectio Symphyseos här i Paris, och har practicerat den ömsom med fördel och som måst til Modrens och Barnets förlust.

Uti April månad förledne opererade han en Hustru här i Staden, och sauverade efter
des's

des tanka Barnet från en oundvikelig död. Efter des berättelse var Bäckens diameter antero-posterieur ej mer än 2 och en half tum. Modren fant sig ganska väl och inga acciderter följde operationen flere dagar efteråt. — Bulret om des lyckliga framgång hinner til Baron BRETEUIL, som anmodar M:r ANDOVILLE, Prem. Chir. du Roi, at examinera huruvida denna operation kan blifva nyttig eller ej för det allmänna. M:r BAUDELLOCQVE blir anmodad af honom at tillika med M:r ALPHONSE LE ROY tilse och följa denna Hustru under sin sjukdom och samfält observera hvad som kunde förefalla. M:r BAUDELLOCQVE fant Ossa pubis ecarterade från hvaran til 2:ne tum; men kunde då straxt ej mera undersöka. — När Hustrun vardt bättre och låkt undersöktes Bäcknet af honom med des Compas och äfven med M:r COUTEILLIERS Pelvimeter. Diametern antero-posterieur fants 3 tum och 2 linier — ej 2 och en half tum som sagt var af M:r LE ROY, och hade denne Hustru ganska lätt kunnat accoucherat med Forceps, eller öck naturligen, hvarpå vi äge flere exempel då Bäcknet varit än trängre än detta, och likafullt Barnet öfverlevat.

Denna Hustru har lyckeligen sluppit undan den fara, som medföljer denne operation. — Hon mår nu aldeles väl. Barnet dog 14 dagar efteråt, af någon tillstötan-

tande ordfak, som man ej kunnat fått reda uppå.

En sådan lycklig aflupen operation gynnade för mycket M:r LE ROY för at i tyfthet gömma desfs framgång. Wecko-Skrifter och flere utländska Avisor upfyllas med denne operations lyckliga användande, och desfs trodda fördel framför de hittils i dylike fall använde medel, som Forceps, hvilken aldeles ogillas af M:r LE ROY, som aldrig, enligt desfs utfago, vil betjena sig af några instrumenter.

Men under det man som bäst talte och läste öfver alt om denna operations lyckliga framgång, utspridde sig en annan högst beklagelig nyhet om desfs olyckliga utslag. M:r DEMATTHIS, Pensionair de Roi de Naple — en lika få enthoufiast i denna operation, som desfs Låromåstare ALPHONSE LE ROY, förrättar denne operation i slutet af April månad, några dagar efter sedan M:r ALPHONSE opererade den förra. Bäckens diameter antero-post. var 2 och en half tum. Barnet blef utdragit med föttren — vänstra armen och låret illa ledvridne, samt dödt. Modren afled några dagar efteråt. Man öppnade desfs Cadaver och fant section gjord på en branch af os pubis. — De yttre tödflodelarne måst gangrænerade. — Les Symphyes sacro-iliaques ecarterade från hvaran, och en varfamling vid båda Symphyes.

En annan Hustru opererades straxt efteråt några dagar af Mr LE ROY, som likvift förut kallade Mr BAUDELLOCQUE til närvarande vid des förrättande. Som Nafvelstrången här presenterade sig, så kunde ej förlofsningen upskjutas. — Application af forceps blef alltid risquabel för Barnets lif. — Således proponerades och förrättades Sectio Symph. Då undersökningen gjordes med Coutelliers pelvimeter, fants Diamet. anteropost. ej mer än knappa 2 och en half tum. Så snart Section var gjord ecarterade sig vänstra Hoftbenet til 2 tum. Barnet framkom lefvande; men Modren måste fåtta lifvet til 4 dygn efter operation. Vid Likets öpnande fants section gjord på vänstra os pubis. — Les Symphysis Sacro-iliaques voro mycket dechiorerade, och fants där en varsamling på den vänstra sidan. — Lifmodren var gangrænerad, åfvenledes vagina och de yttre födflodelarne.

Efter dylike och flere olycklige följder skulle man knappast tro det Mr ALPHONSE LE ROY, ännu bjöd til at försvara sin antagne operation. Men icke des mindre fortfar han i sin en gång fattade tanka, och är det högst underligt det Regeringen ej söker hindra sådant missbruk med förbud af denna operations utöfvande. Flere från Landsorterne åfvensom från utrikes, lämna til Academien berättelser om denna operations förrät-

rättande, stundom lycklig, stundom med elak framgång. Mr DE CHAMBOU, de Mous har flere gånger lyckligen förrättat den. Men af 28 observationer in alles öfver denna operation, finnes ej mer än 7 lyckligen förrättade, och således är öfvervigten på den mindre lyckliga sidan.

Af de publique Lektioner som gifvas på l'École de Chirurgie, har jag denne termin bevistat Mr SABATIERS och LASSUS, öfver Operationerne. Mr SABATIERS talenter äro noga kände. — Han ämnar nu snart utgifva en Cours d'operations Chirurgicales, hvaruti de nyare methoderne blifva antecknade och granskade. Han har fått Mr FERRANDS ställe som Profess. de l'ecole pour les operations. — Mr LASSUS, Inspecteur de l'École, är en ganska habil Chirurg. Det är han som skrivit *Les Recherches critique sur la Chirurgie moderne*, som vittnar nog om des genie och insigter. — Han har äfven öfversatt den delen af POTTS *Oeuvres*, som handlar om Amputationerne och Secretioner. Nu för denna termin bevistar jag Mr LOUIS föreläsningar i Physiologien, äfven som Mr HEVINS i Pathologien och Thérapevtiquen. Utom des har jag enskildt Collegium för operationerne, hvarvid jag sjelf lägger hand, och hvar til les salles des morts de l'Hotel-Dieu et de la Charité lämna ypperligt tillfälle. Den tid som mig mellanåt är öfrig, användes til Bråkb-

ban-

bandens görande. Jag har enskildt undervisning däruti af M:r DESAULT, utom des af M:r PIPELET, och därjämte har jag trodt det vara nödigt at rätt fatta sjelfva järnens struction, och til det ändamålets vinnande går jag dageligen och sjelf arbetar hos en Bandagist, som undervisar mig i des förfärdigande. Jag skulle önska åga råd at tilkøpa mig alla de differente slag af Bråkbånd goda och elaka om hvaran, som här inventerats och ån dageligen upfinnes, för at profitera så mycket bättre, så väl af de godes förmåner, som af de odugliges bristfälligheter; men om jag ej kan åga utväg därtill, skall jag dock laga at skaffa mig de måst gagnande Modeller.

Då M:r DESAULT ånnu var Chirurgen en Chef de la Charité, besökte jag detta Hospital dageligen. Det år här jag sedt flere operationer förrättade och varit vittne til den dexterité, med hvilken de utöfvats af honom, samt i alt fattat des principer. Framdeles vil jag lämna en fullständig beskrifning på detta Hospital, och vil då åfven anmärka hvaruti M:r DESAULT skiljer sig från de allmännare methoderne.

Tvåne Casus, som jag på detta Hospital observerat, tar jag mig den friheten at til Kongl. Chir. Societeten öfverlämna; smickrad i det glada hopp det kunna gagna mig sjelf och andra, har jag altid anmärkt de

får.

fårskildte hændelser, mer eller mindre betydande, som här förefalla, och önskade at häruti vinna et gynnande bifall. — Hotel-Dieu är nu sedan M:r DESAULT ditflyttat, det stället, som dageligen både mornar och eftermiddagar bevistas. Och har jag i det fallet gjordt et lyckligt byte. Nästan ingen dag går här förbi, som icke någon operation föråttas. Det är väl sant at sjuk-skötseln är ej densamma som på la Charité, och i det fallet mindre gagnelig för den, som vil däraf hämta sig principer för framtiden; men jag tror at med liten urskilning man icke dess mindre här vid detta Hospital, ehuru stort och således mindre väl sködt, kan genom flitige och nogslammé observationer tilfyllest och äfven så väl som annorstådes tilfredsställa sin nyfikenhet, och tilräckeligen profitera och begagna sig. Dessutom tyckes mig här et det ypperligaste tilfälle at låra — då så ofta man får se en och samma sjukdom förekomma, och låra känna den under differenta ändringar. Samt äfven observera de skiljaktige methoder, som til dess botande användas, hör det en sjelf til at sedermera en gång då sådan Casus förefaller, utvälja den bästa och förbättra det felaktige. Det är onekeligit at icke här för en Chirurg är det bästa rådt at öfva sig; och ser man på en månad mer i detta Hospital än på et år i de öfrige.

Nu nyligen har jag sedt här gjordts 3:ne *Bråkskärningar* och utomdels 2:ne opererade i Staden af M:r DESAULT, som då operationer förefalla är så god och tar mig med sig. Men af alla 5 som opererades, är ej mer än en enda fauverad. Jag har anmärkt dessa händelser och vil med det första öfverfända dem.

Då operationer förrättas på l'Ecole de Chirurgie, har jag äfven genom Hr LOUIS bevågenhet fritt intråde, och har där sedt opereras en *aneurisme* de l'artere poplitée af M:r PELLETAU, habil Chirurgen et Profess. de l'Ecole pratique. M:r PELLETAU har redan med framgång tvänne gånger förrättat denne operation uti l'Hospice de l'Ecole de Chirurgie. — Denne sednare misslyckades, ehuru äfven så väl gjord som de förra. — Gangréne viste sig på 3:dje, och på 9:de dygnet efter operation dog Patienten.

Tvänne ligga nu inne på Hotel-Dieu, som skola opereras. Det ena är et aneurisma verum — det andra et aneurisma spurium. Då operation blir förrättad vil jag efteråt därom inlämna båda observationerne. *Castration* har jag sedt förrättad flere gånger både på la Charité — l'Hospice de l'Ecole de Chirurgie, och Hotel-Dieu, samt alla lyckeligen botade.

Sten-operationer denne Vår hafva varit mer lycklige än förleden Höst — af 15 opererade på la Charité, ömsom af M:r DE-

CHAMPS, Chirurgen en Chef, som substituerat M:r DESAULT, och ömsom af PÈRE POTENTIER samt le Gagnant Maitrise, är endast en enda död. Förledit är dog tredjedelen af de som opererades. Uppå Hotel-Dieu äro inalles hittills 22 opererade; af dessa äro 7 döde, de öfrige måst alla friske och färdige at lämna Hospitalet. Det är således tredjedelen måst döde här af dem som blifvit opererade, och räknas det för ganska lyckligt emot vanligheten, då hälften merendels plår stryka åt. Detta härrörer af de sjukas elaka låge och trångslen uti Hospitalet, där en elak luft ständigt qvarhålles. Här tillbygges nu en flygel, som blir inrättad så at där blir en Ampitheatre för operationerna, och tillika Sjuk-salar afskilde från de andra för de opererade at ligga uti. M:r DESAULT gör sig mycken flit at ställa i ordning så mycket han kan, och torde framdeles förbättra Hospitalets inrättningar ganska mycket.

På la Charité opereras alltid med le lithotom caché de frère Comê och med mycken dexterité af PÈRE POTENTIER, som liksom lagdt sig enkom på denne operation. På Hotel-Dieu följes MOREAUS method och dess lithotom brukas af M:rs GAGNANT MAITRISE då de operera; men M:r DESAULT har gjordt sig en egen, som liknar aldeles en rak bistouri med rygg och fästad på et skaft, hvarmed han beständigt opererar numera.

Observation öfver en Fractura claviculæ obliqua.

Desse slags Brott hafva af alla tiders Chirurger blifvit anfedde som ganska lätte at förena; men som högst svåre at i ordning hålla, i anseende til de åtskilde benändarnes beständiga syftande at öfverskjuta hvarandra. At förekomma denna olägenhet; och få mycket möjligt år bidraga til de skilde delars fasthållande, hafva flere Bandager blifvit up-tänkte, hvilka alla syfta til et och samma ändamål, och skiljas föga åt i sammanfattningen. Hos GOUVEY och HEISTER finnas flere sådane Bandager beskrifne, och RAVATON i des *Pratique moderne de la Chirurgie Tom. IV p. 281*, ger en fullständig berättelse om et af honom därtill upfunnit Bandage samt des anläggande. Mr BRASDOR har ingifvit til Academie Royal de Chirurgie et annat, som finnes beskrifvit uti 5:te Volumen af *les Memoires de l'Academie*. Alla des Bandager syfta endast uppå at hålla Axlarne tillbaka dragne, hvarigenom man trodt vinna en tjenlig extension. Til den ändan anlades förut le Bandage en huit de chiffre, i hvars ställe Mr BRASDOR imaginerat en sort Corset, tjenlig at tillbaka hålla Axlarne under hela tiden.

At dessa Bandager måstadelns fruktlöst blifvit nyttjade, vittna utgången af desse fle-

re Brottts förenande genom en vanskapelig callus, stundom har man sedt en ledgång i desz ställe formera sig.

Ordsfaken til dessa svårigheter och dessa Bandagers mindre lyckliga användande, härledes onekeligen af desz enahanda värkan, at draga Axlarne bakåt, hvaraf fragmen scapulare Claviculæ äfven tillbaka drages, och skjutes således nödvändigt framom den andra benändan, som är fästad vid Sternum. De på Clavicula fästade Musclar kunna äfven genom desz action ganska mycket hindra desse Brottts förenande. Äfven som de, hvilka hafva sina fästen på Scapula, hvars rörelser fragmen claviculæ & scapulare beständigt följer, och böra så mycket möjligt år göras inactive eller relacherade.

Af desse Musclar draga förnämligast Sterno-cleidomastoideus och Trapezius den brutne delen upåt, då Pectoralis major-subclavius och Deltoides draga den neråt. Dessa Musclars action hindras genom hufvudets böjning mot bröstet, åt den sidan som brottet år, något vridit åt andra sidan, samt armens uphöjande och förande framåt Bröstet. Et Bandage som då kan på en gång hålla Scapula utsträckt något litet tillbaka böjd och upåt dragen, samt tillika fixera Armen, Axeln, Halsen och sjelfva Truncus, år det som fordras för at vinna en lycklig förening af desse slags Brott.

Ingen Chirurg gifves här, som icke smickrar sig af at hafva upfunnit det bästa; men M:r DESAULT är den första, som jag tror förenat alle dessa egenskaper uti et Bandage, som han för Claviculæ Brott upfunnit, samt hvilket jag flere gånger sedt med all önskelig framgång använt. Följande observation utvisar tydeligen des sammanfattning och anläggning samt de där af dragne fördelar.

Vattubåraren NICLAS LEMOINE, 36 år gammal, gående på gatan, halkar och faller på vänstra armbogen den 31 Julii 1784. — Genast förd til Hospitalet la Charité, blef han där af M:r DESAULT visiterad, och fants — vänstra Axeln lågre än den högra. — Vid yttre tredjedelen af vänstra Clavicula syntes en svulnad, som gjorde den sjuke något ondt, i synnerhet då man tryckte därpå eller då man förde Axeln fram och neråt. Crepitation hördes tydeligen och lämnade, utom öfrige tecken, en fullkomlig visshet om en fractura obliqua Claviculæ närmare des extremitas Scapularis. — Reposition och förbandet gjordes på följande sätt:

Den sjuke fattes på en stol. — En Eleve placerades på den sjukas högra sida för at göra Contra-extension, fattandes med båda händerna om den sjukas vänstra sida, hållande händerna korsvis om hvaran under Axelgropen. En annan Eleve stald på vänstra sidan gjorde extension, fattande med ena han-

den öfre delen af Armen inifrån och förde den utåt, då i det samma han omfattade nedre delen af Armen med andra handen utifrån och förde den inåt Kroppen. Hårigenom drogs öfre delen af Armen tillika med Axeln bakåt något upåt samt utåt, under det at Armens nedre del trycktes närmare til Kroppen. Mr DESAULT placerad midtför den sjuke, gjorde conformation — böjde fragmen Scapulare litet nedåt, och lyfte med det samma fragmen sternalis något upåt, för at låtta Benändarne mot hvaran, som lättligen gick för sig, utan at den sjuke därvid klagade sig det minsta. — För at nu fasthålla delarne i denne ställning, anlades Förbandet.

En kudde, upstoppad med balles d'avoine; lades mellan Bröftet och Armen, på samma sida som brottet var. Denna kudde steg ned från Axeln, hvarest den var 4 tum tjock, ånda ned til armbogen, hvarest den endast hade en half tums tjocklek. Sådan blef den fastad ofvantil få tått man kunde under sjelfva axelgropen med en binda, som gick öfver högra Axeln och var fastad med ena ändan framom öfre delen af kudden, och med andra ändan var den fastad bakom öfre delen af denna kudde, som liknade helt och hållit en kil. — Armen fastades sedermera mot Bröftet och kudden med en 16 alnars lång binda, hvarmed flere circulaärer gjor-

gjordes omkring Bröfket och yttre fidan af Armen ånda ifrån dess nedre extremitet, hvar-est de förste hvarfven gjordes, up til axeln; hvarigenom axeln, i anseende til kuddens tjocklek under axelgropen, blef utåt sträckt. Förarmen böjd, blef fästad frampå truncus genom andra hvarf af samma binda, som gingo under förarmen långsät och sedan upåt högra axeln, som var täckt med tjocka Compresser. Härigenom höjdes vänstra axeln litet upåt och åfven något bakåt, samt fasthölts således delarne i samma ställning som de lattes vid Conformations görande. Clavicula blef därigenom utsträckt och både Benändarne hållne emot hvarandra; fastän den sjuke bjöd til at röra hufvudet och kroppen, vardt likväl ingen ting rubbat, ej heller kände den sjuke därpå någon olägenhet, emedan axeln och armen voro tätt och noga fästade vid sjelfva kroppen. — Brottet betäcktes med Compresser, blötte uti salt vatten; alla korshvarfven af bindan blefvo fästade med knappnålar; förarmen och handen understöddes med et skärp. — Således förbunden gick den sjuke hem til sig, emedan han af brist på rum i Hospitalet ej då genast kunde intagas. Följande morgonen återkom han för at låta se sig. Ej klagade han öfver den minsta värk, eller syntes någon svulnad på hela armen, som billigt fruktades, i anseende til den starka compression på Vasa; Bandaget

var ej eller det minsta rubbat. — På detta vis skredo 9 dygn förbi, då man nödgades å nyo anläggå förbandet, i anseende til det kudden något nedskridit och bindan åfven något tågnat. Den sjuke klagade nu öfver någon ömhet i armen, i synnerhet då han stod rak. Omkring brottet syntes en liten svulnad; men så snart förbandet var anlagdt försvunno desse olågenheter likfom af sig sjelfve, och den sjuke klagade sig ej mera. Detta var 10:de dygnet efter fallet och det 5:te sedan dess intagning i Hospitalet. — Som Bandaget åter något lösnat aftogs det d. 17 Aug. — Callus var då redan formerad och inga tilfålligheter eller minsta rubbning åkommen. Icke dess mindre anlades förbandet å nyo och låmnades så til den 26 Aug., då det för alltid aftogs. — Clavicula fants ganska solide och utan någon vanskapnad — Callus var så vål formerad at man knappast kunde åtskilja stållet hvarest brottet varit, om ej genom en liten svulnad af en lineas tjocklek til det högsta, som, då jag någon tid därefter fick åter se den sjuke, var aldeles försvunnen. — Armen rördes ånnu med lika lätthet som förut, och låmnade den sjuke Hospitalet samma dag fullkomligen botad. Dageligen fortfar han med lit förra arbete och har sedermera ej kåndt den minsta olågenhet.

Flere gånger har jag sedt desse brott lyckeligen låkte, så vål på la Charité, som
Ho-

Hotel-Dieu. Här ligger nu en liten Gåffe om 6 år, som, ehuru oftyrig och vårdslös, likvift ej förmår rubba hvarken brottet eller förbandet, så väl håller det delarne i ordning. Nu på 13:de dygnet, som förbandet å nyo anlades, var Callus redan ganska väl formerad och inom några dagar lämnar han Hospitalet aldeles botad. — Af desse observationer finnes, huru lätt desse brott kunna läkas, då man därtill använder tjenlige medel; — at Benändarne lätteligen förenas genom axelns sträckning utåt, något upåt och bakåt; — at de sammanfåsta sig utan öfverskridning på hvaran, och at Callus på intet sätt blir vanikapelig då Conformation är rätt gjord, och då Benändarne genom tjenligt Bandage fasthållas mot hvarandra, — at tidens utdrägt til desse brotts läkande och den vanskaplighet, som så ofta därpå fölgt, här rörer af de medel man användt för at fasthålla de åtskilde Benändarne, som i det stället tvårtom fyfta at skjuta dem öfver hvaran, genom det at fragmen scapulare skjutes emot fragmen sternale.

---

*Utdrag af Prof. ALMS Emb. Berättelse
til K. Collegium Medicum. Uplåst d.
25 Jul. 1785.*

- - - Ifrån Midsommars afton förledit är til och med samma tid 1785, äro tillfammans 307

Barnaföderskor emottagne, förlöste och skötte. Af desse hafva 287 blifvit på Inrättningens bekostnad spisade; men 20 personer åter hafva intagit de så kallade Extra Rummen och för sig betalt i hyra 46 R:dal. 29 skill. 7 runst. enligt mine förr ingifne Qvartals-Räkningar i förledit år och detta, under förenämde tid. Födde åro 314 ft. Barn, af hvilka 14 varit tvillingar: Gåssar 159 och Flickor 155. — Af desse Barn har åter 15 varit dödfödde: 299 blifvit döpte, och 17 hafva inom huset, sedan de blifvit döpte, dödt.

Utaf förenämde 307 förlöste qvinnor, hafva 305 personer lefvande och friske utgådt, men 2:ne hafva med döden afidit, en af Lungfot och den andre af Apoplexie.

Af svårare beskaffenhet hafva 39 Förlofsningar förefallit, af hvilka de tilfällen som fordra hjelp genom Instrumenter, hafva i år varit sållsyntare än Förlofsningar beledsagade med Hæmorhagie; af denna olycklige omständighet hafva i synnerhet 7 personer varit i yttersta fara, men alla lyckeligen återvunnit sine krafter. Crochetten och Perforatorium har jag detta år varit lyckelig nog at icke behöfva nyttja, hvarken inom eller utom huset; men Forceps mera utom huset i Fattig-pratiquen, än inom.

Vid skårskådandet af et så stort antal, af hvilka hvar och en, i anseende til sig och sit

sit barn, behöfver mera ans och skötsel än vanligen sjuklingar i Lazaretter, tacktes Kgl. Collegium höggunstigt tillåta mig at säga, det Betjeningen af en enda sköterska är så aldeles otillräckelig, at jag snart finner en omöjlighet at bibehålla den renlighet, på hvilken de sjukas tillfrisknande så mycket beror; utan biträde af en Piga, Linderska eller lika godt under hvad namn den antages, blott den på stat får antagas, kan Kongl. Collegium höggunstigt finna, at 600:de Människors ans på et år, redan öfverstiger hvad man kan vänta, åfven af den måst rörliga och raskaste Sjukvatterska eller Sköterska.

Til Kongl. Collegii höggunstiga bepröfvande öfverlämnar jag detta, i bästa hopp att vinna en lika så värkelig hjelp häruti, som han i sig sjelf är nödig, och bidragande til Inrättningens båtnad.

Utdrag af Bref från Hr. SAMUEL FAHLBORG (Se Band. 5 p 404.) dat. St. Barthelemi d. 14 Maji 1785, til Prof. BERGIUS.

- - - Vi ankommo lyckeligen och vid god hålsa til Fort Royal på *Martinique* den 15 sistledne Februarii, och seglade efter några dagar til Fort St. Pierre där sammanstades. Jag har

har ock varit på Öarne *Guadeloup* och *St. Eustache* några dagar, hvarest vi blefvo med all yänskap och höflighet emottagne. På desse Öar har jag samlat en hop örter, som med det hemgående Coupvardi-Skeppet skola hemfändas.

Hit til *St. Barthelemi* kommo vi d. 5 Martii och d. 7 öfverlämnades Öen til Svenska Kronan af Gouverneuren på *St. Martin* Chevalier DU RATE.

Denna Ö är ganska bergaktig, alla höjder öfverväxte med flere slags *Cactus*, *Opuntia* och en oräknelig hop stickande och giftiga Tråd (a), at man dels ogörligt, dels med största svårighet och fara kan komma fram; hvilket är en af ordfakerne at Öen är så litet upodlad; därtill bidrager dock måst Inbyggarnes fattigdom, som endast plantera något Bomull, hvilken är Öens naturliga produkt. Habitationer finnas ungefärligen 80 ft. och Folk-nummern stiger til 450 hvita och 278 Negrer; alla mycket ohyffade och lins emellan oeniga, emedan de icke haft någon ordentlig styrelse; väl hafva de haft en så kal-

---

(a) Bland dem *Hippomane Mancinella*, hvars frukt liknar de vackraste Äplén, men är så förgiftig, at den som åter däraf en bit, är dödsens barn; Svenske Gouverneuren har därför gifvit befallning at låta utrota alla desse Tråd på Öen, hållt Negrerne nyttja desse Äplén til at förgifva dem af de hvita, som de hafva ondt til. P. J. B.

kallad Commendant, som varit utfedd af dem sjelfve, men Frankrike synes ej hafva gjordt stor upmärksamhet på dem. Dock synes det som skulle Öens fördelaktiga belägenhet och ringa afstånd från flere andra Öar, göra handeln härstädes med tiden anseelig, hvilket redan tydeligen börjat visa sig.

Climatet är hälsofarmt och Jordmonen uppe i Landet stenblandad svartmylla; stränderne bestå dels af branta berg, dels af sand. Friskt vatten finnes ej, undantagandes några små gropar mellan bergen, som dock hafva både et otillräckeligt och elakt vatten; inga Cisterner äro af Inbyggarne anlagde; rågn är mycket sparsamt, så at växterne brännas af den starka hettan desse månader; vi nödgas nu hämta vatten från St. Eustache och St. Christoffer.

Så mycket min inskränkte tid kan tillåta, vil jag samla och nu med Skeppet hemlända af Öens Örter och Naturalier, med berättelse om deras nytta, såsom jag kan det af Inbyggarne inhämta; längre fram skall jag utvidga mine samlingar til nästgränsande Öar.

Upsala.

Beskrifning om Medevi Surbrunnar 1:sta Delen, är titeln på en Disputation, som Philosophiæ Candidaten JOH. CNATTINGIUS, Östgö-

göthe, pro gradu utgifvit, och den 11 Julii 1785 under Herr Prof. LINDBLOMS præsidio försvarade. Disputation (a) innehåller 44 sidor i quart och är både på Latin och Svenska, hvarjämte följer en Charta öfver Brunnen och de där belågne Byggnader, af FR. EKMANSON.

I §. som inbegriper 2 sidor, uptages til Östergöthlands beröm i allmänhet. Kärlek til Fosterbygden, så vanlig, i synnerhet hos unga oförfarna snillen, torde gifvit en ledning til desse nog updrefne loffånger.

Enligt Auctor skall det *lyckliga Östergöthland*, eller som det ännu mera högljudande heter på Latin: *Alma Ostrogothia*, åga et icke ringa antal öfverträffande och afundsvårda fördelar bland Svenska Provincer. Ehuru han tror sig endast med tre fjerndels skål kunna yfvas öfver *de talrika härar, som ur des (Öster-Göthlands) sköte utgjutit sig och kringstrukit andra Verldsdelar, uprest sina segerminnen på Roms Ruiner, samt inråttat Nybyggen i afstågsna Länder, hos hvilka han än i dag igenkänner gamla slamllynnet* (b) finner han dock nog skål til sit beröm i *Förfädernes*

(a) Det vil fåga 1:sta Delen.

(b) Det hade varit ännu mera vål, om Auctor upgifvit kånnetecken, hvarigenom man kunnat skilja desse från andre Nordiska Nybyggen.

nes gagnande Snillen, Vetenskaper, Lagar, flere slags blidare yrken &c. (a).

Från Inbyggarens fördelar, beger sig Auctor til sjelfva Landets, tilböriligen danat för så värdige Åboer. Beskrifningen härpå är aldeles förtjusande: *Få Landskaper*, låger han, *hafva det företräde af en bördig Jord, sköna trakter, en ren och upfriskande Himmel* (b) och *en öppen beldgenhet för alla luf- ten rånfsande vindar* (c).

Auctor underlåter väl ej at bland öfver- flöd af gröda på sine ställen märka knappare tilgång på Skog, men den, tycker han, lika- som dröfattes genom angendma och mångfar- gade blomsterfält (d). Skogarne i Östergöth- land måste vara mera besynnerlige än för- mänlige; *de äro, neml. än rikare Skogar, än glesare Skogsparker.*

Men desse och flere fördelar, hvarmed Naturen förjt för de lefvandes beqvämlighet,
d-

- (a) De fläste öfrige Provincer torde dock äfven kunna uppte förtjenster, de där svårligen lära efter- gifva, äfven de romanesque stycken, i detta Öst- göta lofqvåde.
- (b) Förtjusningen lär hindrat A. at blifva varse de nästgränfsande sköna trakter af en del af Söder- manland, Nerike, Småland, Westergöthland &c.
- (b) Så framt ej Omberget, Skogarne och flere andra Bergsryggar endast utestänga orenande vindar, måste trakterne däromkring sakna desse förmåner.
- (d) Denna årfåttning kunde ge vederbörande anled- ning til en ny Skogs-ordning.

dro ej de ende som utmärka Östergötland; då de vanlige lifsbehagen plåga lämna affsmak och slapphet efter sig, (a) finner man här sådane, som återgifva, om det är möjligt, behaget af lifvets förra retelser (b) och återställa förrådet af dess uttömde krafter, och detta göra de underbara Hälso-vatten, hvilka hvarken i den mängd eller kraft låra finnas inom Riket (c), som i Auctors älskade Fosterbygd (d).

Innan Auctor vidare inlåter sig i detta ämne, håller han det billigt (e) at förklara, det Medevi ägare, Cammarherren Vålborne Herr MATTH. ODENCRANTS, är den som lämnat honom de måst uplysandande esterrättelser, som til saken böra (f) och som underflödt honom at i Studier vinna någon förkofran, så at han kunnat lämna detta lilla vedermåle (g) af sin kärlek til Fosterbygden och sorgfål-

- (a) Det vore ej lofvärdt om Östgötharne vanligen nyttjade lifs-behag, som ha så elaka påföljder; men huru svårt är likväl icke at vara återhållsam i detta jordiska Paradis.
- (b) Hvilka?
- (c) En noggran jämförelse mellan Sättra, Ramlösa m. fl, torde dock gifva oväntade utslager.
- (d) Lyckligt at Naturen placerat desse medel just där som de vanlige lifsbehagen lämna slapphet och affsmak efter sig.
- (e) Kanske öfverflödigt.
- (f) Således ingen af de föregående.
- (g) Tydeligen ironice.

fällighet at bidraga til at göra den känd af Allmänheten. Auctör tycks annars här varit rätt lycklig på Latin: *Cui (Scilicet Cubiculario Nobil. D: no ODENCRANTS) nos præcipue debemus non tantum quæ ad illustrationem præsentis materiei maxime faciant monumenta; Sed etjam ea liberalis Ejus magnificentiæ præsidia, quibus, angusta re pressis, hoc qualecumque Specimen non Studiorum magis, quam amoris, quo in natale Solum (Ostrogothi?) ducimur (a), publici juris facere, atque ad illustrandam, quantum in Nobis, Patriam, aliquid conferre Nobis licuit.*

2 §. Afhandlar Medevi Brunnars belågenhet; den är i Vadstena Lån, Aska Härad och Nykyrke Socken, 3 mil från Vadstena och 2 och en half från Askerfund, Polhögdén uttagen 1748 den 21 Julii af Herr Prof. STRÖMER, år 58 gr. 41°, 21" samt Magnet-nålens declin. determinerad til 8 grad. Väst. om Nordstrecktet. De ligga på Hemmanet stora Baggebys ågor, som lyder under Sätessgården Medevi, hvars namn härledes från gamla ordet *Med* (medlersta delen) och *Wi* (Skog), hvartil belågenheten äfven skall ge anledning. — Belågenheten är ganska angenäm och utsligten öfver Vettern, som

VI. B. N: o 20. U på

(a) Auctör har här ganska väl i åkt tagit regeln om *non magis, quam*, hvarest alltid största vigten ligger på sista momenter.

på en åttondels mil gränzar härintil, högst behaglig af Vester-göthland, Vadstena, Omberget &c. Medevi har 3 Brunnar, den öfversta, som måst nyttjas, upspringer på en Skogbevåxt kulle och kallas *Högbrunnen*, 25 steg därifrån ligger en mera sidländt, kallad *Dalbrunnen*, som hyser et kårraktigt vatten, den tredje ligger 3 a 4 gånger längre bort, hyser et af ömrigare ochra rödaktigt Vatten och kallas *Rödbrunnen*; hitintils har man här endast härmtat gyttja til bad, men som Prof. BERGMAN här upptäckt ymnigare förråd på Järn ån vid sjelfva Högbrunnen, torde desls bruk snart bli allmännare.

3 §. *Omtalar Brunnarnes ålder och upfinning.* Auctor tror at Medevi varit känd ganska länge, til bevis hvarpå en fornlågen anföres; åfven som det at Kongl. Hof-Rätts Medicus i Jönköping Herr M. D. Jos. CONSTANTIUS, som dödde 1698, berättat sig sett i Vaticanska Bibliotheket et Manuscript om Surbrunnars besynnerliga kraft i Östergöthland. Vist år at R. R. Baron GUSTAF SOOP, Herre til Medevi, efter åtskillige dårom erhållne underrättelser utomlands, år 1677 skickade en quantite at af Arch. HIERNE undersökas. Högbrunnen blef då ansedd såsom bäst belågen och ansedd at hysa finaste Mineral, den blef försedd med tunna, omgifven med huggen sten, öfverbyggd med et ordentligt Brunshus och invigd d. 25 Julii 1678.

4 §. Beskrifver *Brunnens Mineraliska beskaffenhet*. Arch. HIERNE sade at Vattnet nyfte et *Acidum universale*, flygtig *Viæriol*, *Järn-svafvel* och något litet *Alun*. Professor BERGIUS och Assessor ZETZELL hafva sedan bepröfvat Vattnet. 1778 lät Cancellie-Rådet Baron AHLSTRÖMER tilfånda Prof. BERGMAN 12 kannor af detta Vatten, jämte en inkokning af 10 kannor bragte til 2 quarters rymd, hvarjämte bifogades en berättelse om de rön Doct. DUBB med Vattnet anställt. 1782 och de bägge följande åren var Pr. och Rid-daren BERGMAN sjelf vid Brunnen och anstälte förfök med Vattnet, som finnas beskrif-ne i K. Vetenskaps Academiens Handlingar för år 1783.

Medevi Vatten skall ej vara aldeles li-ka klart med annat Hålso-vatten. Dets värma var i Augusti månad vid botten $6\frac{1}{4}$ gr. öfver O, i vatubrynet 7. Smaken lindrigt martialisk, utan den stickande syrlighet som medföljer luftiga Vatten. Lukten hepatisck; denna hepatiscka luft, som skall gifva Akner varma Vatten sin förträfflighet och Loka he-la sin styrka, är et af Medevi kraftigaste äm-nen, och som den skall finnas på botten til större myckenhet än vid ytan, rådes at där-ifrån hämta sig Vatten vid Brunsdrickningen.

5 §. Upråknar *Vattnets beståndsdelar*. En kanna däraf väger 194 lod. Det inne-håller Luftsyra til inemot 6 cubik tum på

kannan, och hepatiske Luft til 8 cubik tum, 3 gran Järn uplöst i Luftsyra, men af Calx Salita endast et halft gran, Koksalt knapt $\frac{1}{4}$ gran och 1 gr. Extractum mucilaginosum. HIERNE tros således med acidum universale ment Acidum Aereum, med *Järnsvafvel* Aer hepaticus och med Alun Calx Salita. — Medevi hyser mindre Acidum Aereum, än Spa och Pyrmonter Vattnet, som däremot sakna hepatiske Luften; Järnhaltigheten vid Högbrunnen endast $\frac{1}{4}$ gr. mindre, på kannan; däremot finnas ej de skadeliga ämnen i Medevi Vatten, som i desse utländske, til ex. Gips och Kalk.

6 §. Innehåller *undersökning om Vattnet* afstagit i styrka, hvilket nekas, och største skälet härtill ligger i följande:

7 §. Där *Curerne vid Medevi Brunn* anföras, hvilka skola vara högst märkelige i *Gikt, Rheumatismer, förlamningar och andra styfbeter* efter luxationer och fracturer, och skall endast på de 4 sednaste åren af krymplingar blifvit som tropheer lämnade en Bår, 2 Klampar och 11 Kryckor. Lazarets-Journalerne skola äfven visa det, at *Medevi Vatten väl botadt*, utom flere Chroniske sjukdomar, *svaga Magar, Hypochondre, Reningens uteblifvande, Maskar, Convulsioner, Rosen, Skörkjugg, gamla Rôtsår*, m. m. Auctor hänviser lina Läsare, til URBAN HIERNE, TRANEUS, SOEM, men förnåmbligast til de i
fed-

sednare tider hållne Journaler, at få speciellare kunskap om desse Curer.

8 §. Låmnar beskrifning om *Byggnaderna vid Brunnen*. Om desse får man at Char-tan båsta begrepp. Deras antal skall vara inemot 50, och skola ge Medevi anseende af en liten ordentligt anlagd Stad. De för-nämste åro: *Brunshuset*, en åttkantig bygg-nad, som jämte sit gamla tak bibehållit sig 108 år. Källan ger lika nu som i Archiat. HIERNES tid, neml. 32 tunnor om dagen. *Brunns-Salen* 36 aln. lång och 18 bred, bygd af Ölver-Hof-Jågmåstaren Grefve CARL FER-SEN 1750. En myckenhet olika *Byggnader* för Brunsgåsterne, som hvardera hafva sina särskildte namn. *Kyrkan*, bygd 1771 af tråd, genom Brunsgåsternes samman-skott. 3 stycken *Lazarets-Byggnader*, utgörande 5 Sa-lar, 1 Kök och Kammare. *Billard-Byggna-den*, 2 våningar hög, med Torn och Slag-Ur, bygd 1782 af Kammarherren ODEN-CRANTS. Flere *Kök, Bodar, Vagnshus, Stall, Is-Källare m. m.* 2 *Badhus*, et för Herr-skaper och et för Lazarettet, hvardera för-fedt med 2 slangar.

9 §. Omtalar *tilförseln och förplågnin-gen*. Tilförseln skall vara tilräcklig och Köp-mån hela Sommaren här hålla öppna Bodar, samt Marknad den 25 Julii. Priterne up-räkñas sedan af Auctor för Rum och spis-ning.

IO §. Handlar om Lazarettet och de Fattigas vård. Enke-Drottningen HEDVIG ELEONORA skänkte 1707 til de Fattigas understöd 20 Tunnor af Vadstena Slots af-rad, som sedan årligen influtit; detta jämte Gästernes Sammanskötter har varit tilräckligt at årligen underhålla 250 personer. År 1781 var Cassan 5637 Daler K:mt, men har sedan vuxit til 600 Riksdaler specie genom Brunsgästernes frikostighet. 1784 skänkte R. R. Grefve CARL FR. SCHEFFER hit en Billard, hvares inkomst tilfaller de fattige; samma höga Herre har ock dragit förlorg at et Badhus och flere Sångar blifvit för de fattige inrättade.

Andra Delen; af Herr Candidaten JOHAN RAMSTEDT.

Denne Auctor har endast, ledd af kärlek til Födslobygden, företagit sig at fullbor-da Cand. CNATTINGH vackra Afhandling om Medevi Hälso-Brunnar, hällst han både är född och uppfödd på samma ort.

I §. Om Inrättningar til beqvämlighet och nöje. Den första, är at en douche (a) blifvit

---

(a) Ehuru behagelig ock Medevi måtte vara, tviflar jag dock något på at dess douche och gyllia kan räknas bland nöjen; större skäl har såkert Auctor at härtill föra Gungbräder, hvilka således efter min tanka förjent första rummet i denna §.

vit inrättad och at Gyttja, hämtad från Rödbrunnen, kan nyttjas til Bad. Den andra Inrättningen äro Gungbräden, och den tredje Alléer at spatsera uti; Håstar, Vagnar, Vurst, fås här ock för lindrig hyra; äfven som det gifves tillfälle til Dants, Kåggspel, Billard, Bällkastande och Volant.

2 §. Om Kyrkan, Apotheket, Bruns-Medici, Post-Contoiret. Böner hållas morgon och afton och allmän Gudstjänst om Söndagarne under Bruns-Terminen, af Kyrkoherden i Församlingen, som enligt Constitutorial tillika bestrider Bruns-Predikant Syslan (a). Apotheket lårer vara gammalt och hålles nu af Apothekaren CAVALIN från Linköping. Af Bruns-Medici upräknas: URBAN HIERNE och TRANEUS til 1690, MAGN. v. BLOCK 1704, JOH. LINDELIUS 1711, J. WOLLHUN 1723, CONST. SOEM 1737, J. G. GERINGIUS 1738, WILH. KAMECKER, HUNTER och J. GERINGIUS för andra gången, tillsamman til 1760; J. FORSKÅL, C. RYDBECK, ISAC SVENSSON, AND. WÅHLIN, J. FORSKÅL andra gången til 1777 (b), Professor TINGSTADIUS til och med 1783 och sedan til nu Assess.

U 4

D.

(a) Då de förr omtalte syster åro afgjorde, lårer han som Bruns-Predikant ej ha fårdeles mycket at bestrida.

(b) Under denna tid var ock Assessor KAMECKER andra gången Bruns-Intendent.

D. WÄHLIN. — En Fältskår underhålles äfven, som är Stads-Chirurgus NATHEL från Schenninge. 1719 blef et ordentligt Post-Contoir med Postmästare på Stat inrättat.

2 §. Om Medevi Privilegier och andre dit hörande Författningar. 1688 utfärdade K. CARL XI:te et Placat angående Medevi, bestående i 9 Artiklar, om god ordnings &c. hållande; denna Stadga förnyades och tillöktes sedan 1707. Götha Hof-Rätt har ock 1701 utfärdat et Bref om Jurisdiction därstädes.

4 §. Enskildte Författningar vid Medevi af dess Innehofvare. Enke-Drottningen HEDVIG ELEONORA, som från 1688 til 1694 ägt Brunnen, har utgifvit flere hållsamma Författningar. Vidare har de sednare Ägarne af Medevi, jämte Bruns-Intendenterna, framgifvit många Memorialer, förslager m. m.

5 §. Om Bruns-Terminerna och Brungästernes antal. Tiden är från Maji månads slut til slutet af Augusti. Brungästernes antal var störst 1783, neml. 212, utom Lazarettshjon och Allmoge. Flere Kongl. Personer, som där varit, uppräknas sedan.

6 §. Medevi Gods och dess Ägare. Godset beskrifves här och Innehafvarena räknas, hvilket som mindre interressant förbigås. — Til slut förfäkrar ofs Auctor ännu en gång, at han författadt denna Disputation til tacksam-

sambets.prof mot en afskad Fösterbygd. Några vackra Latiniska Versar, skrefne 1697 af en Tysk til Medevi beröm, anföras sedan, hvarpå följer en artig samling af Publique Författningar, angående Surbrunnen; hvilka, enligt K. Senatens beslut af d. 5 Maji 1709, äro extenderade til alla af Kongl. Collegium Medicum för kraftige och hållsosome fundne Mineral-Källor.

Prof, anstälte vid en Källa å Södermalm, belågen vid Cattuns-Tryckeriet, Herr Bruks-Patron SjöBERG tilhörigt, under namn af gamla Surbrunnen (a).

Denna Källa, som för 80 år sedan skall hafva blifvit af Stadens och i synnerhet af Invånarne på Södermalm nyttjad såsom Hållso-Brunn, är belågen nederst vid Södermanlandsgatan uti Gården N:o 116, och finnes nu innesluten uti en hvålfd portgång af det Stenhus, som framl. Directeuren DE BROUN låtit upbygga. Den delen af Södermanlandsgatan, som sträcker sig från Nya gatan, förbi Cattuns-Tryckeriet, til Hammarbygatan, kallas ännu i dag, förmodeligen af denne anledning, *Surbruns-gatan*. Gammalt trovärdigt

U 5

digt folk, som bo uti denna trakt, berätta, at för några 60 år sedan stod ännu Bruns- hufet qvar, med stenar här och där i jorden nedfatte, omgifvit, uti hvilket Källan var in- nesluten, men Vattnet hade vid den tiden redan börjat förlora sin förra credit, utan tvifvel sedan andra Källor voro uptagne; när- mare gatuporten, vid pass 300 steg från nu nämde Källa, innom flaquetet, til det så kal- lade Bleket, ligger äfven en Källa, hvars Vatten hafver samma egenskaper som före- nämde fordna Hålsö-Brunn, dock i svagare grad. Med Vattnet uti Källan vid Bleket kan Ärtor i nödfall kokas och klåder tvät- tas; men den så kallade gamla Surbrunnen, är aldeles obrukbar til slike behof, emedan Ärtor genom kokning blifva mera hårde än mjuke, och Såpa eller Tvål loddras icke.

Vattnet i den fordna Surbrunnen är klart och genomskinligt, och då Thermometren däruti nedfattes, föll Qvicksilfret til $8\frac{1}{4}$ gr. öfver O. Efter omsvalpning uti et glas, upstego några Vattublåddror, som gäfvö til- kända *Lufsfyrans närvaro*, som man dock efter anstälte försök fant vara sparsam; men ingen hepatisk lukt kunde förmärkas. Vid Reactions prof fants:

1:0, af Lacmus tincturen, — oförändradt, tycktes dock draga något litet i rodna.

- 2:o, — Acidum sacchari — upkomma hvita strimor i åtskillige directioner.
- 3:o, — Solutio lunæ — fatte sig et hvitt moln eller sediment.
- 4:o, — Terra ponderosa salita — åstadkom en dylik vårkan, dock tycktes fällningen vara något mindre och af ljusare färg och utseende.
- 5:o, — Aqua Calcis — hvittnade det.
- 6:o, — Lixivium Tartari — blef vattnet opal-färgadt.
- 7:o, — Saccharum Saturni — gaf et stort hvitt måln.
- 8:o, — Mercurius nitratus — förordskade et hvitt sediment och en gul rand formerade sig i botten af glaset.
- 9:o, af Solutio Merc. corrosivi.
- 10:o, — Acid. Vitr. concentratum.
- 11:o, — Tinctura gallarum och
- 12:o, — Oxblods-luten — blef det oförändradt.

Af försöken N:o I och 5 finner man at detta Vatten hyser Luftsyra. Huru många cubic-tum af nämde Syra uti en kanna Vatten innehålles, skall närmare utrönas. At Vattnet ej är martialiskt, bevisa experimenterna N:o II och 12; men at det hyser Koksalt-syra, förent med Alkalisk basis, inhämtas af försöken N:o 3 och 7. Af försöken N:o 2, 4, 6 och 8, kan slutas at en calx vitriolata häruti ingredierar.

DANIEL WICKMAN.

Så.

Således lærer det ej nu mera löna mödan at nyttja detta Källvatten i medicinsk afsigt, sedan vi straxt vid och inom Hufvudstaden hafva goda Mineral-vatten at tilgå. Detta Vattens smak är ock så kånbart kalkartad, at det torde blifva nog trögt, både at dricka och gå bort ur kroppen.

J. L. O.

Kongl. Vet. Acad. Nya Handl. T. 6. Qv. 2. år 1785.

P. 79. *Fortfättning om Sjukdomarnes förhållande i Carlsrona (Se det föregående p. 213.) af ARVID FAXE.*

Influenza, som äfven här instälde sig 1782 den 22 Maji (a), liknade mycket en Peripnevmonia putrida, hvarvid Acid. Vit. tenue gjordt utmärkt god nytta. Catharralfebrar utgöra et stort antal sjuka, måst i Junii månad. *Sjö-Skörbjugg* yppas alltid då Skeppet flere dygn måste hållas tillflutit, då den instängde luften snart rutnar; lika så har det 1778 händt i Carlsrona, at Manskapet som varit inqvarterade för många i et rum, fådt denna sjukdom; desse botas lättast genom frisk luft; de från sjön såttas i land och de

(a) Se om denne Sjukdom Band. 5 p. 40.

de i land för trängt boende flyttas från hvarannan. *Strangurie* fingo flere på en gång af elakt dricka.

P. 115. *Tetradon Mola* beskrifven af A. J. RETZIUS.

Detta Hafs-djur är fällsynt vid Svenska stränder; blef funnit vid Landsrona, vågde 12 skålp. har i svalget 3 brosk med tänder, de ytterste hvardera med 7 och det inre 6, som tyckas kunna indragas och utskjutas efter behag, desutom framkommo tänder sedan djuret blef tort, och som ej förut voro synliga. Den ytterligare beskrifningen kan bäst förstås genom jämförelse med Tabellen. Uti des tarmar fants en hel hop *Tæniæ*, som ej af GÖZE voro beskrifne. Inga Lungor, utan 4 bronchiæ.

P. 130. *Beskrifning på en Ödla från Java*, af CLAS FRÉDR. HORNSTEDT.

Denna är en varietet af *Lacerta Amboinensis*, märkvärdig för den ansenliga Fena hon bår äfvanpå stjerten. Beskrifningen uttydes genom en bifogad afritning.

P. 134. *Rön om Ferrum Phosphoratum och Sal Perlatum*, af C. W. SCHEELE.

Denne af H:rr BERGMAN och MEYER fundne, och först för en egen half-metall(a)
an-

(a) Under namn af *Hydrofiderum*.

ansedde, Järnart, är orfaken til kallbräckt Järn; är ock det samma som kallas *Naturligt Berlinerblått*; af honom har A. kunnat bereda phosphorus (p. 138).

Når *Sal Perlatum*, som skall bestå af Alk. minerale och phosphors-syra, men hvilken Syra Hr. PROUST påstår där ej finnas, handteras med Järn (p. 139.) har A. varkeligen funnit at denna Syran utgör des beståndsdel: Hr. PROUST har förvillat sig därmed at han ej aldeles fränskildt Alkali minerale.

P. 141. *Försök at af Brunsten erhålla Magnesium och at sammansätta den med några andra Metaller, af P. J. HJELM.*

Affess. JOH. GOTL. GAHN är första upfinnaren til denna half-metall, men des tilrednings- och reductions-sätt har aldrig blifvit af Trycket utgifvit. Sådant fullgör nu Hr. HJELM, ehuru allenast i smått.

Brunstenen är tagen från Udenås Socken i Wästergöthland. Magnesiumi gravitas specifica är mot rent vatten som 7000 til 1000. Des förvittrings egenskap förminskas och uphåfves ofta genom förening med andra Metaller. Den blandar sig icke med Qvicksilfver och icke gärna med Zink, men eljest med alla andre Metaller; hvarpå anföres några förtök.

P. 156. *Beskrifning på tvänne Maskar som skada blomstren på Frukt-träd, af CLAS BIERKANDER.*

1) *Phalæna Pruniella*; des's larv uppehåller sig i Kårsbårs-blomman, spinner sig sluteligen ned i jorden mot slutet af Maji och en månad därefter blir Phalæn. De böra, under sit nedstigande, fångas och dödas, för nästa års växt.

2) *Phalæna rectangulata*; des's larver uppehålla sig i Äple- och Påron-träd; spinna sig ned i början af Junius och utkläckas vid Midsommartiden. A. tror at denne gör äfven så stor skada som *Phalæna brumata*.

Observations sur la préparation et les propriétés Médicinales de l'ether Nitreux et de la Liqueur anodine nitreuse, par M. M. de LASSONÉ Pere et CORNETTE.

Desse bägge medel hålla A:r före vara mera kraftige än allmänt tros; men til at kunna utvidga deras nytta i möjligaste måtto, böra deras Berednings-sätt simplificeras. Man har hittils mycket förlorat af productet, som gjordt det kvarblefne ganska dyrt, at förtiga den fara som Laboranten varit underkastad.

På följande sätt skola desse svårigheter kunna förekommas: Man tager Acidi Nitri purissimi och Spiritus vini en libre af vardera, hvilka blandas i en rymlig glaskolf, hvartil lutas en recipient med limpapper, på hvilket genom en stor knappnål lämnas den skarpa Gaz fri utgång. Blandningen lämnas stilla i 2 a 3 timmar, sedan destilleras den i Sand-capel med så lindrig värma, at öfra delen af kolfven knapt kännes varm; man får då 4 a 5 uns *Ether Nitrosus*, så god, at den utan rectification kan brukas; dock för mera noggranhet, lägger man så mycket Alkali fixum til, som kan neutralisera den fria Syran, samt rectificerar honom sedan med lika varsamhet.

Liquor anod. nitrosus beredes aldeles lika, endast at Spir. vini tages dubbelt mot Acidum. När hälften af blandningen är öfverdestillerat, rectificeras den. Man får af 2 libr. Spir. vini til 1 lib. Acidum 10 a 12 uns Liquor.

A. anser desse medel kraftigare än de, som göras med Acidum Vitrioli, emot *Vderspänningar*, *Spasmodisk upkastning*, *Migraine*, *Hicka*, *Hjertklappning* och vissa arter *Kikhosta*; men enkannerligen emot *Spasmodisk stranguri*.

(Journal de Paris 1785 N:o 189.)

*Utdrag af Hr. Hof-R. o. R. MURRAYS
Afhandling de Materia Arthritica ad
verenda aberrante Sectio. I. et II. Gött.
1785.*

- - - En gift Man, i sina bästa år, på hvilken åfven så litet som på dets Maka någon misstanka om Venerisk smitta kunde falla, som länge förut varit plågad af, ombytlig Gicktisik eller Rhevmatisk värk, och några månader varit frånvarande från sin Fru, blef vid hemkomsten, efter umgänge med henne, angripen af sådana åkommor, som vanligen af Venerisk ordfak plåga visa sig: *slernaktig flytning med brännande urin och retelse, delarnes upsvällande, värk i Testiclarne och Ljumskarne, Feber m. m. samt därefter inflammation i prostata med afgång af slemmige tråder och binnor uti urinen*, voro de plågor, som i första perioden med mycken håttighet yppades. Någon lisa spordes väl genom ömrig mucilaginos drick, besynnerligen emulsion af Hampfrö, oljaktige Mixturer, lindriga afföringar med Manna, åderlätning, små doses Nitrum, jämte utvårtes dambad och badningar; men en stor hårdhet i förenämde körtel blef kvar, som genom retelse til stolgång och fruktan för värre påföljder var mycket besvärlig. Hr. MURRAY anfåg desse symptomer, af ofvannämde ordfaker, för en fixerad Gickt, med någon

VI. B. N:o 21. X bland-

blandning af hæmorrhoidal-retelser; hvilket sjukdomens lyckliga utgång synes honom bevisa. — Han försökte först Conium, enligt CLERKS erfarenhet, men förjäfves, oaktadt 3 och en half uns Extractt förtärdes; i anseende til de plågsamma känningar i Rectum och Feber-rörelser mot quällarne, valdes därefter Thedens Antimonial Tinctur, från 10 til 20 droppar 2 a 3 gånger om dagen, jämte Gummi Guajacum med Sapo Alicant: i piller eller upplöst i vatten genom G. Arab. eller Äggegula, i sådan myckenhet at lifvet hölts löst öppet. Sedan desse medel, med några upskof emellan, voro brukade inemot 12 veckor, lyckades det at fördela hårdheten i körtelen och förekomma den befäradade Kräftan.

Efter denna tiden har Gickten länge uteblifvit och aldrig mer med sådan håftighet återkommit.

Hr. Gener. Chir. THEDEN har i Bref omrört 7 a 8 lika händelser, af hvilka 3 blifvit olycklige genom tillslagen Kräfta och 2 blefvo räddade genom en slemflus uti röret; men de som WHYTT, CLERK och POUTEAU omtala, bestodo antingen i en ringa slem-flus eller andra locala lätta åkommor.

(Gött. Anz. 1783. St. 131.)

Symp-

Anmärkning:

Symptomerna synas mer än mycket likna en vanlig Gonorrhœ; och Hr. MURRAYS Cur-method kan nästan i allmänhet däremot brukas, ehuru Tinct. antimonii ej lårer alltid blifva så nyttig. Hvem kan väl vara vis om den långe bortavarande Mannens, eller den lika långe hemmavarande Hustruns upförande? ehuru troligast synes, som ville Mannen, genom detta föregifvande, dölja för Hustrun orsaken til sin hemförda plåga. Gickt kan väl på visst fått fåsta sig vid partes genitalis så väl som annorstådes; men ganska svårt lårer bli at få pålitelig diagnosis; här synes Gickten så mycket mindre vara allena orsak, som den efteråt icke mera så våldsam återkom, aldraminst på det stället, ehuru Gickten något torde hafva bidragit til symptomernas håftighet.

Professor TODE torde väl hårutaf få någon glad anledning at fortfara i sin dröm om et eget *Miasma Gonorrhœicum*; men huru skall det då skiljas från en MURRAYS Materia Arthritica ad verenda aberrans?

JOH. L. ODHELIUS.

Rön om en fractura Cranii cum depressione, utan Trepanation lyckligt helad af J. J. BESKOU (a).

Ehuru mycket Chirurgen i nyare tider har (at tacka Herrar POTT (b), DEASE (c) och KÖLPIN (d), för uplysningar uti hufvudskador, har dock i synnerhet Hr. General Chirurgus SCHMUCKER utmärkt sig i denna delen af Chirurgen genom påfinningen af kalla omslagen (e). Sättet at nyttja dem är redan i första Bandet af denna Wecko-Skrift upgifvit; emedlertid torde följande händelse i sin mån bidraga at ytterligare bestyrka kalla omslagens nytta uti Hufvud-skador, framför de varma.

Fru N. N. här i Staden, 50 år gammal och af en frisk krops-constitution, blef den 20 Novemb. 1782 utaf sin egen tjenstepiga med en yxa slagen i hufvudet, och efter alt utseende lämnad för död uti Visthuset. Efter några timmars förlopp sanfde den

-
- (a) Stads-Chirurg. i Arboga. Se om honom mera B. I. p. 385.
 (b) Se des Abhandlung uber verschiedene Gegenstände der Wundarzeneykunst. Tysk öfverfätn. p. 161 & seq.
 (c) Observations on the Wounds of the Head. Lond. 1776.
 (d) De capitis laesionibus meletemata. Havniæ 1777.
 (e) Chirurgische Wahrnehmungen Tom. I. p. 144 seq.

den sårade sig så mycket at hon öppnade dörren, och med mycken svårighet kunde begifva sig krypande in i sina vanliga boningsrum, hvarest hon af kraftlöshet föll neder til golfvat, men af en tilstådes varande karl bars i sin fång.

Jag blef genast ditkallad och fant den sårades utseende ganska hiskeligt; ansligtet blåblekt och öfvermåttan svullet, håret samman-tuddat af blod, andedragten forlande, kläderna sönderlitne och blodige, hon var utan all fansning samt kall om händer och fötter, samt pulsen så klen at han knapt kändes. Hon hade förlorat mycket blod. Litet Theevatten med Renst Vin håldes varmt i munnen, hvarest hon upkråkte mycket blod-lefver och seg slem.

Blodskorpan på hufvudet upblötttes med varmt vatten och håret afrakades, då följande åkommor visse sig:

1:mo, På vänstra sidan af nackbenet straxt nerom Sutura lambdoidea et krossadt får af 2 tums längd och 1 tums bredd, och var benhinnan afkrubbad, så at benet syntes bart. 2:o, På högra Hjälsbenet 2 tum ifrån Sutura sagittali och nära invid yutura lambdoidea et kråffat får, äfven af 2 tums längd och penetrerande inpå benet. 3:o fem stycken mer och mindre betydande får, af hvilka 2 på högra sidan af Pannbenet penetre-rade intil benet. 4:to, betydliga Contusio-

ner öfver hela ansigtet och hufvudet, men i synnerhet på högra tinningen, hvarest dock i anseende til den starka svulsten, ingen ojämnhet kunde rönas i sjelfva benen. Alla dessa åkommor voro förmodeligen, förorsakade af sjelfva yxhammaren, och således med mycken våldsamhet. Frampå halsen syntes äfven en svulnad och blånad, utan tvifvel förorsakad genom de försök Pigan gjordt at med näfven strypa henne. Såren förbundos med en blandning af Arquebuse, beaume de Commendeur och melle rosarum; med SCHMUCKERS fomentatio frigida fuktades en fyrdubbel hoplagd Serviette, som lades iskall öfver hela hufvudet, samt ömslades så ofta den blef ljum.

Härpå tycktes den sjuka sanfa sig något, dock utan at kunna gifva minsta uplysning huru med henne tilgådt, ej heller kunde hon göra sig något begrep om sit närvarande tillstånd.

Segt slem och blodlefrar i svalget befvårade rätt mycket, hvarföre varmt Théé med Oxymell Scilliticum ordinerades, som förorsakade lätta kräkningar med stor lindring för andedrägten. Et retande lavement applicerades, som gjorde god värkan.

Pulsen kändes ännu ganska klen, samt händer och fötter kalla, hvarföre åderlätning upsköts tils vidare; men af spiritus Aetheri: Vitriol. och lavendul compos. aa. ingafs 30 drop-

droppar. Fördelande fomentationer ordinerades i anfigtet och frampå halsen.

Den 21 hade den sjuke hela natten legat i en dvala, men då och då svälgt ner något tunt. Hon var nu varm om fötterna, samt pulsen hård och snäll; en god åderlätning företogs, retande Lavementer applicerades och Nitrosa ordinerades samt fyrilig fast at blanda i dryckflet.

Den 22 hade hon något mera fansning, men klagade öfver mycken värk på högra sidan af hufvudet jämte mera svårighet vid at svälja, och hade svulnaden och rodnaden frampå halsen märkeligen ökt sig, så at det liknade sig här til bulning, därför applicerades emollierande gröt ikring halsen, samt sprutades flitigt med Infus. Salviæ, blandat med mell. rosar. och Vinåtticka. Pulsen kändes ännu hård och spänd. Såren på hufvudet liknade sig nu til bulning och förbundos med ungent. Basil. citrin. och Balsam. Arcei aa, men det blottade Cranium med b-e aume de Commendeur. Svulnaden på högra tinningen hade märkeligen minskats, och kändes nu en ojämnhet där pars squammosa ossis temporum förenar sig med osse parietale dextro, som liknade en depressio ossis squammosi, men benen kändes intet löse eller vaklande. Åderlätning förnyades, med fomentatio frigida continuerades ouphörligen, och Infusum sennæ Tamarindatum med Manna

ordinerades. Svulnaden i ansigtet började märkeligen minskas.

Den 23. Laxer-drycken hade förordskat 4 starka öppningar af stinkande excrementer; den sjuke hade slumrat hela natten, men var vid någorlunda fansning; pulsen kändes mera mjuk och värken i hufvudet dråglig, men svårigheten at svälja hade få ökt sig, at hon icke förmådde få neder det ringaste, och svulnaden på halsen började gifva tecken til maturation, hvarföre med emollierande gröt och sprutning continuerades. Mot afton kändes pulsen ganska klen och den sjuka låg i en art sopor. Spaniska flugor applicerades på Vadorne.

Den 24 om morgonen kändes tydlig fluctuation i tumoren på halsen, den öppnades genast med Lancetten och en anseelig mängd vålartadt var utsläptes. Detta medförde märkelig lindring i symptomen, ty den sjuka, hvilken hade tilbragt hela natten i känslolös slummer, tycktes nu genast sanfa sig och började kunna få ner något tunt. Spaniska flugorne hade gjort god värkan, och pulsen började kännas högre och jämnare. Såren på hufvudet visste god bulning, och klagade hon intet öfver någon synnerlig värk. Med kylande och fyrliga medel continuerades, och Lavementer applicerades.

Den 25 klagade hon vål öfver mycken ömhet i hufvudet, men svarte för första gången

gen redigt på alla frågor. Pulsen kändes mjuk och jämn, samt svårigheten at svälja ansenligen förminskad. Alla contusioner, så väl i anslaget som på hufvudet, voro mått fördelte, och därigenom kändes den förmodade depressio ossis squammosi mera tydelig, så at en del af margo inferior ossis bregmatis kändes utstående, men benen kändes tämmeligen stadige och inga lösa benbitar kunde uptäckas. Och som symptomerna minskades, tycktes incision här numera vara umbärlig, och ingen Indication vara för Trepanation.

Den 26 var Patienten vid god sansning och klagade endast öfver ömhet i hufvudet. Skötseln var nu som förr. Såren suppurerade väl och förbundos som förr. Et Infus. Kinkinae aquosum ordinerades.

Omständigheterna förbättrades nu dagligen, och under behörig skötsel voro hufvudsåren utan någon märkelig exfoliation efter 5 veckors förlopp så nära läkte, at icke mera än et enda af de större på högra hjälsbenet återstod, som tycktes intet villa läkas utan exfoliation. Med per Forativ-Trepan borades flere små hål intill substantio diploëtica; linneskaf sucktat med Tinctura euphorbii applicerades på benet, samt ömsom digestiv och tort linneskaf på sårets bråddar. Småningom började små papillulæ carneæ skjuta fram, och i medio Januarii 1783 af-

föndrade sig en bit af tabula externa af en och en half tums längd, och vid början af Februarii månad blef den sjuka aldeles låkt och var fullkomligt til hälfan återstald, utan den minsta känning i hufvudet. Och ehuru den deprimerade delen af ossse sqvammofo rycktes småningom uphöja sig, så kännes ån i dag et svank på detta ställe, men utan at förorsaka den minsta olågenhet.

Vid en Commotio Cerebri, med fullkomlig sopor, långsam och full puls, samt tvungen andedrägt, förorsakad af et fall på golvet, men hvarvid icke den minsta utvårtes åkomma kunde skönjas, oaktadt håret afrakades, har jag jämvål rönt den hårligaste nytta af kalla omslag, förenade med åderlätningar, lavementer, Spanska flugor, laxativer m. m.

Utdrag af et Bref från Prosten F - - e i Skåne, om vårkan af Lignum Visci och Calmus-Roten d. 3 Aug. 1785.

- - - Jag kan ej undgå at nämna et medel, som de äldre redan känt och Herr Professor ROSENBLAD, med flere, i sednare tider försökt emot epileptiske anstötter, när den egenteligen kommer af nerf-

ver-

vernes retlighet, neml. *Viscus quercinus*, el-
 efter Pharm. Svec. Lignum Visci, hvaraf jag
 ockfå haft tillfälle at se goda prof, när intet
 annat ville slå an. Jag har brukt det i pul-
 ver; men det kan jämväl gifvas i stark De-
 coct.

Communicera detta med Herr Assessor
 ODHELIUS, och fåg honom at jag, i anled-
 ning af Wecko-Skriften för Läkare 4:de Ban-
 det, äfven försökt Calmus-roten för Skabb
 och Utslag, samt funnit des goda värkan
 få ofta någon Skörbjuggs-art däri varit blan-
 dad. En Fru af 70 års ålder hade i 2:ne
 år haft rheumatiska krämpor, och fick slute-
 ligen en hårdhet och värk i ena smalbenet.
 när detta genom brukande af salta kryddpä-
 sar hant fördelas, fick hon et utslag öfver
 hela kroppen, som kliade mycket, och när
 det refs gaf en blodblandad våtska. Så väl
 däraf, som at Antimonialia, sulphurata och
 Mercurialia intet uträttade, flöt jag at hen-
 nes våtskor voro scorbutiske: låt henne där-
 före dricka en Decoct af Rad. Bardanæ och
 Graminis, samt tillika taga Calmus-rot i pul-
 ver, med tillfats af Sulphur och Nitrum til
 en fjerdedel. Innom 8 dagar visade detta
 god värkan, och 3 veckor fullbordade Cu-
 ren, hvarefter hon nu snart i trenne måna-
 der mådt väl.

16) *Embetsberättelse för år 1784 af Provincial-Medicus i Nyland Doct. CARL H. WÄNMAN. Forts. fr. p. 245.*

- - - Redan uti Januarii månad yppade sig i Kyrkslätt Socken en håftig *Fluss- och Rötfeber*, som hos flere hade fläckar i följe med sig; en del klagade öfver sidostygn och en svår hosta samt en håftig feber, som hos några fordrade åder-öppning straxt i begynnelsen, hvarföre Antiphlogistiska Medicamenter och Spanska Flugor nyttjades. Denna Feber höll en *Typum amphimerinæ*, och slutade sig hos dem som kommo sig före efter 14:de dygnet eller på tredje veckan ifrån Febrens första acces.

De vanliga *Evacuantia*, som *Emetica Antimonialia*, *Laxantia Rhabarbarina* med *Acida författa*, och *Acida Vitriolata* diluerade, tycktes här inarast coupera Febern och bringa den til skyndsamt slut.

En del af dessa sjuka voro så medtagne af Feberns håftighet och långvarighet, at för dem *China* och bårkt *Thée* föreskrefs, innan de rått kunde vederfås och få någon matlust; några fingo gangræneusa liggfår, i synnerhet de som blefvo vanskötte, och utgårdade uti flere veckor; en del åter åsted uti pleurisie, och någre föll uti hastig yrrel, hvilka dödde inom 11:te dygnet.

Uti Lojio Socken och Nummis Capell yppade sig i September månad *Rödfo*t och *Rötfeber*; til dessa Febrars håfvande affände jag Medicamenter och underrättelse om deras bruk.

Denna Maligna Flufs- och Röt-feber, som så tidigt af året under strångaste köld yppade sig, får man mycket tillskrifva den stora svält, som detta Lånets innebyggare utstodo år 1783; ty nöden var så stor at allmogen Vintertiden grep til Bark och Stamp. Ryskt Mjöl fördes väl på slådar hit, men förslog icke långt åt myckenheten, och icke af bästa slaget; ty Brödet blef däråf mycket svartgrått. Uti detta betrångda tilstånd här i Landet det året, föreslog jag för de fattige koka Vålling af Islands-måssa med vatten, sedan den förut blifvit väl förväld och den laxerande kraften afdragen, och at de, som hade råd, därtill lägga litet Mjöl och Salt, nyttjade den med fördel, samt hade därjämte en grönkåls-smak af Målla och Portlaka, som gjorde Soppan tämmelig behagelig. En del Herrskaper på Landet, efter inhämtad underrättelse af mig, beslitade sig om at på lika sätt tilreda Vållingen, och sedan instruera Allmogen om bruket och nyttan däråf, hvarigenom många uti bröd-nöden fingo sin bärning.

I öfrigit får jag ödmjukast berätta, det åtskillige Socknar i Lånets blifvit af mig be-
fök-

lökte, uppå Herr Landshöfdingens färskilte befallningar, i anseende til den hos flere personer yppade *Veneriska sjuken*; och har vid des botande sådane hinder ofta mött, hvilka betagit tillfälle at befordra curens snara verkställighet, i synnerhet då för slike sjuke rum felats i Lazarettet, hvarest förut til 12 a 14 personer varit intagne och legat under cur, då däremot rätta antalet är 4 i sänder, som där kunna och böra inrymmas til sin förmån. Dock har jag til denna smittans afböjande, sökt i orten vidtaga alla de mått och steg, som imedlertid för mig möjelige varit. Men som Lazarettet nu mera blifvit transporterat til Tavastehus; så lærer min åtgård härvid framdeles icke annorlunda blifva, än at dit förvisa alla *Veneriska sjuke*, som til bot och cur därför sig anmäla; beklagligast är det, at genom så lång transport landvägen, de sjuke vid sine nattläger kan inficiera andra oskyldige personer, då de resa så lång väg genom Landet med dessa uslingar. Därom har jag ödmjukast flere gånger tillkänna gifvit detta Låns förlust af nämde olyckeliga flyttning.

Mycket annat i den Chirurgiska vägen, som 1784 passerat, såsom tilfogade fracturer på Hufvudskåls-benen med en anseelig depepditio Cerebri substantiæ af et Betsmansslag af den tunga åndan, hvilken patient ån-

nu lefver och är hulpen, utan fynnerlig fwaghet i hufvudet.

En annan åter mera fingulair Casus, af en fissura Cranii genom 3:ne Hufvudskålsben, hvilken Patient lefde uti 71 dagar och hade desutom 9 andra blesurer, samt öfre läppen i tu klufven och 2:ne gånger måste håftas genom sutura nodosa, dog ånteligen, sedan han hela tiden gådt uppe, åtit och druckit, hade förstånd at skriva och tala, med mera, utan at kunna märka hos honom någon fynnerlig memoriae oblivio eller fåkunoghet, annat än at han de första dyggen efter slagen något yrat i 2:ne dagar.

Casus Medico-Legalis om et Barn som föddes i 12:te Månaden.

Til Kongl. Maj:t underdånigst.

Eder Kongl. Maj:t har genom Nådige Remiss af den II sistledne Julii anbefalt Collegium dåröfver afgifva underdånigt yttrande: huruvida möjeliget vara kan, at Fruntimmers-Skråddaren i Åbo MELLENIUS varit Fader til det af des Hustru MARIA MAGD. FORSSELL 12 månader efter hans bortresa ifrån orten födde Gåssebarn, til hvilken ånda de hit hörande Handlingar blifvit Collegium tilstålte, hvilka med all möjelig noggranhet blifvit granskade.

Dår-

Dåraf finner Collegium at Hustru FORSELL, ibland annat sökt sit föregifvande styrka med Hustru MARIA LINDGRENs och ULRICA REGINA ELFBERGS betyg om egen erfarenhet, jämte Barnmorskans Hustru MARIA AHLQVISTS bifogade Attest; men hvilka bägge förflnämde få mycket mindre kunna som bevis anföras, som, om de icke grundade sig på okunnighet och misräkning, samma granskning med dem vore af nöden, som med den i fråga varande händelse; och hvad Barnmorskan AHLQVISTS intygande beträffar, at Hustru FORSELL under de 10 veckor hon före barnfången hos henne vistats, plågats med barnvårda och varit mycket sjuklig, skulle det väl synas fordra någon upmärksamhet, dock som samma Attest äfven innehåller, at Barnet 6 veckor innan det föddes varit, som orden lyda, 2:ne gånger med sina händer uti födslen, och ändock sedermera med lifvet framkommit; förfaller des tvårdighet, fårdeles som den icke eller är beedigad: Således ock som af sjelfva ransakningen därjämte inhämtas, at Mannen under alla desse förflutne 12 månader vistats på af läge ort; är Coll. i anledning af dessa skäl af den underdåniga tanka, at Hustru FORSELLS påstående är ofanfärdigt, och at MELLENUS icke är Fader til det af henne framfödde Barn.

Väderleken och gångbara Sjukdomar under Julii, Augusti och September månader 1785.

Julius:

1. Morg. klart, 17 gr. v. Bar. 25,63. midd. 27 gr. v. Bar. 25,59.
2. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,55. m. 22 gr. v.
3. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,45. midd. 20 gr. v.
4. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,50. midd. 20 gr. v. Bar. 25,54.
5. Morg. klart, 17 $\frac{1}{2}$ gr. varmt. Bar. 25,58. midd. 22 gr. v.
6. Morg. klart, 15 gr. v. Bar. 25,57. midd. 22 gr. v.
7. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,57. midd. 25 gr. v. B. 25,55.
8. Morg. klart, 19 gr. v. Bar. 25,44. midd. 22 gr. v. strömoln; åska med flere rågnkurar.
9. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,26. midd. 15 gr. v. mulet.
10. Morg. klart, 12 gr. v. Bar. 25,10. midd. 20 grad. v. Bar. 25,02; strömoln, om natten rågn.
11. Morg. mulet, 14 gr. v. Barom. 25,10. midd. 17 gr. v. smått rågn f. m. men starkare til aften och natten.

VI. B. N:o 22.

Y

12. Morg.

12. Morg. rågn, 13 gr. v. Barom. 25,10.
midd. $13\frac{1}{2}$ gr. v. rågnade hela dagen
och långt inpå natten.
13. Morg. duggrågn, 12 gr. v. Bar. 24,89.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,02, smårågn.
hela f. m.
14. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,23.
midd. 19 gr. v. strömoln med några
rågndroppar.
15. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,36.
midd. 24 gr. v. strömoln.
16. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 24 gr. varmt, mulet.
17. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 20 gr. v. rågnade til afton och
inpå natten.
18. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 18 gr. v. litet rågn f. m.
19. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 23 gr. v. strömoln.
20. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,27.
midd. 26 gr. v. strömoln.
21. Morg. mulet, 16 gr. v. Bar. 25,20. midd.
23 gr. v. strömoln.
22. Morg. mulet, duggrågn, 18 gr. v. Bar.
25,25. Midd. 18 gr. v. rågnade f. m.
och til afton med lindrig åska.
23. Morg. mulet, 18 gr. v. Barom. 25,12.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,06; e. m. storm
och rågn inpå natten.

24. Morg. rågn, 16 gr. v. Bar. 25,15. midd.
19 gr. v. Bar. 25,32, rågn skoftals e. m.
25. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,57.
midd. klart, 22 gr. v. Bar. 25,65.
26. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,70.
midd. 23 gr. v. strömoln.
27. Morg. måst klart, 14 gr. v. B. 25,62.
midd. 23 gr. v. Bar. 25,60.
28. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,58.
midd. 24 gr. v. rökigt.
29. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,65.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,68; strömoln.
30. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,66.
midd. 24 gr. v. Bar. 25,62.
31. Morg. klart, 16 gr. v. Bar. 25,48. midd.
25 gr. v. Bar. 25,42.

Augusti:

1. Morg. rågn, 15 grad. v. Barom. 25,40.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,32, rågn e.
m. skoftals.
2. Morg. strömoln, 11 gr. v. Bar. 25,32.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,33, mulet med
litet rågn.
3. Morg. strömoln, 12 gr. v. Bar. 25,41.
midd. 17 gr. v. mulet.
4. Morg. klart, 14 gr. v. Barom. 25,59.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,66; strömoln.
5. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,78.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,76.

6. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,65.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,59, klart.
7. Morg. klart, 15 gr. v. Barom. 25,53.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,46, strömoln.
8. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,41.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,35, strömoln,
til natten rågn.
9. Morg. mulet, 17 gr. v. Barom. 25,26.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,24, rågn skof-
tals e. m. och natten.
10. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,15.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,17, rågnade
f. m.
11. Morg. klart med dimma, 15 gr. v. Bar.
25,26. midd. 21 gr. v. Barom. 25,31.
starkt rågn med åska.
12. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,40.
midd. 22 gr. v. rågnstänk mot afton.
13. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,50.
midd. 19 gr. v. strömoln.
14. Morg. strömoln, 15 gr. v. Bar. 25,39.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,34, litet rågn
til afton, starkt mot morgon.
15. Morg. mulet, 16 gr. v. Barom. 25,29.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,27, rågn skof-
tals hela dagen.
16. Morg. klart, 16 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 20 gr. v. Barom. 25,38; strö-
moln.
17. Morg. dimma, 16 gr. v. Bar. 25,45.
midd. 21 gr. v. strömoln.

18. Morg.

18. Morg. dimma, 14 gr. v. Bar. 25,53.
midd. 20 gr. v. strömoln.
19. Morg, rågn, 18 gr. v. Barom. 25,38.
midd. 18 gr. v. rågnade måft hela da-
gen.
20. Morg. strömoln, 17 gr. v. Bar. 25,42.
midd. 21 gr. v.
21. Morg. klart, 17 gr. v. Barom. 25,45.
midd. 22 gr. v. strömoln.
22. Morg. mulet, 15 gr. v. Barom. 25,55.
midd. 22 gr. varmt, e. m. hagel och
rågn med åskedunder.
23. Morg. dimma, 16 gr. v. Barom. 25,45.
midd. 21 gr. v. Bar. 25,41; strömoln.
24. Morg. dimma, 15 gr. v. Barom. 25,31.
midd. 20 gr. v. Bar. 25,30; strömoln.
25. Morg. mulet, 13 gr. v. Barom. 25,23.
midd. 18 gr. v. til natten starkt rågn.
26. Morg. mulet, 12 gr. v. Barom. 25,00.
midd. 15 gr. v. Bar. 25,06., rågnade
f. m., om aftonen och inpå natten.
27. Morg. rågnade, 9 gr. v. Bar. 25,00.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,10, rågnade
måft hela dagen och natten.
28. Morg. rågu, 7 gr. v. Bar. 25,03. midd.
12 gr. v. Bar. 25,14; rågn skåftals öf-
ver dagen.
29. Morg. mulet, 7 gr. v. Barom. 25,25.
M. 10 gr. v. rågnade smått hela dagen.
30. Morg, strömoln, 7 gr. v. Bar. 25,36.
midd. 11 gr. v. mulet.

31. Morg. mullet, 8 gr. v. Barom. 25,34.
midd. 12 gr. varmt, mulit.

September:

1. Morg. strömoln, 8 gr. v. Bar. 25,31.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,38; strömoln.
2. Morg. klart, 8 gr. v. Barom. 25,52.
midd. 14 gr. v. Bar. 25,55.
3. Morg. klart, 9 gr. v. Bar. 25,60. midd.
17 gr. v. Bar. 25,63.
4. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,60.
midd. 16 gr. v. Bar. 25,53, rågnade
e. m. några droppar.
5. Morg. mullet, 12 gr. v. Barom. 25,49.
midd. 18 gr. v. til natten rågn.
6. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,33.
midd. 19 gr. v. til afton och natten
rågn.
7. Morg. mullet, 16 gr. v. Barom. 25,04.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,21, rågnade
f. m.
8. Morg. klart, 14 gr. v. Bar. 25,40. midd.
21 gr. v. strömoln.
9. Morg. mullet, 14 gr. v. Barom. 25,54.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,55.
10. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,69.
midd. 19 gr. v. Bar. 25,73.
11. Morg. klart, 10 gr. v. Barom. 25,77.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,80.
12. Morg. strömoln, 14 gr. v. Bar. 25,76.
midd. 17 gr. v. Bar. 25,73.
13. Morg.

13. Morg. klart, 12 gr. v. Barom. 25,64.
midd. 18 gr. v. Bar. 25,65.
14. Morg. dimma, 11 gr. v. Barom. 25,60.
midd. 16 gr. v. Bar. 25,55; strömoln.
15. Morg. mått klart, 11 gr. v. Bar. 25,45.
midd. 13 gr. v. half-mulet.
16. Morg. rågn, 10 gr. v. Barom. 25,40.
midd. 9 gr. v. e. m. strömoln.
17. Morg. klart, 3 gr. v. nattfrost, Barom.
25,45. midd. 10 gr. v. strömoln.
18. Morg. rågn, 4 gr. v. Bar. 25,43. midd.
8 gr. v. Bar. 25,46, strömoln.
19. Morg. klart, 3 grad. v. Barom. 25,70.
midd. 12 gr. v. Bar. 25,76, strömoln.
20. Morg. klart, 3 gr. v. Bar. 25,62. midd.
11 gr. v. Bar. 25,51.
21. Morg. rågn öfver natten, 8 gr. v. Bar.
25,10, midd. 11 gr. v. strömoln.
22. Morg. klart, 2 grad. v. Barom. 25,13.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,16.
23. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,25.
midd. 8 gr. v. Bar. 25,33.
24. Morg. mulet, 6 gr. v. Barom. 25,12.
midd. 11 gr. v.
25. Morg. smått rågn, 8 gr. v. Bar. 25,04.
midd. 12 gr. v. Bar. 24,97, smårågn.
26. Morg. mulet, 11 gr. v. Barom. 24,74.
midd. 14 gr. v. duggrågn f. m.
27. Morg. mulet, 7 grad. v. Barom. 24,58.
midd. 5 gr. v. Bar. 24,68, e. m. rågn
och hagel.

28. Morg. mulet, 2 gr. v. Bar. 25,06. midd.
5 gr. v. Bar. 25,21.
29. Morg. klart, Therm. O. Barom. 25,40.
midd. 3 gr. v. Bar. 25,51; strömoln.
30. Morg. klart, 1 gr. v. Bar. 25,54. midd.
9 gr. v. Bar. 25,50; strömoln.

**

**

**

Den måst härskande sjukdom var Målslingen, hvilken ovanligen allmänt angripit äldre och yngre, ehuru han snarare var lindrig än svår, så at rätt få dödt. Hos fattigt och vårdslöst folk, som tidigt blottstält sig för bläst och den kalla våderlek, som i September inföll, upkom ibland en svår Rödsfot efteråt, så at Kongl. Collegium Medicum fant sig föranlätit at för sådan ovarsamhet varna Allmänheten.

Rödsfoten viste sig ock sporadice, utan sammanhang med Målsling och utan at vara mycket dödande.

Til Kongl. Maj:t underdånigst.

Kongl. Collegii Medici Bref om Tobakens skadeliga bruk.

E. K. Maj:t har i Dets för Coll. under den 29 Julii 1774 Nådigtst utfärdade Instruktions 8 paragraphe befalt Coll. utröna de ord-

ordfaker, som göra vissa Socknar, Byar eller näringsfång mer ofunde, samt at då fåkre utvägar, til ändring eller afhjelpande där-af kunna upgifvas, böra de til E. K. Maj:ts Nådiga omsorg och åtgärd i underdånighet anmålās.

I stöd af denna Nådiga anledning, och såsom bidragande til i underdånighet omför-målte höga ändamål, har Collegium fåst sin upmärksamhet på det nu mer än förr bland Rikets Allmoge öfver hand tagande missbruk med nyttjande af Tobak, jämte alla de skadeliga påföljder, som därifrån böra ledas.

Det är icke allenast de äldre bland Allmogen, som genom en inrotad vana på hvar-jebanda fått därmed öfverflöda, utan denna osed sträcker sig äfven til den upväxande ungdomen, som ifrån späda åren af en slags efterapnings-lusta, eller inbillning at härige-nom likna de äldre, sluteligen därför få en sådan smak, at den icke kan umbåras; hvar-til mera beqvåmlighet nu gifves, då Tobaken ej behöfver köpas från Staden, sedan den af Allmogen öfver alt nästan planteras til Landtbrukets skada och så vål allmän som enskildt förlust.

Den värkan den har på Människo-krop-pen är likvål af större betydenhet, i anseende därtill at han genom våtskornas för myck-na uttömning minskar matlusten, samt för-medelst dess Narcotiska egenskap och värkan

på Nerverne, försvagar matsmältningen och de delar, hvaraf kroppen bör få sin föda, styrka och tillväxt, och således förderfvar äfven i tillkommande leder, genom en klen och sjuklig afföda.

At således förekomma et så inrotat missbruk, torde vara mer at önska än hoppas, men som det är en märkelig ordfak til folkhopens försvagande, särdeles i de orter där mera Jord lämna större utrymme och tillfälle at förskaffa sig denna växt, har Collegium trodt sin underdåniga Emhets-skyldighet fordra, at allt detta hos E. K. M. i underdånighet anmäla, och förmodar i lika underdånighet, at denna skadeliga ovana ansefningen skulle inskränkas, om Allmogens planterings-lusta leddes på nyttigare och födande ämnen, så nödiga i vårt Climat (där hållt i sednare åren missväxt så ofta infallit,) och öfverlämnas Städerne, som hafva mer ämnen för dylike planteringar, och med Sådesväxters frambringande ej så egentel. torde böra sig besatta.

Jämte det tilgången af denna vara dä ej vore så lätt, blefve äfven Tobaken genom beredning hos Fabriqueuren för hälften mindre skadelig, än då den utan all förädling rå och omogen nyttjas, och Allmogen torde af detta skäl, och då den för redz penningar måste från Städerne köpas, icke allenast indraga en stor del af dess bruk för

egen del, utan åfven, som mer kostsam, betaga ungdomen, Rikets framgena hopp, des skadelige nyttjande.

Hvilket alt E. K. Maj:ts Nådiga ompröfning Collegium i underdånighet hemställer. D. 22 Aug. 1785.

Förlofsning af et Foster efter Modrens död, timad på Bystad i Nerike 1785.

Friherrinnan **ARMFELDT**, född **HILDBRAND**, hade til sin förestående barnsbörd låtit kalla til sig Examinerade Barnmorskan **GRETA ELISABET BLOHM** från Linköping; jämte henne blef ock Professoren och Regem. Fältskåren **Doctor WITKOPH** anmodad at vara tilstådes.

Enligt **BLOHMS** berättelse, ingifven genom Prov. Medicus Doct. **JOH. OTTO HAGSTRÖM**, hade Friherrinnan mådt väl til natten emellan den 13 och 14 Maji, då en myckenhet vatten börjat gå bort, som varade den 14 och 15 til eftermiddagen, då små värkar infunno sig; hon underfökte då och fant Lifmodren ej det minsta öppen; följande natt, til den 16, infunno sig plågsamma fvedvärkar, som, ehuru sparsamma, räckte hela dagen den 16, då mot aftonen Lifmodren fants litet vara öpnad; den

17 fortforo dylike värkar; den 18 om morgonen fants Lifmodren öpnad til en Riksdalers storlek och Föftret var väl vändt. Friherrinnan begärte den dagen åderlätning, hvilken dock Profeflor WITKOPH ej fant nödig, men flere Lavements applicerades delfe dagar. Prof. WITKOPH gjorde underfökning mot aftonen den 18 och fadde fig finna tilftåndet lika fom morgonen förut, och åtog fig at fjelf förrätta förlöfningen; därefter ock Barnmorskan ej tillåts at lig därmed på något lått befatta. Natten emellan den 18 och 19 fortforo dylika värkar, åfven hela följande dag; följande natt til den 20 voro värkarne fparfammare och Friherrinnan föf ftundtals. Värkarne voro ej få tåta öfver dagen den 20, förr ån eftermiddagen då de blefvo mera tryckande, hållt mot ftolgången, fom råckte hela natten med håftig törft, til kl. 2, då en ftark Frosse i 3-4:dels timme åkom, hvarefter Friherrinnan klagade öfver värk och domning i benen, hvarpå fölgde mycken matthet och domningar med ftark hufvudvärk, fom fortfor til klockan half 4, då Friherrinnan, *utan märkeligt dödsarbete* aftled helt ftilla, oförlöft. Prof. WITKOPH var då fyffelfatt at ftålla til et imbad, men innan vattnet hant blifva varmt, affomnade Patienten.

De närvarande både lägo och kände Föftret röra fig.

Liket lades då långsefter i fången, emedan Friherrinnan de 3 sista dagarne hade varit bäddad på tvären af fången, och hade fångklåderne sluteligen så sjunkit undan, at blotta fångbrådet tryckt mot perineum.

Likets knån och ben sammanbundos och lämnades det sedan i fången i lika ställning, til Söndags morgon den 22 Maji kl. ungefär 10, då Liket bars in i en Gårds-Kyrka, som är belägen straxt bredevid, och lades där på et bord, vid hvilken flyttning ingenting ovanligt märktes; icke heller kl. 12 s. d. då Inspektoren WAHLBERG såg efter Liket; men klockan emellan 4 och 5 eftermiddagen då Liket skulle läggas i Kistan, föll efterbörden, under lyftningen, utom kistan. Man blef ock då med håpenhet varse at förlofsning gädt för sig. Fostret fants med hufvudet liggat under och vid Likets knå och fötterne upåt. Något blodblandat fants ock, sedan middagsstunden, vara afgädt från Liket.

En Piga hade samma morgon kändt på Likets Mage och tyckt sig känna ännu någon rörelse, hvarom hon gjordt berättelse för Prof. WITKOPH, men han hade förklarad det för våder, som vid tryckningen flyttat sig.

Detta förlopp, som är sammandragit, dels af Barnmorskan BLOHMS förenämde berättelse, dels af Prov. Medicus i Neriket

Hr.

Hr. Doctor LYMANS, på K. Collegii befallning, ingifne Embets-Relation, hvilken han på stället upfatt, enligt de personers berättelse, som sjelfve tillstådes varit, gifver anledning til mycken omtanka, såsom:

1:mo, Männe icke de falska värkarne den 15, 16 och 17 Maji blifvit til en del upretade genom den promenad Friherrinnan tillåts taga i Trågård, uti då varande kyliga väder, enligt ojäfaktigt folks intygande?

2:do, Männe Artificielt Mineral-Vatten, som hon desse dagar förmåddes at dricka, icke åfven bidrog til förkylnings och spasms upretande?

3:tio, Männe icke Åderlåtning och Opiater varit ganska nyttiga, ja oumbärliga den 18 Maji, då Modermunnen var öpnad til en Riksdalers vidd och Barnet fants vara våldt?

4:to, Männe en Barnaföderska mär våld af at ligga 3 dygn på kort fång och männe det icke är tids nog därmed när förlofsningsstunden infaller?

5:o, Männe icke Friherrinnan snarare var opprimerad af en stark Spasme än död, från kl. half 4 om morgonen den 21:sta til kl. efter 12 om middagen den 22 Maji, då Fostret föddes?

6:o, Männe icke Fostrets förlofsning skedde i samma ögnablick som den sista Spasmen quäfde Modrens lif, hålft Friherrin-

nan, om natten til den 21 Maji, hade starka värkar, som voro mycket tryckande mot stolgången?

7:o, Männe, i fall alt blifvit försökt, som hade bordt göras och dock ej velat lyckas til Modrens räddning, Operatio Cæsarea icke hade bordt försökas, til at, om möjeliget varit, rädda Barnets lif? (a). J. L. ODHELIUS.

Bref från Doctor PER AFZELIUS, dat. Paris d. 1 Sept. 1785, til Assessor J. L. ODHELIUS.

- - - Öfvertygad om at alla de nyheter som röra Läkare-Vetenskapen, roa och intressera Hr. Assessorn, tar jag mig den friheten at öfverlända innelyckta papper. Dessa äro 1:mo Prospectus til Hr. VICQ D'AZYR's stora Anatomiska och Physiologiska Värk, hvilket kommer at utgifvas par Cahier. Författarens skickelighet och lysande insigter känner Hr. Assessorn förut, de lemna intet tvifvelsmål om at arbetet skall blifva förträffeligit, och at ej Typographisk magnificence kommer at saknas, kan man nogsamnt inhämta af Prof. arket. Hr. VICQ D'AZYR har haft den godheten at visa mig alla nu färdiga Tabeller, de öfvergå vida alt hvad jag hittils sedt i den vägen, och jag har i synnerhet beundradt dem

(a) Collegium har funnit omständigheterna vid denna händelse *si betänkeliga*, at förenämde Relationer blifvit til Hans Exc. Justitiæ-Cancellaren insände.

dem som föreställa *Hjernan*, hvars mångfaldiga och sammanvicklade delar där föreställas med en noggranhet och likhet, hvarom man svårligen kan göra sig begrepp, innan man sedt dem. Fårgorna kunde väl umbåras, men de äro här så obeskrifveligen väl efterapade, at man med nöje väljer de colorerade framför de svarta Figurerna. Skada at Vårket blir nog dyrt för en enskildt samlare, men jag hoppas ändå at något Exemplar däraf skall komma til Sverige. Hr. Vicq D'AZYR syssellåtter sig mycket med *Anatomia comparata*, hvaruti han är Professor vid l'Ecole Veterinaire uti Charenton, och Hr. Assessorn känner de Afhandlingar han i den saken infördt uti Vet. Acad. Handlingar. Han har nyligen inlämnat til nämde Sällskap *Re-nens Anatomie* med sköna Ritningar, hvilka blifvit gjorde efter 3:ne dylika Djur, dem en Italienare vid Midsommarstiden hitfördt och som dogo kort därpå. Bland annat har han där gifvit en vacker beskrifning på den broskaktiga pärlan, som finnes så vid *Re-nens*, som flere andra Djurs Larynx. Uti Academiens sista sammankomst upläste han en Afhandling om Nyckel-benet (*Clavicula*), det han upptäckt hos flere Djur-slågten, på hvilka det tilförenej blifvit observerat. Man trodde det endast finnas hos *Primates*, men han visste det nu både hos Hunden, Kaniner och Marfvin.

2:do, Den plan som Medicinska Societeten månateligen sänder til sina inhemska Correspondenter. Denna tyckes mig vara både beqväm och uplyfande, och det skulle vara nyttigt om Svenska Collegium Medicum ville gifva dylika til Provincial-Medici eller andra kunnige Män i Landsorterna. Om Herr Assessorn befäller skall jag åtvän öfverfånda det förslag til en orts Typographia Medica, som Societeten länge sedan uppgifvit, och hvilket haft den goda värkan, at dylika beskrifningar inkommit öfver större delen af Rikets Städer. Jag tycker detta vara högst nödvändigt, och en sådan samling skulle vid flere tillfällen vara för Collegium en dyrbar skatt. Det är i synnerhet vid hungersnöd och farfoter, som desse underrättelser skulle komma til pass. Denna författning fåtter desutom Herr Provincial-Medici i ständig relation med lit hufvud och nödgar dem at uppgifva de märkvärdigheter, som förefallit inom deras krets, hvilka annars af tröghet, rådsla eller kanske någon gång okunnighet, skulle blifva begrafne i glömskan. Man finner många som villa gifva strödde underrättelser, men få som åtaga sig en fullständig afhandlings författande, och detta bör man betjäna sig utaf. Jag vet väl at en dylik Inrättning redan är i gång uti Sverige, men jag vil påminna mig at den ej är på

nog Catechetisk fot, hvilket i detta fallet är högst nödvändigt

3:io, Förteckning på de Frågor, som vid Med. Societetens allmänna sammankomst i förrgårs blefvo belönte eller proponerade. Vid samma tillfälle uplåstes Prospectus til en Topographia Medica öfver Staden Paris; en afhandling om de förändringar som Gallan och Urinen undergå uti vissa sjukdomar, tillika med undersökningar huruvida putrescentia humorum äger rum i de åkommor, som allmänt sågas härröra af denna orsak, af Herr FOURCROY, samt 2:ne Åreminnen öfver afledne Ledamöter af Hr. VICQ D'AZYR, hvilka slutade sammankomsten. Det ena var öfver Hr. CUSSON Math. Prof. i Montpeiller, som är Författare til en ännu outgifven förträffelig afhandling om Plantæ umbellatæ; det andra öfver vår store BERGMAN. Få Lärde hafva så mycket utmärkt sig som han och aldrig har någon ännu erhållit et så lyfande Åreminne. Det var en värlig högtid för närvarande Svenskar at så hugna sig öfver de låford, som då tildeltes Nationen i allmänhet, och öfver det rättmätiga beröm hvarmed man helgade minnet af denna oförlikneliga Mannen, hvilken större delen af oss kände personligen och alla vördade. Vi sågnade oss öfver at se åhörarne mindre dela sit bifall åt Orators värtalighet, än åt dess Hjeltes förtjenster, och at den förra aldrig blef

blef mer adplauderad, än då det tjente at fåtta de sednare i fullan dag. Hr. VICQ D'AZYR har, som bekant är, skrifvit et Åreminne öfver Hr. Archiatern v. LINNÉ, hvaruti han tillåtit sig en hel hop förklenliga eller osanna utlåteller om samma Man, och har därför blifvit starkt criticerad. Detta sökte han nu at ersätta och gjorde det på et tilfredsställande sätt. Til Utländsk Ledamot af Med. Societeten efter Prof. BERGMAN, har Hr. SCHEELE blifvit utnämnd, likasom tillförene skedd i Turin och på andra ställen. Jag har nu i händer Konungens Kallelse-Bref därtill och skall med det första öfversända det til dess förtjente ägare. Jag skickar äfven vid samma tillfälle Diplomen til H:rr THUNBERG, JÖRLIN, BIERKANDER och ADAM AFZELIUS, dem la Societé Royale d'Agriculture hårtådes, som nu mera vunnit en anfenlig både luster och rikedom, behagat utnämna til sina Correspondenter. — 4:to, Prospektus til et nytt periodiskt Arbete uti Medicinen, som tyckes hafva vidlyftigt föremål. Jag känner Auctorerne som skickelige Män, men vågar dock ej påstå at deras företagna Värk ikall blifva dugligt, ty jag misstror Fransoserne så snart de villa lämna begrep om annat än deras egen Litterature. De känna sållan främmande Språk, och om de än göra det, så låsa de ej Originalen, utan åtnöja sig med den måst beqvåmliga utvägen at öfversätta ur

Utrikes Journaler. Dessa Recensiones biscoftæ åro ibland goda, hållit då de åro tagna ur Engelska Vecko-Skrifterna, men ofta eländiga, besynnerligen då de komma från de Tyska, hvilka gemenligen åro partiska och mera lekande ån uplyfande. Utom Engelska Böcker, hvilka åro nog allmänne sedån Anglomanien kommit til sin största högd, finnas här på Boklädorne ganska få Utländske, knapt en gång de måst hufvudsakelige och det endast på et eller annat publikt Bibliothequæ. Om ej någon Tysk Dentist, Oculist eller dylik Qvakkalfvare, då och då tilkomme och gjorde lycka bland de lättfinnige Pariserboarne, samt sedermera för at synas Lård, skaffade sig et Bok-förråd af sit Lands alster, skulle man helt och hållit lefva i okunnighet om denna lärda Nationens ymniga och digra compilationer, hvilka åtminstone åga den förmånen at lätta vår möda, då vi villa veta hvad andre skrivit förefos. Utaf Journaler utgifves här en förfärlig mängd, och bland dem höra *le Journal de Medicine* och *la Gazette de Santé* til Medicinska Departementet, men de åro rått magre och förtjåna ej stor upmärksamhet. *La Gazette Salulaire* från Bouillon år något bättre. — 5:to, Åter en Prospectus til et Botaniskt Vårk, som kan fåna dem som syffelåtta sig med denna Vetenskap. Det år ibland de vackrare som härstådes blifvit utgif-

gifne och åtminstone mera Scientifict än de som ägt TOURNEFORTS och JUSSIEUS til grundval.

Sluteligen följa handskrifne underrättelser om Digitalis purpureæ och Tobakens Medicinska nytta, den jag öfversatt och utdragit ur London Medical Journal p. 2. 1785. Desse torde förtjäna et rum i Hr. Assessorns Tidning, i fall ej nämde Journal redan ankommit. Til Hr. Prof. ACREL har jag redan för en tid sedan infärdt en berättelse om den förstnämde Växtens värkan i Vattusot, och denne torde redan vara i Hr. Assessorns händer. Dessa försök förtjäna upmärksamhet och vidare granskning; de bevisa ytterligare den förr kända sanningen, at alle medel som starkt angripa magen eller åstadkomma en håftig alteration uti Människo-kroppen, kunna i mer eller mindre mån vara tjenlige til Vattusotens curerande.

Til mina Bröder har jag öfversänt de sista Volumerna af Vet. Academiens och Medicinska Societetens Handlingar och behöfver således ej lämna utdrag af de märkvärdigheter som finnes uti dem.

Ehuru discouragerande det än för mig är at vara beröfvad alt publikt understöd, vid et tillfälle då jag så vål behöfde och kunde använda det, (a) skall jag dock altid söka til at draga af mina resor all den nytta, som hälfa och tilgångar tillåta. Det sågnar,

Z 3

ming

(a) Huru kan det hänga ihop?

mig mindre at erhålla någon heder och belöning, än det smickrar mig at hafva förtjent dem, och om jag genom mit bemödande kunde vinna det sednare, skulle jag lätteligen trösta mig öfver det förras förlust.

* * * * * * * * *

An Account of the great Efficacy of Digitalis purpurea in Dropsies. Communicated in a Letter to Dr. Simmons by JOHN WARREN M. D. Physician at Taunton in Somersetshire. Ur London Medical Journal p. 2. 1785.

Hr. WARREN hade för 6 år sedan fådt höra det en Qvacksalvare med denna Växt curerat en af Låkarne öfvergifven Vattuligtig, och har därutaf tagit sig anledning at sjelf bruka den. Första försöket skedde med en til åren kommen Man, som alltid lefvat måtteligit, men hvars hålsa lidit genom stillasittande och disposition för Skörbjugg. Han hade några månader besvärats af Anasarca och Hydrothorax, med hvilke en hastigt åkomman e Ascites nu mera förenat sig. Under en tid af flere veckor hade han ej låtit mer än en half pint starkt rödfärgad urin om dygnet, oaktadt det törsten nödgade honom at inom samma tid dricka 6 gånger så mycket vätvaror. Under sjukdomens lopp hade han utan märkelig nytta brukat starka cathartica af Jalappa och Chryst. Trii, Elaterium, Gum-

Gummi Gutta &c., och desse afmattade honom så mycket at han i längden ej kunde fortfara därmed. Squilla i hvarjehanda former, tillika med Alkaliska Salter och andre i dylika fall berömde medel, medförde likaledes ingen förmån. Krafterne voro helt och hållit medtagne och svulnaden med svårighet at andas hade så tiltagit, at Pat. var oskickelig til minsta rörelse, och dess tilstånd syntes både för honom sjelf och dess vänner helt och hållit förtvifadt. Sådane voro tillfälligheterna då Hr. WARREN förordnade följande Decoct: R. Fol. Digit. purp. recent unc: iij. Coque ex A:æ font. libr. I $\frac{1}{2}$ ad u: ix cola et adde A:æ Junip., Syr. Cort. Aur. aa unc: ijs. M. Här af skulle 2:ne fulla matskedar intagas hvar 4:de timma, til dess upkastning, purgering eller ymnigt urinerande instälde sig. Dagen efter, sedan han börjat härmed, åkom stark åckel, som kort därpå beledsagades af tåta nifus vomendi. Urinen började nu gå i ymnighet, på 36 timmar evacuerades inemot 56 pint vatten, och Patienten blef fullkomligen qvitt sin sjukdom utan andra medel än rörelse och tjenlig diæt efteråt. — Ikke långt därefter såg Hr. WARREN en annan händelse som äfven bevisar Digitalis kraft, ehuru utgången varit olyckelig. Patienten var en åldrig Man, som flere månader haft Anasarca och Ascites; abdomen och extremiteterna voro otroligen updrifne; hvarjehanda

medel hade utan nytta blifvit brukade. Han intog om morgonen Decoct. Digitalis i nämnde dosis, som repeterades hvar fjerde timma, kl. 9 om aftonen började den värka både som emeticum, laxans och diureticum. Evacuationerna voro ganska håftige och varade 10 timmar, utan at något cardiacum eller annan tjenlig hjälp blef af de närvarande lämnad åt den sjuke, som dog kort där- efter sedan krafterna blifvit helt och hållit medtagne. — Tredje försöket skedde med et Fruntimmer af 36 års ålder, hvars sjukdom tycktes vara en hydrops ovarii dextri. Svulnaden hade under en lång tids förlopp småningom tiltagit uti högra epigastrium. Urinen hade länge gådt sparsamt. Patienten var utmårglad och dess tillstånd såg förtvifladt ut. Innan Hr. WARREN tilkallades hade hon flere veckor brukat Pil. et acet. Scillit. så långt magen kunde tåla, utan minsta förmån. Decoct. Digit. blef nu gifven, som fullkomligt curerade henne på 3 dygn. — Detta skedde för 5 år sedan; efter den tiden har Hr. WARREN beständigt och med mycken framgång brukat Digitalis i all slags Vattusot, den han ej misstänkt hårröra af något sjukt viscus. Han låger den i synnerhet vara fördelaktig i det species Hydropis som hårrör af debilitate vasorum exhalantium, hvilket är aldra-allmännaft, och ehuru hon ej alltid slagit in, är hon dock vida kraftigare än

ån andra medel, samt fordrar ej efteråt som de corroborantium bruk. — Huruvida det är nödigt at medlet skall upväcka åckel innan det börjar drifva urinen, tror Hr. WARREN sig ej i stånd at utstaka, men han har observerat, at det aldrig gjordt en fullkomlig Cur eller medfört betydelig nytta då ej så hårdt. At de hållsotamma effecter, som påfölja des bruk, äro nära förbundne med des ävärkan på magen, är så mycket troligare, som man vet at en vomitus spontaneus ofta värkat vattnets absorption och evacuation hos Vattusiktige, hvaraf Practici tagit sig anledning at bruka emetica i dylika sjukdomar, ej sållan med mycken förmån. I fall åter Digitalis vis emetica et diuretica ej helt och hållit bero af hvarandra, skulle det vara ganska fördelaktigt om man kunde hitta på medel at förekomma den förra, som är ganska håftig och gemenligen besvärar de sjuka så mycket, at de svårligen kunna bevekas till längre bruk af detta Läkemedel. At Digitalis likväl kan curera Vattusot, utan at tillika oroa magen, bevises af en händelse som blifvit meddelt af en Apothekare i Taunton och här anföres, men denna är ensam i sit slag. Herr WARREN säger sig hafva hört det man brukat T:a radicis Digit. med lika fördel som Decoct. folior. och han anser denna formel som ganska fördelaktig, emedan man vet at Spirituosa ansefligt förbättra Squil-

lans elaka smak och emetiska kraft. Han tror at et Extract förenat med Aromatica, skulle vara förmånligt. Man har åfven brukat pulvis foliorum med dubbel portion Såpa, men Hr. WARREN håller fårska Blader för bättre. At Digitalis i Skottland efter Doct. KARR's anmärkning ej vilat sig lika kraftig, förmenar Hr. WARREN hårröra at climatets hårdhet, hvilket, som han säger, ökar the tone and vigour; Han tror sig under sit vistande i Edinburg hafva funnit at Vattusot är dår en morbus rarissime Sanabilis, och at bland 10 händelser 8 leda sit ursprung från starka dryckers misbruk, sållan af någon ordning i perspirationen. Då Hr. WARREN brukat Digit. har han alltid tillika gifvit en Julep Cord. at taga stedtals under des håftiga vårkan och har aldrig fortfarit med Decoct. bruk, då den ej drifvit urinen få timmar efter sedan åckel eller purgering infunnit sig. Sluteligen upmanar Hr. WARREN Låkarne til vidare bruk af detta medel, hvilket han kallar *optimum Dei donum*.

***

***

***

Medical Reports of the effects of Tobacco, principally with regard to its diuretic Quality, in the Cure of Dropsies and Dysurics. Together with some Observations on the use of Clysters of Tobacco in the Treatment of Colic. by THOMAS FOWLER, M. D. Physician

to the General Infirmary of the County of Stafford, 8:o. London 1785. 84 p.

Sedan Tobaken är 1560 blifvit införd uti Europa, hafva i fynnerhet STAHL och andra Tyska Läkare tillskrifvit densamma hvarjehanda i Medicinen nyttiga egenskaper; men nyare tidens Författare, som afhandlat Materia Medica, hafva talt så litet til dess fördel, at den nu mera blifvit nästan helt och hållit förkastad uti Pratiquen. Detta har ej afskräckt Hr. FOWLER ifrån at anställa ytterligare rön med denna växt; dess försök äro talrika och som det tyckes både noggranna och trovärdiga; utslaget af dem blir det, at Tobaken, försigtigt brukad, kan gifvas invärtens både med säkerhet och nytta. Den är i fynnerhet et verkamt diureticum uti Vatufot och Dylurie, hvilken egenskap hittils ej blifvit anmärkt af dem som annars vidlyftigt beskrifvit dess vires Medicæ. — Den formel hvaraf Hr. FOWLER vanligast betjent sig, är följande: Rc. Fol. Siccat. Nicotianæ Virg. unc: j Macera per horam vase clauso in Balneo Mariæ cum A:æ font. bullientis libr. I. deinde exprime et colaturæ adde Spirit. vini rectific. unc: ij. Utom denna infusion har Auctor äfven efter omständigheterna brukadt at infundera Fol. Siccat. unc: j uti en pint Sp. v. r., hvitt Spanskt Vin eller Vin-ätticka, som lämnas 4 dygn at draga sig. Han omtalar äfven följande formel til piller: Rc. pulv. fol. Nicot., Conservæ

rosarum aa ʒj Mucil. Gumi Arabici q. f. F. Pillulæ N:o 60. — Han har funnit at 60 til 100 droppar af Infusionen gifne uti vatten, Jul. cordial. eller något annat tjenligt vehiculum, gemenligen varit tilräckelige at hos fullväxte personer åstadkomma den önskade värkan; men hos en mycket irritabel Pat. värkade 24 dr. långt starkare än 500 hos en gammal Gubbe, som var van vid Tobaks-tuggande. För Barn af 10 år göra 50 droppar tillfyllest, och 20 för dem af 5. Under denna ålder har han ej vågat ge medlet. — En stickande het smak i munnen, som snart går öfver och åtföljes af en värma i magen lik den som förordsfakas af en liten sup, är omedelbarliga effekten af Infusionens intagande. Då medlet blifvit gifvit i mindre dosis, agerar det därpå som diureticum med eller utan åtföljande svindel; tagit i större mängd är det såkrare diuretiskt, ofta laxerande och förordsfakar gemenligen svindel samt ofta åckel. I smårtsamma händelser är det gemenligen anodynum; ibland förordsfakar det en tyngd och befordrar sömnen; i andra en tyngd med hetta och sömlöshet. — Hr. FOWLER anmärker at medlet af de 115 händelser i hvilka det af honom blifvit nyttjadt, var diuretiskt i 93, purgerat i 40, 79 Patienter klagade öfver svindel och hos 52 upväckte det åckel. Som han i allmänhet funnit det medlet varit mer eller

min-

mindre urin-drifvande, i mån som det förordfakat svagare eller starkare svindel, nausea eller bägge tilhopa, råder han NB. om ej purgeringen först infinner sig, at öka dosis tils dels dessa symptomer efter 30 eller 40 minuter åkomma. Men om de åter visa sig i för hög grad eller en hastigt öfvergående yrsel (transient confusion of ideas) åstadkomes, som han sedt hända i 2 eller 3 fall, bör man uphöra med intagningen tils de faktat sig, och därefter råtta de följande dosis. Bästa tiden til infusionens tagande såges vara 2 timmar före middagsmåltiden och mot fångdags, emedan den i synnerhet besvärar på fastande maga, och de fläste Pat. behöfva i de händelser en fjerde- om ej en tredjedel mindre dosis än eftermiddagen. Utaf 31 Vattusigtige, dem Hr. FOWLER gifvit denne infusion, hafva 18 blifvit curerade, nemligen 4 med Anasarca, 2 med Ascites och 12 med vattenaktiga svulnader i lår och ben: 10 erhöillo betydelig lindring, och således har medlet slagit felt i 3. — 10 Patienter plågade af Dysurie hafva nyttjadt Infusionen och hos dem har den visat sig som et mäktigt anodynum et diureticum. Det lindrade plågorna, relacherade uringångarna och tref urinen. Uti Dysurie af Stengrums (gravel) lättade den ansenligen detta ämnes utdrifvande. — Hr. FOWLER omtalar därpå Tobaks-clystirer som mycket förmånliga i

Coliquer. Et uns af Infusionen uti en half pint Mjölck eller Hafrefoppa, anses som tilräckligt för en fullväxt, men om det ej inom en half eller hel timma förordfakar svindel eller åckel, hvilka uti envifare förstoppningar gemenligen föregå medlets laxerande effect, bör Lavementets styrka småningom ökas, tils den ena eller den andra af dessa verkningar insinna sig. Herr FOWLER har äfven brukat Tobaken i flere andra sjukdomar. Han har brukt den med förmån i utslag, i synnerhet uti det af Scorbutisk natur, äfvenså uti nerveus hufvudvärk, uti andtåppa och hyfteriska plågor. Han omtalar det en Schrophuleus svulnad uti armbogen, som varat 4 månader med stark värk, blifvit fördrifven genom 8 dagars bruk af Infusionen, och han berättar det en tympanites intestinalis, som 2 år emottådt alla medel, blifvit lindrad genom et starkt Tobaks-clystir.

Præmier, utdelte uti K. Medicinska Societetens allmänna sammankomst i Paris d. 30 Aug. 1785.

Vid sammankomsten den 26 Augusti 1783, var til besvarande frågat: *hvilka äro förmåner eller oldgenheter af Kinkinan uti hvarjehanda Intermittente Febrar?* Ibland de där-

därpå inlämnade svar, beslöt Societeten at tildela den största belöningen, en Guld-Medaille af 250 Liv. värde, til Hr. BAUMES, Med. Doct. i Lunel i Langvedoc. Den andra belöningen af lika värde, tildömdes Hr. BATAILON, M. Doct. i Chambon. Desutom utdeltes Guld-Jettons til H:rr RUDOLF DELMAN och PETERSEN MICHEL, Med. Doctorer i Amsterdamb, i anseende til en af dem samfält utarbetad vacker Afhandling i samma ämne. Likaså seck Herr PET. MATH. NIELEN, M. Doct. i Utrecht, en dylik Guld-Jetton för samma ordsak.

Accessit tilärkändes Hr. Doctor ACKERMAN från Saxon, och H:rr Doctorer BERNARD i Beziere och JEMOIS i Moulins nämnas äfven med beröm.

Alla desse vackra Skrifter låter Societeten af Trycket utgifva, hvarigenom detta angelägna ämne låter på allt sätt vara underfökt och tilräckeligen uplyst.

2) På frågan om *hvad fördel Läkare-Konsten må kunna draga af kunskapen om sättet at urskilja Luftens renhet genom allebanda slags Evdiometrer*, voro inga svar inkomne. Frågan utfattes därför å nyo, emot 600 Livres Præmium, at besvaras til Ludvigs dag 1787.

3) För Medicinska Topographiska beskrifningar utdeltes den vanliga Guld-Jetton til följande:

1) til Hr. JEUNET, M. D. i Bezançon, som beskriver Bergsbygden i Franche-Comte.

2) Hr. BERTIN, Med. Doct. som beskriver Öen Gvadeloupe.

3) Hr. MOUBLET-GRAS, M. D. som beskriver Staden Tarascon. Hvarförutan flere förtjent at berömligen nämnas i Societetens Handlingar.

Samma dag uppgafs til besvarande följande nya frågor:

1) Emot 600 Liv. Præmium: uti hvilka slags Chroniska sjukdomar och hvad tid kan Feber vara nyttig eller skadlig, samt med hvad försigtighet bör den upretas och modereras, under deras botande?

Svaren böra inlämnas inom d. 1 Jan. 1787 och belöningen utdelas Fastlags-tiden.

2) Frågan om Luftens renhet, hvarom nyss talt är.

Enkla, Complicerade, huggna, skurna och skutna Sår på Hufvudet och Ansigtet; insändt af HERMAN SCHUTZER-CRANZ, M. D. Kongl. Archiater. m. m.

I.

Et bakifrån och på högra sidan af Hufvudet huggit Slampsår, hvarvid öfra delen af Örats vidhäftande tillika var genomhuggen.

Vid den olyckliga och uproriska Dahlkarls-fejden år 1743, feck nu afledne Stads-Chir-

Chirurgien H. SOEM och jag, på Hög befallning, ordres at sköta och vårda de bleserade och vid lif behållne Dalkarlar.

Dahlmannen PEHR PERSON från Lexan, af et sanguiniskt choleriskt temperament, 38 år gammal, låg vid min ankomst på marken af Arsenals-gården, med en klen och matt puls, hårrörande af för mycket blods förlorande; klagade därjämte öfver mycken värk i hufvudet och örat. Man hade anlagdt et klåde under hakan, hvilket til en del uplyftade och betäckte slampen.

Vid klådet's aftagande, hårets och blodlefrars bortskaffande, började såret åter at blöda, men af ingen betydlighet. Det tog sin början från pars media offis Parietal: geck at båda sidor utföre, mer än i en half cirkel; framåt öfver sutura coronalis och os Frontis, en tums bredt genom aponeurosis musculi Temporalis och sjelfva muskeln, öfver apophylis zygomatica et styloidea offis Temporum, hvarvid öfra örats fäste tillika var skilgt ånda til meatus auditorii öfra del; men bak at geck det öfver sutura squamosa offis Temporum och et stycke nerom nämde ben.

Pericranium och sjelfva Cranium voro oskadda. Sårets förening företogs; slampen uplyftades; sedan de genomhuggna delar, hvart på sit ställe och på möjligaste sättet voro förenade, anfattes fem blodige Suturer

(Suturæ Nodosæ), den första midtpå och öfverst, de andre, tvänne på hvar sida, dock så at Tinninge-musclen och dels aponeurosis ej genomstacks, NB. Nålens genomförande skedde alltid först genom slampen; sedan betäcktes yttersta såret med mjukt linneskaf, däröfver anlades åtskilliga torra håfter. I örat infördes en vål ihoprullad vebl. Altsammans betäcktes med compresser och bindan Uniens à un Chef. Honom förböds at tugga och tala. Han fördes sedan til Sjukhuset i det nya Corps de Gardet på Norrmalms-Torg.

Morgonen därpå var pulsen naturligare, värken i Tinningen och Hufvudet starkare; han feck et lindrigt Laxans, som något loulagerade honom. Följande dagen därefter voro pannan, ögat och halfva ansiktet svullne, dock utan rodna, men klagade måst öfver en olidlig värk i Tinninge-musclen. Vid bandagens aftagande, funnos compresserna nog styfva och hårda af det utspjade blodet; nya mjuka anlades, som ock ny vebl i örat, detta lifade honom ganska mycket; halfva ansigtet betäcktes med en torr resolverande och Aromatisk Kryddpåsa.

På 5:te dygnet gafs åter et Laxans Antiphlogisticum, därefter han sig ganska vål befant, utom någon värk i Tinningen, dock ej svarande emot förr.

Som

Som svulnaden i anslaget vid 6:te dygnet anseeligligen minskat sig, efterlägs skadan; labia Vulneris voro i full suppuration, och de anlagde ligaturerna hade til en liten del skurit Seno Möllan (— sse Aponeurotique) igenom, men i öfrigit förmärktes hvarken vid Tinningen eller örat någon svulnad; upklipptes och borttogs de på sidorne anlagde Sutures, utom den medlersta. Skadan förbands med Ungv. Basilic. Citr. och Bals. Arcæi, flere torra häfter anlades, graduerte compresser och bindan såsom förr. Två dagar efter upklipptes den medlersta ligaturen. Efter fårets renande förbands det med Tinct: Myrrhæ et Aloës, med bibehållande af de torre Suturena. Ur örat flöt ständigt något vahr och blod, hvilket gaf anledning at tro det meatus auditorius var til sin öfra del tillika läderad, däremot nyttjades små insprutningar af ljum Mjölke blandad med oleo Tartari per deliquium. På 4:de veckan förmodade Patienten lämna Sjukhuset och gick hem.

2.

Et huggit Sår öfver Nackbenet, hvarvid första taflan af Hufvudskålen tillika var igenomhuggen.

Dahlkarlen ERIC ANDERSSON från Mora Socken, 26 år gammal, af et håstigt temperament, feck vid samma tillfälle åtkilliga Vårje-hugg, et nästan midt på Nackbenet öfver

et os triquetrum, gick på Innedden öfver Sutura Lamdoidea och vänstra os Parietale, til 2 tvåfingers bredt från örat, penetrerade genom första Taflan til Dipplæ. Det andra öfver vänstra os Frontis på dess medlersta del, gick rätt utföre til 3 fingers bredd från margo Orbitæ Oculi superior, penetrerade midt på, nästan igenom båda Taflorna Cranii. Tvåne andra öfver högra os Parietale, de gingo allenast genom svålen til pericranium. Sedan håren på hufvudet voro bortskaffada, lades linneskaf förfedt med Spirit. Vin. Gall. i flurerna, men tort emellan Lalia Vulner. De andra 2:ne sednare håftades tillsammans med torra håster, linneskaf och plåster. Hela hufvudet förfägs med en torr resolverande och aromatisk kryddpåse, allsammans betäcktes med bandagen Le grande Couvre chef kallad. Ådren vardt öpnad, kylande medel förordnades och en strång diæt föreskrefs. Han klagade sig hafva mycken värk i hufvudet och et susande för öronen, samt en benågenhet til upkastning; men som han stank af Brånvin och var mycket taltrångd, anfåg jag de öfverklagade plågor mera af fylleri än af skadan; hvilket ock visade sig efter åderlåtningen, ty straxt där-efter feck han håftiga kräkningar och gaf i från sig en mängd brånvin och osmålt mat. Han transporterades i Sjukhuset.

Dagen efter mädde han något bättre,
et

et Laxans förordnades och kryddpåsarna på hufvudet ömslades. På 3:dje dygnet klagade han öfver mera värk i hufvudet och susningens tiltagande; Pulsen var full och snabb. En veitererad stark åderlåtning företogs och med kylande medel fortfors.

På 16:de dygnet exfolierade sig första Taflan af os Triquetrum; på 20:de, åtskilliga benstycken af de genomhuggna benen på os Frontis; ur dipplœ utsköt nytt Kött; dageligen återhåmtade han sina krafter, gick uppe och klagade öfver intet. Alla fåren fylde sig med stadigt kött; cicatriferade sig och gick på det 29:de dygnet ur Sjukhuset hem igen.

Dylika huggna skador med och utan læsio Cranii, voro på mit departement öfver 14 stycken.

3.

Et med Vårja huggit Slampfår tillika med Hufvudskålens uplyftande.

Stadsvakten HANS SÖDERQVIST, 33 år gammal, af et sanguiniskt temperament och mycket begifven på fylleri, var en afton på Krogen, kom där i tråta med en Soldat af Kongl. Lif-Gardet, då denne drog Vårjan hastigt ut, högg den andra på hufvudet öfver os Parietale. Han blef genast förbunden och hemförd. Dagen efter blef jag af min nu afledne Fader anmodad at sköta den bles-

serade. Vid ankomsten gick han i stufvan och rökte en pipa Tobak. Han klagade väl öfver någon värk i hufvudet, men pulsen fanns god och jämn. Förbandet och linneskafvet blöttes up och borttogs. Jag finner et snedt huggit lär, en tum bredt från Sutura Sagittalis och pars media offis Bregmatis, af en Riksdalers vidd, hvilket tillika gådt genom bägge Tabulæ Cranii, tagit samma direction med slampen och hängde fast vid seno-mössan, utan duræ matris læderande; men slampen och cranium voro på andra sidan til örat ännu fogade vid sina delar til 2 fingers bredd; hela slampen gapade til en tums bredd up.

Jag var i början tvehugfen, om hela slampen med benstycket antingen skulle borttagas, eller foga dem ner vid sina förra delar igen; i förra fallet insåg jag väl, det des depertitio blefve altför stor, och at med läkningen skulle fordras en lång tid, utomdes kunde han sedan blottställas för den minsta kåppslång på samma ställe; i sednare åter skulle det utådrade blodet och materien under hufvudskålen ej obehindradt kunna utkomma, och därigenom lättas i större fara. Beslöt således at låta det så stå.

En Cidon af lärft, försedd midtpå med en trådsända, i Balsamo de Fioraventi doppad, lades på den blottade dura Mater, som tillika betäckte Cranii nedre kant; en dylik af

af Linneskaf med Mell. rosarum försedd där äfvanpå; men hela hålet upfyldes med långt hoprullat linneskaf. På det upgapande benstycket lades en lapp med samma Balsam försedd och hela sårets kant fylles med lösa bourdonneter af linneskaf, med ungv. basil. Citr. och Bals. arcæi påstrukne. Hela hufvudet betäcktes med en kryddpåse, förut i varmt Dricka och Åtticka doppad, väl utkramat; därpå bindan couvre chef.

Därefter öppnades ådren, kylande medel förordnades och sedan gafs då och då et Laxans antiphlogisticum, med åtvarning at ej gå ut, icke heller taga några starka drycker til sig.

Inga 8 dagar därefter var man nödsakad at efterföka honom, då han på Krogen igenfants. Detta skedde under min ankomst til honom åtskilliga gånger; det halp inga förmaningar eller med spös hotelser.

Man fortfor emedlertid i 14 dagar at på sådant sätt förbinda honom, hvarestef föga vahr mer under Cranium förmärktes; dageligen såg man sedan små köttgryn ur dura mater och dipplœ utskjuta, så at hela hålet på 4:de veckan var därmed upfyldt. Nu böd jag väl til at småningom trycka den uplyftade delen ner, men föga litet lät sig därtil tvinga.

På 5:te veckan var hela circumferencen af slampen fylld med stadigt kött, det öfver-

flödiga och svampaktiga förtårdes med Lapidē infernali; kort därpå cicatriferade sig hela färet och blef läkt.

Såsom något befunnerligt får jag anföra, på det man vid dylika göromål och under förbindningen kan taga sig tilvara. Under det jag en gång gick til denne karlen, mötte mig Apothekaren N. N. vid Catharinæ Kyrkogård, med förfrågan hvårt hån? efter riktigt svar bad han få följa med, som tillstaddes. Under förbindningen och i det Cindongen fördes med Sonden under Cranium och på dura mater, dånade denne följelagaren som stod något på sidan bakom mig, utan at förut nämna et ord det hån får ondt, och föll framstupa mot min armboge, så at Sonden kom, til all lycka, stöta mot kanten af Hufvudskålen, och krökte sig där mer än i en half cirkel; hade Instrumentet blifvit nerfördt in i Hjernan, har döden oundvikeligen varit en påfölgd för karlen. En varning för andra.

4.

Nåsan måst afbuggen.

Dahlkarlen LARS LARSSON från Tuna, 41 år gammal, af et choleriskt temperament, feck vid samma fegd et huggit lår öfver Nåsan, det tog sin början på Spina Nasi; 3 a 4 linier nerom fogningen med ossē Frontis, gick utföre åt båda sidorna vid fogningen

gen af båda ossa maxillaria, genom Septum Narium, hvilken var til tredjedelen tillika genomhuggen, och stadsnade vid alæ Narium, så at Näsan lutade framåt.

Sedan all lefrad blod var afsköld och bortskaffad, fogades de genomhuggna delar väl emot hvarandra; tvänne blodiga Suturer anlades, en på hvar sida om dorsum Nasi, däröfver lades litet linneskaf och några torra häfter tvärs öfver Näsan. I brist af Blyrör, fördes i hvardera näs-bären en lagom tjock och lång ihälig penna, hvilka voro försedda utanpå med litet plåster och Mel rosarum, och för at hålla dem i Näsan fast, anlades en ganska smal remsa häftplåster tvärs öfver och på öfra kanten af pennorna. Alt sammans betäcktes med bindan Frontalis med fyra hufvuden, försedd med sina compresser. Efter förbindningen blef han åderlåten, med åtvarning at hålla sig stilla.

Två dagar därefter var hela ansigtet updrifvit och svullet, ögonlåcken igengrodde och Tunica adnata starkt inflammerade. En reitererad åderlåtning företogs; af Aqua ophthalmica Camphorata dryptes några droppar i sönder uti ögonen och torra resolverande kryddpölar lades öfver halfva ansigtet; men som förra förbindningen ej på minsta sätt var rubbad, ej heller ligaturerna skurit huden igenom, och ingen suppuration visade sig, blef den orörd; dock klagade han sig kån-

na en ståpp i Nåsan och något som retade honom up i svalget til åckel; de införde pennorna uttogos, ljumt vatten sprutades up och i Nåsan, hvarester åtskilliga tjocka blodlefrar, få vål ur halven som ur nåsan utkommo; därefter infördes bly-rör i stället för pennorna, med trå försedda, för at fåsta och qvarhålla dem i nåsan. På 7:de dygnet upkliptes och borttogs Suturene; yttre såret förbants med Tinctura Myrrhæ et Aloë och med de torra håfterna continuerades. Tid efter annan utkommo åtskilliga benkårfvor, dels från ossa Spongiosa, dels från ossa Nassi. På det 29:de dygnet var alt läkt och gick han ur Sjukhuset hem.

Utom denne voro 2:ne andre, hvilkas Nåfor voro i den broskaktiga delen genomhuggne, hugget gick ner mot kinbenet och stadnade vid Nåsans flyglar. Deras läkning skedde på kortare tid och med långt mindre besvär.

5.

Et huggit Sår genom os Maxillare sinistrum.

Bergskarlen MATS MATSSON, 36 år gammal, af et melancoliskt temperament, feck åfven för lit besök et huggit sår öfver vänstra kindbenet; det tog sin början litet nedanföre Cantu externo Oculi, gick öfver os Jugale i tvåren ner i os Maxillare och des

Si-

Sinus, stādnade på öfra läppen, et fingers bredt från mundgipån i Musculo Oris.

Såret förlägs åfvan och nedan med några torra häfter och linneskaf, men på den genomhuggna Maxillen lades en smal bourdonnette förfedd med Spir. vini; Labia comuniar. integument. fyldes med linneskaf, utan häfter, af fruktan för något utådrat blod i sjelfva Sinu; jag bjöd vål til at med linneskaf kunna utpumpa det i Sinu tilfinnande blodet, men sårets trångfel hindrade sådant. Altsammans betäcktes med compresser och bindan à un Chef.

Några dagar därefter aftogs bindan och nya compresser förlägs med varmt Vin. På 5:te dygnet infant sig et bultande och värk i öfra Maxillen, oro tilfatte som betog honom nattro; kinbenet var svullet och inflammerat, alt liknade sig til någon suppuration i sjelfva Sinu. En varm injection af Decoct. hordei, blandat med litet Vin och Tinctura Myrrhæ, spröts in i Sinu, men kom dels genom den genomhuggna Maxillen tillbaka, dels ock genom Antrum Higmorei ur Näsan ut, utan at taga någon blodlefver med sig.

Härmed fortfors i 8 dygn; såret började starkt at suppureras, det gaf mera vahr än förmodas kunde, blef ock mer stinkande. At förekomma en totale ben-röta i Maxillen,
be-

beslöts at borttaga en Oxeltand (a), som ock skedde, sedan bårades med en spetslig trois-quarts Tandhölfsan igenom in i Sinu, hvar-efter en mängd stinkande vahr utkom. Med insprutningen fortfors dageligen, afhållande luftens myckna intrångande i Sinu. Tid efter annan utkommo sedan större och mindre benskårsvor, så vål ur det genomhuggna låret, som ur tandhölfsan; låret gaf omsider et godt vahr, det fylde sig med stadigt kött, och sluteligen cicatriferade det sig.

Fortf. e. a. g.

Nouvelles experiences pour servir à déterminer le vrai point de congelation du Mercure & la difference que le degré de pureté de ce Metal pourroit y apporter, par MATHIEU GUTHRIE, Conseiller de Cour de S. M. J. Membre de la Societé Royale de Londres, de celle d'Edinbourg, Medecin du Corps noble des Cadets &c. a St. Petersburg 1785. 4:to.

Sedan framledne Jos. AD. BRAUN år 1759
på

-
- (a) Mycket bidrog til benrötans mindre öfverhand tagande, det jag mig i tid resolverade til tandens borttagande och kistans genombårande, hvarigenom det putredinösa och qvarhållne vahr i Sinu feck tidigare utlopp och medlens införande kunde bättre värka.

påfann at Qvicksilfver genom en stark köld kunde antaga en solide forme, så har detta phénomene på flere ställen blifvit granskat. Detta oaktadt har man dock ej med full visshet gittat determinera sjelfva beständiga Thermometer-graden, vid hvilken Qvicksilfrets stelning skedde. Engelska Vetenskaps-Societen upmuntrade därför sina Ledamöter, som vistades i kalla Climater, at genom anställda försök utstaka denna Thermometer-grad. Herr HUTCHINS, Gouverneur vid Hudsons baye, blef egenteligen ombeden at i denna våg anställa experimenter, hvartil Herrar CAVENDISH och BLACK gäfvu honom instructioner, jämte förträffeliga Instrumenter, som från Londen honom blefvo tillfånade. Herr HUTCHINS fann då, medelst en god Thermometer af Spiritus Vini, at det hastiga och irreguliera fallandet, som Qvicksilfret gör i Thermometrer, då de utställas för en ganska hårtig köld, endast bör tillskrifvas den starka contractionen, som denna Metall utstår, då han i Thermometer-kulan börjat stelnas eller bli solide, tilläggandes at denna contraction icke förhåller sig i den reguliera progression, som då Qvicksilfret är i sin fluidité. Man ser häraf företrädet af Spiritus Vini Thermometrar, framför dem af Qvicksilfver, vid desse congelations-försök. Här af fant han, at långt mindre köld-grad behöfts til Mercurens fixering, än man tilförene trodt.

Genom 10 försök stadfästes Hr. GUTHRIE följande resultat: 1) at absolute graden för Mercurens congélation, är 32 grader på Rheaumurs Thermometer. 2) at en vanlig Mercure, eller en oren, eller en högst purifierad Mercure, förhåller sig aldeles lika vid frysningen; dock om Qvicksilfret är renadt genom Antimonium, så fixerar det sig vid 2 graders svagare köld. 3) at Thermometer-Qvicksilfret kan, genom vissa omständigheter, blifva kyldt några grader under Mercurens vanliga frysnings-grad, utan at det stelnar, då likväl den Mercuren, hvori Thermometren vid försöket blifvit nedslatt, helt och hållit varit stelnad. 4) at Qvicksilfver-Thermometrar äro ganska pålitliga för at mäta värma och köld, ifrån koknings-graden ända ned til Mercurens congelations-grad; men sedan ej, ty denna Metalls contraction blir sedermera altför irreguliere och bedrägelig.

Deffa experiencer äro af Hr. GUTHRIE anfåalde, medelst artificiell köld, förordfågad genom Snö och Spiritus Nitri fumans, och de slå aldeles in med det Hr. PALLAS anmärker vid Qvicksilfrets stelnande i Sibirien vid en naturel köld, som där skedde vid 32 graden på Reaumurs Thermometer. Det stelnade Qvicksilfret hölt sig solide, så länge appareilen stod i köldgörande blandningen, men då den därur uplyftades och hängdes i fria luften, ehuru det var stark

vin-

vinter-köld, så smälte Mercurén och dröp ner droppetals.

Den frusna Qvicksilvers-klimpen kan dock hamras platt, ehuru det icke länge dröjer innan han faller sönder i bitar, som et amalgama, och kort därefter blifver flyrande.

*Utdrag af Hr. SAMUEL FAHLBERGS Bref
til Prof. BERGIUS, från St. Barthele-
my d. 9 Julii 1785.*

- - Emot min förmodan åger jag denna gången intet den fågnaden, at til Fäderneslandet hemfånda några Naturalier. Jag har hithills varit dageligen sysselsatt med Chartor och Ritningar öfver denna Ö, som til Kongl. Maj:t in duplo blifvit inlånde, och som kostat mig mycken möda.

Vårman är nu ganska stark, med svalka om nätterna; men det oakadt gå nu inga åfventyrliga sjukdomar härstädes. Rheumatifmer angripa väl som oftast Soldaterna, men de öfvervinnas gemenligen lätt inom 4 eller 5 dagar.

At upräkna alla de här befintelige Växter, fordrar längre tid än jag här på stället tilbringat. Men hvad jag med visshet vet, är at följande växter finnas här vildt växande: *Anacardium occidentale*, *Hippomane*
Man-

Mancenilla & glandulosa, Psidium pomiferum, Bassiflora vespertilio, Vinterania canella, Ricinus communis, Cactus Opuntia, Ficus indica & heptagonus, hvilkas blommor och blad varera synnerligen i färgor och figur. Hårtil komma Aloe hyacinthoides & viscosa, Tamarindus indica, Cassia fistula, Cratæva gynandra & marmelos, Bromelia ananas carne albida & aurea, Bromelia Pinguin; af palmer Coccyphæna umbraculifera, Cocos nucifera, Phoenix Jactylifera &c. De Örter jag samlat på Öarne, hafva alla olyckeligen blifvit bortskåmda af rågn under vårt ohyggeliga vistande i tälten.

Cremor Tartari har, som bekant är, den olågenheten at vara svårsmält i kalt Vatten. Den kan dock på följande sätt blifva lätteligen löslig, utan at mista något af sin Medicinella egenkap.

Man tager en del Borax, pulveriserad, til 4 delar *Cremor Tartari*, hvilken blandning snart löses i en liten quantité kokhett vatten och *Cremor Tartari* crySTALLIFERAR sig icke, ånskönt denna uplösning blir kall.

Tager man Borax som är skild vid sin vattenaktiga del, så behöfs ej mer än en tionde-del däraf, hvarigenom ock smaken af

Borax är aldeles borta och fyran af Cremor Tartari kånnes.

CADET et DESROSNE.

Apothekare i Paris.

(Journal de Paris 1785 N:o 227. 236.)

Viola Canina är funnen äga någon Medicinsk kraft. Roten samlades sent om hösten och torkades; den gör ibland kräkning och ibland öppnar lifvet, uti pulver tagen, från en scrupel til en half dr. eller 2 scrupel.

(Gött. anz. 1785 St. 151.)

Några händelser vid ut- och invärtes sjukdomar, af BENGT BJORNLUND, Assessor och Prov. Medicus.

1) En svulnad i knäet, liknande Anchylosis Spuria, med svår värk, förekom hos en Man 30 år gammal, af ofund kropps beskaffenhet, förledne år, som i anledning af märkt fluctuation, jag blef föranlåten at öppna, ehuru ofåker prognosis är vid denna ledgång, af förbättring härigenom. Efter öppningen utflöt en mogen och gul materia i förstone, men sedan, ån blodaktigt vatten, ån blodros liknande, med ledvatten blandat uti några dagar, och til slut gulaktigt vatten.

VI. B. N:o 25.

B b

ten.

ten. Incisionen hölls öppen med vejl, smord med oleum ceræ, då ledvattnet vid vehls ombytande hvarje gång med språng såsom af en åder utflöt, men ej dessemellan. Igenom ut- och invärtes medels bruk fördeltes ånteligen svulnaden, samt öppningen tilläktes efter 3:ne veckor, då knäet blef rörligt igen, och har samma sedan varit frikt, utan någon följd häraf. De utvärtes medlen utgjorde, nåst åderlåtning, et Cataplasma Saturninum i förstone, sedan Björkaske-lut med Salmiak och Campher, jämte någon fördelande Spiritus, samt kallt vatten uppå knäet, til inflammations och het brands afvårjande, som några dagar befarades, samt invärtes China och kylande pulver. Blodrenande medel bruktes emot slutet och efteråt en tid, utom Laxativ en och annan gång. Spansk fluga, som fattes å sidan nära intil svulnaden i förstone, höls öppen ånda til slutet. Någon stadig bindning med compresse å knäet, bibehölts en tid efteråt. Svulnad i knäet är ibland för flere ordfaker skull svår at sköta, samt utfaller ej alltid väl dårstådes, såsom ock öppningen vid denne svulnad ofta betänkelig eller skadlig. Då godt pus existerar och det onda håller sig utom leden, har öppning rum, såsom här tycktes intråffat, men vid suppuration inuti, med skårpa dårstådes, som förvandlar Cartilagines med mera, i putrilago, är hjelp sållan möjelig.

2) En Fru hade för några år sedan en ledsvamp uti ena knäet, eller *Anchylolis Spuria*, som mentes igenom förkylning tillkommit. Knäet var mycket uppöft, styft och tillbaka bögd, med oförändrad eller hvit färg. Den uppöfte svulnaden lämnade ej grop efter påstrykning med fingren. En svår värk åtföljde dag och natt. Efter en månad i från början blef jag kallad til biträde, då, efter Hr. Gen. Direct. och Ridd. af *ACRELS* råd uti des Chirurgiska händelser, torra fördelande kryddpäfar af *Assa Foetida*, *bacc. Laur. Herb. Levistic. Rosmarini* &c. med *Campher* ihopblandade, pålades, jämte *Spansk Fluga* åfvan och under knäet. Kalt vatten håldes åfven til något stånd uppå knäet ibland, vid kryddpäfarnes ömsfande, jämte det blodrenande och laxerande medel då och då togos. Efter 14 dagar var ingen ändring eller förbättring värdad härigenom. Tunn fårsk Hägg-bark, af den inre barken, pålagd öfver natten, förskaffade ibland lindring för värken. *Spansk Fluga* fattes nu i stället för krydderna öfver sjelfva knäet på 10 dagar, hvarigenom svulnaden något förminskades, sedan pålades, efter tillåkt *Spansk Fluga*, som ej längre kom at få hållas öppen, krydderna åter, jämte det Seltfervatten ordinerades til invärtes bruk på några veckor, under hvilken tid svulnaden begynte at aftaga och efter några veckor aldeles förgeck, och

har samma sedan haft friskt knå, utan minsta känning häraf. Varm Aska pålagd tycktes också något minska svulnaden emot slutet.

3) Hos samma Fru afhalps af mig et Sarcoma oculi et par år förut, som hade sitt faste å inre kanten af öfra ögonläcket och hängde likt en klimp, af en tums längd, för ögat. Ehuru man tyckte at den blifvit ifrån grunden utskuren första gången, märktes dock för början af des återkomst, efter en tid, at ej så var, hvarföre efter ny öppning och frätmedels bruk å grunden, dock under aktsamhet för ögat för des ävärkan, samma ej sedan har återkommit.

4) För en ledsvamp uti ena knäet hos en Gåffe, 12 år gammal, har jag förfökt upplöst Gummi Ammoniacum, så til salfva som plåster gjort, enligt anvisningen härrom och detta medels recommenderande uti andra Stycket och fjunde Bandet af *Sammlung Auserlesener abhandlungen zum gebrauche praktischer Aerzte*, men utan någon förspord förbättring häraf efter en månads bruk. At vidare något härföre förföka, har jag sedan ej fått tillfälle.

5) En Retroversio Uteri, Lifmodrens omstjelpning, har förleden Höst år 1784 förekommit hos en Hustru af 37 års ålder, och 3:ne månaders grossesse, hvilken näst för förra gången haft missfall, abortus, men sist fullgånget Barn. Moderbotten var vänd ned i kors-

korsgropen åt stolgängen, och Moderknappen updragen emot Isbenet. At råtta Uterus och föra den i sit låge, som några gånger försöktes, har ej Barnmorskan förmådt, ehuru Hustrun var bragdt i behörig ställning därtill, efter vattnets aftappning igenom Catheter och tagit Lavement förut. Efter Barnmorskans utfago har den varit så inkilad och fåstad, at hon den ej förmådt replacera. Försöken därtill, har Hustrun af något otåligt humeur yttradt sig ej kunna tåla, igenom deras retning på vattnet och åkommen svindelaktighet därunder, och hvarföre hon äfven afslagit mit tilbud, som hade inseende öfver Curen, med försök om des återförande, menandes tiden skulle desse befvärligheter afhjelpa, hvaremot erhindrades, at igenom drögsmål härmed hon kunde mera åfventyra. Dysurie medföljde hela dagen, tillika med värk öfver korset och ibland lånderne, invärtas bränningar emellan hvarje gång som vattnet droppvis afgeck, och som öktes stund efter stund, tils urinen mera samlad påträngde, och då någon gång om dagen den litet mera, dock i ringa quantitet, kunde aflåtas, hvilken annars måst hvarannan dag hela tiden bortåt måste med Catheter afhjelpas. Med kryftningar bemödade den vändande äfven at få vattnet fram, för des svåra påträngande och värk därvid. För henne ordinerades af mig, utom åderlåtning i försto-

ne och lindrig laxering, half-bad några gånger, lenande omslager och fomentationer till vårkens lindrande, samt kylande pulver eller Emulsioner. Lindriga diuretica, Antispasmodica, Anodyna och Opiater gäfvos då och då. Lenande Clystirer togos ofta. Efter 3:ne veckor tycktes Uterus litet ändrat sin ställning, så att plågorne något minskades och urinen fick ett friare lopp ibland, och hvilket var så mycket mera efter önskan, som Cathetern nu med möda och fällan kunde appliceras, och hvarvid urinen visste sig mera tjock och liksom purulent. Uppå fjerdö veckan emot slutet fick hon missfall och emot 4 månaders foster, som ej visste särdeles tecken till róta. Ingen blodflöd föregick missfallet, såsom ock nog liten blodflytning infann sig straxt därefter, och äfven i barnfängen, dock igenomgick hon den utan särdeles svårigheter och har sedan varit frisk.

6) För den hår på orten i år gångbara Kikhostan, som infunnit sig ej långt efter Kopp- och Måslings-farsöterne, har Skålspåcks-mjök varit förmånlig hos några Barn. Kikningen har därigenom öfvergädt och en lös hosta blifvit kvar, som ånteligen öfvergifvit. För åtskillige Barns Kikhosta, hos hvilka jag haft inseende öfver Curen, har SUTCLIEFS remede, som af ARMSTRONG och LETSOM berömmes och måst på lika sätt blifvit nyttjad, af Tinctura Chinæ, Cantharidum

dum och Elixir paregoricum, efter tagit kråkpulver några gånger, hvaraf dock ej ännu båttring hunnit visa sig, med god värkan blifvit nyttjad, at kikningen inom 8 a 10 dagar öfvergilvit, då för den öfrige löfaren hostan China Tinctur med Elixir Paregoric. eller China-Decoct, blifvit brukt. Fyra hafva utan föregången kråkning eller annat medels bruk för denne hosta, nyttjat desse Sutchiefs droppar, och måst lika snart som de andre, hos hvilka kråkmedel gådt förut, kommit sig före och öfvervunnit kikningen samt den svårare hostan härigenom. För en och annan har Tinctura Cantharid. Ph. Londinens: såsom svagare håldre tagits. Fem hafva blifvit med Tinctura Cantharid. Ph. Lond. ensam til råtta hulpne och öfvervunnit likaledes Kikhostan. För den öfriga hostan hafva de då ock blifvit tagne, samt til slut China, såsom stärkande. Af nämde Tinctur har gifvits mycket liten dosis för sig sjelf och blott 2 droppar för 3:ne år, för 6 år 4 droppar och så vidare, hvaraf den således säkrare och utan fara kunnat tagas för sig sjelf, för at utröna dess värkan utom föreningen med Chinan och Elixiret, dock bör denna sammanfattning alltid anses för förmänligare och sålunda bibehållas. Jag har annars gifvit desse få droppar med någon mucilageuse drick, men ej då erfarit någon värkan häraf, och hvilken vid en stö-

re dosis kunnat vara nödig. Dosis har alltid behållits lika efter åldren, så af China-Mixturen, hvaruti Tinctura Cantharid. ingådt, som då den sistnämde blifvit tagen för sig sjelf, och hvilken gifvits 3 gånger om dagen, tils hostan förbättradt sig, eller den henne åtföljande kråkningen uphört. Strangurie har hos 3:ne infunnit sig, som blifvit snart afhulpen med någon mucilagineuse drick eller Emulsion, och hos en af de 5 som tagit nämde Tinctur för sig sjelf, då en droppe för året, annorlunda än ordination var, kom at tagas. Kikhostan har merendels varit värre hvarannan dag och alltid svårast om nätterne, samt ofta med feberaktighet och någon kyla då och då förenad. Hos en var den complicerad med quotidian eller hvardags-fråssa, som infann sig eftermiddagen med et par timmars kyla, därpå hetta och til slut någon svettning, under hvilken paroxysme hostan var håftigare och oftare påkommande än förut om dagen eller förmiddagen. För några som haft mycket svår Kikhosta, har jag efter dageligen brukt lindrigt kråkmedel och laxativ en a 2:ne gånger i veckan, måst antaga flere medel, såsom China med Muschus och Castoreum blandad, och, såsom löfande för hostan, Oxymel Scillitic. Kermes Mineral, Pulvis Rad. Ireos florent, Lac Ammoniac. &c. Fotvatten hafva då och då nyttjade, varit lindrande. En och

och annan gång har ej fårdeles bättring för-
sports utaf de evacuerande medlen med kråk-
och laxer-medel, förr än Chinan blifvit ta-
gen, ehuru med de förenämde länge påhål-
lits. Hos mycket afsmattade har Renst Vin
kommit til gagn, såsom stärkande, och hvil-
ket med dess fyrlighet ej just ökt hostan. Spå-
da och diande Barn hafva haft Kikhostan nä-
got mera envis och svårare. Då hostan va-
rit svår och länge påhållande, har däraf för-
ordfakats ofta puffig och blek hy, hård och
svullen Mage, färgiga läppar och näsa &c. Hos
sömlige som haft lindrigare Kikhosta, hafva
kråkmedel allenast några gånger tagne, vår-
kat snar förbättring, då ej vidare, för små
öfverlevvor, utom China, behöft at tagas,
såsom stärkande efteråt.

7) En Anasarca åkommen, utan före-
gången märkt sjuklighet, men som dock nå-
gon tid varat, åtföljd därjämte af en fårde-
les svår andetåppa, har igenom bruket af u-
rindrifvande, Laxerande, Squillitica, Cremor
Tartari, tillika med Frictioner öfver hela
kroppen, ej velat hjälpas eller förminskas,
hvarföre baders bruk jämte svettdrifvande
medel invärtes tagne, blifvit af mig tillstyrk-
te, och hvarigenom, i synnerhet Myrbad,
denna blifvit på kort tid öfvervunnen, och
hvarvid andetåppan tillika förlorade sig.

Förteckning på Födde och Döde i Stock-
holm år 1784.

Födde, Gåssar	-	-	1153.
- - Flickor	-	-	1185.
			<hr/>
S:ma			2338.

Af desse voro:

Äkta, Gåssar	-	-	1011.
- - - Flickor	-	-	1028.
Oäkta, Gåssar	-	-	142.
- - - Flickor	-	-	157.
			<hr/>
S:ma			2338.

Döde, Mankön	-	-	1843.
- - - Qvinkön	-	-	1753.
			<hr/>
S:ma			3596.

Bland de döda voro: *Barn*, til och med 10 år: 1579. *Ungdom*, til och med 30 år: 411. Från 30 til och med 50 år: 710. Från 50 til och med 70: 660. Från 70 til och med 90: 226. Öfver 90: 6. Öfver 100: 1 Man, som var 102 år och 10 månader gammal.

De måst härjande Sjukdomarne voro: Hetfige Febrar: 296. Inflammations-Febrar: 231. Slag och Brådöd: 726. Hectique, Trån-sjuka och Lungfot: 597. Röt- och Fläck-
Fe-

Febrar: 190. Vattusot: 193. Ålderdoms bräcklighet: 143. Barnsbörd: 33. Barns Convulsioner: 32. Kikhosta: III. Koppor: 4II. Drunknade: 35. Döde af os: 4. Skadat sig sjelfve 3.

Denne förteckning är af lika grund som den nästföregående (B. 5:te p. 268.) aldeles pålitelig; hvaremot den i Upf. S. Tids. införde, äfven för detta året, är ofullständig. Hvilket til Utlåningars uplysning anmärkes.

JOH. L. ODHELIUS.

Utdrag af Herr Hof-Rådet o. R. MURRAYS Bref til Prof. BERGIUS, dat. Göttingen d. 15 Sept. 1785.

- - Vi hafva haft en ganska våt Sommar, som bådär dyr tid, då däremot Sir JOSEPH BANKS berättar mig at omkring London torkan varit så stark, at de knapt kunnat skörda en tredjedel så mycket Hå som vanligt. Det är undransvärdt, huru denna våtan hos oss, i förening med varma luften, befordrat vegetationen i Trågårdarna. Växter som eljest plåga vara nog osynlige, äro därigenom förvandlade til Jättar i vår Botaniska Trågård.

Läkare Nyheter:

At genom utvärtes bruk af Mercur. Corrosif. Albus bota Veneriska åkommor, efter Doct. CIRILLOS lätt (a), såfom både ganska säkert och mera kraftigt än vanliga metoder, vil samma Auctor ytterligare bestyrka genom en i Neapel 1783 utgifven Bok, kallad: *Offervazioni pratiche intorno alla Lue Venerea, del Dott. DOMENICO CIRILLO. 1783 stor 8:o p. 288.* Auctor anförer Casus i de måsta siphilitiska symptommer. Blandar ibland Opium i Salfvan, och vil härmed hafva botat de måst iritade och rebelska anstötter.

På den af Medicinska Faculteten vid Acad. i Göttingen uppgifne Fråga (Se p. 95), hafva 2:ne Svar af Studerande inkommit, ibland hvilka Hr. JOACH. DIETR. BRANDIS från Hildesheim århållit Priset och Hr. JUST. ARNEMAN från Lüneburg Accessit. Nya Frågor för nästa år blefvo genast uppgifne, hvarom mera e. a. g. Detta skedde d. 4 sistl. Junii, som är Konungens Födelse-dag.

En Avanturier, vid namn HANS NICL. BROSE, som under Fristads-Privilegier vistats i Marstrand, utgifvande sig för Medicinæ Doctor, och som gjordt mycket oväsende både som Läkare och Apothekare; dog i Marstrand d. 1 Julii, 40 år gammal.

Hr.

(a) Se denna Wecko-Skrift Band. 3 p. 330.

Hr. VOLTA i Pavia har uppgifvit en ganska litet kostsam method *at bereda Bränbar Luft*; han låter vatten-ånga gå genom et glas-rör, som är fylt af glödande kål, hvarigenom uti pnevmatiska kåril samlas en myckenhet bränbar Luft; denne är renare och ömnicare än den som fås då man fyller et glödande Järn-rör med järn-spån och leder vatten-ångor därigenom.

D:r KOSEGARTEN har fådt et värkeligen sutt Salt, som i flere märklige omständigheter är skiljaktigt från Säcker-fyra, därigenom at han 8 gånger abstraherat dephlogisticerad Acidum Nitri öfver Campher.

Assistenten vid Chir. Societ. FRED. KREY, är under d. 18 Julii i Nåder hugnad med Assessors värdighet, lika med Assess. i Kongl. Collegium Medicum.

S. D. år M. Doct. PER TENGMALM af Kgl. Collegium Med. förordnad til Fristads-Medicus i Eskilstuna.

Stads-Physicus i Westervik D:r CHRIST. PALM, har den 8 Aug. i Nåder undfådt Professors Namn och värdighet.

Prov. Medicus i Nyköpings Lån Doct. HENRIC ZETTERBERG, dog i Nyköping d. 3 Sept. 1785 uti des 60:de år. Han hade Promoverat i Greiffsvald och sedan öfver 20 år förestådt Prov. Medici Syflan med mycket förtroende; de sista 3 åren varit angripen,
ef-

efter Apoplexie, af Paralyfis, så at han måtte tage afsked. (Se Band. 4 p. 384.)

Assessoren Doct. JOH. WESTMAN dog i Westerås d. 25 Sept. i dets 71:ste år. Han var född i Westerås d. 10 Nov. 1714. Studerade i Upsalå, blef där Medicinæ Doctor 1743, Vice Prov. Medicus i Westmanland 1745; Amir. Medicus i Stockholm och Assessor i K. Collegium Medicum 1749; följande år Prov. Medicus i Westmanland och 1754 Stads-Physicus i Gøtheborg. År 1764 skänkte han 20,000 Dal. K:mt til Löningsfond för en Gymnasti. Adjunct i Westerås, hvilken Sylla blef honom sjelf updragen och befordrades 1766 til Matheseos Lector, hvarifrån han 1781 feck tjenstfrihet. Har 1782 testamenterat större delen af sin efterlätenskap til K. Patriotiska Sällskapet i Stockholm, af hvilket han var Ledamot.

Hof-R. o. Prof. SCREBER i Erlangen har år 1785 utgifvit Vol. 8 af framl. Arch. LINNÆI Amoenit. Academicæ på 21 Ark i 8:vo, bestående af 21 Disp., af hvilka *Coloniæ plantarum* är den första och *Hypericum* den sista; äfven lofvas ännu en Vol. til, som utgör lista samlingen. (Gøtt. anz. 1785. St. 151.)

Til at förekomma *Hydrophobie* hos den som af et rasande kreatur, (Katt eller Hund) blifvit biten, och at bota den samma sedan hon

hon börjat vifa sig, genom omöjlighet af at
 svälja vatt och convulsivisk afsky för alt vat-
 ten; upgifver Professor MEDERER följande be-
 pröfvade methode:

”Såret brännes genast (a) eller genom dju-
 ” pa inskärningar göres blödande och vidgas,
 ” om det är litet och trångt. Därefter tvåt-
 ” tas det med en Lut, som göres af Lapis
 ” Causticus Chirurgorum (Caustic. Salinum
 ” Ph. Sv.) 30 gr. och 1 libr. rent vatten. Är
 ” såret redan inflammerat, få afvaktas suppu-
 ” rationen och därefter förfäres på endera
 ” sättet; är det åter låkt, bör det genom
 ” Caust. Salinum å nyo upfråtas och efter
 ” rufvans affallande tvättas med Luten. Den-
 ” ne tvättning sker flere gånger om dagen
 ” ända til inflammation hindrar det. Håri-
 ” genom vinnes all nödig säkerhet emot den-
 ” na ohyggeliga och hiskeliga sjukdoms ut-
 ” brott.”

”Med den, som utan föregångan præ-
 ” servations Cur däraf olyckeligen blir angri-
 ” pen, bör försökas at kasta honom i Hafs-
 ” vatten, flere gånger, ända til fara af drunk-
 ” nande, hvarigenom efter TULPII vitnesbörd
 ” flere blifvit räddade.” Mercurial-smörjning
 hjälper intet, utan, efter MOREAUS årfaren-
 het, skadar mera. (I Bref til K. Vet. Acad.
 inländt, med många Attester beledsagat, af
 Prof. MEDERER.)

An-

(a) Se därom mera B. 5 p. 10.

Anmärkning.

Visseligen ligger förnämsta fåkerheten emot Hydrophobie, efter et rasande kreaturs bett, uti giftets afförande på fått nu fåges, hvarom ock redan p. 58 detta Band bevis af mig är anført, där man ser at Spanska Flugor likaledes med stor nytta, i samma afseende kunna nyttjas. Sedan åter Hydrophobie utbrustit, böra ej heller invärtes medel föraktas, t. e. Pulver af Rad. Belladonnæ; se l. c. Uti Frankrike har nyligen en sådan olycklig Människa blifvit räddad, af den händelsen, at han i raseri slitit sig lös, sprungit utåt marken utan at kunna fasttagas och änteligen uttröttad fallit i en ström, därifrån han med möda kunnat räddas; han har dock därefter fallit i en stark svett, insomnat och upvaknat frisk från den förra grymma sjukdomen.

J. L. O.

*Förteckning på de i detta Band införde
Ahandlingar:*

Kongl. Vetensk. Acad. Nya Handlingar 3:dje Qvart. 1784, <i>Rec.</i> - - - - -	Pag. 1.
<i>Fulica Chloropus</i> , funnen i Sverige -	6.
Nouveaux Mem. de l'Ac. R. des Sc. et de B. L., <i>Rec.</i> - - - - -	8.
A Treatise upon Ulcers of the Legs &c., <i>Rec.</i> - - - - -	10.
Sätt at förena Järn med Zink, <i>Rec.</i> -	12.
Bref om Beståndsdelarne af Spaniskt Snus Matordning vid 1785 års Curhus i Jön- köping - - - - -	13. 17.
Sätt at genom afbränning förvandla Sp. vini i Vatten - - - - -	17.
Sätt at tilreda Theriak i Paris - - -	19.
Winzels unterf. des Feldspats, <i>Rec.</i> -	21.
CAMPER om Blåsestenar, <i>Rec.</i> - - -	22.
SELLE Beyträge zur Natur- und Arze- ney-Wissenschaft - - - - -	24.
Aff. EKMARKS Bref til K. Coll. Med.	25.
Dito Aff. MONTIN - - - - -	26.
En dödlig Asthma Convuls. - - - - -	26.
Morve, en Hund-sjukdom - - - - -	29.
Sätt at Chemice undersöka Kalla Mi- neral-Källor - - - - -	30.
Utdrag af H. Pr. Medic. Emb. Berätt. för 1784 - - - - -	53.
Caut. Potent: emot galna Hundarsbett	59.
En Operatio Cæsarea - - - - -	61.

Förfök med Kräftmedlet	-	-	-	62.
Väderleken och gångb. Sjukd. Octob., Nov. och Dec. 1784	-	-	-	70.
Dödligheten omkring Fatburs-Sjön i Stockholm	-	-	-	77.
Förfök med Opium i Siphilis	-	-	-	81.
Sjuka i K. Lazarettet 1784	-	-	-	86.
Dito på Sahlgrenska Sjukhuset	-	-	-	87.
Dito i Publ. Barnbörds-Huset 1781-82	-	-	-	89.
K. Vet. Ac. Nya Handl. Vol. 5. Quart. 4, Rec.	-	-	-	90.
Läkare-Nyheter	-	-	-	94.
Utdrag af Pr. Med. Emb. B. I. fortl.	-	-	-	98.
K. Med. Soc. Handl. i Paris	-	-	-	106.
Demours Ophthalmofstat	-	-	-	109.
Puerperal-Febrens bot	-	-	-	110.
Bref från D. AFZELIUS til Öfv. Direct. THEEL	-	-	-	111.
Dito från D:r BUCCHAVE til Ass. HEDIN	-	-	-	141.
Obotelig oförmögenhet at svälja	-	-	-	141.
Väderleken och gångbara Sjukd. Jan. Febr. och Martius 1785	-	-	-	148.
Sätt at bereda och öfversända döda Foglar	-	-	-	156.
Bref om fal. Arch. RUDBECKS målade Svenske Foglar	-	-	-	163.
Bot för Hydrocele	-	-	-	165.
SCHMALZ Seltene Med. und Chir. Vor- fälle, Rec.	-	-	-	165.
Förfök med Vatn-Salamandern	-	-	-	167.

Utdrag af Pr. Med. Emb. Ber. 2:dra Fortf. - - - - -	169.
PARK om Knåen och Armbogars Sjuk- dom, <i>Rec.</i> - - - - -	184.
GERSON om en långsam Grosseffe, <i>Rec.</i>	186.
Bref om Morer och Americaner -	188.
Utdr. af Pr. Med. Emb. B. 3:dje fortf.	189.
Ytterligare om Demours Ophthalmostat	204.
Fr. Chir. Academiens Afhandl. -	205.
Lycklig Synchronotomie - -	207.
Dödligheten i Stockholm, <i>Rec.</i> -	208.
K. Vet. Acad. Nyå Handl. Vol. 6. 1:sta Quart. - - - - -	210.
Påminnelser om Surbrunnen på Söder- malm - - - - -	214.
Prov. Med. Emb. Berättels. 4:de fortf.	220.
Analysis af Volfram, <i>Rec.</i> - -	232.
Sätt at tilreda Eau de Luce -	234.
Läkare-Nyheter - - - - -	235.
Medicinæ Doctors Promotionen i Up- sala 1785 - - - - -	236.
Prov. Med. Emb. Ber. 5:te fortf. -	238.
Våderleken och gångbara Sjukd. April, Maji och Junii 1785 - -	345.
En Ko som fødde 5 lefvande Kalfvar	252.
Om hvita Råttor - - - - -	256.
Om Instrumenter vid Barnsbörd -	258.
<i>Fontana Opuscula</i> , <i>Rec.</i> - -	259.
Collegii Medici Bref til Kongl. Maj:it om den Veneriska smittan -	262.

Bref från D. RUNG til Gen. Dir. och Ridd. af ACREL - - -	273.
Om Mesembryanthemi Medicinska e- genskap - - -	278.
Sått at håmma Epileptiske anfall -	279.
Dito at bota Kråftan - - -	279.
Händelser i Accouchements-konsten -	280.
Bref från D. RUNG til Öfver-Direct. D:r THEEL - - -	281.
Prof. ALMS Emb. Berättelse om Publ. Accouchem. Huset - - -	297.
Bref från S. FAHLBERG til Prof. BER- GIUS om Öen St. Barthelemi -	299.
Beskrifning om Medevi Surbrunnar, <i>Rec.</i>	301.
Prof med Södermalms Surbrunn -	313.
Kgl. Vet. Acad. Nya Handl. Vol. 6. Qv. 2:dra - - -	316.
Försök om Æther och Spir. Æther. Nitratus - - -	319.
Om Arthritis som angriper pudenda, <i>Rec.</i>	321
Fractura Cranii lyckeligen botad -	324.
Bref om Lignum Visci och Calmus -	330.
Prov. Med. Emb. Ber. 1783, 6:te forts.	332.
Collegii Medici Bref til Kongl. Maj:t om et i 12:te månaden födt Barn	335.
Våderleken och gångbara Sjukd. Julii, Augusti och Sept. 1785 - - -	337.
Coll. Med. Bref til Kongl. Maj:t om Tobakens skadlighet - - -	344.
Förlossning af et Foster efter Modrens död - - -	347.
Bref	

Bref från D:r PER AFZELIUS til Assess. ORHELIUS om hvarjehanda Läkare- Nyheter - - - - -	351.
Digitalis purp. Kraft i Vattusot - - - - -	358.
Tobaks kraft i Vattusot - - - - -	362.
Præmier af Medicinska Societeten i Paris - - - - -	366.
Chirurgiska Händelser rörande Hufvu- det - - - - -	368.
Om Mercurii stelrande vid viss Köld- grad - - - - -	380.
Bref från FAHLBERG til Professor BER- GIUS - - - - -	383.
Sätt at göra Cremor Tartari lätt-smält - - - - -	384.
Om Violæ Caninæ Medic. Kraft - - - - -	385.
Händelser vid In- och Utvärtes Sjuk- domar - - - - -	385.
Förteckning på Födde och Döde i Stockholm 1784. - - - - -	394.
Bref från Hof-Rådet och Ridd. MUR- RAY til Prof. BERGIUS - - - - -	395.
Läkare-Nyheter - - - - -	396.

Register

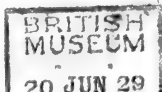
öfver

Sjette Bandet.

A.

- Acetofel-Syra; den samme som Socker-syra, 2.
Achard, 8, 90, 91.
ACREL (OL. Af) 141, 143, 273.
Æther Nitri, dels beredning och kraft, 319.
AFZELIUS (PER) M. D. III, 237, 351.
Albuca beskr. 92.
ALM (JAC.) Prof. 297.
Americaner, anm. 188.
Amoenitates Academ. LINN. continueras, 398.
AMMONS Instr. at språnga Blåsten, 24.
Amputationer, 126.
Anasarca, 199, 393.
Anclylosis spuria, 385, 387, 388.
Andedræktens värkan på Luftén, 259.
ANDOVILLE (Pr. Chir. du Ror) 283.
Anevrisma, dels operation, 289.
Angina gångfe, 76, 182, 190.
APELBAUM (NILS) 98.
APELBAUM (PER) 96, död 98.
Arsenici kraft emot Kråftan, 57, 62, 68.
Arterers Ligaturer, 127.
Asthma Convulsivum, beskrifven, 26.

BANKS

Register.

B.

BANKS (Presid.) 97.

Bark-mjöl, des s värkan som Mat, 178.

Barna-upfostran och sjukdomar, 4.

Barn som födes i 12:te månaden förklaras
oäckta, 335.

Barnbörds-Hufet, publika, 89, 297.

BAUDELOCQVE (Accoucheur) 282.

BÆCK (ABR.) M. D. K. Arch. m. m., 62.

Begrafningar i Kyrkor m. m. 200.

Benbrott, 138. — i clavicula och Pat. 139,
166.

. . . complic. 140.

Benfår, deras bot, 10.

BERG (P. M.) M. D. 238.

BERGUS (P. J.) 299, 300, 383.

BERGMAN (TORB.) 354.

Berlekagång, en sjukdom, 3.

BESKOV (G. J.) Stads-Chir. i Arboga, 324.

BIERKANDER (CLAS) 94.

BJÖRNLUND (B.) Assessor, 3, 238, 385.

Blodsvulst vid knäet, 166.

BLOM (Assessor) 169.

BLOM (Barnmorska) 347.

BLUMENBACH (Prof.) 167, 188.

Blästen, undersökt, 22.

BONSDORFF (GABR.) M. D. 237, 238.

BROSE, en Qvakalfvare, död, 396.

Bråk-skärning, 135, 277, 289.

- - Band, 276.

Bränbar Luft at lätt producera, 397.

Register.

BUCHAVE (Doctor) 141.
Bår-fyror underfökte, 210.
Böld vid Anus, 166. — Vid costæ sp. 180.

C.

Cajeput, Oleum, 57.
Calmus-rot, des's nytta, 330.
Campanula, Håfslekål, åtelig, 105.
CAMPER (PETR.) 22.
Cardialgie, bot, 176.
CARGER (C. H.) Prov. Med. 230.
Catalepsie, 93.
Catharral-Fehrar, gångse, 155.
Caut. potent. kraft mot galne Hundars bett, 59.
Cicuta, farlig för Kreatur, 105.
CIRILLOS method at bota Siphilis, 396.
Colica hysterica bot, 173.
Coll. Med. i Preussen, des's dom-rättighet, 95.
- - - - Stockholm, 262.
COLLIANDER (J. G.) Lector och Prov.
Med. 198.
Cophosis diurna, 175.
Cremor Tartari at göra lättmålt, 384.
Cruciferæ, deras antisc: kraft, 107.
Crusta Lactea, 174.
Curculioner beskrefne, 212.

D.

DEMOURS (Oculist) 109, 205.]
DENEKE (C. H.) 62.
DESAULT (Pr. Chirurg.) 273, 281.

DES.

Register.

DESCHAMPS (Pr. Chirurg.) 273.
DESSAUSSON (Chirurg.) 120.
Digitalis purp. dens kraft mot Vattusot, 358.
DOMBEY (Bot.) återkommen til Europa,
235.

DRYANDER (JONAS) 92, 97.

Dödfödt Barn at uplifva, 258.

Dödligheten i Stockholm, 208.

E.

Eau antiputride underfökt, 20.

Eau de Luce, bästa tilredning, 234.

EKMAN (O. J.) 28, 238.

EKMARK (C. D.) P. M. Aff. 25, 96, 214.

Ekållon, tjenlige til föda, 100.

Electriske gniftror hafva ingen fyra, 8.

Electricitetens ursprung, 18, 19. Dens nytta, 109.

Elephantiasis, 238.

Epilepsi at hindra, 279.

Evidiometer, dens nytta, 5, 367.

F.

FAHLBORG (SAM.) Chirurg. 299, 383.

Fateburs-Sjön beskrives, 77.

FAXE (ARVID) 93, 213, 316.

Febris lenta nervosa, 170.

Febers nytta eller skada vid Chroniska sjukdomar, 368.

Ferrum phosphor. 317.

Fiskljusens Historia, 93.

Fluor Albus, bot, 173.

Register.

- Flusspat, dess undersökning, 21.
FLODIN (C. CL.) Prov. Med. 179.
Fläckfeber, gångse, 155.
Foglar at upstoppa, 156.
FONTANA (FEL.) Prof. 259.
Forceps, anm. vid dess bruk, 258.
Foster, födt efter Modrens död, 347.
Fotvattens nytta mot Podager, 58.
FOWLER (Eng. M. D.) 362.
Fractura Claviculæ, 291. Bandage därtill, 294.
- - - Cranii, 324.
Fulica Chloropus, beskrives, 6.
Fullslag, 129.
Fårens Svindel, orsak, 261.
Födde och Döde i Stockholm 1784, 394.

G.

- GAHN (JOH. GOTL.) Assessor, 318.
Gangræn, den våta, i Sjukhus, 108, 120,
125.
GEOFFROI, 18.
GERSSON (JOS.) M. D. Accoucheur, 186.
Get-hudar, smittosamme, 108.
Geum urbanum, 56.
Gickt vid pudenda, 321.
GLEDITSCH, 9.
GMELIN, 12.
Gramen ossifragum, 9.
GRILL (AD. ULR.) Bruks-P. 165.
Grossesse, långsam, 186.
Gulsot, 239.

Register.

- Gummi Gutta, emot Tænia, 167.
Gurkors nytta, 166.
- - - värkan mot Rötfeber, 278.

H.

- HAGSTRÖM (A. J.) 163; bef. 236.
- - - - - (J. O.) Med. D. Prov. Med.
257, 347.
HALENIUS (J. P.) Prov. Med. 194.
HARTMAN (Apoth.) död, 235.
HAST (B. R.) Aff. död, 94.
- - (Med. Lic.) bef. 236.
Hæggbarks-Decoët, 3.
Hæmorrh. uteri, bot, 69.
HEDIN (SVEN) Aff. 141.
HELLENIUS (Prof. i Åbo) 252.
HERÆUS (CHRIST.) M. D. 220.
HESSELIUS (AND.) M. D. 238.
HIERTZEL (G. F.) Aff. bef. 97.
HORNSTEDT (CL. FR.) Studiosus, 317.
Hotel-Dieu i Lion, sjuk-skötsel, 119.
Hufvud-skador, svåra, 112, 116.
Huggfår öfver Nackbenet, 371.
- - - - - Kindbenet, 378.
HULTMAN (DAV.) Aff. 98.
Hundar i America, anm. 188.
Hungers värkan 1784, 25, 26, 169, 179,
203, 221, 222, 333.
HUNTER (BENJ.) K. Lif-Med. död, 235.
Hvitkål, dens art, 173.
Hvita Inf. Svulster, 130.

Register.

Hydrocele, bot, 165.

Hydrophobie at bota och förekomma, 398,
400.

Hydrophthalmie, 134.

J.

Järn at förena med Zink, 12.

K.

Kikhosta, gångse, 54; bot, 141, 225, 390.

Kinkinas nytta eller skada, 366.

Ko, som födt på en gång 5 kalffvar, 252.

Koppor, gångse, 53, 179, 180, 189, 196,
225, 243.

KREY (FREDR.) Assist. i Chir. Soc. befordrad, 397.

Kräfta, bot därför, 57, 279.

L.

Lacerta bimaculata beskrives i Lacustris 167.

LASSUS (Fr. Chir.) 286.

LAVOISIER (Fr. Chem.) 17.

Lazarettet, K. i Stockholm, 86.

- - - - Sahlgrenske i Göteborg, 87.

- - - - i Borås, 182.

Ledsvulsters bot, 184.

Ledum palustre, 55, 57, 239.

Levist. rad. i Decoct, 173.

LINDROTH (P. G.) 8, 141, 156, 163.

Liqu. Anod. intr., dess beredning och kraft,
319.

LOB.

Regifter.

- LOBSTEIN (JOH. FR.) (Prof.) död, 96.
LODIN (JOH. G.) M. D. 237.
Loxia, några Species beskr. 92.
Luftarters värkan i allmänhet, 260.
Luftarter, inblåste hos kreatur, 9; värkan i sjukdomar, 24.
Lycopod. clavat. des kraft, 176.
LYMAN (J. L.) Prov. Medicus, 178, 350.

M.

- Magnesium, 318.
Mania, bot, 99, 166, 175.
Mask på Frukt-träd, 319.
Mat-ordning vid Cur-huset i Jönköping, 17.
MATTHIIS (M. D. Accoucheur) 208, 284.
Medicinska Societeten i Paris, des sammankomst, 4.
Medevi Surbrunn, 301.
MEDERER (Prof.) 399.
Menstruation, tidig, 100.
Mercurii frysnings-grad, 380.
Mesembryanthem. Cryst. starkt diuret, 278.
Mefsling, gångbar, 225, 344.
MICHAELIS (Lif-Med.) 168, 188.
Miliaria Alba, anm. 176.
Mineral-Källors undersökning, 30.
Mineral-Vattens skadlighet i Vattusot, 203.
Mjölks, allahanda slags, granskning, 106.
MONTIN (LARS) M. D. Assessor, 26, död, 97.
Morer, anm. 188.

Mor.

Register.

- Morve, en dødelig Hund-sjuka, 29.
MORVEAU (GUYTON DE) 90.
MULLER (OTTO FREDR.) død, 96.
MURRAY (Hof-R. o. R.) 321.
MUTIS (JOS. CEL.) 93.
MUZEL (Fr. H. L.) død, 97.

N.

- Nerver återväxa när de bortskåras, 261.
Nerveuse sjukdomars tecken, 5.
NORELL (CARL) M. D. Adjunkt, død,
236.
NOUFFERS Maskmedel, 172, 240, 244.
NYANDER (JOH.) M. D. P. M. 98.
Nåsan måst afhuggen, 377.
Nåslor från Jamaica, 212.

O.

- ODHELIUS (J. L.) Aff. 2, 16, 29, 58,
61, 208, 316, 323, 351, 400.
- - - (ERIC) M. D. 236, 237, 238.
Oper. Cæsarea, 61.
Ophthalmostat, 109, 205.
Opium mot Siphilis, 56, 81. — mot Gan-
græn, 166.
Ormbett, bot, 261.

P.

- PALANDER (L. A.) Laz. Chirurg. 238.
PALM (CHR.) Stads-Phys. i Westervik, be-
fordrad, 397.

PARK

Register.

- PARK (H.) Chirurg. 184.
PAYKULL (G.) Hof-Junkare, 213.
PELLETAU (Chirurg. Prof.) 289.
Pera arborea beskr. 93.
Phthisis, 177.
Phalæna Tinea Bet. beskr. 213.
Phellandrium, farlig för kreatur, 105.
PIPPING (JOS. G.) 97, 237.
Pris-frågor i Göttingen, 95.
Puerperal-Feber, des bot, 110.

Q.

- Qvakfalfvare, 58.
Qvarts, des uplösning-medel, 90.

R.

- Rachitis, 56.
Reproductio Nervorum, 168.
Retroversio uteri, 388.
RETZIUS (A. J.) Prof. 317.
Rhabarber-jordens beståndsdelar, 1.
RINMAN (B. R. o. R.) 16.
Rofvor, nyttige til omslag, 185.
LE ROY (ALPH.) M. D. Accoucheur, 18,
207, 282.
ROSENBLAD (EBERH.) 97, affkedad, 97.
ROSENSTEIN (N. v.) K. Arch., des Bok
om Maskar 5:te uplagan, 236.
ROTHMAN (GÖRAN) 30.
RUDBÅCK (OLOF) Arch., des Naturalie-
Samling på Löfstad, 163.

RUNG

Register.

- RUNG (D.) Stud. Chir. 273, 281.
RYDBÄCK (ERIC) Prov. Med. 201.
Rätta, hvit, 256.
Rödfot, des art, 25, 55, 192, 199, 215,
333.
Rökvärk, des värkan på luften, 9.
Rönbär, saftens kraft mot hämorrh. uteri, 69.
RÖNNÖW (CASTEN) 88.
Rötfeber gångle, 182, 190, 191, 194, 196,
201, 241, 333.
Rötfär, 121.

S.

- SABATIER (Fr. Chir.) 286.
SAHLBERG (JOH.) Assessor, 171.
Sacch. Saturni, des värkan invärtes, 172.
Sal. perlatum, 317.
• SALOMON (ELIAS) 98, Promotus, 236.
SANTESON (A. L.) M. D. befördrad, 236.
Sarcoma oculi botat, 388.
SCHEELE (C. W.) 1, 210, 317.
SCHMALZ (C. L.) M. D. 165.
SCHUTZERCANTZ (HERM.) M. D. K.
Arch. 280, 368.
SELLE (C. G.) 24.
Signerier, 181. 182.
Siphilis, 55, 99, 171, 179, 193, 226, 262.
Sium, farlig för kreatur, 105.
Sjukdomar i Carlscrona Sjukhus, 213, 316.
Skålpåcks-Mjölk, nyttig i Kikhosta, 390.
Skårande Saxars nytta eller skadlighet, 205.
Skörbjugg, hetlig, om den gifves, 107; bot,
176, 316. Slamp

Register.

- Slampfår på Hufvudet, 368, 373.
Smitta sprides genom Soldaters marcher, 202.
Soldaters hålsa i kvarteren, 5.
Spankt Snus, dels beståndsdelar, 13.
SPARRMAN (AND.) I, 212.
Spiritus vini förvandling til Vatten, 17.
Spasmodiska sjukd. gångbara, 98; bot, 166.
Starr, Venerisk, dels operation, 2, 109,
134, 205; Svart, 99, 166.
STEIDELE (RAPH.) Prof. 258.
Stengyttringar i tarmarne, 108.
- - Operation, 136, 274, 289.
Stenpassion hos Barn, 5; i allmänhet, (Præ-
mium) 94.
Strypsjukan, 4, 177.
SUNDBERG (ERIC) dels Test. 94.
Suteliefs medel mot Kikhosta, 390.
Surbrunn på Södermalm, 214, 313.
SVARZ (OLOF) 212, promotus, 238.
Sväljande, oförmögenhet därtill, 141.
Synchondrotomie, lyckl. anstald, 207.
Syra af Campher, 397.

T.

- TENGMALM (P. G.) M. D. 237; bef. 397.
THEEL (DAN.) M. D. Öfv. Dir. III, 281.
Theriaks högt. tilr. i Paris, 19.
THUNBERG (C. P.) 92, 236.
Tobaksrökande vid Mercurialier, 172.
- - - Skadeliga bruk, 344; nytta mot Vat-
tusot, 362.
TODE (Prof.) 323.

Register.

Tympanites, bot däremot, 366.
Tårstiftlar, 133.

U

Ulmi Cortex, 57.
UNGE (P.) Prov. Med. 190.
UNDERWOOD (SAM.) Fng. Ch. 10.

V.

VADSTRÖM (J. A.) 53.
VAHLBOM (J. G.) Aff. 26.
WARREN (Eng. M. D.) 358.
Vatten-Salamander, exp. därmed, 167.
Vectis, des bruk, 258.
VEHSE (DAN.) M. D. Aff. död, 96.
VERTMULLER (C. H.) Prov. Med. 189.
VERMONT (Dr:s i Frankrike Accoucheur) 206.
Veneriska sjukdomar i Sverige, Bref därom til Kgl. Maj:t, 262.

Vesicatorii kraft mot galna Hundars bett, 61.

VESTBERG (J. L.) M. D. 236.
VESTMAN (JOH.) M. D. Assessor, död, 398.
VICHMAN (DAN.) M. D. 77, 315.
VICQ D'AZIR (Prof.) 351.
VINZEL, 21.

Vinum Aromat., des kraft i Röttfår, 123.

Viola Canina, des kraft, 385.

Viscus quernus, des nytta, 330.

VITKOPH (M. D. Prof.) 347, 348.

Volfram, en ny Metal underiökt, 232.

VOLTA (Phys. i Pavia) 397.

Vomitas Cruentus, bot, 176.

VÄHLIN (AND.) Assessor och Prov. Med. 204.

Våt och varm Sommars vårkan på Trågårdsväxter, 399.

VÄNMAN (C. H.) Prov. Med. 332.

Z. Å. Ä. Ö.

ZETTERBERG (HENR.) M. D. Pr. Med. död, 397.

ÅKERBERG (M. D.) 193.

Æther Vitrioli nytta för Hundar, 29.

Ödla från Java, 317.

ÖDMAN (SAM.) 3, 93.

